

BORBE U SLOVENIJI 1943 GOD.

JANUAR-APRIL

I

DOKUMENTI JEDINICA NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE I PARTIZANSKIH ODREDA
JUGOSLAVIJE

BR. 1

IZVEŠTAJ ŠTABA UDARNE BRIGADE »MATIJA GUBEC« OD 1 JANUARA 1943 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO SLOVENIJE O STANJU U BRIGADI¹

STAB PUB MATIJE GUPCA

Položaj, 1. I. 1943

GLAVNOM ŠTABU SLOVENACKE NARODNOOSLOBODI- LACKE VOJSKE

Primili smo Vaše okružnice od 11. XII. 1942. Dajemo Vam ukratko izveštaj o radu i o stanju u našoj brigadi i prilazimo tačnu analizu i kritiku akcija koje je brigada izvršila posle formiranja (4. XII).²

1. Brojno stanje:	Prema spisku	540	drugova
	na mestu	470	"
	ranjenika	45	"
	u bolnici	25	"

2. Vojno-politički rad: U vojnem radu posvetili smo u prvom redu pažnju vaspitanju kadrova. Uspeli smo da učvrstimo u vojnem pogledu štabove bataljona. Isto tako su jako ojačale komande četa. Sa partizanima smo vežbali napad na utvrđene položaje, napade sa manjim jedinicama sa boka i iza leđa na terenu i rukovanje bombama i eksplozivom.

Na političkim časovima prorađivali smo po četama radio vesti, sav novodošli propagandni materijal, Ustav i SKP (b). Naročitu pažnju posvetili smo tumačenju linije koju sadrže »Slov. partizan« i »Poročevalec«. Na praktičnim časovima sprovodili smo kritiku akcija, kritiku držanja pojedinih partizana

¹ Original se nalazi u arhivi CK SKS.

² 4 decembra 1942 god. Brigada je bila reorganizovana. O tor-miranju Brigade vidi tom VI, knjiga 4, dok. br. 16.

u akciji, samokritika i objašnjavali kakav treba da bude pravilan odnos partizana prema civilnom stanovništvu. U krajevima sa obe strane pruge Novo Mesto — Trebnje održali smo mitinge po selima.

3. Moral i disciplina: Posle poslednjih uspelih akcija moral svih partizana jako se podigao dok je disciplina nešto popustila. Partizani pevaju u selima u kojima smo smešteni i u akcijama. Odnos prema civilnom stanovništvu je dobar tako da nas narod rado ponovo prima. Dezertera nema.

4. Zdravstveno stanje je uglavnom zadovoljavajuće. Hranu je dobra. Imali smo dobru odeću i obuću, ali se stanje zbog pokreta i akcija u zadnje vreme prilično pogoršalo.

5. U akciji na Dob³ došli smo do 21.000 tal. lira, inače bismo ostali bez novca.

6. Mobilizacija: Brigada se povećala u početku decembra na 500 partizana (70 iz ZDO,⁴ 60 iz VDO,⁵ 13 zarobljenika iz Suhora). Ali, pošto bi nam za vršenje uspešnih akcija trebalo više ljudi, držeći se direktive, pokušali smo sa mobilizacijom dobrovoljaca. Ali u tome, moglo bi se reći, nismo uspeli, uprkos vojnem uspehu i političkom radu po selima. Uobičajeni razlozi za ostajanje mladića kod kuće bili su da dolazi zima, da bi još išli u partizane ako bi pošli zaista svi mladići iz sela i okoline, da ih beli neće pronaći jer se uvek sakriju od njih itd. Kad smo doznali da beli i Talijani prinudno mobilišu u Belu gardu sve mlađe muškarce, razaslali smo patrole po selima sa zadatkom da sakupe mladiće po selima i da im objasne postupke belih i da im kažu da ih želimo zaštititi od Bele garde i Talijana na taj način što će se smestiti kod nas dok situacija ne postane toliko sigurna da će moći otići kući. Tako smo dobili 80 mladića i ljudi. Od ovih odmah smo pustili kući 30, dok se 30 njih izjasnilo da će ostati u partizanima, a 20 smo zadržali pod zaštitom i sa njima radimo politički i pokušavamo da ih pridobijemo da stupe u partizane. Svih 80 potpuno je odobravalo naš postupak. Imamo namjeru da i ubuduće izvršimo mobilizaciju na takav način, naročito u krajevima gde mladići izjavljuju: Sami nećemo doći kod vas, dođite po nas i odvedite nas javno, kako ne bi bila pogodenja porodica pod optužbom da sam išao u partizane dobrovoljno, što bi Talijanima dalo povod za paljivine i dr. One koji se ne budu izjasnili da ostaju dobrovoljno u partizanima, pustićemo kući.

³ Vidi dok. br. 102

⁴ Zapadnodolenjski odred

⁵ Istočnodolenjski odred

Prilažem redovne izveštaje političkih komesara bataljona i izveštaj, analizu i kritiku glavnih akcija koje smo izvršili od 10 do 31 XII., kao i obračun za primljeni novac.

Sve izveštaje šaljemo Dolenjskoj operativnoj zoni.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Rudi Hrast⁶

Komandant
Novljan⁷

BR. 2

NAREDBA ŠTABA SOŠKOG ODREDA TREĆE OPERATIVNE ZONE — ALPSKE OD 1 JANUARA 1943 GOD. ZA POHVATU BORAČKOG I KOMANDNOG SASTAVA BATALJONA »SIMON GREGORČIČ«¹

N A R E D B A B R. 21

Štaba Soškog odreda slovenačkih partizanskih odreda
od 1. I. 1943

Štab SO pohvaljuje sve partizane, partizanke, komandire i politkomesare I bataljona SO, bataljona »S i m o n a G r e g o r č i č a«, koji je od svih naših bataljona izvršio najviše akcija i zaplenio neprijatelju najviše poluautomatskog i automatskog oružja.

Štab SO pohvaljuje štab bataljona a naročito njegovog komandanta druga Rudija,² kome poklanja kao priznanje Bezard busulu poginulog slovenačkog narodnog heroja L j u b e Š e r c e r a.

Štab SO uverio se da se naš I bataljon pokazao dostoјnim imena velikog slovenačkog rodoljuba »S i m o n a G r e g o r č i č a«.

Štab SO stavlja bataljon »S i m o n a G r e g o r č i č a« za primer požrtvovanja i borbene aktivnosti svim svojim četama i bataljonima, partizanima, partizankama, komandirima, komandantima i politkomesarima.

* Viktor Avbelj
⁷ Lado Ambrožič

¹ Original se nalazi u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.
² Martin Greif

Ovu naredbu treba pročitati pred strojem svim partizanima SO.

Ova naredba se objavljuje u organu štaba SO »Soški partizan i zaštitnik«.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Stab SO

Politkomesar
Dušan Brodar-Ahać³

Komandant
Mirko Bračić

BR. 3

BILTEN POLITKOMESARIJATA GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE OD POČETKA JANUARA 1943 GODINE¹

BILTEN
POLITKOMESARIJATA SLOVENACKE NARODNOOSLOBODILACKE
VOJSKE

Početkom januara

Br. 4

I) Kriza izbegličke vlade u Londonu

U smislu priloženog raspisa Izvršnog odbora povereništvi ma i okružnim odborima OF od 2. I. 1943 potrebno je da se temeljito objasne uzroci i značaj krize izbegličke vlade u Londonu i partizanima na političkim časovima, konferencijama i zborovima.

Sve naše jedinice dužne su da politički što intenzivnije deluju među civilnim stanovništvom prema direktivama ovog raspisa.

Politički komesari brigada i odreda treba da nas što pre izveste preko štabova zona kako se odvija kampanja u samim četama i kako se odvija politički rad među civilnim stanovništvom u vezi sa raskrinkavanjem izbegličke vlade u Londonu i objašnjavanjem njene nedavne krize,
t

II) Popularizacija uspeha Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije i objašnjavanje rukovodeće vojne i političke uloge Vrhovnog komandanta druga Tita

Činjenica je da su, kako naši partizani, tako i slovenačko civilno stanovništvo, nedovoljno upoznati sa ogromnim uspe-

¹ Dušan Pirjevec

² Original se nalazi u arhivi Muzeja NO u Ljubljani.

sima koje je postigla Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije u celini i sa silnim razmahom u kome se naša vojska nalazi u čitavoj državi. Isto tako, nedovoljno je poznata rukovodeća vojna i politička uloga našeg Vrhovnog komandanta druga Tita.

U cilju otklanjanja ovog nedostatka koji je u mnogo čemu prepreka borbenom poletu naše Slovenske narodnooslobodilačke partizanske vojske i prouzrokuje kod nekih partizana izlišno osećanje usamljenosti, treba:

a) Organizovati na osnovi poznatog materijala kampanju po četama za upoznavanje uspeha Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije i rukovodeće vojne i političke uloge druga Tita.

b) Preneti ovu kampanju na politički rad među civilnim stanovništvom.

c) Organizovati u svim štabovima zona, brigada i odreda, a po mogućnosti i bataljona i komandama četa sistematsko slušanje RSJ (Radio »Slobodna Jugoslavija«) bez obzira na nedeljne radio pregledе, koje će otsada davati politički komesarijat Glavnog štaba, i svakodnevno upoznavati sa sadržajem ovih radio vesti kako partizane, tako i civilno stanovništvo.

III) Za intenzivniji politički rad naše vojske među civilnim stanovništvom

Obzirom na smeštaj pretežne većine naše vojske po selima, povećali su se i njeni zadaci u vezi sa političkim radom među slovenačkim civilnim stanovništvom. Obzirom na ovu činjenicu treba, sa jedne strane, pojačati intenzivnost političkog rada naše vojske među civilnim stanovništvom, dok sa druge strane treba da ostvarimo još tešnju saradnju između naših vojnih vlasti i političkih organa Osvobodilne fronte.

U tome cilju naređujemo:

1) Opšta organizaciona i politička uputstva koja šalje IOOF svojim povereništvima i okružnim odborima OF, otsada će primati redovno i štabovi zona, odreda i brigada.

2) Za pravilno izvršenje ovih uputstava odgovorni su politički komesari naše vojske; politički komesari zona, brigada i odreda odgovorni su za nedovoljno objašnjenje ovih uputstava drugim političkim komesarima i čitavoj našoj vojsci.

3) Štabovi zona treba da održavaju stalne veze sa političko-organizacionim povereništvima IOOF u njihovoj zoni a štabovi brigada i odreda sa okružnim, odnosno rejonskim odborima područja gde se te jedinice trenutno nalaze; naročito je nužna veza između odgovarajućeg političkog komesara i odgovarajućeg sekretara političkog foruma; ovu vezu treba uspostaviti odmah i stalno je održavati.

4) Mere koje se odnose na civilno stanovništvo kao i politički rad među civilnim stanovništvom naši štabovi treba da odrede i vrše u sporazumu sa tamošnjim političkim forumima Osvobodilne fronte.

5) Sto češće treba pozivati političke radnike područja gde se nalaze naše jedinice da referišu partizanima o specifičnim — političkim i organizacionim zadacima na tom području; istovremeno, naši štabovi, a naročito naši politički komesari, treba da pokažu što više inicijative što se tiče njihovih vlastitih predloga koje treba da daju političkim forumima OF za dobar politički i organizacioni rad među civilnim stanovništvom.

IV) Odgovornost političkih komesara zona

Politički komesari zona ne snose punu odgovornost samo za politički rad među vojskom, nego su izričito odgovorni i za dobar politički rad Vojske među civilnim stanovništvom. Oni treba da šalju Glavnom štabu redovne izveštaje o tome kako jedinice njihove zone politički rade među civilnim stanovništvom, kakvo je raspoloženje civilnog stanovništva i kakva je saradnja između naših vojnih i političkih vlasti. Izveštaji treba da se šalju svakih četrnaest dana.

V) Za kontrolu političkog rada u vojsci

Da bi Glavni štab imao što bolji pregled političkog rada u vojsci, štabovi zona, a preko njih i štabovi brigada i odreda, treba da mu šalju redovne i što tačnije izveštaje o sadržaju i metodama političkog rada u vojsci. Izveštaji treba da sadrže i ocenu pojedinih političkih komesara.

i
i

VIj) Više razonode među našu vojsku

U našoj vojsci treba organizovati osim političkog rada i razonodu, naime, razonodu takvog karaktera da podigne borbeni moral partizana. U tu svrhu treba:

1) Organizovati u svakoj brigadi kulturno-prosvetnu komisiju od drugova sposobnih da u brigadi vode kulturno-prosvetni rad;

2) Odrediti rukovodioca te komisije;

3) Rukovodilac kulturno-prosvetne komisije odgovoran je za svoj rad političkom komesaru i njegovom zameniku;

4) Kulturno-prosvetne komisije trenutno treba da pokrenu, u prvom redu, pevanje partizanskih pesama, pojedinačne pevačke horove, recitacione horove, jednostavne pretstave skećeva, nabavku i sviranje na harmonici, gitarama ili tamburicama, zidne novine.

Osim toga, politički komesari zona, brigada i odreda treba odmah da pokrenu kulturno-prosvetni rad na svojim područjima i da Glavnom štabu upute i razne predloge kako zamišljaju dalju organizaciju i razvitak kulturno-prosvetnog rada obzirom na date prilike, uslove i potrebe. Posle toga Glavni štab će izraditi detaljnija, jedinstvena uputstva.

VII) Za usku saradnju između političkih komesara i komandanata i na političkom području

Politički komesari treba da rešavaju specijalne političke zadatke u vojsci i među civilnim stanovništvom u što boljem sporazumu i saradnji sa komandantima. Komandanti treba da potpisuju, zajedno sa komesarima, i one izveštaje koje Glavni štab traži od političkih komesara.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesarijat Glavnog štaba
Boris Kidrič (Peter Kalan)
s. r.

BR. 4

IZVEŠTAJ ŠTABA DOLOMITSKOG ODREDA TRECE OPERATIVNE ZONE — ALPSKE GLAVNOM ŠTABU NOV I PO SLOVENIJE O AKCIJAMA I POLITIČKOM RADU ODREDA OD 17 DECEMBRA 1942 DO 1 JANUARA 1943 GODINE¹

. . . I. 43.

GLAVNOM ŠTABU SLOVENAČKIH PARTIZANSKIH ODREDA

Šaljemo Vam izveštaj od 17. XII. 42 do 1. I. 43.

Akcije: 18. XII. 42 neprijatelj je preuzeo veću akciju protiv teritorije našeg odreda. Do prvog sukoba je došlo na Ključu gde je logorovalo II bat. Borba je započela u 13 časova posle podne i trajala sve do uveče. Naši su istrajali na ranijim položajima do uveče. U borbi je poginulo nekoliko vojnika (italijanskih) i jedan oficir; za belogardiste međutim još nemamo tačnih podataka. Mi smo izgubili 3 druga i jednu dru-

¹ Original se nalazi u arhivi CK SKS.

garicu te imali 2 ranjenika. Pošto je neprijatelj i noću istrajavao na svojim položajima i dovezao pojačanje, II bataljon se povukao iz Ključa i zaposeo nove položaje na Babnoj Gori.

Sledeći dan se međutim vršila koncentracija belih u Dobrovi, također... prodiranje Italijana i belih iz Ključa na Dobrovski Hrib... zatim se nisu upustile u neke veće borbe, samo pojedine... se sukobile s njima. Noću istog dana smo se povukli... u dve grupe. Grupa koja se povukla na Tošč je... sa Nemcima kojom prilikom se razbila na manje grupice... uglavnom povratile odmah sledeće noći. Koliko je... vratili su se sledećih dana. Dosada nam nedostaje još... drugova. (Od ovih dvojica imaju po 12 godina a jedan je gluv)... Koja se na Tošču razbila napravila je nekoliko grešaka što... u glavnom pomogla da se razbila. (Greške: kretanja po danu, slabost Komande za održavanje reda i discipline u jedinicama).²

26. XII. 42 izvršena je akcija razoružavanja u Stranskoj Vasi. Bile su zaplenjene 2 puške i jedan pištolj.

15. XII. 42 Treća četa I. bat. zapalila je kuću na Glinicama gde su hteli da se ugnezde belogardisti. Kuća je izgorela do temelja.

Politički rad: Po četama se redovno obavljaju politički časovi. Prorađuje se sva tekuća literatura. (Vanredno izdanje »Slov. poročevalca«. Naročito detaljno se prorađivalo o PSOJ,³ tako da je svaki partizan u to dobro upućen). Na teren se također šalju agitacione patrole koje nose ljudima tekuću literaturu. Obično i politdelegati vodova pretresaju razne članke.

28. XII. 42 Treća četa I. bat. napala je belogardističku stražu u Dravljam. Ubijena su dva belogardista.

Sa terena smo saznali da je u borbi na Ključu poginulo oko 30 belogardista i Italijana. (Ove vesti međutim još nisu potvrđene).

28. XII. 42 eksplodirala je mina koju su postavili naši mineri. Mina je postavljena u Prošči. Raznela je 3 Italijana i 6 ranila.
Stanje blagajne: Stanje blagajne I. bat. je 1000 lira. Odred nema ništa a za II bataljon nemamo tačnih podataka. (Približno 6000 lira).

Moral ljudstva je zadovoljavajući.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant
Radovan Franc⁴

Zam. politkomešara
Lado Krcan⁵

³ Vidi tom VI. knj. 4. dok. br. 202.)

* Protifašistični svet narodne osvoboditve Jugoslavije — AVNOJ

* Franc Rihar

" Franc Perovšek

**UPUTSTVA GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE OD
6 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PRVE OPERATIVNE ZONE
— DOLENJSKE U VEZI SA REORGANIZACIJOM ŠTABOVA
PODREDENIH JEDINICA I O TEKUĆIM ZADACIMA¹**

**GLAVNI STAB
SLOVENACKE NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE**
Položaj, 6. I. 1943

ŠTABU DOLENJSKE OPERATIVNE ZONE

Primili smo Vaš izveštaj.

Odajemo Vam priznanje za Vaš dosadašnji rad i slažemo se u osnovi sa merama koje ste preduzeli. Posebno napominjemo sledeće:

1) Prilikom daljih operacija imajte u vidu, kolikogod dopuštaju vojni momenti i potrebe političkog razvitka na Vašem području, to jest, u prvom redu potrebu da što pre uništimo one belogardističke centre koji ometaju sav dalji politički polet u Dolenjskoj. Slažemo se sa Vašom namerom da uskoro očistite Stiški i Grosupeljski okrug.

2) Obzirom na naredbe Glavnog štaba o reorganizaciji,² drug Bolko³ treba što pre da krene ka nama. Kao što Vam je poznato, u štabu Dolenjske operativne zone zameniće ga drug Rudi,⁴ dok je drug Novijan["] određen za zam. komandanta te zone.

3) Naredbu o reorganizaciji ste u međuvremenu, nesumnjivo, već primili. Što se tiče naredbe o sastavu štaba zone, treba da je izvršite doslovce. Što se tiče štabova brigada i drugih nižih štabova, možete neka nimenovanja učiniti i prema sopstvenom nahođenju, odn. vlastitom poznavanju kadrova, to jest, možete izmeniti neke odluke u našoj naredbi. Obzirom na Vaš izveštaj, povlačimo, razume se, nimenovanje druga Jove⁶ za komandanta brigade.

Smatramo da drugove koje je poslao Vrhovni štab još ne postavljate na mesta komandanata dok se sasvim ne sažive sa našim prilikama. Koristite ih kao zamenike komandanata i

¹ Original se nalazi u arhivi CK SKS.

² Vidi tom VI, knj. 4, dok. br. 136.

['] Dr Jože Brilej

^{*} Viktor Avbelj

[◦] Lado Ambrožič

["] Ivan Hostnik

načelnike štabova, pružajući im pritom mogućnost da razviju, što je više moguće, vojnu delatnost i prenošenje njihovih iskustava na domaći komandni sastav.

4) Slažemo se sa Vašom brzom intervencijom u pogledu Urbana.⁷ Ali, ne slažemo se što ste na svoju ruku učinili **definitivno** naimenovanje. To se kosi sa disciplinom, obzirom na odnos prema Glavnom štabu, i u suprotnosti je sa čitavim uobičajenim postupkom. Nešto slično ubuduće ne sme da se desi.

Mišljenja smo da bi bilo bolje ako drug Jeftić ostane zasada zam. komandanta. Ali, u slučaju *hitne* potrebe, Vaše naimenovanje može već sada da stupi na snagu.

5) Smatramo da je sasvim pogrešno i u suprotnosti sa našom linijom što ste Udarnu brigadu Matije Gupca nazvali »proleterskom«. Odmah ukinite taj naziv i objasnite partizanima zašto ga još ne upotrebljavamo.⁸ Osim toga, takve odluke nikad ne smeju da se donose na vlastitu ruku. Za njih je odgovoran Glavni štab. Takve odluke na vlastitu ruku smatramo i kršenjem discipline u odnosu prema Glavnom štabu. Utvrđite ko je kriv za naziv »proleterska« i javite nam.

6) Kao što Vam je već javljeno, politički komesari ne smeju da nose značke sa srpom i čekićem, nego treba da nose u zvedi »OF«.

7) Tomšičevu brigadu upotrebite za akcije u Grosupeljskom i Stiškom okrugu a zatim je odmah pošaljite — kao što je bilo već određeno — na sektor Notranjske operativne zone.⁹ Pobrinite se da se 3 bat. što pre spoji sa ostalom brigadom.⁹ Istovremeno znajte da je Vaša zona dužna da obezbedi sektor Jožica¹⁰ na svaki način. Mišljenja smo da bi to mogle zagaran-tovati potrebne snage Zapadnodolenjskog odreda. U slučaju jačeg belogardističkog pritiska na ovaj sektor treba da intervenišete sa Vašim većim snagama. Ako uspete likvidirati Policu, biće problem u vojnom pogledu lakši. Pokušajte da stvorite za sektor Jožicu i domaću partizansku jedinicu mobilizacijom na bližoj nemačkoj strani.

8) Na oslobođenoj teritoriji obnavljajte i učvršćujte Narodnu zaštitu kao partizansku stražu protiv eventualnih novih belogardističkih patrola. Mobilisite u Narodnu zaštitu i žene.

9) Odobravamo Vaš predlog o novoj mobilizaciji koja može biti po spoljašnjem izgledu i prinudna. Ipak, svaku takvu »pri-

⁷ Dr Marjan Dermastia

⁸ Vidi tom VI, knj. 3, dok. br. 107.

⁹ Reč je o Drugom bataljonu UB »Tone Tomšić«, koji se nalazio na sektoru Podlipoglava.

¹⁰ Spoljna baza Glavnog štaba — područje Podlipoglava

nudnu« mobilizaciju ranije temeljito politički pripremite, tako da će »prinudno« mobilisani ići, ustvari u partizane dobrovoljno.

10) Potrebu za obezbeđenjem očišćene teritorije povežite sa novim akcijama. Uvideli smo da Vam kombinacija većih snaga daje bolje vojne rezultate. Ne pozajmimo dobro situaciju na sektoru Istočnodolenjskog odreda. Izgleda da je ovaj sektor srazmerno čist. Ukoliko bi za kontrolisanje ovog sektora bile dovoljne snage samog IDO, bilo bi dobro upotrebiti UB Ivana Cankara u zajedničkim akcijama sa Gupcem, čime bi došla pod neposrednu kontrolu štaba zone da bi se vojnički učvrstila. Ukoliko bi bile snage IDO nedovoljne za kontrolisanje njegovog sektora, onda možete na tom sektoru ostaviti 1 bataljon Udarne brigade Ivana Cankara. Ovaj bataljon svakako treba da je aktivan a njegov štab sposoban za samostalan rad.

11) Pošaljite nam tačan pregled formacije i brojnog stana Vaših jedinica (brigada i odreda).

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za

Glavni štab

Slovenačke narodnooslobodilačke vojske

Komandant

Ivan Maček

Politkomesar

Boris Kidrič

BR. 6

**UPUTSTVA GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE OD
6 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU DRUGE OPERATIVNE ZONE
— NOTRANSKE ZA RAD NA NJENOM SEKTORU¹**

GLAVNI STAB

SLOVENACKE NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE

Položaj, 6. I. 1943

ŠTABU NOTRANSKE OPERATIVNE ZONE

1) Od Vaše zone - nismo primili nikakav izveštaj mada smo Vam naredili da nas izveštavate svakih 10 dana.

Uočavamo pojačanu aktivnost Vaših snaga ali još niste stekli rutinu u zauzimanju utvrđenih uporišta. Napadali ste

¹ Original se nalazi u arhivi CK SKS.

jedno uporište ali ste posle neuspelog napada napustili mesto, što su belogardisti iskoristili i sretno se izvukli.² To je pogrešno. Trebalo je da blokirate uporište sve dотле dok se posada nije predala. Moral belih je vrlo slab. Oni nisu sposobni da izdrže naše blokade. U akcijama treba da ispoljite više postojanosti i izdržljivosti.

2) Dolenjska operativna zona izvešće neke akcije zajedno sa delovima brigade Toneta Tomšića nakon čega će uputiti brigadu u Vaš sastav. To će svakako da se desi u drugoj polovini ili krajem januara. Potražite vezu sa Dolenjskom zonom i brigadom Toneta Tomšića i naredite brigadi kako treba da se uključi u Vaš sastav. Na taj način bićete u stanju da dejstvujete na većem prostoru sa većim snagama.

3) Južno od Kupe, s druge strane Vaše teritorije, dejstvuju hrvatske snage (6 i 16 bićugada). Uspostavite vezu sa njima i zamolite ih da izvrše izvesne akcije na Vašoj teritoriji, tj. na južnom sektoru Vaše zone. Pri tome im pružite pomoć i sa Vašim snagama.

4) U jedinicama treba da uvedete čvrst vojnički red i disciplinu. Druge jedinice u tome vrlo dobro napreduju.

5) Dolenjska zona posle reorganizacije imala je očite uspehe. Uništila je nekoliko italijanskih i belogardističkih uporišta.³ Njena aktivnost i dalje traje.

1 Vi treba da razvijete živu aktivnost svojih snaga. Ne prijatelj je prebacio neke belogardističke snage u Dolenjsku. Nastojte da, zbog političkog prestiža, obuhvatite akcijama što širu teritoriju. Razumljivo, to treba da se odvija po nekom vojničkom planu.

6) Primili smo neki akt koji su potpisali samo politički komesar i obaveštajac brigade. To je nepravilno. Sva akta treba da potpišu odredena lica štaba i da su odgovorna za sve postupke. Tamo je, između ostalog, stajalo: »moral je delimično dobar, delimično loš«. To je nepravilno i smešno. Ubuduće postavljajte stvari onako kakve zaista jesu. Iz takvog izveštaja ne možemo stvoriti sebi sliku o činjeničnom stanju. Za moral jedinica odgovorni su nam svi štabovi. Ako je moral loš onda navedite razloge zašto je došlo do toga.

Brigade i odredi su po svim pitanjima podređeni štabovima operativnih zona. To znači da su brigade i odredi dužni da se po svim pitanjima obraćaju zonama i da zonama dostavljaju potrebne izveštaje. Zone treba da šalju izveštaje Glavnom

² Odnosi se na napad Sercerove brigade na belogardističko uporište u Runarskom. Vidi F. Saje »Belogardizem«, II izdanje, Ljubljana 1952, str. 412.

Vidi dok. br. 102

štabu za čitavo operativno područje. Glavni štab želi da štabovi operativnih zona daju što detaljnije izveštaje. Štabovi operativnih zona mogu da komanduju svojim jedinicama potpuno samostalno i da samostalno rešavaju sva vojna pitanja na svom terenu. U tom pogledu ostavljamo Vam najveću inicijativu ali sa ograničenjem da nam dajete detaljne izveštaje, kako o izvršenim akcijama, tako i o Vašim budućim namerama.

Štabovi operativnih zona treba da se neposredno obraćaju samo Glavnom štabu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za
Glavni štab
Slovenačke narodnooslobodilačke vojske

Komandant
Ivan Maček

Politkomesar
Boris Kidrič

BR. 7

IZVEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA POHORSKOG BATALJONA OD JANUARA 1943 GOD. POLITIČKOM KOMESARU DRUGE GRUPE SPO O STANJU I POLITIČKOM RADU BATALJONA¹

Dragi Milane!²

Tvoje pismo primio i odgovaram na njega. Sve dok nije bilo snega prikupljali smo hranu za slabija vremena a sada smo se zabarikadirali i »prežvakujemo«. Najpre smo uredili sve potrebno za našu udobnost i bezbednost. Logor smo utvrdili streljačkim rovovima a sami smo se zakopali o zemunice, tu skoncentrisali naše magazine. Posle toga počeli smo sa sistemsatiskim političkim i vojničkim vaspitnim radom. Raspravljamо... zapovesti i naredbi. Disciplina se znatno popravila i moral je zadovoljavajući.

Od 30 decembra do danas imali smo 8 političkih časova, četiri teoretska sastanka i 17 vojničkih instrukcija. Svakog dana imamo redovne vežbe i »zanimanje«.

¹ Original, pisan olovkom, nalazi se u arhivi Muzeja narodnou oslobođenja u Ljubljani. Pismo je odneo drug Boris Cizmek na dan uoči uništenja Pohorskog bataljona.

² Dušan Kveder

I Kom. partija je oživela. Održani su sastanci čelija u svim četama. Na njima su organizovani teoretski kursevi kojima rukovode drugovi Rado,³ Mrož,⁴ Miloš⁵ i Trpin." Ponovo su održani skojevski sastanci. Teoretskim kursevima Skoja rukovodi drug Miloš.

Ostale stvari, kako živimo, kakav je moral i raspoloženje može izvestiti drug Bor.⁷

Pišeš mi o raznim aljkavostima. Na ove odgovaram: Ne može biti istina da sam ja dao izjavu da ima tehnika sama ciklostil, jer uopšte nisam imao pojma da postoji ovde kakva tehnika. Nešto slično je međutim govorio drug Stane.* Znam samo to da mi je drug Bor javio da vam je potreban ciklostil. Zbog toga smo ga digli iz magazina i spremili da ga ponese patrola sa Marjanom." Odlazak te patrole se otegao pošto se Sandi¹⁰ nije blagovremeno vratio. Pored toga je patrola zaboravila ciklostil, što je u dolini i priznala. To mogu potvrditi i drug. Bruno¹¹ i Miloš, koji međutim nisu dali nikakve izjave: »neka terenci sami dođu po ciklostil.«

Drug Stane zna da smo ranjenom drugu Marjanu pružili sve što je moguće dok se ovaj nalazio u bolnici. Zna također da nije bilo moguće ranije organizovati transport i zbog čega. Da bi se transport zaista u redu izvršio pošao je sa njim lično drug Grog.¹² Ali je baš zbog aljkavosti terenskih drugova ranjenik morao u poslednjoj etapi transporta najviše propatiti.

Poslali smo patrolu druga Janeza¹³ da se odmah javi u sastav našeg bataljona grupa partizana koja zimuje u Koruškoj. Nadam se da ova naša naredba nije ni u čemu suprotna vašim direktivama.¹⁴

Primerak direktiva za terenske političke radnike primio sam i već obrađivao na političkim časovima.

Molim da mi prvom vezom pošalješ prepis brošure »Partizanski politkomesar«¹³ i bilo kakvu literaturu kojom raspolazeš.

* Zdravko Cebular, poginuo 8 januara 1943 god. na Pohorju.

³ Dr Dušan Mravljak, poginuo 8 januara 1943 god. na Pohorju.

⁴ Ernest Prevolnik, poginuo 8 januara 1943 god. na Pohorju.

⁵ Jože Urišek, intendant, poginuo 8 januara 1943 god. na Pohorju

⁷ Boris Cižmek

⁸ Franc Rozman, narodni heroj. Poginuo 7 novembra 1944 god kod Črnomelja.

⁹ Franc Zagoren, umro 31 decembra 1942 godine.

¹⁰ Jože Kink, 1948 godine osuđen na smrt kao izdajnik.

¹¹ Franc Podvinšek, poginuo 8 januara 1943 god. na Pohorju.

Rudolf Mede, komandant bataljona. Poginuo 8 januara 1943 god. na Pohorju.

¹³ Vlado Letonja

¹⁴ Vidi dok. br. 91

¹⁵ Brošura Dušana Kvedera

Uostalom nastojimo da radimo po Tvojim uputstvima ukoliko imamo mogućnosti i sposobnosti.
Pozdravljuju Te Grga, Rajko¹⁶ i ostali.

P. S. Nadamo se da ćeš nas uskoro posetiti čio i zdrav sa punom torbom literature za politički rad.

Rajko

BR. 8

IZVEŠTAJ ŠTABA PRVE OPERATIVNE ZONE — DOLENJSKE OD 9 JANUARA 1943 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO SLOVENIJE O AKCIJAMA NA PRUZI TREBNJE — ŠT. JAN2, TREBNJE — NOVO MESTO I O NAPADU NA PRIMSKOVO, TEMENICU I DOLENJU VAS¹

**STAB
DOLENJSKE OPERATIVNE ZONE**
9 jan. 1943, u 8 čas. ujut.
Položaj

GLAVNOM ŠTABU SLOVENACKE PARTIZANSKE VOJSKE na položaju

Teško nam je pisati izveštaje jer osećamo da ih ne primate. Tako je drug Branko² 30 dec. pisao da još niste primili naš izveštaj o Ajdovecu koji smo poslali još 12 dec. Isto tako, čini nam se da niste primili ni naše druge izveštaje.

1. Akcije

Akciji na Dob i komunikacije u dolini Mirne usledila je, kao obično, neprijateljska intervencija sa znatnim snagama iz pravca Trebnje i Mokronoga.³ Svi neprijateljski napadi bili su odbijeni. Neprijatelj se u toku istog dana povukao u svoja uporišta, dok smo mi i dalje ostali na terenu. Za to vreme ljudstvo se odmaralo, odvijao se politički rad i vršili smo mo-

" Jože Menih, narodni heroj. Poginuo 8 januara 1943 god. na Pohorju.

¹ Original se nalazi u arhivi CK SKS.

- Tčki Avšič

* Vidi tom VI, knj. 4, dok. br. 204.

bilizaciju. Tako je Cankareva brigada dobila 32, Gupčeva oko 40, a Tomšičeva oko 25 dobrovoljaca.

Ponovo smo izvršili napad na prugu Trebnje — Št. Janž, kojom prilikom je bila nanesena znatna šteta — ukupno je sada srušeno oko 8 km ove pruge — tako da je potpuno obustavljen svaki saobraćaj na toj pruzi. Neprijatelj dosada još nije pokušavao da je opravlja. Izgleda da je u rudniku u Št. Janžu odn. Krmelju obustavljen rad.

U noći između 2 i 3 jan. o. g. izvršili smo napad na prugu Trebnje — Novo Mesto.⁴ Napad je bio uspešan. Uništene su bile 2 lokomotive i nekoliko cisterni nafte. Pruga dosada još nije opravljena.

Odmah posle ove akcije prebacili smo se na teritoriju preko Mirne na nemačku granicu i glavnu prugu. U noći između 4 i 5 jan. izvršili smo napad sa svim našim snagama na neprijateljska uporišta: Primskovo, Temenica i Dolenja Vas u dolini reke Temenice.⁵ Na Primskovom se nalazila belogardistička posada koja je bila vanredno utvrđena sa visokim zidom, puškarnicama i gusto miniranim prostorom oko samog uporišta. Ova posada imala je oko 5 automatskih oruđa. Naše snage nisu uspele da je savladaju i pored hrabrosti sa kojom su napale to uporište. Zato smo sledećeg dana tu posadu blokirali zasedadama. Neprijateljska posada osećala se toliko ugroženom da je napustila svoje položaje na Primskovom i povukla se u pravcu Sela pri Sv. Pavlu, gde se nalazi dobro utvrđena talijanska posada. Tom prilikom naše snage su ih napale, nanevši im prične gubitke, i zaplenile čitava kola njihove opreme, između ostalog svu korespondenciju koja je vrlo dragocena. Zajedno sa belogardističkom posadom povuklo se i skoro čitavo civilno stanovništvo kome smo uputili poziv da se vrati zajedno sa svojim župnikom. U Temenici se nalazila mešovita belogardistička i talijanska posada. Našima je pošlo za rukom da razbiju tu posadu čiji je izvestan deo pobegao u pravcu Sela. U Dolenjoj Vasi (dolenjski Špan Groznik)⁶ nalazila se belogardistička posada koju su naši brzo savladali, priličan njen deo pobili, dok je jedan deo uspeo da umakne. U tim akcijama, u kojima je neprijatelj pružao jak otpor i bio dobro utvrđen, imali smo ukupno 6 mrtvih i 16 ranjenih, čija nam opskrba zadaje velike brige.

Obzirom na to što je neprijatelj u zauzetim uporištima vršio jak pritisak na civilno stanovništvo i onemogućavao svaki politički rad na terenu, otežavao naš prelazak prema Ljubljani

⁴ Vidi dok. br. 102 i 106

⁵ Vidi dok. br. 102 i 115

⁶ Vidi tom VI, knj. 4, napomena br. 18 uz dok. br. 79.

članek
vsebina je v skladu z
zakonom o razširjenju ob 8. 2. 1.

UNIVERZITET PRAVNE FAKULTET SLOVENIJE
Fakultativna vodstva

članek b60

na polotaju

Tedno smo je pisati poročila, ker izamo zavest, da jih ne prejemate. Tako je tvo. franko one 30. dec. pisal, da je niste prejeli našega poročila o Ajdovcu, ki smo ga mi pisali že dne 12. dec.. Izgleda pa tudi, da niste prejeli niti nekih drugih poročil.

1. A k c i j e

Akciji na Moh in komunikaciji na dolini Mirne je sledila not občajno sovražna intervencija z znatnimi silami iz smeri Trebnja in Belonoga. Vsi sovražni napadi so bili občitni, sovražnik se je v teku istega dne umaknil v svoje postojanke, kar pa smo še dalej ostali na terenu. V tem času se je moštvo popoldaval, vrnilo se je politično delo in izvrševali smo mobilizacijo. Tako je Gankarjeva brigada dobila 32 prostovoljecev, vubjeva oca in prostovoljecev, a Komšičeva okoli 25+

Ponovno smo izvršili napad na progo Trebnje - St. Jani, ob kateri priliki je bila negrevljena znatna škoda - vsaga skupaj je sedaj porušena te proga skoraj 8 km - tako, da je ustavljen pogumno vozak promet na tej progi, sovražnik doslej še ni poskušal 1., da jo popravlja. Načelje je rusnik v St. Janu očitno namerjal, obrat.

V noči od 2/3 jan. t.i. izvršili smo napad na progo Trebnje - Ajdovo mesto, kjer je bil uspešen, uvideni sta bili 2 lokomotivi ter uničenih 5 kaj cistern surovega olja/kroga dosegaj še ni popravljena.

Izbijajoči po tej akciji smo se premaknili na prostor preko Mirne pod naseljeno mesto in glavnim progom. V noči od 4/5 jan. izvršili smo napad s svoimi redimi, silimi na sovražne postojanke Primoškev, Lomenica in Belonoga. Nasledil rečni Žemaljec. Na Primoškovem se je nahajala belogardistična posadka, ki je bila izredno utrjena z visokim zidom in puškarnicami ter gosto-nizkrivljenim prostorom oblikovana postojanka. Ta posadka je imela okoli 5 ev-tomatikov orodij. Aljub hrabrosti, s katero so naso silce napadle to postojanko, niso uspele, da je obvladojajo. Kato smo naslednjega dne to posadko blokirali z naspadom. Sovražna posadka se je dotila toliko ogroženo, da je zapustila svoje položaje na Primoškovem, se umaknila v smeri proti Selam pri Št. Pavlu, kjer se nahaja debro utrjena italijanska posadka. Načelje silce so jih ob tej priliki napadla, prizadevalo jim precejanje izgube, zaplenilo cel voz njihove sprese, med drugim vso korrespondenco, ki je zelo dragocena. Skupaj z belogardistično posadko se je umaznil tudi skoro vse civilno prebivalstvo, kateremu smo dali poziv, da se skupaj s svojim župnikom vrnsi. V Žemenci se je nahajala sedežna belogardistična v Italijanska posadka. Naslednji je napadel, da so rasplili to posadko, katero izveste del je pohognil v smeri proti Selmu. V Žemeljni basi (olenjski Špan vroznik) se je nahajala belogardistična posadka, katero so naši hitro obvladali, je preseči pobili, delo pa se je posredilo umakniti se. - V teh akcijah, v katerih je dajal sovražnik velik odpor in kjer je bil dobro utrjen, smo imeli mi skupaj 6 mrtvih in 16 ranjenih, katero presekram nam celo velike skrbi.

Udelež na te, da je sovražnik v teh zarzeti postojankah izvajal velik pritisak na civilno prebivalstvo ter onemogočal raku vseke politično celo na tem terenu, oteževal nam prehod proti Ljubljani ter ravno zasedel vršati veliko, ozerno mobilizacijo, smo mišljeno, da ima najla akcija Velik vojaški in politični pomen.

Po tej akciji smo za nekaj časa ostali na tem terenu, kjer so moštvo posilje, vratil se politično delo v vojski in na terenu. Politični delavci, ki so morali prav bele gardo pobegniti, so zopet na terenu.

Izbjaka situacija je našla letaršev ilustracijo vojaškega položaja na našem terenu. Vam dostačujemo poročilo obvezstaja Gabčeve brigade, iz katerega se vidi pregled sovražnih postojank v njihove jakosti. Splošno pa moremo reči, da spremjam sovražnik - niti pokrete s tem, da zmanjšava vse bližnje posadke. Naša prisostvovanja, kjer je povzročil

i upravo počeo da vrši mobilizaciju velikog obima, mislimo da naša akcija ima veliki vojni i politički značaj.

Posle te akcije ostali smo neko vreme na tom terenu, gde se ljudstvo odmara i odvija se politički rad u vojsci i na terenu. Politički radnici, koji su morali da pobegnu pred Belom gardom, opet se nalaze na terenu.

Vojna situacija na našem terenu: za ilustraciju vojne situacije na našem terenu šaljemo Vam izveštaj obaveštajca Gupčeve brigade iz koga se vidi pregled neprijateljskih uporišta i njihove jačine. Uopšte treba da kažemo da neprijatelj prati naše pokrete time što stalno pojačava sve obližnje posade. Zbog naše prisutnosti na tom sektoru Nemci su preko granice znatno pojačali svoje posade i osvetljavaju granice reflektorma. Ove mere bezbednosti Nemaca unekoliko remete naš plan da na kratko vreme prodremo sa našim snagama na njihovu teritoriju, gde bismo hteli da izvršimo neke akcije od velikog značaja.

Politička situacija: naši vojni uspesi imaju veliki značaj za čitavo političko zbivanje na teritoriji naše zone. Narod stiče poverenje u nas, belogardistički civilni elementi su počeli da se kolebaju. Politički rad na terenu je vrlo intenzivan.

Organizacija i naši kadrovi: primili smo Vašu naredbu o reorganizaciji naših jedinica u pogledu kadrova.⁷ U prilogu Vam šaljemo naše predloge o izmenama u smislu iste Vaše naredbe.

Naši predloži: u cilju bolje veze sa Vama bezuslovno je potrebno da drug Miha⁸ pregleda i prekontroliše veze na terenu od Vas pa do Primskovog jer, kao što vidimo, ova veza ne funkcioniše. Mi smo slali izveštaje redovno, dok drug Jaka⁹ piše da ih niste primili.

Spisak štabova bataljona sa svim potrebnim podacima za sada još ne možemo da Vam pošaljemo mada su formirani već svi bataljoni. Nedostaju nam još jedino legalni podaci (imena) koje ćemo vam dostaviti naknadno.

I u Tomšičevoj brigadi radili smo na tome da dođu na odgovorna mesta najspesobniji fucioneri iako ne spada pod našu zonu. To smo učinili zbog toga jer bi Tomšičeva brigada, ako bi se odugovlačilo sa reorganizacijom, makar ona bila samo privremena, trpela veliku štetu.

Drug Franček nam je pričao da u skladištima ima puno uniformi, cipela i drugog materijala za našu vojsku. Dok je

¹ Vidi tom VI. knj. 4, dok. br. 136.

² Inž. Lojze Roje

³ Jaka Avšič

Gupčeva brigada još nekako snabdevena opremom, to je Kan-karevoj brigadi u tom pogledu pomoć vrlo, vrlo potrebna. Zato Vam predlažemo da učinite sve da se materijal za vojsku, koji se nalazi u skladištima, na bilo koji način otpremi iz skladišta na bilo koje mesto gde će biti pristupačan našoj vojsci.

Hitno nam je potreban novac za ranjenike. Već smo Vas u ranijim našim izveštajima izvestili koliku nam brigu zadaju upravo ranjenici i kako smo privremeno rešili problem. A zato nam je potreban upravo novac. Znamo da ne raspolažete većim sumama, ali novac nam je potreban u prvom redu za ranjenike pa tek onda za vojsku.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Bolko Brezar¹⁰

Komandant
M. Šaranović

BR. 9

IZVEŠTAJ ŠTABA KAMNIŠKO-KOKRŠKOG ODREDA OD 9 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PRVE GRUPE SPO O BORBI KAMNIŠKOG I MORAVSKOG BATALJONA NA KOSTAV- SKOJ PLANINI I O BORBAMA ODREDA U TOKU JA- NUARA¹

STAB KAMNIŠKO-KOKRŠKOG ODREDA
br. 9

Na položaju 9. I. 1943

ŠTABU I GRUPE ODREDA SLOV. PART. ODREDA

Pismo poslato 21. 12. 42 primili smo 7. I. 1943. Istog dana stigli su i kuriri Gojko i Cene. Naredbu smo uzeli na znanje i također preduzeli potrebne korake da podignemo deponovani eksplozivni materijal, koga doduše nema mnogo ali bi sa njimp moglo nešto napraviti.

Nešto od tog materijala poseduje i Moravski bataljon, koji ima i minerski vod i aparat za električno paljenje.

¹⁰ Dr Jože Brilej

¹ Original, pisan olovkom, nalazi se u arhivi CK SKS.

Odmah posle odlaska drugova Silva² i Koste,³ dakle 20.12., došao je na vezu s nama bataljon sa drugom Kranjcem,⁴ to jest Moravški bataljon Savinjskog odreda II grupe odreda. Sa tim bataljonom stigao je i drag Marok,⁵ komandant Savinjskog odreda. Odmah posle dolaska sastali smo se sa njihovim štabom i ustanovili da su vesti kako je ovaj bataljon bez veze sa svojom komandom bile netočne, te zbog toga tu ne može biti nikakvog definitivnog priključenja. Sastao se uži štab sa po dva prestatvnika svakog odreda, ova četiri člana dobili su ovlašćenje za donošenje odluka. Sastavljeni je bila naredba koja je obuhvatala više tačaka o pojačanju discipline. Ova naredba bila je primljena saglasno sa štabom Savinjskog odreda. Taj kombinovani štab Kokrško-savinjskog odreda sastaje se svakodnevno i rešava sva tekuća pitanja. Odmah posle dolaska drug Kranjc je ponovo otisao sa jačom patrolom na moravški teren i nakon osam dan⁶ vratio se. 24. 12. doživeli smo jak napad od strane neprijatelja.⁷ Bilo je oko 2500 do 3000 neprijateljskih vojnika. Bili smo primorani da odmah prihvativimo borbu i prinudimo neprijatelja na povlačenje, posle čega smo se mi povukli. Nažalost imali smo pri tom prilično žrtava; poginuli su drugovi Silvo Kamnikar p. o., Vido⁸ k. I bataljona, Miha* p. čete, Dušan" p.d., Lojze¹⁰ v., Matija, Riko, Marica.¹¹ Nedostaju Lojze, novodošli partizan, i Herman,¹² koji se navodno javio nemačkim vlastima.¹³ Rukovodstvo smo popunili na ovaj način: drug Tugo,¹⁴ komandir II čete zastupa, do daljeg rešenja štaba grupe, komandanta odreda. Za komandanta bataljona po-

² Matija Bleje, narodni heroj. Poginuo 24 decembra 1942 god. na Kostavskoj planini.

³ Stane Bizjak

* Franc Poglajen

⁵ Alojz Kolman, narodni heroj. Poginuo 9 novembra 1944 god. u Koprivniku u Kočevskoj.

⁶ Vidi dok. br. 184

⁷ Franc Per

^e Tine Pestotnik, komandir Prve čete

['] Peter Podbevsek, komandir Druge čete

¹⁰ Janez Vražem

¹¹ Nace Plevl, Franc Kotar i Meta Masel

Herman Debeljak-Ruso je poginuo.

^{ia} U borbi na Slevcu su, pored pomenutih u dokumentu, iz Kamniškog bataljona, poginuli sledeći partizani Zasavskog bataljona: A. Zupančič-Cvajer iz Trbovlja, Maks Smolnikar-Jovo iz Ljubljane, Gašper iz Dobre Polje (verovatno Jože Trstenjak, rodom iz Poljčana, koji se posle kapitulacije Jugoslavije nastanio u Dobre Polju u Dolenjskoj), A. Brodar-Slavko iz Dolgog Brda kod Litije, Viktor Bukovec-Capajev iz Št. Jurja, Rudi Naglič-Zan iz Crnuča kod Ljubljane i Ivan Sever-Ivo iz Podlipovca. Ukupno je poginulo 16 partizana. (Podatke dao prema svojim beleškama Franc Podstudenšek).

¹⁴ Tomaž Slapar

stavljen je drug Metod,¹⁵ za komandira I čete drug Ludvik, a za komandira II čete drug Srečo.¹⁸ Također su postavljeni komandiri vodova i ostali rukovodioci, ukoliko su bili potrebni. Prema podacima koje smo uspeli dobiti neprijatelj je imao takođe teške gubitke. Opšti izveštaji su 180—200 mrtvih i mnogo ranjeno, međutim postoje i izveštaji i to iz nemačkih izvora, 311 mrtvih. Takođe ih je nešto pobeglo iz svih tih borbi, to jest 24. 12. 30. 12.¹⁷ i u borbi 5. I.¹⁸ koju je vodila patrola koja je išla za Gorenjsku. Nemcima nedostaje 81 vojnik, za koje kažu da su pobegli. Pošto smo se posle borbe 24. 12. povlačili na dve strane, odmah smo poslali veze te smo do 27. 12. uspeli pronaći sve drugove koji nisu poginuli.

Uhapšeni i streljani su bili i trojica špijuna koji su priznali da su od neprijatelja primili oružje i novac i pošti u borbu protiv partizana, tragali za partizanima i prokazivali ih.

U logor se vratio drug Silvester¹⁹ od OK, sa kojim smo održali savetovanje. Posle dva dana vratio se na teren ali sa njim imamo redovite veze. 31. 12. otkrila nas je neprijateljska patrola sa kojom smo imali manji sukob, tako da je neprijatelj pretrpeo gubitke od 6 mrtvih i 2 teško ranjena. Pošto nismo imali tačnih podataka, povukli smo se bez gubitaka.

Vratila se patrola iz Gorenjske sa kojom se još nismo sastali. I ova patrola vodila je kratku ali veoma tešku borbu i nanela neprijatelju također teške gubitke, oko 20 mrtvih i 30 ranjenih. Patrola se povukla i nedostaju joj dva druga. Patrola se još nije sastala sa odredom ali imamo vezu sa njom. Nekoliko drugova ove patrole već se vratilo sa dva ranjena druga (Lenart²⁰ i Boltežar²¹).

Dobili smo nekoliko novih drugova a mobilizacija novih je u toku i potrebne patrole su već razaslate.

Također su izdate naredbe o obaveznim političkim i vojnim časovima koji su već otpočeli. Izvršeno je više akcija za nabavku hrane tako da sa ishranom nekako ide. Moral kod drugova je na priličnoj visini ali imamo nekoliko slučajeva bolesti, naročito više slučajeva čireva i to najviše zbog prehlade. Gubitak poginulih drugova nije ostale suviše slomio ali će nedostajati komandni kadar koji je izginuo u borbi 24. 12.

¹⁵ Jakob Golob

¹⁶ Tomaž Novak, poginuo u jesen 1943 god. kao zamenik komandanta VI brigade »Slavko Šlander« u Rovtama iznad Smartnog ob Dreti.

¹⁷ Vidi dok. br. „108“

¹⁸ Vidi dok. br. 111

¹⁹ Viktor Stražišar, poginuo jula 1943 u Radomljama kod Kamnika.

²⁰ Franc Pasterk, narodni heroj, poginuo 4 aprila 1943 god. kod Mežice.

²¹ Franc Cemel

U borbi 24. 12. bio je ranjen u ruku drug Kostja²² (tehnik) i Nemci su pronašli spremljen šapirograf. Momentano smo se dogovorili sa rukovodstvom II grupe, ovde je bio i komandanat II grupe drug Stane,²³ da ćemo tehniku organizovati zajedno, tako da će se i za nas pripremiti tehnika. Savinjski odred II grupe ima već organizovanu tehniku. Cim se vrati sa terena drug Silvester, moramo da se osamostalimo. Terenski Jože²⁴ je dobio zadatak da se pobrine za prostoriju jer upravo u tome, što nismo imali prostorije da tehniku smestimo negde na sigurno mesto, leži uzrok što je tehnika propala, što u vojnoj jedinici može da se dogodi svakog momenta.

Nismo izgubili nikakvo oružje. Najviše briga nam momentano zadaje pomanjkanje municije, one municije radi koje je pošao u dolinu drug Tiln²⁵, još . . nemamo te se patrola, koja je otišla po nju na dogovorenu vezu, vratila natrag praznih ruku. Veoma malo municije ima i Moravški bataljon. Sumnjam u to da bi bilo pravilno kad bismo municiju dobijenu na... grupe delili sa jedinicom II grupe. Drug Aleksandar²⁶ je sa svojom četom priključen II grupi odreda i dobio je zadatak da pode na teren koji mu je već ranije bio određen.

Još uvek je otvoreno pitanje Koruške. Lenart je, kako je već napomenuto, ranjen; ipak se nalazi u jedinici i može se kretati. Međutim mnogo lakše ćemo sva ta pitanja resiti, to jest naoružanje, pomoći, o Koruškoj, kad stigne drug Kostja²⁷ u odred.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU:

Za komandanta
Tugomir Kalovški

Politički komesar
Štefan Jakopič²⁸

24. 1. 43.

Druže Matija!²⁹

Ja se zasad nalazim u jednoj jedinici K. b.³⁰ i idućom vezom vratitiću se do Tebe. 24.12. 42 imali su K. i M.³¹ bataljon borbu na Kostavskoj planini. Tom prilikom neprijatelj je imao 214 mrtvih i 83 nestala. Grupa koja se vratila iz Kokre vodila je 5. 1. borbu na Osnovčku. Neprijatelj je imao ovde

" Milovan Ilich, kasnije postao izdajnik.

** Franc Rozman

** Ignac Strlekar

" Valentin Zaletel

" Milan Cadež

²⁷ Stane Bizjak

Anton Stefe

" Maks Krmelj

⁸⁰ Kamniški bataljon

" Moravški bataljon

oko 20 mrtvih i ranjenih. 27. 12. 42 imao je bataljon čarku na Kolovcu. Tom prilikom bio je jedan špijun mrtav, jedan vojnik je poginuo, trojica ranjena. 19. 1. 43³² su Nemci i SS crni opkolili bataljon i počeli izbliza da gađaju kuće u kojima su se nalazili naši vojnici. Otpor je bio slab i naše čete su morale da se povlače pod vatrom teških mitraljeza.

21. 1. 43³³ su Nemci ponovo pokušali da opkole bataljon; čete su se ipak pravovremeno povukle sa ugroženog položaja. U sukobu je neprijatelj imao nekoliko gubitaka. Naše žrtve 24. 12. 42 : 16 poginulih, 8 ranjenih. 5. 1. 43 : 1 poginuo, 3 ranjena. 27. 12. 42 niko nije poginuo niti je ranjen. 19. 1. 43 : 12 poginulo, 20 uhapšeno, 7 ranjeno. 21. 1. 43: prema nemačkom izveštaju 2 naša poginula, 1 ranjen.

Zbog koncentracije svih neprijateljskih snaga prema bataljonu bilo je nužno koncentrisati naše snage. Bez obzira na to moral je veoma visok, neki novi borci su se dobro držali i ništa ih nije slomilo. Zarobljeni su bili novi borci a izgubili smo i kada, i to Matiju, Vida, Mihu, Lojza, komand, i Kostju³⁴ i Ladu³⁵ politkoma, tako da nam je potrebno nekoliko novih snaga — kadrova. Ranjen je Lenart tako da je za neko vreme njegova misija izvan dnevnog reda. Ali uskoro će da ozdravi i veoma se razveselio na vest da će moći da se bori u svome kraju. Veza sa Sijajerskom operativnom zonom je uspostavljena. Mobilisali su oko 80—100 novih boraca i nadalje će vršiti mobilizaciju. Počće se izvoditi i akcije. Nemci spremaju opštu hajku ali im neće uspeti da nas razbiju. Bombi — bombi treba. Detaljniji izveštaj sa terena sledi ako se nađem sa Silvestrom na terenu je uglavnom sve u redu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Kostja³⁶

Lenart je Koruščanin, dezertirao je iz nemačke vojske. Posloćemo ga sada u Korušku. Ovaj izveštaj smo otkucali tako da ga je dobio i odred. Kostin izveštaj i izveštaj odreda poslali smo Komandi.

Vidi dok. br. 125

Kamniški bataljon se tog dana nalazio u selu Kališe. Meštanin Gregor Sušnik obavestio je žandarmerisku stanicu u Stahovici o prisustvu partizana. Nemci koje je vodio Franc Bodlaj, dezerter, došli su u dolinu i iznenadili bataljon. Bataljon se povukao u pravcu Zubejevo—Tuhinj, prešao glavnu cestu, gde su ga iznad Zlatog Polja 21 januara Nemci ponovo Dokušali da opkole. (Podatke dao Franc Podstudenšek).

³² Vidi dok. br. 59 i 125

" Anton Stefe

" Slavko Kovač

^M Stane Bizjak

IZVEŠTAJ ŠTABA ČETVRTE OPERATIVNE ZONE — ŠTA-JERSKE OD 10 JANUARA 1943 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO SLOVENIJE O AKTIVNOSTI PODREĐENIH JE-DINICA OD 19 NOVEMBRA 1942 DO 5 JANUARA 1943 GODINE¹

**STAJERSKA OPERATIVNA ZONA
SLOVENACKE PARTIZANSKE VOJSKE**

STAB ZONE

tek. broj 64/2

Na položaju, 10. I. 1943

**RATNI IZVEŠTAJ GLAVNOM ŠTABU SLOVENACKE
PARTIZANSKE VOJSKE BROJ 12**

Ratni izveštaj Pohorskog bataljona od 19. 11. do 5. 12. 1942.

19. 11. streljan nemački učitelj, član NSDAP^{1'} — a... i potkazivač.

21. 11. Hajmatbundu³ u Podgorju zaplenjeno 12 pušaka.

22. 11. ubijen Sturmführer u Ribnici i uništen motor.

25. 11. borbe na Crnem Vrhu. U borbi učestvovalo je oko 5000 Nemaca, pred kojima se je bataljon uspešno povukao i u toku povlačenja naneo neprijatelju manje gubitke.

Na našoj strani nije bilo žrtava.

28. 11. zarobljen nemački vojnik, razoružan, liшен uniforme i pušten.

4. 12. u Ribnici ubijen neki Obergefreiter, istovremeno je ubijen gestapovac Alfred Smitt, rodom iz Švajcarske, koji je progono radnike, potkazivao ih i slao u mariborske zatvore. S njime je poginula i njegova kći, nemačka bludnica i potkazičića, i njegov pomagač gestapovac.

5. 12. bio je napadnut logor u kojem je bila samo jedna četa. Druge dve bile su na maršu. U borbi učestvovalo je 250 policijaca i trajala je dva sata. Borba je bila prilično oštra i neprijatelj je jurišao dva puta, ali je svaki put bio odbijen žestokom vatrom naših drugova. Baš kad su drugovi jurišali, vratila se sa marša štabna patrola od 7 ljudi i napala je neprijatelja s leđa. Nemci, koji nisu očekivali napad s leđa, dali

¹ Originali se nalaze u arhivi CK SKS i u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.

^a Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei — Nacionalsocialistička nemačka radnička partija.

^a Steirischer Heimatbund — Stajerski otadžbinski savez

su se u paničan beg, a patrola je junački jurišala do logora. Neprijatelj je na bojištu ostavio 25 mrtvih.¹ Broj ranjenika nije poznat. Na našoj strani poginuli su junačkom smrću drug četni komesar Bosanec,⁵ komandir voda Tine⁶ i partizan Prve cete drug Gojko.

Ratni izveštaj Moravškog bataljona od 28. 11. do 30. 12. 1942

Prema podacima obaveštajne službe poslati su u akciju dva gestapovca sa zadatkom da pronađu naš logor. Patrola od 6 ljudi, poslata za njima u poteru, zarobila ih je i dovela u logor. Gestapovci su bili naoružani lovačkim puškama, revolverima i bombama. Na saslušanju priznali su da su bili u službi okupatora. Streljani su.

28. 11. ubijen je špijun France Zupančič iz Ješenja, strah i trepet čitave okoline. 19. 12. obaveštajna služba javila je da okupator namerava iseliti nekoliko porodica u Moravčama. Obaveštenje je stiglo u 1 sat posle podne. Komandant bataljona izvestio je partizane o nameri okupatora. U logoru je nastala neobična vreva. Za vreme brzog spremanja za pokret čuli su se borbeni povici drugova. Svi su bili spremni da svojom krvlju spreče namere okupatora. Za pet minuta bataljon je bio spremna za pokret. Oko tri sata popodne branici slovenačkog naroda stigli su do Moravča. Moravče su bile opkoljene a naše zasede kontrolisale su čitav saobraćaj. Kasno uveče bataljon je pošao sa svojih položaja i pozdravljen od oduševljenog stanovništva nastavio je svoj put. Neprijatelj je video da su borci slovenačkog naroda budno na straži, spremni za odbranu svog naroda pred fašističkim varvarima. Zato je odustao od iseljavanja. Slovenski narod moravške okoline oduševljeno je dočekao svoju vojsku koja mu je garancija za oslobođenje.

Tom prilikom uhvaćena su dva bandita koja su bila preobučena u partizanske uniforme i u korist Nemaca špijunirala po selima. Streljani su. Posle akcije u Moravčama,⁷ bataljon je pošao da se priključi Kamniškom bataljonu. Susret sa drugovima iz Kamniškog bataljona bio je nadasve srdačan. Radost je bila beskrajna. Pošto je nemacka izviđačka patrola od 6 ljudi već ranije otkrila logor Kamniškog bataljona... drugi dan posle koncentracije pripremio [je neprijatelj] napad u kojem je učestvovalo preko 2 hiljade fašista. Borba je započela rano ujutro u 7 sati i trajala je do 11 pre podne. Nepri-

¹ Vidi dok. br. 184

⁵ Ivan Kolšak

⁶ Franc Ravnikar

⁷ Vidi dok. br. 201 u 4 knjizi VI toma.

jatelj je masovno napadao bez obzira na žrtve. Naši borci su zajedničkim snagama odbijali pobesnele fašističke pse koji su preduzimali juriš za [jurišem]. Pošto je neprijatelj stalno dovlačio nove rezerve, drugovi su jurišem probili obruč i forsirali povlačenje. U toj borbi poginulo je preko 300 okupatorskih vojnika⁹, dok broj ranjenih nije poznat. Na našoj strani palo je junačkom smrću 15 drugova i drugarica.⁸

13. 12. fašisti su ponovo otkrili logor i napali ga. U toj borbi koja je bila kratka poginula su 4 fašista a na našoj strani nije bilo žrtava.

4. 1. Kad se vraćala četa druga Aleksandra⁰ s borbenog zadatka i provela dan u selu, došli su fašisti da je napadnu. Pošto je četa bila blagovremeno obaveštena, zauzela je položaj i sačekala je neprijatelja. Neprijatelj je do srži osetio mržnju koju prema njemu gaji slovenački partizan. Na bojnom polju ostalo je 37 poginulih fašista.¹⁰ Ostali su panično pobegli. Na našoj strani poginuo je drug Zivko.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant
Stante Peter-Skala

Zam. politkomesara
Dušan Kraigher

Vidi dok. br. 101 i 180 u 4 knjizi VI toma.

Milan Cadež

¹⁰ Vidi dok. br. 111

IZVEŠTAJ ŠTABA ČETVRTE OPERATIVNE ZONE — ŠTAJERSKE OD 10 JANUARA 1943 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO SLOVENIJE O STANJU U PODREĐENIM JEDINICAMA I NA TERENU¹

Na položaju, 10. 1. 1943

**ŠTAJERSKA OPERATIVNA ZONA
SLOVENACKE PARTIZANSKE VOJSKE
STAB ZONE**
Br. 13, t. br. 63/1

R A P O R T BR. 13

GLAVNOM ŠTABU SLOVENACKE PARTIZANSKE VOJSKE

1. Patrola koja je išla sa drug. Stanetom² i drug. Tomažem³ na Pohorje vratila se. Došao je i drug Stane, dok je drug Tomaž ostao na bolovanju zbog rane koju je dobio prilikom nekog manjeg sukoba.

Podrobniji izveštaj o svim partizanskim jedinicama u Štajerskoj ne možemo dati jer još nemamo veze sa Kozjanskim bataljonom, zato Vam javljamo samo o stanju Pohorskog i Moravškog bataljona. Savinjski je bio razbijen, o čemu smo već izvestili u prošlim raportima.⁴

2. Stanje Pohorskog bataljona je sledeće: Brojno stanje 80 boraca, među njima 11 žena koje su formirane u poseban ženski vod. Komandir voda je drugarica Kata,⁵ jedna od najstarijih partizanki, koja je kao borac u svim borbama pokazala odlično držanje. Odlična je bila u borbi i na radu.

Moral bataljona je dobar. Pitanje zimovanja rešili su na taj način što su pripremili prilične zalihe hrane, tako da se ni pri najjačoj zimi neće morati pribegavati rekviziciji. Po izjavi druga Staneta imaju hrane za pet meseci, ako računamo jedan kilogram suve hrane po osobi. Većih ofanzivno-vojničkih akcija bataljon nije preduzimao jer se formirao tek kasno u jesen® i dobio direktivu od nas da pripremi hranu za zimovanje. Zbog toga je svu aktivnost koncentrisao u tom

¹ Original se nalazi u arhivi CK SKS.

^a Franc Rozman

³ Dušan Kveder

⁴ Vidi dok. br. 101 u 4 knjizi VI toma.

⁵ Katarina Mede, narodni heroj. Poginula 8 januara 1943 god. na Pohorju.

" Vidi dok. br. 100 i 101 u 4 knjizi VI toma.

pravcu. Međutim, ako računama sa činjenicom da je svaka ekonomska akcija bila povezana sa vojničkom, pošto je skoro svaka trgovina bila čuvana, onda vidimo da je bataljon imao stalni dodir sa neprijateljem. Velike rekvizicije koje je preduzimao bataljon prisilile su neprijatelja da vrlo često preduzima »hajke« i to »hajke« velikog obima, jer je u njima učestvovalo 5—6 hiljada vojnika. Svim tim hajkama je posle uspešnih udaraca bataljon izmakao, većinom bez gubitaka, dok su fašisti uvek skupo plaćali svoje »poseće«.

Sto se tiče političkog rada u bataljonu stvar stoji tako da se drugi politkomesari, kao i ostali politički radnici, mnogo zalažu da bataljon politički izgrade. Tu su međutim opet iskrse prilične poteškoće i to prvo zbog akcija i čestih »hajki«, a drugo zbog politički slabo izgrađenih drugova koji bez literature nisu mogli ostalim drugovima pružiti ono što su morali. Sada kad smo s Vaše strane dobili potreban materijal, biće ovaj nedostatak smanjen, ako ne i potpuno otklonjen.

Teren po kome se bataljon kreće bio je »devičanski« jer tamo nije bilo ni partizana, ni terenskih. Zato je bataljon posvetio terenu najveću pažnju time što je dao na raspoloženje sve što je u političkom pogledu bilo sposobno. Ti drugovi išli su sa svojim patrolama od kuće do kuće i od sela do sela i tumačili ljudima cilj naše borbe i Osvobodilne fronte. To nam je pomoglo da imamo prilično dobro zaleđe na terenu.

Kao u čitavoj Štajerskoj i ovde je bio teren posijan Vermanima koji su se nalazili kod kuća u uniformama a neki i sa puškama. Naše patrole su ih redovno posećivale, kupile uniforme i oružje (oko 60 pušaka) tako da su se naši drugovi dobro snabdeli. odećom. Pošto je čitav bataljon bio u uniformama Vermanštafa Nemci su bili prisiljeni da promene boju tih uniformi, da se u slučaju hajki ne bi »pomešali«.

3. Brojno stanje Moravškog bataljona je 100 boraca. Stanje tog bataljona se stalno povećava usled mobilizacije. Bataljon je nastao od ranije Moravške čete, kojom je rukovodio drug Risto,⁷ ali pošto je na tom terenu situacija bila podesna za mobilizaciju, četa je počela da prerasta u bataljon. Velike poteškoće su bile zbog naoružanja, što se, međutim, kasnije popravilo. Velika većina drugova je seljačkog porekla, to su seoski momci koji su politički hrišćanski orijentisani. Tu je pre svega potreban politički rad koji je, međutim, jako ometan zbog pomanjkanja kadrova.

I taj bataljon nije preduzimao vojničke akcije te i sa magazinima stoji prilično loše. Krivica je do slabog naoružanja i nedovoljne odlučnosti vojnog kadra.

⁷ Fran Mazovec

Kao što smo već izvestili izvršena je koncentracija sa Kamniškim bataljonom. Neprijatelj je odmah saznao za veću koncentraciju i u skladu s time izvršio i napad. Udruženim snagama neprijatelj je bio odbijen, ipak smo imali neuobičajeno mnogo žrtava (podaci se nalaze u »Vojnom izveštaju»).⁸

Teren na kome se bataljon nalazi bio je također »devičanski«. Zbog toga je bataljon imao prilično političkog uspeha na terenu. Pružio je svu podršku terenskim radnicima tako da možemo mirno reći da ovaj teren ništa ne zaostaje iza Dolenjske u nroleće.

U poslednjem »Raportu« smo Vas izvestili o Kamniško-savinjskoj brigadi koja bi trebalo da operiše na kamniškom terenu sve tamo do Savinjske Doline. Praksa je međutim pokazala da je za sada to nemoguće jer je nužno potrebno da čete ostanu na terenu kao punktovi za mobilizaciju i kontrolu terena. Međutim ako te čete ostavimo na terenu brigada će se jednostavno razbiti. Zbog toga će koncentracija još ostati, ali ćemo ipak slati borbene patrole na sve strane, tako što ćemo jednu četu poslati u Savinjsku Dolinu, gde će usput preduzimati akcije i potražiti vezu sa terencima koji su se »zabili« u svoje rupe da prezime kao medvedi. Četi je dat zadatak da ih probudi iz zimskog sna i potera na teren gde su upravo danas tako preko potrebnii.

Kada međutim ubrzanim mobilizacijom brigada bude porasla do tog broja, i ako budemo mogli svu tu masu naoružavati i snabdeti potrebnem municijom koja nam za sada veoma nedostaje — onda će brigada biti u stanju da počne manevrirati po čitavom tom terenu.

Nadamo se da će uskoro moći biti formirana naša samostalna brigada, koja će moći operisati po Savinjskoj Dolini uključno sa revirima.

4. Nakon glupog razbijanja Savinjskog bataljona — o čemu smo već izvestili — jedan deo bio je priključen Moravškom bataljonu a jedna grupa otišla je prema Pohorju (12 ljudi i 2 puškomitrailjeza), a 27 ih nedostaje. Prilažemo Vam slike drugova koje su Nemci slikali u Celju, ostali su poginuli.

Moralno stanje kod preživelih drugova je ispod kritike. Grupa koja je išla prema Pohorju nije se javila na javku već se nekuda »zabilo« te su svi pokušaji da ih pronađemo bili bez uspeha. Raspitivanja se još vrše. Kao borci iz razbijenog bataljona ostali su samo drugovi Simon⁹ i Marok.¹⁰ Drug

⁹ Vidi dok. br. 10

¹⁰ Janko Sekirnik

¹⁰ Alojz Kolman, narodni heroj. Poginuo 9 novembra 1944 kod Koprivnika u Kočevskoj.

Pero,¹¹ bivši komandir čete, pobegao je iz Celja. Pri bekstvu je golim rukama probio kordon policije i srečno izbegao kiši metaka koja je osuta za njim. Za njim je upućena velika potera. Nama se do sada još nije javio, možda će se pojaviti kod vas.

5. Sva nastojanja da uhvatimo vezu sa Kozjanskim bataljonom ostala su bez uspeha. Drug Risto, koga smo poslali tamo kao komandanta bataljona sa drug. Vojtehom¹² nije nam se do sada još javio. Mi smo poslali dve patrole sa Pohorja da uspostave vezu, ali ni one nisu uhvatile vezu. Sada smo poslali novu patrolu pod komandom druga Simona, bivšeg komandanta Savinjskog bataljona, sa zadatkom da ih potraži i preuzeme komandu. Isto tako poslali smo novog politkomesara. Drug Risto i drug Vojteh moraju se javiti štabu. Iako dobro znaju gde se nalazimo nisu ni prstom maknuli da uhvate vezu.

Kozjanski bataljon preduzima vojne akcije, kako čujemo od ljudi. Drug Simon će pokušati uhvatiti vezu i sa hrvatskim partizanima.

6. I sa PK do sada nemamo veze, poslali smo tamo dve patrole da ga potraže. Sada smo dali zadatak i drugu Simonu da ga potraži i dovede na određeno mesto. PK, naime, također zna gde se nalazimo pošto je dao zadatak Ruškoj četi, koja je operisala oko Maribora, da se priključi nama. Jedna naša patrola je već uhvatila vezu sa kurirkom koja je održavala vezu sa odgovornim terencima za Maribor a koji imaju vezu sa PK. Ali smo imali peh, terenski se razboleo i otišao na lečenje u Celje, gde je verovatno poginuo, što smo već javili prošlog puta.

7. Političko-vojna situacija se od prošle Skaline¹³ posete Vama pa do danas temeljito poboljšala. Ogroman razmah ruske ofanzive kao i opasnost anglo-američke invazije prinudile su neprijatelja da povuče iz Štajerske deo Vermašta na front.¹⁴

Moral civilnog stanovništva podigao se na takav stepen kakav je bio pre italijanske ofanzive u Dolenjskoj. Potpuno je razumljivo da istovremeno dok raste moral kod stanovništva, pada kod neprijatelja. Fašistička uporišta su se neverovatno smanjila i smanjuju se iz dana u dan. Ostali međutim

¹¹ Prema spisku boraca »Simonovog« bataljona iz 1942 godine Pero je partizansko ime Jurija Slopka iz Velike Gorice. Navodno je pobegao, ali su ga izdajom Nemci ponovo uhvatili i streljali.

Jože Babič
" Peter Stante

" Nemci su samo mobilisali pojedina godišta a na front nikad nisu slali Wermanschaft kao posebnu vojnu formaciju.

grade bunkere po italijanskom sistemu koje uporno čuvaju i drže ih se kao pijan plota.

Zasede i patrole kojima je do pre kratkog vremena Štajerska bila preplavljena nestale su preko noći, tako da je kretanje postalo dosta jednostavno. Naravno i pored svih ovih činjenica ne smemo potcenjivati neprijatelja koji je još uvek dosta jak da s vremenom na vreme sakupi veći broj i pošalje ga u »hajku«. To čini na taj način da preko svojih špijuna, kojih ima još prilično, pronade partizanski logor, pripremi plan za napad, za nekoliko dana zaustavi vojni transport i priredi »hajku«. To su »hajke« većeg obima, koje, međutim, zbog demoralizacije nemačke vojske nemaju naročitih uspeha.

Kod poslednje hajke koja je bila na Pohorju učestvovalo je 5—6 hiljada Nemaca koji su se sa našim drugovima sreli i izmicali jedan drugome bez pucnjave. Jedan naš mitraljezac je tom prilikom načinio »taktičku grešku« i osuo rafal, nakon čega su se Nemci u bržem tempu povukli. Također se i medu policijom i žandarmima oseća prilična zabrinutost zbog teške situacije na frontu. Tako, naprimjer, žandarmi i neki policajci javno govore da neće pucati na partizane, ukoliko ovi ne budu na njih pucali. Naročito traže vezu sa partizanima slovenački žandarmi. Mi ćemo svakako prihvati ruku koju nam nude, sa konkretnim zadacima koje ćemo im dati. I vesti koje dolaze iz Koruške su veoma povoljne. U Koruškoj se nalaze sve narodnosti, tj. Rusi, Poljaci, Englezi, Francuzi i mnogo Slovenaca koje šalju odnosno poslali su ih u Korušku u radnu službu. Prema vestima u Koruškoj se nalazi oko 28 hiljada stanovnika iz Gorenjske i Štajerske.

Situacija je navodno vrlo podesna za mobilizaciju i u tom cilju poslaćemo specijalnu patrolu da se upozna sa stvarnim stanjem. Već smo imali vezu sa 16 Poljaka koji su bili spremni da podu u partizane, ali su nam ih ispred nosa odveli. Ako bude moguće formiraćemo Korušku četu koja će tamo operisati i vršiti mobilizaciju.

8. Mobilizaciju, koju sprovode Nemci, iskorisćavamo koliko je moguće. Naša mobilizacija na moravškom terenu uspela je 90%. Naše patrole išle su po selima i kupile regrute. U opštini Moravče bilo je pozvano 48 regruta ali ih se prijavilo samo 5, ostalo je pošlo u partizane. U Kamniku su se javila samo 3. Takva je situacija ovde. U Štajerskoj verovatno nećemo imati takvog uspeha, ipak se nadamo da ćemo i tamo pobrkatи nemačke račune.

Na terenu Pohorja su već dobili pozive za regrutaciju. Većina je protiv nemačke mobilizacije i čeka našu. Kako je međutim prošla naša mobilizacija u Štajerskoj još ne znamo.

Najveće poteškoće su sa revirima i Savinjskom Dolinom, gde nema partizanskih jedinica i teren je veoma slab. Što se tiče terenskih radnika, o njihovom radu ili neradu izvestiće vas PK, odnosno drug Jug.¹⁵ Mi možemo da damo samo naše mišljenje a to je da su terenci pokazali vrlo malo aktivnosti.

9. Ponegde se pojavila Bela garda, ipak se ne mogu **zapaziti** nikakvi znaci koji bi svedočili o organizovanoj Beloj garđi. Najveća opasnost koja je postojala otklonjena je — to je Vermanšaft. To međutim, jasno, ne znači da potcenjujemo, odnosno isključujemo mogućnost pojave Bele garde. Zbog toga stojimo budno na straži, te ćemo i ubuduće bez samlosti **zbijati** svaku takvu pojavu.

Slanjem vermana na front smanjuju se njihova uporišta a kod ostalih raste demoralizacija.

10. Sada još nekoliko reči o našem gledanju na situaciju. U vreme kad se drug Skala nalazio kod Vas bila je kriza na vrhuncu, i to u partizanskim jedinicama kao i na terenu. Glavni problem bila je nastupajuća zima na koju je svaki partizan gledao, sa velikim strahom. Vojna snaga neprijatelja bila je ogromna. »Hajke« su bile tako česte da su im se naše jedinice jedva izmicale. Zato su svi postavljali pitanje šta će biti kad bude snega i tragova. Sve to dovelo ih je do toga da su na dnevnom redu bila dezertiranja.

Sada, kad se međunarodna situacija temeljito promenila, neprijateljske snage su se smanjile a naši drugovi se navikli na zimu. Zbog toga možemo danas reći da smo krizu preboleli. I ne samo to! Danas vršimo masovnu mobilizaciju tako da se naše jedinice neprekidno povećavaju, suprotno onome što je izgledalo u jesen. Pitanje je samo oružje i municija. Da imamo dovoljno oružja i municije, mogli bismo preuzeti veće ofanzivne akcije. Zbog toga bilo bi dobro, ukoliko imate u planu, da nam pružite pre kakvu vojničku pomoć. To Vam pišemo zbog toga što smo, naime, sa strane saznali o jedinstvenom rukovodstvu za čitavu Jugoslaviju, zatim o nekakvim brigadama, zonama i slanju oružja i još štošta. To su naravno, pričanja koja međutim verovatno neće biti bez osnova. Zato još jedanput naglašavamo da bi nam mnogo koristila što brža vojnička pomoć. Baš sad, kad ovo pišem, došlo je 20 regruta kojima ne možemo dati nikakvo oružje; a takve nenaoružane mase imamo dosta a povećavaće se iz dana u dan.

11. Pošto su se prilike temeljito poboljšale možemo pružiti punu sigurnost bilo kome članu Gl. štaba odnosno CK. Jesenjas kad nam je postavljeno pitanje takve posete bili smo

¹⁵ Dušan Kraigher

protiv, zbog loše situacije, sada bismo međutim sa radošću prihvatali takvu posetu koju smatramo i potrebnom.

12. Zbog pomanjkanja vojnih snaga Nemci su organizovali seoske straže koje dobivaju oružje uveće pre nego što podu u patrolu. Ta »seoska straža« je u velikoj većini naša i počećemo je sistematski razoružavati, a sve ostalo što se bude odupiralo temeljito ćemo očistiti.

13. Komandir čete drug Aleksandar¹⁶ stigao je konačno do nas. Doveo je sa sobom 20 drugova sa jednim puškomitrailjezom. Poslaćemo ga kao pojačanje Pohorskom bataljonu.

Kamniški bataljon je pre kratkog vremena izvestio da naš Moravški bataljon nema vezu sa Grupom, a Grupa sa Glavnim štabom. To, međutim, nije tačno jer je drug Skala vodio pregovore o koncentraciji i isto tako poslao izveštaj G. Š.¹⁷ To radi objašnjenja.

SMRT FA5TZMU — SLOBODA NARODU!

Za komandanta
Stante Peter-Skala (M. P.)

Za politkomesara
Dušan Kraigher

BK. 12

DIREKTIVE GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE OD 12 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PRVE OPERATIVNE ZONE — DOLENJSKE ZA LIKVIDACIJU NEPRIJATELJSKIH UPORIŠTA U DOLINI MIRNE, TEMENICE I GORNJE KRKE¹

GLAVNI STAB
SLOVENACKE NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA
Položaj, 12. I. 1943

ŠTABU DOLENJSKE OPERATIVNE ZONE

Raspored Vaših snaga u poslednje vreme nije nam sa svim poznat. Ipak, mislimo da radite u duhu direktiva koje smo Vam već izdali. Da biste mogli upoznati do podrobnosti

¹⁸ Milan Cadež. Vidi dok. br. 9

¹⁷ Glavni štab NOV i PO Slovenie

¹ Original se nalazi u arhivi CK SKS.

novi komandni sastav, dajemo Vam za rad sledeću zajedničku direktivu.

1) Likvidacija doline reke Mirne bila bi od velike važnosti pošto bi se time stekla dublja pozadina i obezbedio smeštaj pozadinskih ustanova te zone. Pored toga, mislimo da bi se na taj način proširenom teritorijom mogli steći uslovi za mobilizaciju novih snaga. U ovo zimsko vreme mogle bi se Talijani prekinuti sve veze sa Novim Mestom i Trebnjem a zatim likvidirati njihova uporišta u gornjem delu reke Mirne. Prema našem mišljenju to bi trebalo da bude Vaša prva akcija Vaših zajedničkih snaga.

2) Likvidacija Primskovog i talijanskih i belogradiskih uporišta u dolini reke Temenice olakšala bi vezu sa Ljubljano-nom. To bi bila, prema našem mišljenju, Vaša druga akcija.

3) Likvidacija Police bila bi od velikog političkog i taktičkog značaja. Ona bi duboko odjeknula u ljubljanskim belogradističkim krugovima. Na taj način mi bismo stvorili oko Ljubljane duboku i sigurnu pozadinu. Talijane bismo prinudili na neposrednu odbranu železničke pruge. Garnizon na Polici je u poslednje vreme nešto pojačan. Zato ova akcija treba da bude dobro pripremljena. Obezbeđenja treba postaviti u pravcu Grosuplja i Novog Mesta. Izvršenje ovoga zavisi od rasporeda Vaših snaga. Mislimo da je najbolje ako izvedete ove akcije dok još ima snega.

Predeo severno od pruge Ljubljana — Grosuplje — Trebne doduše ne bi mogao služiti kao uporište većim snagama, ipak bi se na tom sektoru lako izveo raspored bataljona za akcije na prugu i garnizone duž nje.

4) Posle toga bi svim snagama očistili basen gornje Krke. Prema našem mišljenju, najpre bi trebalo uništiti uporišta: Sela pri Sumberku, Korinj, Ambrus, Kompolje, posle čega bi došla u obzir linija otpora u neposrednoj blizini reke Krke. Najpre bi trebalo da se unište sve komunikacije i prilazi pojedinim garnizonima, a onda ih odlučno napadnuti. Najjači otpor biće, verovatno, oko Krške Vasi i Zagradeca. Dvor se može lako likvidirati pošto je samo belogradističko uporište. Pad Žužemberka zavisi od pravilne blokade.

Tom prilikom, razumljivo, treba razoružati sva belogradistička sela severno i južno od doline reke Krke kao i u Suhoj Krajini.

Kompolje smo dodelili Vama pošto je prilaz ka njemu lakši sa Vaše strane.

Važnost basena gornje Krke: stiče se pogodno uporište za dejstvo na sve strane. U Kočevskom Rogu dobili bismo sigurno

uporište za smeštaj naših pozadinskih ustanova. Konačno, sa tog terena mogli bismo organizovati vezu na sve strane Slovenije. Osvajanjem belogardističkih uporišta dobijamo mnogo i u političkom pogledu jer se Bela garda nalazi pred rasulom.

Sa vojnog stanovišta bilo bi pravilno da se najpre očisti predeo pored gornje Krke i da se tek posle toga pređe u akciju na Policu. Ovo iziskuje duže čekanje, ali pad Police imao bi ugodno političko dejstvo. Zbog toga odaberite sami pogodan trenutak za napad na Policu. Akciju dobro pripremite. Ako je preduzmete, ona mora da uspe. Dakle, treba pripremiti borbena sredstva za likvidaciju otpora.

5) Za predviđene operacije raspolažaćete osim vlastitim snagama i brigadom »Toneta Tomšića«. U njen sastav uzmite i bataljon koji se nalazi kod Podlipoglava. Predeo oko Podlipoglava obezbedite četama Zapadnodolenjskog odreda kao što smo Vam već naredili. Tomšićevu brigadu zadržite, dakle, pod svojim okriljem za izvođenje ovih operacija.

U predelu Podlipoglava više ne treba držati nikakve baze. Sve te baze, bolnice itd. treba prebaciti na sigurno mesto, negde u Doljensku. O svemu tome već smo izdali uputstva štabu brigade »T. Tomšića« i njenom bataljonu kod Podlipoglava. Za podrobnije izvođenje pobrinite se Vi sami. Pošto će biti otežano prenošenje ranjenika obzirom na ovakvo vreme, odaberite najpogodniji trenutak.

6) Od iste je važnosti pitanje osmatranja terena Novo Mesto — Metlika — Črnomelj. Procenite hoće li biti dovoljne snage Istočno-dolenjskog odreda, inače ćete morati da ostavite tamo 1 bataljon brigade »Ivana Cankara«. Znajte da Talijani i belogardisti neće imati vremena da se prošire po istočnoj Dolenjskoj čim Vi otpočnete sa jačim akcijama u basenu reke Krke i na komunikacijama uzduž toga basena. Opasnost za neprijatelja u istočnoj Dolenjskoj pretstavljaće i 13 hrvatska brigada koja se nalazi severno od Metlike. Predložite ovoj brigadi da izvede neke akcije u predelu Bele Krajine.

Druga Jeftića zadržite kao komandanta brigade »Ivana Cankara«, a drug koji je bio određen za komandanta neka bude njegov zamenik. Druga Danila Sorovića uputite odmah u sastav Dolomitskog odreda gde će primiti dalje direktive. Na svom putu treba da se javi najpre nama.

7) Prilažemo Vam direktive Notranjske operativne zone u svrhu opšte orientacije. Sve što smo naveli pod tačkama 7 i dalje važi i za Vas pa se prema tome upravljavajte.²

¹ Vidi dok. br. 13

8) Dolomitski odred smo ojačali bataljonom brigade »Toneta Tomšiča«.³ Na taj način smo formirali jaču grupu u predelu Vrhnike. Time je UB T. T. postala brojčano slabija ali se nadamo da će biti moguće popuniti brigadu novim **regrutacijama** na terenu. Za to treba da se brinu oba štaba zone i štab same brigade.

9) Posle stvaranja baze u predelu gornje Krke biće potrebno pružiti pomoć Notranjskoj zoni time što ćete se baciti svim snagama na prugu Kočevje — Ljubljana i srušiti je do temelja. Zatim biste očistili Notranjsku od Bele garde jer je brigada »Lj. Sercera« suviše mala i nema potrebna iskustva u rušenju uporišta.

Brigada »Toneta Tomšiča« će posle čišćenja basena gornje Krke preći u sastav Notranjske zone. O tome ćemo odlučiti tek na osnovu Vaših izveštaja i predloga.

10) Prilikom svih tih akcija ne smete zanemarivati rušenje pruge Ljubljana — Trebnje — Novo Mesto, na kojoj možete da dodete do plena u oružju i materijalu.

11) Na kraju, pretresite i procenite mogućnost za dejstvo Vaših snaga u nemačkom delu Slovenije, u dolini Save. Mišljenja smo da bi trebalo da te akcije uslede kasnije, nakon stvaranja sigurnog uporišta u talijanskom delu Slovenije.

12) Nadamo se da ćete ovako predviđene operacije izvesti do kraja februara, tako da biste na taj način imali u leto slobodne ruke. Ovu zimu treba da iskoristite što bolje i stvorite što pogodnije pozicije za naše dalje operacije.

13) Stupite u vezu sa Dolenjskom zonom⁴ u cilju koordinacije Vaših akcija. Dajte joj konkretnе predloge jer mi to odavde nismo mogli učiniti. Ipak je ona dobila zadatak da saraduje sa Vašim snagama i da im se približi te na taj način dobije pomoć od Vas. U slučaju da ste već uputili tamo brigadu »Toneta Tomšiča«, Dolenjska zona sarađivaće sa Vama sa svim svojim snagama. Pravac njenog dejstva videćete iz prilожene direktive Notranjskoj zoni.

14) Dajemo Vam opšte primedbe koje treba uzeti u obzir.

Od komandnog sastava tražimo da se snađe u svakoj situaciji. Ako Vam neka akcija ne uspe, postavite sebi nove ciljeve. Ako ne zajedničkim snagama, pokušajte sa manjim delovima. (Bataljone nikada ne smete deliti). Prilikom svih akcija težite za tim da se domognete teškog naoružanja.

^a Odnosi se na bataljon koji je iz sastava Notranjske operativne zone određen da udje kao 4 bataljon u sastav brigade »Tor^e Tomšič« (Vidi dok. br. 15). Bataljon je 22 I 1943 god. otišao u Dolomite (Vidi dok. br. 23), a u brigadu »Tone Tomšič« uključio se marta 1943 godine.

* Pogrešno — treba »sa Notranjskom operativnom zonom«.

Mobilizaciji novog ljudstva za Vaše jedinice posvetite veliku pažnju. Znajte da je moguće mobilisati novo ljudstvo samo u borbama i pobedama. U jedinicama uvedite čvrst vojnički red i disciplinu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za
Glavni štab
Slovenačke narodnooslobodilačke vojske

Komandant
Ivan Maček

Politkomesar
Boris Kidrič (Peter Kalan)

BR. 13

**DIREKTIVA GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE OD
12 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU DRUGE OPERATIVNE
ZONE — NOTRANSKE ZA PRELAZ U OFANZIVNE AK-
CIJE U SARADNJI SA JEDINICAMA PRVE OPERATIVNE
ZONE — DOLENJSKE¹**

**GLAVNI STAB
SLOVENACKE NARODNOOSLOBODILAČKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA**
Položaj, 12. I. 1943

ŠTABU NOTRANSKE OPERATIVNE ZONE

Posle reorganizacije Vaše zone nemamo više tačnih podataka o brojnom stanju, jačini i sastavu Vaših jedinica. Osim toga nemamo tačan pregled vojno-političke situacije u Notranjskoj (snage okupatorskih i belogardističkih garnizona, mogućnost akcija, mogućnost mobilizacije novog ljudstva itd.). Sve su to elementi koji utiču na sastavljanje našeg plana za izvođenje operacija. Na osnovu približnih podataka kojima raspolažemo dajemo Vam sledeću direktivu za rad:

1) Štab zone i čitava brigada Ljube Šercera treba da napuste Mokrec. Zona sme da upotrebi Mokrec od danas dalje samo kao eventualno uporište. Na Mokreku mogu da ostanu samo rezervne količine hrane, ranjeni i bolesni drugovi i ljudstvo koje se ne može obezbediti na drugom mestu.

¹ Original se nalazi u arhivi CK SKS.

2) Za obezbeđenje Mokreca kao baze upotrebite delove Notranjskog odreda. Ovo obezbeđenje svakako nećete postići ako rasporedite ove snage na Mokrecu. Ako uradite tako, onda ćete Mokrec bez sumnje izgubiti. Ove snage Notranjskog odreda treba da aktivno dejstvuju u krugu oko Mokreca: Studenec-Ig — Podpeč — Brezovica — Rakitna — Sv. Vid — Rob — Turjak — St. Apno. Na komunikacijama ovog luka treba postavljati zasede i na taj način uznemiravati neprijatelja. Konspirativnost i brzina pokreta su glavno oružje ovih malih snaga. Bilo bi dobro kad bi postojale dve takve grupice. Jedna severozapadno od linije Krim — Mokrec, a druga severoistočno od linije Studenec-Ig — Mokrec — Rob. Vi ćete to, svakako, konkretno odrediti. Ovim delovima svojih jedinica dajte zadatak da održavaju vezu sa ojačanim Dolomitskim odredom.

3) Operativne zone preći će u ofanzivu, pri čemu će se držati opštег pravca: Sv. Vid — selo Lužarje — Sv. Gregor — Kompolje — Žužemberk. Svojim sistematskim radom treba da utičete na čitavu Notranjsku. To je prostor Vašeg dejstva. Treba da odabirate one predele gde ćete moći da postignete borbene uspehe i mobilisete što više ljudstva. Pad svakog uporišta ima veliki politički značaj i utiče na rasulo Bele garde.

U početku postavljajte sebi lakše ciljeve, a zatim prelazite postepeno na teže. U akcijama budite istrajni. Ako neko uporište ne mognete zauzeti u kratkom vremenu, blokirajte ga i ono će morati da padne. Borbena sposobnost Bele garde je vrlo mala, a da i ne govorimo o njenom moralu. Ona pokazuje na svima sektorima očite znake demoralizacije i raspadanja. Treba joj samo vojnički zadati, nekoliko udara i dotući ćemo je. Mi Vam, dakle, sa našeg mesta ne možemo tačno odrediti kada i koja uporišta treba da napadnete. To treba da procenite sami prema vojnopolitičkoj situaciji na Vašem terenu. Zbog toga treba da održavate stalnu vezu sa našim terenskim organizacijama i da dobijate od njih podatke o stanju neprijatelja i stanju na terenu.

Odredili smo Vam opšti pravac kretanja. Ali, to ne znači da treba da dejstvujete na njegovoj geometričnoj liniji. Sa Vašim snagama manevrišite prema tome kakva je pogodnost ciljeva i verovatnoća rezultata. Tom prilikom skrećemo Vam pažnju da je predeo između Cerknice — Sodražice i Kompolja najvažniji. Udari na tom sektoru najjače bi odjeknuli među Belom gardom. Likvidacija Slevice, Sv. Gregorija i Kompolja donela bi nam velike političke rezultate.

Nemojte zanemarivati železničku prugu Grosuplje — Kočevje. Ako budete dejstvovali na tu prugu okupator će se povući iz udaljenijih garnizona. Osim toga postoji verovatnoća da ćete se na toj pruzi moći domoći plena u oružju i materijalu.

Bunkeri pored pruge koji nisu ograđeni žicom mogu se lako likvidirati. Tako ćete lako doći do oružja.

Mišljenja smo da treba upotrebljavati Vaše jedinice zajednički. To će Vam donositi veće i brže rezultate. Odvajanje pojedinih bataljona pokazalo se sa vojnog gledišta nepraktičnim. Ljudstvo i komandni kadar odvajaju se na taj način od Vašeg uticaja i kontrole Ali, razume se, ako se ukaže potreba, možete izdvojiti pojedine bataljone u svrhu izvršenja samostalnih akcija. U tim slučajevima treba da nastojite da održite sa tim bataljonima vezu i uticaj na njih.

Južni deo Notranjske: Ribnica — Hrib — Osilnica — Črnomelj — Koprivnik — Kočevje je siromašan i bez povoljnih uslova za mobilizaciju. Izgleda, obzirom na to, da trenutno nema smisla da šaljete tamo Vaše snage. Ipak, nemojte zanemarivati ni taj teren. Pokušajte da na tom sektoru organizujete pojedine punktove. Bilo bi dobro kad bi na tom terenu krstarile manje grupice iz sastava Notranjskog odreda. Znamo da trenutno nemate takvih grupica. Nastojte da ih organizujete mobilizacijom novog ljudstva.

Već smo Vam pisali da se južno od tog sektora na hrvatskoj strani nalaze hrvatske snage. Te snage pružile bi nam veliku pomoć kad bi prešle Kupu i izvršile niz akcija u južnoj Notranjskoj. Hrvatske snage poseduju teško naoružanje, pa bi s toga mali talijanski garnizoni postali brzo njihov plen. Pređočite Hrvatima ove mogućnosti i obavestite ih o snazi svih belogardističkih i okupatorskih uporišta na tome sektoru. Njihova akcija trajala bi samo kratko vreme — oko 20 dana.

5) Već smo bili izdali naredbu da brigada Toneta Tomšića pređe u Vaš sastav. Trenutno otstupamo od te naredbe. Brigada će i dalje ostati u sastavu Dolenjske zone pošto smo izdali Dolenjskoj zoni naređenje da očisti basen gornje Krke, počevši od Soteske dalje preko Žužemberka, Ambras — Korinj — Kompolje — Krška Vas — Sela pri Sumberku kao i pojas severno od pruge Grosuplje — Trebnje. Priznaćete da su za izvršenje ovoga zadatka potrebne veće snage.

Kao što vidite, dobili ste zadatak da saradujete sa delom Dolenjske zone. Kompolje smo odredili Dolenjskoj zoni jer je lakše približiti mu se sa dolenjske strane. Ako pak postoje uslovi da Vaša zona, osim već pomenutih uporišta zapadno od pruge Grosuplje — Kočevje, zauzme i Kompolje, onda to možete učiniti.

Težimo da obe zone dobiju dodirne tačke kako bi mogle da koriste međusobnu pomoć i da se oslanjaju jedna na drugu. Zauzimanjem basena gornje Krke i čišćenjem koje bi sprovele u Suhoj Krajini naše bi snage stekle centralni položaj odakle bi mogle brzo intervenisati, kako u pravcu Ljubljane, tako i

u pravcu Cerknice i južne Notranjske. U svojoj pozadini imale bi siguran oslonac na Rogu, gde bi bilo potrebno da se obezbede punktovi za hranu, bolnice itd.

Dolenjska zona je već primila naredbu za dejstvo u duhu takve direktive. Vi ćete joj pružiti najveću pomoć ako odmah otpočnete sa ofanzivnim dejstvom na Vašem sektoru.

Prilikom svih tih' akcija Štab zone mora da se nalazi kod jedinica. Štab zone mora da ima svoje jedinice uvek čvrsto u svojim rukama. Štabovi su nam odgovorni za očuvanje žive sile. Sada imate jedinice, sposobne da manevrišu na sve strane. Ne sme se desiti da neprijatelj razbije Vaše pojedine delove.

6) Ako su brigada Toneta Tomšiča ili pak njeni pojedini delovi došli u Vaš sastav, uputite sve Vaše snage da dejstvuju kod gornje Krke u sadejstvu sa Dolenjskom operativnom zonom. Na tome putu u akciju treba da likvidirate belogardistička uporišta Sv. Gregor — Kompolje itd.

Posle likvidacije basena gornje Krke krenite većim snagama prema pruzi Grosuplje — Kočevje, sasvim je uništite, a zatim dobro očistite Notranjsku. Tada će doći u Vaš sastav i brigada »Toneta Tomšiča«. Verovatno će Vaše akcije u Notranjskoj u tom slučaju pojačati i delovi Dolenjske zone, no to, razumljivo, zavisi od razvitka celokupne situacije. Dakle, od velike je važnosti da se očisti basen gornje Krke kako bi se nakon toga naše snage mogle brzo upraviti na druge sektore.

7) Ako obe zone sarađuju u neposrednoj vezi i na istom sektoru, to je potrebno unapred se dogovoriti o operacijama. Operativni štabovi mogu voditi operacije i zajednički. Što se tiče formalne strane, svakako, ne treba gubiti vreme. Biće najbolje ako svaka zona, prema dogovoru, preuzme i izvrši svoje zadatke kojom prilikom obe zone treba uzajamno da održavaju međusobnu vezu.

8) Bataljon koji smo predviđeli za brigadu Toneta Tomšiča neće biti uključen u sastav te brigade, nego ga odmah uputite na sektor Dolomitskog odreda. Na taj način smo, naime, pojačali Dolomitski odred i stvorili u predelu Vrhnikе jaču grupu koja će svojim dejstvom razvući pažnju neprijatelja na veći prostor. Osim toga, ovaj sektor je vrlo važan i zbog toga na njemu mogu da se nalaze veće snage. U pogodnom trenutku ovaj odred može da operiše u sastavu Vaše zone. Obzirom na to treba da održavate vezu sa ovim odredom.

Dolomitskom odredu smo izdali naredbu da uputi patrolu po spomenuti bataljon koji smo bili ranije odredili za sastav Tomšičeve brigade. Ali Vaša je dužnost da uputite taj bataljon preko Verda u sela Samotorica i Koreno. U tim selima bataljon će morati da potraži vezu sa Dolomitskim odredom. Računamo da će bataljon stići na određeno mesto najkasnije 25 januara.

Bataljon mora biti kompletan, onakav kakvog smo predvidjeli za brigadu »Toneta Tomšića«.

9) Dajemo Vam opšte primedbe koje treba da uzmete u obzir:

Od komandnog sastava tražimo da se snađe u svakoj situaciji. Ako Vam jedna akcija ne uspe, postavite sebi nove ciljeve. Ako ne uspete celokupnim snagama, pokušajte sa manjim delovima (bataljone ne smete nikada deliti). Prilikom svih akcija nastojte da se domognete teškog naoružanja.

Mobilizaciji novog ljudstva za Vaše jedinice posvetite veliku pažnju. Treba da ste svesni da je novo ljudstvo moguće mobilisati samo u borbama i pobedama.

— U jedinicama uvedite čvrst vojnički red i disciplinu. U slobodno vreme izvodite sa ljudstvom vojne vežbe. Drugovi Zdravko i Kilibarda² treba da se posvete vojnoj izgradnji ljudstva.

— Ne menjajte više formacije po bataljonima, četama, vodovima i desetinama, koju ste već primili i sproveli. U takve, već formirane jedinice, uvodite novo ljudstvo. Cesta izmena komandnog sastava isto tako je štetna.

Obzirom na perspektivu da će naša vojska porasti dobro je ako imamo formacije već unapred oformljene. To znači da naši bataljoni, čete, vodovi i desetine mogu zasada biti manji, a uvođenjem novog ljudstva oni će ojačati. Ipak, bataljoni, podeljeni na 3 čete, ne smeju da budu manji od 100 ljudi.

— Naročitu pažnju posvetite komandnom sastavu. Vodite tačnu evidenciju o vojničkim sposobnostima pojedinih drugova. Podizati treba sve mlađe drugove koji očito napreduju. Nesposobne komandante i političke komesare treba smenjivati, odnosno dostavljati predloge za njihovo smenjivanje.

— Najteže pitanje je zaštita ranjenika. Tom pitanju posvetite naročitu pažnju. Pre svake operacije obezbedite nosila, a po mogućnosti i konje za ranjenike. Bolnice će najbolje obezbediti ako budete vršili što više akcija i odmah uposlili Talijane i Belu gardu, ne dajući im vremena da tragaju za našim bolnicama.

Obučite ljudstvo kako treba da se štiti od dejstva bombardovanja iz vazduha i topovske vatre. U poslednje vreme ste imali zbog takvog bombardovanja suviše gubitaka. Čini nam se da su se Vaše jedinice suviše dugo zadržavale u istim selima. Znajte da su brzi pokreti Vaša najbolja zaštita.

— Promislite i o organizovanju radionica za izradu ručnih bombi i opravku oružja. Stvarajte materijalne uslove za borbu svojih jedinica.

² Zdravko Jovanović i Mile Kilibarda

— Osvojeni teren se nikada ne obezbeđuje pasivnim rasporedom četa. Čuvati ga treba ofanzivnim akcijama na području van toga terena.

— Ukoliko bi trenutno bile prekinute veze sa nama, upravlajte se u pogledu vojno-političke linije prema radiju »Slobodna Jugoslavija«.

— Kao što smo Vam prošli put javili, potpisujte na lecima koje izdaje vojska odgovarajući štab i legalna imena komandanta i političkog komesara.

Šaljite nam redovno izveštaje o svojim akcijama. Postoji mogućnost da ćemo rezultate Vaših borbi objavljivati preko radija »Slobodna Jugoslavija«. Osim toga, šaljite nam svakih 10 dana iscrpne izveštaje o stanju Vaših jedinica, o stanju i snazi neprijateljskih uporišta na Vašem sektoru, kao i izveštaje o vojno-političkom stanju na Vašem terenu. Tom prilikom podnosite i Vaše vlastite predloge što se tiče života, rada i razmeštaja Vaših jedinica kao i o saradnji sa drugim jedinicama i raznim potrebama ustanova vojnog i političkog karaktera. Izveštavajte nas o Vašim budućim namerama u vezi sa akcijama. Održavajte vezu sa svim susednim jedinicama da biste mogli iskoristiti njihovu prisutnost i saradnju.

Na kraju naročito napominjemo da razvijete što veću samoinicijativu i da se pokažete smeli i prilikom preuzimanja na sebe odgovornosti za mera koje od Vas iziskuje situacija na Vašem terenu.

10) Izveštaj o situaciji.

Garnizoni okupatora suženi su na najmanji obim. Svoje pojedinačne ispadne vrše uglavnom u malim grupama, i samo za kratko vreme. Među njima se već mogu primetiti očiti znaci demoralizacije. Pokušavali su čak da uspostave veze sa partizanima i počeli i sa nekakvim pregovorima.

Bela garda se ograničila na sasvim pasivno držanje. Na mnogim mestima belogardisti su se predali našim jedinicama. To se naročito događalo posle naših ofanzivnih operacija. Kod Bele garde je demoralizacija naročito primetna.

Pokret Osvobodilne fronte i partizanske akcije u Primorskoj, Gorenjskoj i Štajerskoj živo napreduju. Naročito snažan je polet oslobođilačkog pokreta u Primorskoj.

Operacije naše vojske u Hrvatskoj i Bosni uzele su velikog maha i naši postižu sjajne rezultate; da je naša borba dobila velik međunarodni značaj, već Vam je poznato. O tome će Vas tačno informisati vesti i naša literatura.

Ubeđeni smo da će se, kako unutrašnji, tako i međunarodni događaji brzo odvijati. Naša vojska treba da je spremnar da bude na čelu tih događaja. Naši štabovi moraju imati pre-

gleđ situacije ne samo na svome, nego i na susednim sektorima i da shodno tome razvijaju svoje dejstvo.

Predviđene reorganizacije treba sprovesti brzo i jedinice vojnički učvrstiti.

11) Direktiva reguliše rad za duži period. Ova direktiva obuhvata sva dosada izdata uputstva. Zbog orientacije 1 primerak te direktive dostavljen je i Dolenjskoj operativnoj zoni. Jedan primerak direktive koju šaljemo Dolenjskoj operativnoj zoni³ dostavljamo i Vama. Tačka 12 direktive Dolenjskoj operativnoj zoni obavezuje i Vas.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za
Glavni štab
Slovenačke narodnooslobodilačke vojske

Komandant
Ivan Maček

Politkomesar
Boris Kidrič (Peter Kalan)

BR. 14

**UPUTSTVO GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE OD
12 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU ČETVRTE OPERATIVNE
ZONE — ŠTAJERSKE U VEZI SA REORGANIZACIJOM
VOJNIH FORMACIJA I O PRESTOJECIM ZADACIMA¹**

GLAVNI STAB
SLOVENACKE NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
T PARTIZANSKIH ODREDA
Položaj, 12. I. 1943

ŠTABU ŠTAJERSKE OPERATIVNE ZONE

1.) Već smo Vam ranije izdali naredbu o reorganizaciji naših snaga.² U međuvremenu smo primili od Vas kraći izveštaj u kome već Vi sami nagovestavate izvesne mere za reorganizaciju. To znači da su Vas na to prinudile same prilike na terenu i uslovi Vaše vojne delatnosti. U tom izveštaju pominjete

¹ Vidi dok. br. 12

² Original se nalazi u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.

* Vidi dok. br. 137 u 4 knjizi VI toma.

1 brigade. Obzirom na perspektivu porasta Vaših snaga u Štajerskoj, te brigade mogli bi već sada da formiramo. Ipak, te brigade ne bi smeće biti manje od 300 boraca, raspoređenih u 2 bataljona, eventualno i u 3. Dakle, odobravamo da formirate dve takve brigade:

— Moravski i Kamniški bataljon bi sačinjavali jednu takvu brigadu.

— Od snaga koje imate na Pohorju formirali biste jednu brigadu od dva bataljona.

— Na Kozjem ostao bi 1 odvojen bataljon.

Tako bi pod Vašom komandom bile dve brigade i 1 bataljon.³

Na taj način raspoređene jedinice verovatno će imati bolje uslove za dejstvo a i za sam njihov opstanak. Pritom treba da pazite da Vam Nemci ne razbiju tako ojačane jedinice. Ako vidite da ove grupe ne mogu da opstanu, onda dejstvujte po bataljonima. Mislim da je bataljon takva jedinica koju više ne bi trebalo razdvajati. Vi ste stekli na svom terenu velika i krvava iskustva i ubeđeni smo da ćete postupiti u skladu sa objektivnim uslovima na terenu.

2.) Vi znate da Štajerskoj obraćamo veliku pažnju. Štajerska ne samo da treba da bude rezervoar za naše nove snage, nego i otskočna daska za Korušku. Približavanjem rasula fašističke vojske ubrzavaće se i proces raspadanja Vermanšafta u Štajerskoj. Vermanšaft politički nije formiran u tako reakcionarnom smislu kao Bela garda. Ali, ako tome Vermanšaftu ne budete poklanjali najveću pažnju u pogledu političke delatnosti, Bela garda bi mogla upravo u Vermanšaftu učvrstiti svoje pozicije i pretvoriti ga u svoje oružje protiv naše Narodnooslobodilačke vojske i OF i na kasnijoj etapi naše borbe. Zato budno pratite sve procese u međunarodnom i unutrašnjem političkom zbivanju i nastojte da se uvek nađete na čelu političkih događaja. Nastojte da politički uticaj naše Narodnooslobodilačke vojske zahvati što širu teritoriju. U tom pogledu ne oslanjajte se na terenske organizacije OF i KPS, nego se trudite da i svojim vlastitim snagama vršite na mase što veći politički uticaj.

Pritisak Nemaca u okupiranim zemljama će oslabiti kad budu Nemci u operacijama, koje se približavaju, jako angažovani na svim ostalim frontovima. To morate umeti da iskoristite i, jačanjem Vaših akcija sa jedne strane i najintenzivnijim političkim radom u masama, pripremite sve uslove za dizanje

³ Prva brigada u Štajerskoj bila je VI Udarna brigada »Slavko Slander«, formirana 6 avgusta 1943 god. na Spiku kod Gaberja u Štajerskoj.

opštег narodnog ustanka u Štajerskoj. Napominjemo da uslovi za takav ustanak u svim predelima Slovenije vanredno brzo sazrevaju. Naročito su na čelu tih događaja Primorje i Gorenjska. Mislimo da će, zahvaljujući pravilnoj politici naših organizacija OF i KPS, u proleće početi opšti talas narodnog ustanka u tim delovima Slovenije i nema sumnje da će ti događaji sutiinski uticati na Štajersku vanredno brzo i na tim sektorma stvoriti uslove za razbuktavanje opštег narodnog ustanka. Pritom održavajte najtešnji kontakt sa Koruškom i nastojte da sve političke procese prenesete sa Vaših sektora i u Korušku.

Te zadatke treba da izvršite snagama kojima sada raspolaze i onima koje ćete opet mobilisati. Ako iz bilo kojih razloga ne uspete u tim svojim nastojanjima, onda nam javite šta je bilo tome razlog i pošaljite svoje predloge pomoću kojih bi trebalo da situaciju u Štajerskoj rešimo u našu korist.

Javite nam šta je sa Kozjanskim bataljonom. Prisutnost tog bataljona na tome terenu i njegovo pojačanje bilo bi od velike koristi jer bi u pogodnom momentu bilo moguće na tome terenu uspostaviti vezu sa narodnooslobodilačkim snagama Hrvatske.

3.) Pošaljite nam što pre Vaše predloge u pogledu promena u štabu od kako je bio ranjen politkomesar drug Tomaž.⁴ Odmah donesite privremenu odluku. Konačnu odluku poslaćemo Vam mi.

4.) Nemamo nikakav glas od sekretara PK KPS za Štajersku druga Andreja.⁵ Izvestite nas jeste li uspostavili vezu sa njim. Prema našim podacima on se krajem novembra nalazio negde oko Maribora. Hitno treba da pošaljete svoj izveštaj CK KPS.

Ako je drug Tomaž sposoban za transport, onda treba da dođe kod Jožice,⁶ odakle će otići u bolnicu.

5.) Dajemo Vam opšte primedbe koje treba uzimati u obzir:
⁷

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za
Glavni štab
Slovenačke narodnooslobodilačke vojske

Komandant
Ivan Maček

Politkomesar
Boris Kidrič (Peter Kalan)

* Dušan Kveder

⁶ Sergej Kraigher

⁷ " Spoljna baza Glavnog štaba — na sektoru Podlipoglava.

⁷ Tekst je do kraja dokumenta ispušten jer je istovetan sa tekstrom dok br. 13 od tačke 9 do kraja.

**NAREDBA GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE OD
12 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU UDARNE BRIGADE »TONE
TOMŠIĆ« ZA OSTANAK BRIGADE U SASTAVU PRVE
OPERATIVNE ZONE — DOLENJSKE¹**

**GLAVNI STAB
SLOVENACKE NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA**
Položaj, 12. I. 1943

ŠTABU BRIGADE »TONETA TOMŠIČA«

1.) Obzirom na našu najnoviju odluku Vi ćete i dalje ostati u sastavu Dblenske operativne zone. Obavestili smo o tome obe zone.

2.) Uzmite u svoj sastav bataljon koji se nalazi kod Podlipoglava. Kod Podlipoglava ne sme više da bude nikakve baze, ni za ranjenike, ni za materijal. Ranjenike i materijal treba da premestite na sigurno mesto u Dolenjskoj. Obzirom na poteškoće kod prenosa ranjenika treba da izaberete pogodno vreme. O svemu tome obavestili smo i Vaš bataljon kod Podlipoglava.

3.) Područje oko Podlipoglava zaštitiće snage Zapadnodolenjskog odreda. Dok, međutim, ne stignu snage Zapadnodolenjskog odreda treba na Podlipoglavi da ostane jedna četa Vašeg bataljona. Ipak treba da težite za time da i ova četa što pre dođe u sastav Vašeg bataljona.

4.) Bataljon koji Vam je bio dodeljen iz Notranjskog odreda dodelili smo Dolomitskom odredu. Dakle u Vašoj brigadi ostaju ova tri bataljona koje imate. Pokušajte što pre nadopuniti brigadu sa novomobilisanim borcima sa terena, da ne ostane Vaša brigada brojčano najslabija.

5.) Direktive za rad primičete od Dolenjske operativne zone kojoj pripadate u pogledu taktike.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za
Glavni štab
Slovenačke narodnooslobodilačke vojske

Komandant
Ivan Maček

Politkomesar
Boris Kidrič (Peter Kalan)

NAREDBA ŠTABA PRVE OPERATIVNE ZONE — DOLENJSKE OD 12 JANUARA 1943 GOD. O POSTAVLJENJU KOMANDNOG KADRA U PODREĐENIM JEDINICAMA¹

**STAB
DOLENJSKE OPERATIVNE
ZONE**
Položaj, 12. jan. 1943

**ŠTABU ISTOČNODOLENJSKOG ODREDA
Na položaju**

U vezi sa naredbom Glavnog štaba Slovenske partizanske vojske od 26. XII. 1942²

O d r e đ u j e m o

sledeći sastav štabova partizanskih jedinica Dolenjske operativne zone:

I U. B. Matije Gupca:

komandant: *Vasja Dražan*,³ dosada komandan-
t 1 bat. U. B. M. G.
politkomesar: *Tinč Gojčič*,⁴ dosadašnji polit-
komesar 2 bat. U. B. M. G.
zam. komandanta: *Rajko Tanasković*, dosada nač.
štaba U. B. I. C.
zam. politkomesara: *Veljko Kočevar*,⁵ dosada agit-
prop U. B. M. G.

II U. B. Ivana Cankara:

komandant: *Jevtić Predrag*, dosadašnji za-
menik komand. U. B. M. G.
politkomesar: *Jože Gabrovčan*,⁶ kao dosada.
zam. komandanta: *Vandek*,⁷ dosada komandant 3
bat. U. B. Š. L.
zam. politkomesara: *Tine Dolgan*,⁸ dosada agitprop
U. B. I. C.

¹ Original se nalazi u arhivi CK SKS.

² Vidi dok. br. 136 u 4 knjizi VI toma.

³ Tone Zgonec

⁴ Zvonko Vrečko

⁵ Dušan Bravničar

⁶ Jože Borštnar

⁷ Alojz Popek, poginuo 1 februara 1943 god. kod Sv. Križa u Zumberku kao zamenik komandanta Cankarove brigade.

⁸ Jože Mazovec

Istočnodolenjski odred:

komandant: *Križevski*,⁸ dosada politkom.

ZDO.

politkomesar: *Jovo Gorjanc*,¹⁰ kao dosada,

imenovaće se naknadno.

Zapadnodolenjski odred:

komandant: *Mitja Stajerc*,¹¹ dosada koman-

dant 1 bataljona ZDO.

politkomesar: *Marko Doline*,¹² dosada zam.

politkoma ZDO.

zam. politkomesara: *Sandi*,¹³ dosada politkomesar 1

č. 1 bat. ZDO.

U. B. »Toneta Tomšiča privremeno se postavljuju:

komandant: *Jan*,¹⁴ dosadašnji komandant
bat. U. B. T. T.

politkomesar: *Nedeljko*,¹⁵ dosadašnji koman-

dant U. B. T. T.

zam. komandanta: *Daki*,¹⁶ kao dosada.

zam. politkomesara: *Boščjan*,¹⁷

nač. štaba: *Pero Popivoda*.

U svim gore navedenim jedinicama ostaju ostali članovi štabova na svom položaju (lekar, intendant, obaveštajci).

Svi štabovi gore navedenih jedinica neka odmah daju svoje predloge za štabove bataljona. Istovremeno treba što pre dostaviti štabu Zone legalna imena svih funkcionera štabova brigada i bataljona i glavne podatke (datum i mesto rođenja, zanimanje, funkcija koju je ranije vršio i koliko vremena je u partizanima). Isto važi i za štabove odreda.

Nepotpunjena mesta u komandnom kadru koja su ostala prazna zbog ove naredbe treba što pre popuniti.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar

Rudi Hrast¹⁸

Komandant

M. Šaranović

* **Jože Malnarič**

¹⁰ **Ivan Galič**

¹¹ **Alojz Grčar**

Bogomir Peršič

" **Mirko Klančar**

'* **Jan Lokovšek**

¹⁵ **Dušan Majcen**

¹⁶ **Stane Semčič**

¹¹ **Jože Bradeško**, poginuo marta 1943 god. kao politkomesar bri-

gade »Tone Tomšič«.

¹¹ **Viktor Avbelj**

**IZVEŠTAJ ŠTABA DOLOMITSKOG ODREDA TRECE OPERATIVNE ZONE — ALPSKE OD 13 JANUARA 1943 GOD.
GLAVNOM ŠTABU NOV I PO SLOVENIJE O VOJNIČKOM
I POLITIČKOM RADU U ODREDU OD 1 DO 14 JANUARA
1943 GODINE¹**

STAB DL. O.

Na položaju, 13. I. 1943

**GLAVNOM ŠTABU SLOVENACKIH PARTIZANSKIH
ODREDA**

Šaljemo Vam izveštaj od 1. I. 43 do 14. I. 43.

Akcije: U ovom razdoblju nismo imali neke veće akcije.

4. I. 43 vršena je rekvizicija na Brezovici. Rekvizicija je uspela. Za vreme rekvizicije sukobile su se naše i belogardističke patrole. Jedan belogardista je poginuo a dva su bila ranjena. Mi smo imali dva ranjena. 6. I. 43 naša patrola napala je Tali-jane u Prošći i ubila trojicu. Naša patrola nije imala žrtava. 11. I. 43 čitav odred otišao je u zasedu u Kožarje da obezbedi prevoz neke robe. Sve te zasede ostale su na svojim položajima i sledećeg dana jer su čekale belogardističke patrole, ali one nisu došle.

Vojna nastava u našem odredu već je počela. U međuvremenu bile su slate redovne patrole za prikupljanje informacija i za vršenje raznih težih likvidacija. Istovremeno slali smo propagandne patrole na teren na kome su belogardisti imali namjeru da vrše mobilizaciju. Ove patrole objašnjavale su narodu cilj belogardističke mobilizacije i objasnili pravi značaj naše mobilizacije. Delimično smo uspeli i mi da nešto mobilisemo. U to vreme dobili smo 11 novih partizana a sve patrole za mobilizaciju nisu se još vratile. Štab odreda izradio je plan za predviđene akcije.

Politički rad: Po četama su se održavali redovni politički časovi koje su vodili politički komesari a delimično i terenski radnici. Na političkim časovima se još uvek prorađuje veliki značaj stvaranja Antifašističkog veća. Prorađuje se sva literatura. U prvom redu smo raskrinkavali londonsku jug. vladu i tumačili krizu do koje je došlo u njoj.

Moralno stanje partizana u našem odredu: U I bataljonu moralno stanje je vrlo dobro. U Drugom je u tom pogledu nešto lošije. Zato smo preuzezeli sve da se to ispravi.

¹ Original se nalazi u arhivi CK SKS.

Politički radnici partizanskih četa (komesari) pomažu terenskim radnicima u organizaciji terena.

Na osnovu izveštaja koje dobijamo od patrola koje se kreću po terenu, možemo Vas izvestiti o mišljenju naroda na terenu po kome su posejana belogardistička uporišta. Narod mnogo traži našu literaturu. Naročito dobar utisak na njega učinilo je stvaranje Antifašističkog veća i vesti iz oslobođenog dela Jugoslavije. Narod sam javlja partizanskim četama da partizani dođu po hranu itd. Uopšte, moral se jako podigao.

Prilažemo izveštaje oba bataljona i pozdravne rezolucije naroda UZPSNOJ-u² i Vrhovnom štabu Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant
Rihar Franc

Politkomesar
Keržić Ciril

BR. 18

IZVEŠTAJ ŠTABA SOŠKOG ODREDA TREĆE OPERATIVNE ZONE — ALPSKE OD 18 JANUARA 1943 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO SLOVENIJE O AKCIJAMA I STANJU U ODREDU¹

**STAB SOŠKOG ODREDA
SLOV. PART. ODREDA**
Na položaju, 18. I. 43

GLAVNOM ŠTABU SLOVENACKE PARTIZANSKE VOJSKE
Na položaju

Izveštaj br. 4

I) Akcije: 30. XI. 42 patrola 3 čete III bat. ubila je na cesti St. Peter² — Ilirska Bistrica dva fašista a četiri teško ranila. 1. XII. 42 patrola 1 čete II bat. napala je na putu Praprotno — Podreska fašističke patrole na biciklima. Poginuo je seržant, zaplenjeno je njegovo oružje i uništena su 4 točka.

¹ Ustanovni zbor Protifašističnega sveta narodne osvoboditve Jugoslavije — Osnivačka skupština Antifašističkog veća narodnog oslobođenja Jugoslavije.

² Kopija originala nalazi se u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani i u arhivi CK SKS.

* Sada Pivka

2. XII. 42 patrola iste čete ubila je na istom putu dva fašista.
4. XII. 42 u Postojni je uhapšen skvadrist i ubijen; zaplenjen je pištolj.
6. XII. 42 patrola 3 čete I bat. upala je u lovačke barake na Cekovniku i zaplenila 3 puške, 5 bombi i si.
10. XII. 42 3 četa II bat. zapalila je parnu pilanu nekog fašiste u Soči (Trenta). Šteta se ceni na oko milion i po lira. Istog dana patr. 2 bat. ubila je 2 Tal. kod Podreske.
11. XII. 42 4 četa II bat. likvidirala je fašistu Kolariča iz Kortitnice.
12. XII. 42 zaseda 3 čete I bat. na putu Godovič — Novi Svet. Ubijeno 6 Tal., zaplenjeno 6 pušaka i si.
21. XII. 42 patrola 3 čete II bat. napala je karabinjerske patrole kod Boveca. Ubijen vodnik, zaplenjeno njegovo oružje i uniforma. Ostali pobegli.

Osim toga jedna četa III bat. pre Božića digla je u vazduh voz na Krasu. Tom prilikom poginulo je 6 nemačkih oficira. 3 četa I bat. napala je posle Nove godine belogardističku patrolu u Zejnoj dolini i zaplenila 1 puškomitrailjer i 6 pušaka. Tačnijih vesti još nemamo.

Kako se vidi iz izveštaja, vojna aktivnost naših četa je prilično popustila. Uzrok tome je u prvom redu što smo I bataljonu, koji je dosada sam vršio najviše akcija, oduzeli dve čete i poslali ih u IV bataljon, a u međuvremenu još nismo uspeli da aktiviziramo II i III bataljon. U II bataljonu već smo preduzeli potrebne mere, promenili sastav komandi četa a kasnije ćemo izvršiti izmene i u štabu bataljona. Osim toga smo komandantu bataljona izrekli ukor, što je na njega dobro uticalo i izgleda da će bataljon da se popravi. U III bataljonu poginuo je komandant bataljona drug Leve — Ivo Rozman. I ovde ćemo pokušati da poboljšamo stanje reorganizacijom komandi četa i postavljanjem novog štaba bat.

- 2) *Regrutacija* stalno napreduje. Mogućnosti regrutacije su, dođuše, vrlo ograničene ali još nisu iscrpene. Naročito mnogo je regrutovala 3 četa I bat. gde je stvoren, takoreći, nov bataljon (tri čete). Isto tako je produžena regrutacija u Vipavi i na Tolminskom. Izgledalo je da će regrutacija biti naročito plodna posle Nove godine ali nemamo još tačnije podatke. Regrutacija počinje i na Krasu, gde smo teško prodrli.
- 3) Organizaciju odreda možete videti iz naših priloženih na-redbi.
- 4) Politički rad u četama polako napreduje, ipak mnogo nam nedostaju sposobni politički komesari. Osnovna greška je: po-puštanje anarchističkim i nedisciplinovanim elementima. Pokušavamo da podignemo politički rad na viši stepen stalnim

okružnicama a sada Glasnikom političkog komesarijata SO i materijalom za proradu i propagandu, čime čete stalno snabdевамо. У tome imamo delimično i uspeha.

5) Vojnu naobrazbu naših komandira i komandanata, a preko njih i ljudstva, pokušavamo podići na taj način što smo počeli da izdajemo vojni glasnik štaba SO »Partizanski komandir«.

6) Naš glavni zadatak sastoji se trenutno u tome da izvedemo pravilnu reorganizaciju štabova bataljona i komandi četa tamo gde su se ove pokazale oportunističke.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

BR. 19

IZVEŠTAJ ŠTABA ČETVRTE OPERATIVNE ZONE — ŠTAJERSKE OD 19 JANUARA 1943 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO SLOVENIJE O REORGANIZACIJI PODREĐENIH JEDINICA¹

**IV ŠTAJERSKA OPERATIVNA ZONA
SLOVENACKE PARTIZANSKE VOJSKE
STAB ZONE**

Br. 14, tek. broj 64/1

Na položaju, 19. I. 1943

R A P O R T BR. 14

GLAVNOM ŠTABU SLOVENACKE NARODNE VOJSKE

1. Vašu naredbu od 26. 12. 1942² primili smo zajedno sa priloženim pismima.
2. U smislu naredbe odmah smo pristupili reorganizaciji naše vojske. Zbog specijalnih uslova, koji vladaju kod nas, za sada nam je nemoguće da formiramo brigadu — što i vi uzimate u obzir u naredbi — već smo organizovali tri bataljona. Posle naše mobilizacije broj partizana toliko se povećao da sada imamo od prijašnja dva bataljona tri od po 120 ljudi.

Koncentracija s Moravško-kamniškim bataljonom pokazala se kao vrlo nezgodna i nepraktična. Prvo zbog prehrane, a drugo zbog slabe kontrole terena jer su tereni po kojima su se kretala ta dva bataljona ostali bez jedinica, što je moglo biti na štetu naše mobilizacije.

¹ Original se nalazi u arhivi CK SKS.

? . * Vidi VI tom, 4 knjiga, dok. br. 137.

3. Pišete nam da formiramo bataljone, iz kojih će nastati brigade, ti bataljoni da budu pod direktnim voćtvom štaba zone, dok se štabovi odreda likvidiraju.

Pošto je direktna veza bataljona sa štabom zone zbog ogromnog terena veoma otežana, ostavili smo kao posredni organ štab odreda, koji će opstajati do formiranja brigade.

Tako smo formirali Kamniški odred³ koji je sastavljen iz Kamniškog, Zasavskog — Lojze Hohkrauta i Savinjskog — Slandrovog bataljona.

Određena su im operaciska područja. Savinjsko-Šlandrov bataljon imaće — dok sneg sprečava veća manevrisanja — svoju bazu Tuhinj — Menina Pl., a čim budu povoljniji uslovi za marševe, poćiće taj bataljon u Savinjsku Dolinu.

Nadamo se da će do tog vremena mobilizacija toliko uspeti da ćemo moći poslati u Savinjsku Dolinu jednu brigadu.

4. Mobilizacija se ovde nastavlja. Nemci prete evakuacijom porodicama čiji su članovi otišli u partizane. U Litiji su tu pretnju već ispunili. Mi nismo mogli sprečiti evakuaciju u Litiji jer je ona došla iznenada i u blizini nismo imali никакve partizanske jedinice.

Sad je opasnost u Moravškoj dolini. Stanovništvo cele doline ustrajno zahteva da zaposednemo celu dolinu i postoji objektivna situacija za opšti ustanak. Učinićemo sve potrebno da ne ostanemo na repu, već ćemo potstaći borbenost masa.

Ogromne su poteškoće zbog pomanjkanja oružja i municije. Da imamo oružje, odmah bismo pristupili čišćenju terena gde bismo podigli narodni ustanak. Već kod dosadašnje mobilizacije otpada na bataljon, koji ima 120 ljudi, 40 ljudi bez oružja. Taj će se broj iz dana u dan povećavati i oružana snaga u bataljonima služiće samo za zaštitu ne-naoružanih.

Drug Krištof⁴ u svom pismu napominje da mobilišemo do krajinjih mogućnosti, a nenaoružanu snagu — ako je ne možemo naoružati — da pošaljemo na Vašu stranu. Razmisljali smo i o tome, ali je takav transport sada u zimsko doba vrlo težak i riskantan. Zato ćemo svu snagu zadržati ovde i s manjim, dobro pripremljenim akcijama nastojati da se domognemo okupatorskog oružja.

5. S Pohorja čujemo razne glasine, jedne o porazu našeg bataljona, a uporno se šire i druge glasine da su naši oslobo-

³ Kamniško-savinjski odred je formiran posle borbe na Kališama u vremenu od 22 do 28 januara 1943 god. (Podatak dao Franc Podstudenšek).

⁴ Edvard Kardelj

- dili 400 ruskih zarobljenika. Ne znamo još šta je na stvari. Drug Stane⁵ je zbog toga opet pošao na put.
6. Kako nam javljate u Kalniku, kod Zagreba, nalaze se partizanske jedinice. Još pre prijema vašeg pisma dali smo nalog drugu Simonu⁶ da potraži vezu s njima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zamenik komandanta
Stante Peter-Skala

Zamenik politkomesara
Dušan Kraigher

Zbog oskudice vremena tom poštom ne možemo Vam poslati imena osoba, aktivnih kadrova, nego ćemo to poslati idući put. Za sada samo ono što imamo:

Komandant Kamniškog odreda drug Marok — Kolman Alojz.

Politkomesar K. O. Kostja⁷ (pravo ime još ne znamo).

Komandant Zasavsko-Hohkrautova bataljona: Kranjc — Poglajen Franc.

Politkomesar Z. H. B. Berkopec Josip — Mišel.

Komandant Savinjsko-Slandrovog bataljona Aleksander — Milan Čadež.

Politkom. S. S. B. Bor⁸ (pravo ime poslaćemo idući put).

Komandant Kamniškog bataljona: Tugo.⁹

Politkomesar K. B. Lado¹⁰ (prava imena obojice dobićete drugi put).

Drugovi koji su dali prava imena nemaju nikakvih razloga za sakrivanje istih.

' Pošto prilikom reorganizacije naše vojske i štabova nigde nema govora o obaveštajcima, molimo Vas za savet odnosno objašnjenje.

Obaveštajci su se u našoj grupi svakako dobro pokazali, zbog toga bilo bi i ubuduće korisno da se funkcija obaveštajaca ne ukine.

Za našeg štabnog obaveštajca predlažemo druga Kneza Rudija (Silas). On je najstariji partizan u Štajerskoj. Ima najviše zasluga da su se partizani prošle zime održali u Štajerskoj i do dolaska naše grupe rukovodio je operacijama u Štajerskoj. On ima izvanrednu sposobnost za prikupljanje obaveštenja i za pronalaženje nama neprijateljskih elemenata (špijuna, belogardista itd.).

⁵ Franc Rozman

⁶ Janko Sekirnik

⁷ Tone Štefe, poginuo 19 januara 1943 god. u Kališama.

⁸ Dušan Rebolj

⁹ Tomaž Slapar

¹⁰ Slavko Kovač, poginuo 19 januara 1943 god. u Kališama.

On je, nažalost, brat Kneza Polde, koji je pao u ruke Gestapoa i prouzrokovao veliku provalu u reviru.

Zato što pozajemo njegovu prošlost, požrtvovanje i predanost našoj stvari, preporučujemo ga da ga potvrdite bez obzira na držanje njegovog brata.

U slučaju da ga potvrdite kao obaveštajca njegovo novo ime biće Rudolf Kralj.

BR. 20

NAREDBA ŠTABA SOŠKOG ODREDA TREĆE OPERATIVNE ZONE — ALPSKE OD 19 JANUARA 1943 GOD. O POSTAVLJENJU ŠTABOVA BATALJONA¹

N A R E D B A B R. 22

Štaba Soškog odreda slovenačkih partizanskih jedinica od 19. I. 1943.

Da bi se postigla što veća borbena sposobnost naših jedinica Štab SO naređuje:

1. Štab bataljona »Simona Gregorčiča« sačinjavaju ovi drugovi:
Komandant: drug Rudi²
politkomesar: drug France
zam. komandanta: drug Vojko Premru³

Štab II bataljona SO sačinjavaju ovi drugovi:

Komandant:	drug Cene Smrekar ⁴
politkomesar:	drug Strela — Drago Flis
zam. politkomesara:	drug Emil Ličan ⁵
zam. komandanta:	drug Jaka ⁶

Štab III bataljona SO sačinjavaju ovi drugovi:

Komandant:	drug Fric ⁷
politkomesar:	drug Istok Rakovec ⁸

¹ Original se nalazi u arhivi Muzeja narodnog oslobodenja u Ljubljani.

² Martin Greif

³ Janko Premrl

⁴ Tone Bavec

⁵ Emil Filipčič

⁶ Ivan Manfreda, poginuo u saobraćajnoj nesreći 12. jula 1945 godine.

⁷ Fric Dovečar

⁸ Ivan Turšič, narodni heroj. Poginuo 29. juna 1944 god. kod Lokava iznad Gorice.

zam. komandanta: drug Drago Maselj⁹
zam. politkomesara: drug Boro

Stab IV bataljona SO sačinjavaju ovi drugovi:
Komandant: drug Maks¹⁰
politkomesar: Janez Učakar
zam. komandanta: drug Martin

2. Drug Aljoša,¹¹ dosadašnji politkomesar IV bataljona razrešen je svoje dužnosti.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Politkomesar
D. Pirjevec-Ahac

Komandant
služ. otsutan

BR. 21

NAREDBA GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE OD 20 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU GORENJSKOG ODREDA ZA MOBILIZACIJU I PRELAZ U OFANZIVNE AKCIJE¹

**GLAVNI STAB
SLOVENACKE NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA**
Položaj, 20. I. 1943

ŠTABU GORENJSKOG ODREDA

Činjenica da Nemcima u Gorenjskoj nije uspela mobilizacija godišta 1923 i 1924, što je u vezi sa teškim nemačkim porazima na Istočnom frontu, od vanrednog je vojnog i političkog značaja za Slovenski oslobodilački pokret. Ova činjenica može da postane od presudnog značaja za razvitak Slovenskog narodnog ustanka, naročito obzirom na uspele akcije naših udarnih brigada u Dolenjskoj koje su likvidirale niz utvrđenih talijanskih i belogardističkih uporišta i očistile prostranu teritoriju.

⁹ Karlo Maslo
¹⁰ Miro Pere, narodni heroj. Poginuo 1 aprila 1943 god. na Vojalcama.

¹¹ Anton Sraj

¹ Kopija originala nalazi se u arhivi CK SKS.

Glavni zadatak štaba Gorenjskog odreda jeste sada da neuspeh nemačke mobilizacije iskoristi u celini; da mobilisane borce, koji su došli u partizane ili pobegli u šume, uključi u našu vojsku i njenu vojnu organizaciju; da intenzivnim akcijama spreči nemačke represalije protiv partizana i civilnog stanovništva; da proširi našu partizansku mobilizaciju i na druga godišta koja trenutno nisu ugrožena.

U tom cilju Glavni štab Slovenske narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda naređuje:

1) jedinice Gorenjskog odreda su dužne da na svojim područjima odmah potraže dodir sa svima koji su pobegli u šume i još nemaju vezu sa partizanima; one treba da ih odmah uključe u vojsku; među ljudima koji su pobegli u šume treba suszabijati težnju da se samo kriju a da se ne priključe partizanima;

2) ukoliko na pojedinim područjima, na koja su mobilišani pobegli, ne bi bilo partizanskih jedinica, štab Gorenjskog odreda je dužan da pošalje tamo specijalne čete za mobilizaciju;

3) u sastav Gorenjskog odreda treba uključiti sve one nove borce koji su doneli sobom oružje, odnosno koje je moguće naoružati raspoloživim oružjem Gorenjskog odreda; Gorenjski odred može da zadrži u svom sastavu 20% nenaoružanih; sve ostale treba slati na sektor Dolomitskog odreda, odakle će biti raspoređeni po brigadama; u vezi sa tim štab Gorenjskog odreda je dužan:

a) da obezbedi intenzivan i neodložan politički rad među novim borcima koje će poslati na sektor Dolomitskog odreda; da kod njih suszbije vezanost za rodni kraj; da im objasni uspehe naših udarnih brigada; da im ukaže na mogućnost kasnijeg povratka u Gorenjsku, naoružanih zaplenjenim oružjem okupatora i belogardista;

b) da obezbedi njihov prelazak na sektor Dolomitskog odreda;

4) da među svim novim borcima odmah razvije što intenzivniji politički rad;

5) odmah treba početi sa intenzivnim ofanzivnim akcijama po čitavoj Gorenjskoj; nemojte čekati u brdima na napade Nemaca; napadajte Nemce odmah; napadajte njihova uporišta; napadajte ih u dolini; vodite kurs na sistematskoj likvidaciji nemačkih uporišta, počev od manjih; razrijite drumove, porušite mostove; na mestima gde se Nemci povuku odmah proširite ofanzivnu akciju na novo, još nenapušteno područje; znajte da od naše ofanzivne akcije sada zavisi SVE; da je naša ofanzivnost neophodan uslov za dalje uspehe, dok bi defanzivna taktika, nesumnjivo, upropastila sav sadašnji polet; neshvatljivo je zašto još uvek dozvoljavate Nemcima da patroliraju po selima;

6) proširite intenzivnu političku kampanju po selima sa **parolom**: »Svi u partizane! Opšta partizanska mobilizacija!«; **Objasnите** da fašizam propada; govorite o nemačkim porazima na Istočnom frontu i uspesima Narodnooslobodilačke vojske **Jugoslavije** u Bosni i Hrvatskoj; sve to iskoristite prilikom agitacije za partizansku mobilizaciju **svih** muškaraca sposobnih da nose oružje;

7) izdajte **svuda** pozive (po mogućnosti i lične) za **obaveznu** partizansku mobilizaciju;

8) idite **po belom danu u sela**, priređujte mitinge po selima, pridobite na mitinzima sve muškarce sposobne da nose oružje, da podu u partizane; pobijajte mišljenje da će Nemci svoju mobilizaciju za Istočni front odložiti za docnije ako muškarci ostanu kod kuće umesto da idu u partizane; gde su muškarci za OF. ali se još nisu odlučili, preduzmite i energičnije mere za njihovu mobilizaciju;

9) nastojte da dobijete od seljaka oružje, ukoliko ga još imaju sakrivenog;

10) bezuslovno napadajte nemačke kaznene ekspedicije protiv sela i nemilosrdno ih uništavajte do poslednjeg čoveka i palite njihove kamione.

Da bi štab Gorenjskog odreda bio sposoban da vodi čitavu ovu akciju, treba:

1) uspostaviti odmah *ekspeditivne veze* (preko kurira i legalne) sa bataljonima i jedinicama; jedinice Gorenjskog odreda treba da obaveštavaju svoj štab **stalno**, takoreći **svakodnevno i detaljno**;

2) obezbediti vezu sa sektorom Dolomitskog odreda svakog drugog dana i slati na taj sektor detaljne izveštaje za Glavni štab sa svih gorenjskih sektora.

Glavni štab će poslati u Gorenjsku komandanta Alpske zone, druga Bračića, čim uspostavi vezu sa njim. Kod Vas će verovatno doći do 10 februara.² Do toga vremena Glavni štab naređuje:

1) na mesto poginulog druga Starca Staneta postavlja se za komandanta Gorenjskog odreda drug komandant Kamničkog odreda.³ Treba odmah poslati po njega;

² Glavni štab NOV I PO Slovenije dopisom od 20 januara 1943 god. pozvao je druga Mirka Bračića da se javi na sektoru Dolomitskog odreda, gde će dobiti uputstva za odlazak u Gorenjsku. Bračić nije otišao u Gorenjsku jer nisu postojali uslovi za delovanje Treće operativne zone — Alpske u teritorijalnom obimu koji je predviđen na redobom od 26 decembra 1942 god. (Vidi dok. br. 138 u 4 knjizi VI toma), te je posle toga 21 februara 1943 god. formirana Primorska operativna zona (Vidi dok. br. 65)

* Matija Bleje

2) dok ne preuzme komandu Gorenjskog odreda drug sa-
dašnji komandant Kamničkog bataljona, postavlja se za pri-
vremenog komandanta Gorenjskog odreda drug Kostja,⁴ za-
menik političkog komesara Gorenjskog odreda. Drug Kostja
odmah preuzima odgovornost za sav trenutni razvoj;

3) drug Lenart⁵ postavlja se za privremenog političkog
komesara;

4) ostale funkcije ostaju kao dosada;

5) čim drug sadašnji komandant Kamničkog odreda pre-
uzme komandu Gorenjskog odreda, drug Kostja treba ponovo
da postane zamenik političkog komesara.

Specijalne primedbe:

1) ranije ste priAili našu naredbu da koncentrišete sve
svoje snage. Ova naredba sada — u promenjenim uslovima, kad
ste već postigli početni razvitak naše mobilizacije — više ne
važi. Snage rasporedite onako kako sami smatrate da je naj-
podesnije za izvođenje svih gore navedenih naređenja;

2) ranije smo naredili da se Vaš odred sastoji od tri ba-
taljona. Sada možete povećati broj bataljona, ipak bataljon ne
sme da ima manje od 150 ljudi;

3) prema direktivama PK za Gorenjsku, likvidirajte belo-
gardiste i svaki pokušaj bilo kakvog njihovog formiranja. Znajte
da će Bela garda pokušati da lovi u mutnom kod mobilisanih
ljudi koji su pobegli u šume a još nemaju vezu sa Vama.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za

Glavni štab

Slovenačke narodnooslobodilačke vojske
i partizanskih odreda

Politkomesar

Zam. komandanta

* Stane Bizjak

* Jože Sluga

**DIREKTIVE CENTRALNOG KOMITETA KOMUNISTIČKE
PRTIJE SLOVENIJE OD 20 JANUARA 1943 GOD. POKRAJINSKOM KOMITETU KP ZA GORENJSKU¹**

**CENTRALNI KOMITET
KOMUNISTIČKE PARTIJE SLOVENIJE**
20. I. 1943

**POKRAJINSKOM KOMITETU KP SLOVENIJE
ZA GORENJSKU**

Dragi drugovi!

Primili smo pismo druga Matije- od 17. I. 1943 kao i pismo druga Vinka Hafnera, politkomesara Gorenjskog odreda, od 14. I. 1943. Sto se tiče drugog pisma, koje šalje drug Vinko Hafner i pitanja koje on pokreće, o tome ćemo raspravljati kasnije, jer su zasada na dnevnom redu važnije stvari te bi od druga Vinka očekivali da nam piše baš o tim najvažnijim stvarima. Pre svega odgovaramo na pitanja koja postavlja drug Matija.

1. Teško nas je pogodila vest o smrti druga Viteza i druga Fazana,³ jer nam je taj veliki gubitak zadat upravo sada kad su nam dobri kadrovi u Gorenjskoj najpotrebniji. Sto savesnije ispitajte kuda vode tragovi izdaje u vezi sa tim i osvetite poginule drugove.

2. Mi vam momentano ne možemo poslati zadovoljavajuću pomoć u kadrovima i privremeno morate rešiti to pitanje svojim sopstvenim snagama. Kao što vidite iz pisma Glavnog štaba, GS je rešio to pitanje *privremeno* na sledeći način: drug *Košta*⁴ se postavlja za privremenog komandanta, dok ne preuzme svoje mesto novi komandant *drug Matija*,⁵ iz Kamničkog bataljona, koga ste sami predlagali. *Drug Lenart*⁶ preuzeće privremeno mesto zamenika politkomesara odreda, dok se ponovo ne vrati na svoj položaj drug Košta. — Odmah pošaljite po druga Matiju. Ukoliko bude dozvoljavalo vreme i prilike kod vas, neka se za jedan dan javi i kod nas, gde će dobiti detaljnije instrukcije za svoj rad.

¹ Original se nalazi u arhivi CK SKS.

² Maks Krmelj

³ Franc Ravbar i Stane Starčević

⁴ Stane Bizjak

⁵ Matija Blejce

⁶ Jože Sluga

3. Druga Matiju" postavljamo time na dužnost sekretara PK za Gorenjsku, koju je dosada vršio drug Lenart. O toj promeni CK je odlučio pre nego što su se odigrali poslednji događaji, te će, dakle, ostati trajna. Ovu meru je CK preduz?o zbog toga što drug Matija najbolje poznaje prilike u Gorenjskoj i što je po svome položaju stvarno centar partiskog organizacionog rada u Gorenjskoj. Drug Lenart će se kasnije, kad se na svoju dužnost vrati drug Košta, vratiti na politički rad kao član PK. Ukoliko prilike dopuštaju da drug Lenart dođe na kratko vreme k nama, neka to učini. Ukoliko su, međutim, sada svi vaši kadrovi potreбni na terenu da bi se sproveli zadaci koje postavljaju sada pred vas najnoviji događaji, ni druga Lenarta *ne obavezuјemo* da dođe k nama.

4. Osnovno pitanje koje sada treba da rešava sav partiski kadar na terenu i u vojsci je pitanje sadašnje naše mobilizacije u Gorenjskoj. Treba da budete potpuno svesni da tu nije u pitanju uobičajena mobilizacija već novi ofanzivni zamah narodnog ustanka protiv okupatora, koji nam neće dati samo mase novih partizana, već treba da fašističkom neprijatelju zada snažne vojničke i političke poraze. Ako ne budemo povezali jedno sa drugim, tada ni sama mobilizacija neće uspeti u toj meri kao što bi prema objektivnim uslovima mogla uspeti. Drugim rečima: *nije u pitanju samo mobilizacija, već također i opšti hitan prelaz ka ofanzivnim vojnim operacijama, ka opštem napadu na okupatore od strane naših partizanskih odreda, a sa druge strane ka opštoj političkoj aktivizaciji svih patriotskih i antifašističkih snaga u Gorenjskoj.* Pritome sve zavisi od vaše brzine, udarnosti, organizacione sposobnosti i iniciativnosti. Samo od vas zavisi tok događaja u Gorenjskoj u bliskoj budućnosti. I tu činjenicu treba da imate stalno pred očima. To naglašavam zbog toga jer drug Vinko u svom poslednjem pismu baca krivicu za dosadašnju slabu mobilizaciju na sve drugo, samo ne na vlastite slabosti našeg partiskog kadra u vojsci i na terenu. Lenjin je uvek naglašavao: kada se rukovođoci žale na oportunizam masa, tada je to samo dokaz da su oni sami oportunisti. Dakle, treba da budete sasvim svesni da je sudbina veličanstvenog borbenog poleta slovenačkog naroda u Gorenjskoj *samo u vašim rukama.* Ovde vam dajemo nekoliko konkretnih uputstava po pojedinim pitanjima:

5. **Politička osnova** sadašnjeg poleta narodnog ustanka u Gorenjskoj nalazi se u opštem procesu raspadanja fašizma na međunarodnom i našem unutrašnjem području. Polet je stvorilo očito saznanje narodnih masa da fašizmu dolazi kraj a sa druge strane težnje slovenačkog naroda da sudbinu svoje bu-

Maks Krmelj

dućnsti uzme u svoje ruke. Ne radi se dakle samo o prilivu masa u partizane, već ... težnju slovenačkog naroda da zbaci sa sebe jaram fašističkog ... svoja nacionalna prava, pozivajte sve muškarce bez obzira na starost koji su sposobni za oružje neka odmah stupe u partizane, isto tako i žene, koje ili neka stupe u partizane ili na pomoćne poslove; pozovite na opštu sabotažu, uništavanje neprijateljske materijalne i žive sile, pozovite na formiranje terenskih organizacija OF, na čišćenje sela i gradova od okupatorskih bandi. Radite na oslobođanju pojedinih predela Gorenjske itd. — ukratko u čitavom vašem radu neka dođu do izražaja odlučne ofanzivne namere. Postoje stvarno svi objektivni uslovi da postignete velike uspehe i da — bar privremeno — proterate neprijatelja sa znatnih područja.

6. **Metodi mobilizacije** neka se upravljaju prema konkretnim prilikama. Glavno je da sa svojim partizanskim jed'nicama i terenskim organizacijama OF i partiskim pozicijama napravite takav raspored da ćete moći obuhvatiti sve one koji žele da idu u partizane, koji traže partizane, a i *sve one koji se kolebaju*. Ne smete se ograničiti samo na one koji su sada pozvani. Treba jasno kazati svim muškarcima koji su sposobni za oružje da će ih Nemci sledećih dana nasilno pokupiti. Upotrebljavajte sledeće metode:

a) terenske partiske i organizacije OF neka organizuju kolektivne odlaske za oružje sposobnih prema prethodnom sporazumu sa najbližom partizanskom jedinicom;

b) na terenu gde nema takvih organizacija ni partizana pokušajte rasporediti naročite poverenike sa drugih sektora koji će organizovati odlazak u partizane;

c) gde novomobilisani imaju oružje neka neposredno u rodnom kraju počnu sa akcijom (likvidacija manjih posada, izdajnika itd.) a zatim nska predu najbližoj partizanskoj jedinici;

d) uporedo sa mobilizacijom održavajte masovne mitinge partizanskih jedinica i ubeđuj'te da je potrebno da svi za oružje sposobni idu u partizane;

e) gde su u pitanju ljudi koji su stvarno za OF i partizane a odgadaju i kolebaju se, možete upotrebiti i mere prinudne mobilizacije ali im zatim naknadno objasniti potrebu te mobilizacije, te ih odmah politički obradite;

f) težite za tim da u tempu mobilizacije budete što brži i da sa terena pokupite sve što je sposobno za borbu.

7. **Pitanje prinudne mobilizacije:** U vezi sa gornjom tačkom pod e) — da nas ne biste pogrešno razumeli — dodajemo još sledeće:

a) Pojam »prinudna« mobilizacija ne smete doslovno shvatiti jer mi zasada uglavnom takav način mobilizacije izbega-

vamo. Reč je o takvim odlučnim merama, koje su posledica pret-hodne jake političke pripreme, koje bi trebalo na neki *moralno obavezan* način da kod kolebljivaca slome njihovo kolebanje da priđu partizanima. U tom pogledu upravljajte se prema a) proglašu IOOF i b) uputstvima koje istovremeno izdaje Glavni štab Gorenjskom štabu.

b) Najbolje je da ta »prinudna« forma postoji samo u pismenim pozivima da se za oružje sposobni muškarci jave u partizane (ne sa kakvim opkoljavanjem itd.). Sam poziv neka ipak bude stilizovan u obliku koji apeluje na moralnu dužnost svakog Slovenca da se odazove pozivu jedine zakonite slovenačke vlasti.

c) Takve mere imaju više cilj da spreče nemačke represalije nad onima koji bi se potpuno dobrovoljno odazvali, nego da povećaju sam broj. Nema sumnje da će i sam narod radije prihvati takve mere koje ih donekle štite od nemačkih represalija. Pri tome svakako treba paziti da se ne vrše preterivanja koja bi mogla da nam nanesu veliku štetu i čak učvrste Belu gardu.

d) Potrebno je da ovu vrstu mobilizacije vi neposredno, budno pratite i da prethodno dobro prodiskutujete o tome sa našim komandantima i politkomesarima.

8. **Pitanje vojnih akcija:** u tom pogledu već je dao uputstva Glavni štab. Osnovno je da naše gorenjske jedinice odmah pređu u ofanzivne akcije po čitavoj Gorenjskoj, jer će jedino takav nastup osigurati maksimalne rezultate sadašnjeg borbenog poleta u Gorenjskoj. Potrebno je da vi preko partiskih organizacija u vojsci apsolutno osigurate sprovođenje ove linije. Ukoliko naše partizanske jedinice u Gorenjskoj ne budu ispunile ove zadatke, smatraćemo odgovornima za to pre svega vas.

9. **Politički rad:** Pred partisku organizaciju u Gorenjskoj postavljaju se dva osnovna zadatka: politički mobilisati Gorenjsku za OF te što brže politički obraditi novomobilisane partizane i u vezi sa time uopšte podići politički nivo naših partizanskih jedinica na viši stepen.

a) U vezi sa opštim poletom u Gorenjskoj težite da organizujete što više terenskih odbora OF i također odmah formirajte rejonske i okružne odbore OF, a što pre — prema našem prethodnom odobrenju — i Pokrajinski odbor OF. Razvijte najživljju agitaciju i propagandu. Istovremeno težite za pojačanjem partiskih organizacija i opštim uticajem Partije u narodnim masama. U tome . . . poslaćemo u najkraćem vremenu još naknadna uputstva . . . [komu]nstičke omladine. Formirajte po selima odbore Saveza slovenačke omladine, koji treba da obuhvate svu žensku i mušku omladinu od 14 — 24 godina (čak više) bez obzira na političko ubedjenje. Isto tako formirajte

po selima antifašističke ženske odbore koji treba da obuhvate sve žene i organizuju politički rad među njima pa i pomoći našoj i vojnoj i političkoj akciji. Po tim pitanjima poslaćemo vam uskoro i posebna detaljnija uputstva.

b) Dajte politkomesarima i njihovim zamenicima specijalno uputstvo da što više pojačaju politički rad među partizanima. Treba partizane vaspitati u bezgraničnoj mržnji kako protiv okupatora tako i protiv domaće izdajničke Bele garde, ukoliko se bude pojavljivala.

Učvrstite organizacione centre Partije u vojsci. Poštene, predane i hrabre partizane primite u Partiju. Dalje: partiska organizacija neka radi na tome da se među vojнике unese što više vojničkog duha, istinske discipline, autoriteta komandira, komandanata i politkomesara, što više reda, ispunjavanja naređenja itd. U Gorenjskoj se među partizanima pod firmom »drugarstvo« proširila posve nezdrava tendencija umanjivanja autoriteta vojnih rukovodilaca, kršenje discipline, postupanje pojedinaca prema svome nahodenju itd. Sa takvim pojavama treba prestati. Treba partizanima, a među njima naročito partijcima, protumačiti da se istinsko »drugarstvo« kod partizana sastoji u ispunjavanju svih naređenja, u apsolutnoj disciplini u odnosu na rukovodeći sastav. Vojska će moći ispuniti svoju dužnost samo onda ako u njoj bude vladala gvozdena disciplina i ako autoritet rukovodećeg kadra bude na takvoj visini da nijedan partizan neće učiniti ništa što bi bilo protivno naređenjima štabova. To je naročito važno naglasiti sada kad stižu novi, mladi partizani. Moramo naglasiti da je uprkos mnogim pozitivnim stranama — u tom pogledu — sada naša gorenjska partizanska vojska najlošija, tj. u njoj su pravi vojnički red i vojnička disciplina na najnižem stepenu.

10. Opasnost sadašnjeg poleta: Već unapred vas upozoravamo da sadašnji polet nosi u sebi i čitav niz opasnosti. Treba da ih imate stalno pred očima ako želite da izbegnete neprijatna iznenadenja:

a) prva opasnost je u vama samima, tj. u našem partiskom aktivu. Ta opasnost postoji u »vrtoglavici od uspeha«. Ako budete smatrali da je već samo brojno jaka mobilizacija obezbedia naše uspehe u Gorenjskoj, napravićete grešku. Neprijatelj je još uvek dovoljno jak i ima još dovoljno sredstava da te naše uspehe likvidira ako ih ne budemo brzo dalje razvijali i utvrđivali. Onda: postignut? uspehe učvršćujte borborom za nove uspehe, za novu akciju na političkom i vojničkom području a naročito učite na svojim vlastitim greškama, upozoravajte partiske kadrove na sve slabosti koje bi u toku akcije ispoljili.

b) Pazite da vam događaji ne izmaknu iz ruku. Naročito bi moglo postati opasno ako bi se razni vojni kadrovi — poli-

tički slabije potkovani — izmakli ispod kontrole Partije i svojim postupcima došli u sukob sa civilnim stanovništvom (preterane likvidacije, rekvizicije, »vojvodstvo« itd.)- Učite se u tom pogledu na primeru Ljubljanske pokrajine, gde je samovolja nekih kadrova nanela Partiji veliku štetu. Preuzmite dakle čvrsto u svoje ruke kontrolu kako u vojsci tako i na terenu. Vaša kontrola u vojsci ne sme biti formalna, ne sme imati karakter vašeg neposrednog mešanja u vojničke poslove, već kontrolišite svaki dah vojske preko partijaca (naročito zamenika politkomesara, tj. sekretara Partije u vojsci) u vojsci.

c) Dalje računajte na mogućnost promene taktike od strane okupatora koji bi mogao eventualne vaše greške (preterivanja u bilo kome pogledu) iskoristiti da pridobije deo stanovništva na svoju stranu i naoruža ga protiv nas. Zato manevrišite vrlo pokretljivo i na svaku meru okupatora odmah odvratite odgovarajućom protivmerom.

d) Naročito velika opasnost kod vas pojavljuje se i u mogućnosti da će Nemci dati veće koncesije Beloj gardi. Zato već sada unapred razvijte maksimalnu kampanju raskrinkavanja uloge Bele garde u Ljubljanskoj pokrajini i o njenim vezama sa Nemcima i sa Gestapoom. Pratite budno svaku povjavu Bele garde na terenu i ugušite je u korenju.

11. U vezi sa novim poletom, odlučnije nego bilo kad, pojavljuje se potreba da odmah formirate svoju obaveštajnu službu. Detaljnija uputstva dobiceće sledećih dana, ali osnovne mere preduzmite odmah.

12. Sto se tiče novomobilisanih postupajte kao što naređuje Glavni štab. Zadržite na svome terenu sve naoružane ljude kao i 20—25% nenaoružanih. Ostale međutim *odmah* pošaljite ovamo, rasporedićećemo ih zasada po ovdašnjim jedinicama, a kad ih naoružamo, vratićemo vam ih natrag na vaše područje. Ovde naime nemamo suvišnog oružja ali akcije ... iz dana u dan sve više . . . separatizma ako bi se pojavio kod naših kadrova, a samim novomobilisanim objasnite da je ova mera učinjena samo zbog pomanjkanja oružja, da se u čitavoj Sloveniji bore protiv istog neprijatelja i da će se kasnije — naoružani — vratiti u Gorenjsku.

13. Glavna vaša briga treba da bude da se ne ponovi prošlogodišnja praksa kada su nenaoružani ljudi padali u nemačke ruke. Odmah treba nenaoružane ljude rasporediti po četama te ih time staviti pod njihovu disciplinu i zaštitu a druge odmah pošaljite na područje Dolomitskog odreda, koji će nekolicinu zadržati na svome sektoru a ostale poslati dalje po našim brigadama.

14. Odobravamo predlog druga Silva Moščana⁸ da u PK kooptirate i „druga Korla“ iz Jesenica. O ostalim pitanjima PK kasnije.

Na kraju vam još jedanput skrećemo pažnju da sudbina događaja u Gorenjskoj leži u vašim rukama. Bacite sav partiski aktiv sada na taj osnovni sektor rada. Danas ne može postojati komunista koji radi »samo« na terenskom sektoru ili pak »samo« na vojničkom. Težište partiskog rada, tj. rada celokupne. Partije, treba baciti na odlučujuće sektore. Danas je bez sumnje naš vojni sektor odlučujući. Posvetite se svi tim osnovnim pitanjima.

Kao što naređuje G. S. treba osigurati vezu između Vas i-Dolomitskog sektora bar 3 puta nedeljno dok se događaji kod vas budu tako brzo razvijali. Uspostavite za te veze odgovarajući broj patrola. Mi ćemo vas na taj način moći neposredno pomagati. Hteli smo najpre da pošaljemo k vama jednog našeg druga iz rukovodstva, ali se događaji i po ostaloj Sloveniji odvijaju tako brzo da to sada ne možemo učiniti. Slaćemo vam međutim konkretna pismena uputstva ukoliko budu konkretni i vaši izveštaji.

Izveštavajte nas dakle opširno, konkretno i sa što više detalja.

Budite svesni da je borba kojoj sada stojite na čelu od odlučujuće važnosti ne samo za Gorenjsku već i za svu ostalu Sloveniju. Pokažite se dostojni poverenja koje vam je ukazala Partija i slovenački narod. Želim vam mnogo uspeha u vašem radu!

Drugarski vas pozdravljamo!

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za
Centralni komitet
Komunističke partije Slovenije
Krištof¹⁰

⁸ Viktor Stopar
"Karel Leskovec
¹⁰ Edvard Kardelj

IZVEŠTAJ ŠTABA DRUGE OPERATIVNE ZONE — NOTRANSKE OD 23 JANUARA 1943 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO SLOVENIJE O RASPOREDU I BROJNOM STANJU JEDINICA¹

STAB II OPERATIVNE ZONE

Opr. br. 24

Položaj, 23. I. 1943

**GLAVNOM ŠTABU SLOVENACKE PARTIZANSKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA**

Na položaju

Potvrđujemo prijem Vašeg pisma od 12. I. 1943.²

Prema Vašem naređenju od 22. I. 1943 poslali smo 4 bataljon UBTT³ u Dolomite. Također je 21. I. 1943 otišao 2 bataljon UBTT,⁴ koji se zadržavao kod nas, u sastav brigade UBTT koja se nalazi u blizini Police. Ljudstvo na Mokrecu priključili smo brigadi UBLJŠ.⁵ Na Mokrecu je ostalo samo još 6 teških ranjenika. Pored toga imamo još 10 ranjenika u ambulanti na Krimu. Otsada raspolažemo sledećim snagama: UBLJS broji 390 ljudi sposobnih za borbu. NO⁶ broji sveukupno 60 ljudi. Raspolažemo dakle ukupno sa 450 ljudi za preduzimanje akcija. Tim snagama ne možemo uspešno napadati utvrđena okupatorska i belogardistička uporišta, ali možemo preduzimati akcije više diverzantskog karaktera. UBLJŠ je veoma slabo obuvena. Neki partizani uopšte nemaju cipela već noge umotavaju vrećama. Molimo da nam, ako je ikako moguće, pošaljete nešto cipela ili nam javite da pošaljemo po njih.

Izveštaj o političkoj i vojnoj situaciji poslaćemo u sledećem izveštaju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Popit Franc

Načelnik štaba
Zdravko Jovanović

Komandant
Kavčić Ivan

¹ Original se nalazi u arhivi CK SKS.

² Vidi dok. br. 13

³ Udarna brigada »Tone Tomšić«

⁴ Vidi dok. br. 27

⁵ Udarna brigada »Ljubo Sercer«

⁶ Notranjski odred

**IZVEŠTAJ ŠTABA PRVOG BATALJONA »SIMON GREGORČIĆ« OD 23 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU SOŠKOG ODREDA
O MOBILIZACIJI I AKCIJAMA BATALJONA¹**

STAB BAT. S. G.' SO¹
na položaju 23. I. 1943

ŠTABU SO

Obaveštavamo Vas da je mobilizacija novih partizana u Vipavskoj dolini u punom zamahu. Imamo več oko 100 novih boraca. Pre mobilizacije održali smo po svim selima mitinge koji su se dobro završili.

Zbog toga smo unekoliko prestali sa akcijama koje ćemo otsad morati ubrzati, i to pre svega za nabavku oružja.

Dosada smo izvršili sledeće:

U poslednjem mesecu je likvidirano 11 izdajnika, tom prilikom je zaplenjen 1 pištolj.

21. I. 1943 kod Šmarja nas je napao neprijatelj, bilo je oko 200 vojnika kvesture, karabinijera itd. Napad je bio odbijen i kod toga je poginuo 1 karabinijer. Mi nemamo gubitaka.

Pošto zasada ne možemo dobiti tačno brojno stanje ljudstva i naoružanja zbog neprekidnog priliva, uslediće to kasnije.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Za štab bat. S. G. SO

Politkomesar
otsutan

Komandant
" **Rudi¹**

¹ Original, pisan mastilom, nalazi se u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.

² »Simon Gregorčič«

³ Soški odred

⁴ Martin Greif

**DIREKTIVA GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE OD
25 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU PRVE OPERATIVNE ZONE
— DOLENJSKE ZA PREDUZIMANJE POTREBNIH MERA
U SLUČAJU NEPRIJATELJSKE OFANZIVE'**

**GLAVNI STAB
SLOVENACKE NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE**
Položaj, 25. I. 1943

ŠTABU DOLENJSKE OPERATIVNE ZONE

1) Primili smo vaše poslednje izveštaje. Ali u tim izveštajima nema ni reči o vašim akcijama i vojno-političkoj situaciji na vašem terenu. Pisali ste o svemu samo ne o tome što je najpotrebnije i svojstveno za operativnu jedinicu. U poslednje vreme smo primili privatne izveštaje o vašim lepim uspesima,² a vi o svemu tome čutite. Takvi postupci nas dovode u neizvesnost. Sa tom praksom otsada treba da prestanete i da postupate kao što smo vam naredili, to jeste da nam dostavljate izveštaj o vojno-političkoj situaciji na čitavom vašem sektoru za svakih proteklih 10 dana.

2) Neprijatelj je otpočeo ofanzivu u prvom redu protiv hrvatskih snaga u Lici, Kordunu i Baniji.¹ U vezi sa tim treba da, u duhu već izdatih direktiva, razvijate što veću aktivnost na vašoj teritoriji. Na taj način ćete pružiti najbolju pomoć drugovima u Hrvatskoj, jer ćete razvući pažnju neprijatelja na širi sektor.

U takvoj situaciji u blizini Istočnodolenjskog odreda zasada ne može biti ni govora o tome da uputimo deo vaših snaga na taj sektor. Pravilno ste učinili što niste uputili Cankarevu brigadu u pomoć Hrvatima. Ako bi se ta brigada nalazila u Beloj Krajini, ona bi trebalo da sadejstvuje sa Hrvatima.

3) U nekim nepotvrđenim vestima govorilo se o neprijateljskoj ofanzivi protiv Dolenjske, ali izgleda da su se ti podaci odnosili na sektor Gorjanci — Zumberak. Vi ćete, bez sumnje, sa svoga sektora najlakše videti i oceniti namere neprijatelja. *U slučaju neprijateljske ofanzive protiv vas, ne smete dozvoliti da vas neprijatelj potisne do nemačke granice, nego treba da sebi obezbedite prelaz preko basena gornje Krke u Notranjsku.*

¹ Original se nalazi u arhivi CK SKS.

² Vidi dok. br. 102

³ Odnosi se na Četvrtu neprijateljsku ofanzivu.

4) Šaljemo vam izveštaj naše obaveštajne službe o vašim **akcijama** na železničkoj pruzi. Videćete da te akcije — kako ih sada vrše vaše jedinice — nama više štete nego koriste. **Ubuduće** takve nepravilnosti ne smeju više da se događaju. **Prilikom** bacanja u vazduh vozova uzimajte u obzir uputstva koja sadrži pomenuti izveštaj.

5) Od Pokrajinskog povereništva OF primate sve izveštaje o vojno-političkoj situaciji na terenu. Ni vi nemate pravo da im naređujete, ni oni vama. Prethodno se dogovorite o stvarima koje je korisno preduzimati u vojno-političkom pogledu.

6) Imajte stalno pred očima mobilizaciju novog ljudstva. Ne smete dozvoliti da Bela garda mobilise ljudstvo za sebe, a mi da mirno gledamo. U tom pogledu treba da preuzmete energične mere kako bi dobili ljudstvo za naše partizanske jedinice.

7) U Gorenjskoj naše su se jedinice povećale za 100%. Verovatno se i stvari u Štajerskoj dobro odvijaju. U Primorskoj se narodni ustank razvija brzo i snažno. Patrole pričaju o snažnom prilivu partizana i velikoj demoralizaciji talijanske vojske. Okupatorski vojnici sami donose našima oružje.

U Ljubljanskoj pokrajini još nisu primećeni nikakvi znaci na osnovu kojih bi se moglo zaključiti da su, u vezi sa ofanzivom protiv Hrvatske narodnooslobodilačke vojske, u toku pripreme za neke veće pokrete neprijateljskih snaga. Smene posada u okupatorskim i belogardističkim garnizonima još nisu dovoljno siguran dokaz za nameravane akcije. Ali naša ofanzivnost, postignuti uspesi i važnost same teritorije na kojoj postižemo značajne pobede, sami po sebi dovoljno dokazuju da će neprijatelj početi sa akcijama i u Ljubljanskoj pokrajini. Još se ne može znati kakve će biti te akcije. Zbog velikih potreba koje imaju talijanska i nemačka vojska usled krajnje loše situacije na svim frontovima, moglo bi se zaključiti da neće dovući neke veće rezerve na naš sektor i da će vršiti akcije protiv partizanskih jedinica uglavnom sa kontingentom vojske koji je stalno smešten u Ljubljanskoj pokrajini. Danas je još sasvim nepoznato na koji način, gde, kada i sa kakvim snagama bi trebalo da se vrše akcije.

Zbog otežanih veza između našeg Štaba i vas bićete, verovatno, o pripremama za akcije protiv vas vi sami putem vaše obaveštajne službe najpre obavešteni. Upozoravamo vas zbog toga da tu službu aklivizirate, da cbezbedite brze veze sa vašim agentima koje imate po neprijateljskim uporištima i da pratite sve promene koje se dešavaju, naročito u većim garnizonima u vašoj okolini.

Uopšte, mogu se predviđati dve mogućnosti akcija neprijatelja.

1) Opkoljavanje čitavog sektora u kome se predviđaju partizanske jedinice time što će se formirati oko njega što čvršći obruč, zatim sistematsko nastupanje i pretresanje čitavog terena.

2) Prikupljanje pojedinih ofanzivnih grupa u jednom ili više uporišta i izvođenje brzih udara protiv partizanskih jedinica.

Grupisanjem partizana u snažne borbene jedinice — brigade već je postignuta prva mera sa ciljem da se odbiju i razbijaju neprijateljske kolone koje bi vršile udare, kao što smo spomenuli u tačci 2. Naročito sada, kad sa skupilo više brigada i kada one sadejstvuju na užem ili širem prostoru, pružaju nam se sjajne prilike ne samo da odbijemo neprijateljsku kolonu, nego da je potpuno razbijemo i dođemo na taj način do većeg plena i teškog oružja. Kod nas treba da važi načele: nijedna akcija bez plena u oružju i municiji. To će nam naročito poći za rukom ako budemo raspolagali blagovremenim tačnim obaveštenjima o neprijateljskoj koloni (obaveštajni agenti, patrole — izvidnice, terenci, osmatračnice i drugo) i ako budemo mogli sačekati neprijatelja na terenu koji je za nas pogodan, tako da ga iznenadimo, razbijemo na više delova i potučemo. Da bi se to što lakše postiglo, treba pripremiti i odgovarajući raspored snaga. Napr. a) sa manjom jedinicom zadržati neprijatelja na čelu kolone, a većim delom manevrirati i udariti mu u bok; b) neprijateljsku kolonu zadržati na čelu, udariti sa dve jedinice u oba boka neprijateljske kolone i na taj način napraviti klešta za uništavanje neprijatelja; c) napraviti »zasedu velikog stila« na taj način što ćemo raspoređiti naše snage tako da se neprijatelj nađe u našem obruču u kome ćemo ga uništiti. Pritom ne treba unapred umrtviti sve snage po zasedama. I kod zaseda rezerve igraju najvažniju ulogu.

Za vrlo uspešno dejstvovanje sa našim partizanskim jedinicama, koje su vrlo pokretne i sposobne za manevriranje oko neprijatelja koji je neokretan i bojažljiv, postoji više kombinacija. Skrećemo vam pažnju i na to da budete dovoljno oprezni pošto neprijatelj sada pravilnije nastupa nego što je to bio ranije slučaj, što, ubedeni smo, vi sami zapažate.

Za manje jedinice — čete, a i za samostalne bataljone, važi još uvek taktika prebacivanja i izbegavanja, a kad je snaga neprijatelja ipak suviše velika, to isto važi i za naše veće jedinice.

U slučaju koji smo naveli u tač. 1, kada preti opkoljavanje sektora sa većim snagama, ne čekajte na dotičnom terenu da se obruč zatvorí, nego se blagovremeno povucite sa njega. Pri tome iskoristite ovu pogodnu priliku i pošaljite na

više mesta patrole ili dobre strelce koji će moći naneti neprijatelju više gubitaka i zadržavati i produžavati njegove akcije. Ako je ikako moguće, udarite u takvom slučaju i sa većim snagama sa ciljem da neprijatelja brzo razbijete i da se nakon toga odmah povučete na drugi teren.

U slučaju da ste se zadržali na terenu koji je već opkoljen, ne preostaje vam, prirodno, ništa drugo nego da se probijete kroz obruč. Obzirom na jačinu naše brigade, takav probor na tački koju ona sama odabere ne može pretstavljati teškoću. Ali odabrati treba odgovarajuće mesto gde je teren za nas povoljan i vreme (ako je moguće mrak — noć) kada nam automatsko i teško oružje ne može naneti štetu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za
Glavni štab
Slovenačke narodnooslobodilačke vojske

Politkomesar
Boris Kidrič

Zam. komandanta

BR. 26

**DIREKTIVE GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE OD
25 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU DRUGE OPERATIVNE
ZONE — NOTRANSKE ZA PRELAZ U OFANZIVNE AKCIJE
I PREDUZIMANJE MERA U SLUČAJU NEPRIJATELJSKE OFANZIVE¹**

GLAVNI STAB
SLOVENACKE NARODNOOSLOBODILAČKE VOJSKE
Položaj, 25. I. 1943

ŠTABU NOTRANSKE OPERATIVNE ZONE

Očekujući izveštaj o borbama vaše zone, primili smo vaš izveštaj od 19 o. m.^{*}

1) Bez sumnje ste imali u poslednje vreme značajne vojne i političke uspehe. Počeli ste pravilno. Ali, u međuvremenu ste opet počeli da sprovodite pogrešnu liniju i prešli na defanzivni

¹ Original se nalazi u arhivi CK SKS

* Dokumenat nije sačuvan

način ratovanja koje je za nas neprihvatljivo. Umesto na Mokrebu, sada ste počeli da se krijete po selima, nastojeći da prezimite. Pri tome ste, prema starom sistemu, razbacali svoje bataljone. Sasvim je prirodno, drugovi, da vam seljaci postavljaju pitanja šta će biti sa njima kada vi odete. Iako nesvesno, seljak ipak oseća da tako ne sme postupati nijedna vojska. Umesto da se krećete, borite i pobedujete, seljak vidi da ne radite ništa. Sasvim je prirodno da se on mora zamisliti nad sudbinom svojih domova. Trebalо bi da uvidite ovaj politički momenat i promenite način vašeg rada. Ali vaš oportunistički stav nisu primetili samo seljaci, već i neprijatelj. U svojim izveštajima on javlja o pasivnom držanju partizanskih snaga koje se nalaze u Notranjskoj. Pri tome navodi da »su to male gru-pice koje ne vredi napadati jer su ionako defanzivne«.

Iz plana koji ste nam predložili vidimo da ste za vreme od 20 dana planirali 1 jedinu akciju. Sve je to posledica vašeg potpuno pogrešnog zapostavljanja vojno-političke linije. Čudi ; nas što drugovi sa juga¹ nisu uneli živost i smisao za ofanzivne operacije. Na taj način oni su zajedno sa vama podlegli najobičnijoj liniji manjeg otpora.

Ne možemo da shvatimo vaše postupke uprkos tako povoljnim političkim izveštajima sa terena. Narod i politički pretstavnici traže od vas akcije, traže da vas vide na poslu, a vi kao da ste gluvi za te stvari. Bela garda se, ustvari, raspada i treba joj nanositi udar za udarom.

Drugovi, treba da ste svesni da je sva naša vojska — bez obzira na zimsko vreme — stalno u ofanzivi. Za nas je zima najpovoljnije vreme za ratovanje. Ovo godišnje doba bezuslovno treba da iskoristimo da bi sebi obezbedili i stvorili borbena j uporišta za dalje, prolećne, operacije u što povoljnijim uslovima.

Predite, dakle, odmah u ofanzivu u duhu direkture koju ste već primili.¹ Akcije treba da budu stalne a ne samo svakih 20 dana.

Od sada više ne smete da raspodeljujete vaše bataljone. I Operišite čitavim jedinicama i neposredno rukovodite njima."

2) Bataljon koji ste predviđeli za Dolomitski odred odmah uputite na sektor kako vam je već bilo naređeno."

3) Za Mokrec brinete bez prestanka. Nikako ne možete da zaboravite to mesto gde ste tako dugo boravili. Ali, neprijatelj dosada nije pokušavao da u pravcu Mokreca preduzme nijednu ofanzivu. Obezbeđenje Mokreca ćete postići na način:

* Misli se na oficire koje je Vrhovni štab poslao u pomoć NOV i PO Slovenije i koji su raspoređeni u Drugu operativnu zonu — Notranjsku.

⁴ Vidi dok. br. 13

⁵ Vidi dok. br. 23

koji smo vam već objasnili u direktivi. Trebalo bi da smestite ranjenike u tajne bunkere koje treba da izgradite na sigurnim mestima. Baza na Mokreku treba da bude tako laka da je možete evakuisati u slučaju neprijateljske ofanzive. Ponavljamo: **Mokrec** je šuma i ništa više. Baze i uporišta će vaše jedinice sebi obezbediti borbom i radom. U direktivi smo vam objasnili gde ove baze treba da se nalaze ali vi to niste dovoljno proučili.

4) Obavestite nas šta je bilo sa hrvatskim brigadama koje su operisale u dolini reke Kupe. Jeste li sa njima uspostavili vezu?

5) Prilažemo vam izveštaj naše obaveštajne službe iz **Ljubljane**. Prilikom napada na vozove treba da postupate prema primedbama koje sadrži taj izveštaj. Sa železničkim osobnjem treba da postupate prema našim partizanskim zakonima a ne kako je tamo navedeno. Takvi postupci otežavaju našu borbu.

7) Od Pokrajinskog povereništva OF primajte SYe izveštaje o vojno-političkoj situaciji na terenu. Ni vi nemate pravo da im naređujete, ni oni vama. Prethodno se dogovorite o stvarima koje je korisno preduzimati u vojno-političkom pogledu.

8) Imajte stalno pred očima mobilizaciju novog ljudstva. Ne smete dozvoliti da Bela garda mobilise ljudstvo za sebe a mi da to mirno gledamo. U tom pogledu treba da preuzmete energične mere kako bismo dobili ljudstvo za naše partizanske jedinice.

9) Neprijatelj je otpočeo ofanzivu u prvom redu protiv hrvatskih snaga u Lici, Kordunu i Baniji. U vezi s tim treba da u duhu već izdatih direktiva razvijete što veću aktivnost na vašoi teritoriji.

10) . . .⁶

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za
Glavni štab
Slovenačke narodnooslobodilačke vojske

Politkomesar
Boris Kidrič

Zam. komandanta

⁶ Tekst je ispušten pošto je istovetan sa tekstrom dok. br. 25 od tačke 7 do kraja.

IZVEŠTAJ ŠTABA DRUGOG BATALJONA UDARNE BRI-GADE »TONE TOMŠIĆ« OD 25 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU DRUGE OPERATIVNE ZONE — NOTRANSKE O PRELAZU BATALJONA PREKO PRUGE¹

[III] BAT. U. B.
»TONETA TOMŠIČA«
25. I. 43

ŠTABU II OPERATIVNE ZONE (NOTRANSKE)
na položaju

Izveštavamo Vas da smo prešli prugu sa bataljonom 23. 1. 43 ujutro. Noć je bila jasna i vrlo nepovoljna za pokret. Mesto, na kome je prema planu 'trebalo da pređemo prugu, bilo je jako čuvano zasedama jer su železnički radnici opravljali razbijenu lokomotivu. Odlučili smo da pređemo prugu ispred samog Šmarja. To je bila jedina mogućnost. Za vreme probijanja kroz bunkere iz kojih je talijanska posada pobegla, primili smo iz pozadine vest da se mazga zaglibila na močvarnom terenu. Ostavili smo kod nje desetinu sa mitraljezom koja je trebalo da obezbedi i njen prelazak. Kolona se probila posle kraćeg vremena, ali iza nas nije stigla ni mazga ni desetina. Dobili smo podatke da su se u selu »Tlaka«, iznad koga, odnosno pored koga smo prošli, nalazili belogardisti koji su éutali iz straha prilikom našeg prolaska. Mazga i desetina nisu mogli da se probiju zbog suviše jake vatre pa su se vratili u pravcu odakle smo došli. Izgleda da su ih na tom povratku napali belogardisti iz Tlaka. Desetina se pod vatrom povukla prema Vama, dok su mazgu i drug., Jelena, Janeza i Hasana² zarobili i odveli u Šmarje.³ Naša jedinica koju smo poslali natrag nije mogla da interveniše jer su Talijani ponovo zaposeli bunker iz koga su pobegli. Ove podatke dobili smo od terenskih radnika iz Šmarja na osnovu pričanja belogardista. Drugu Jelenu su zaplenili njegov intendantski zapisnik koji je nosio sa sobom. Drug Hasan bio je tom prilikom ranjen i izgleda da će umrijeti. Prostor za prelazak preko pruge bio je prilično nezgodan ali, prema pričanju meštana, jedino moguć, jer su se na tunelu nalazile zasede koje su počele da dejstvuju za vreme probijanja. Posledica Jelenovih zapisnika bila je da su belogardisti uhapsili na

¹ Original, pisan mastilom, nalazi se u arhivi CK SKS.

^{*} Janez Dovč

^s Svu trojicu su belogardisti streljali u Šmarju.

Rečana 3 naše žene sa kojima je drug Jelen bio povezan. Ne znam kako je došlo do toga da i e d. Jelen nosio te beleške sa sobom, ali sigurno je da je to bilo krajnje nepravilno i da je to jedna od glavnih grešaka i onih ljudi koji su imali pravo da ga kontrolišu kao intendanta brigade a nisu mu skrenuli pažnju na takve stvari. Kako su se oni držali u zatvoru još nam nije poznato.

Desetinu koja se nalazi na Vašem sektoru pošaljite Maricu.⁴ On će je poslati u ZDO⁵ a tamo će dobiti vezu do brigade. Ali, ako Vam se možda čini da je pravilno ako se postupi drugčije, iz bojazni da ne bi mogli naći vezu sa nama, molimo Vas da tako i učinite. Mi smo obavestili terenske radnike, koji su upravo sledeće veče otišli u pravcu prema Vama, da pošalju desetinu odmah natrag, ali nje još nema mada je čekamo već 3 dana.

Na našem novom položaju, postavili smo odmah, još u noći, zasede u svim pravcima ali bez uspeha jer su bili Dobrunjski belogardisti već tokom noći obavešteni da je veći broj partizana prekoračio prugu. Zasede nisu imale uspeha ni sledećih dana.

Juče, 21. I., došla nam je patrola drug. Kajtimira" i Urbana.⁶ Od njega smo doznali da se u Dolenjskoj vrši uspešna mobilizacija. Prilikom napada na Policu⁸ u kome su učestvovali sve 3 brigade, oni su likvidirali 25 belogardista, zaplenili 17 pušaka i ... puškomitrailjeza. Zarobili su 5 belogardista, od kojih je jedan odmah pošao sa partizanima da napadne vlastiti položaj ali je u toku borbe nesrečno poginuo. U borbi na [Brezovom] poginula su dva naša druga i to drug. Miki⁹ — komandir 1 čete [II bat.] UBTT i komandant Janko¹⁰ (I bat. UBTT).

Primskovo je palo, ali zaplenili su samo 5 pušaka.¹¹ Belogardisti su se 'povukli u Sela pri Sumberku. I tu su bili napadnuti, ali bez uspeha.

Sve 3 brigade napale su Št. Vid kod Stične. Naši su prešli ... zapalili fabriku u kojoj je izgorelo 20 Talijana, dok su 3 zarobili. Oružja nije bilo mnogo.¹² Izgleda da se naša brigada nalazi na drugoj strani pruge; nadam se da ćemo je skoro naći.

⁴ Karei Poljanšek. Mučki ubijen sredinom 1943 god. na Trškoj Gori kod Novog Mesta.

⁵ Zapadnodolenjski odred

^{*} Albert Jakopič

⁷ Dr Marjan Dermastia

¹ Vidi dok. br. 102 i 123

^{*} Leopold Skalja

¹⁰ Anton Marincelj

¹¹ Vidi dok. br. 102

¹¹ Vidi dok. br. 102 i 122

Na terenu na kome se nalazimo nema ništa novo. Belogardisti opet ne izlaze više iz stanice . . . prisutnost. Civilno stanovništvo . . . ponovo su se pojavili i osećali se jako usamljenim za vreme naše otsutnosti. Terenski radnici opet su počeli sa svojim radom. Pronašli nisu nikakve bunkere. I tehnika će početi da funkcioniše u najskorije vreme. Marko je imao nekoliko nesporazuma koje smo rešili ja i drug Boštjan.¹³ Marko predlaže da se drug Korel¹⁴ smeni i da se za njegovu liniju postavi nov kurir. To . . . Korel. Kako izgleda, za sve nesuglasice kriv je jedino Korel, kome je već u krvi da mora uvek nekoga napadati, bilo to pravedno ili ne.

Večeras odlazimo. Na terenu ćemo ostaviti 4 četu. ZDO još nije došao. Prema rečima druga Kajtimira on uopšte ioš nije dobio naredbu.

U Hrvatskoj vrše ofanzivu ustашa, Talijani, Nemci, četnici i domobrani, u jačini 65.000, i to iz 6 pravaca. Izgleda da je sve skupa samo zabrinutost pred padom Zagreba jer Hrvati napadaju Samobor. Belogardisti su povukli veći broj belogardista iz Dobrunja i ostalih uporišta i poveli ih prema Gorjancima. Cilj njihovog pokreta nije nam poznat.

Molimo Vas da obavestite brigadu TT šta će biti sa 4 četom našeg bataljona, hoće li se uključiti u ZDO ili će se posle dolaska ZDO ponovo priključiti bataljonu. Znamo samo to da je ZDO po brojnom stanju malen (106 drug.) i da ima ogromnu teritoriju koju treba da kontroliše.

Javljam Vas i to da je Bela garda počela da se raspada i u ovim krajevima. Drug Marko vodi pregovore sa dva belogardista, koji su bili prinudno mobilisani, za prelazak u partizansku vojsku. Uspeh nam još nije poznat.

Pravac kretanja brigada i njihovi zadaci nisu nam tačno poznati. Izvestiće Vas kada se sastanemo sa njima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant
nečitko

Zam. komesara UBTT

Zam. politkomes.-
Tavčar Franc

Primedba:

Išli smo u patrolu po Bizoviku i tom prilikom zapalili kuću organizatora Bele garde Sibuna Janeza. Do sukoba sa patrolama nije došlo!

¹³ Jože Bradeško

¹⁴ Karei Gerne

**NAREDBA GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE OD
28 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU DRUGE OPERATIVNE
ZONE – NOTRANJSKE ZA PRIHVAT NOVOMOBILISANIH
BORACA IZ SLOVENAČKOG PRIMORJA¹**

**GLAVNI STAB
SLOVENACKE PARTIZANSKE VOJSKE**
Položaj, 28. I. 1943

ŠTABU NOTRANJSKE ZONE!

Zbog masovne mobilizacije regruta u partizansku vojsku u Primorju i velikih poteškoća koje ima Soški odred za naoružanje . . . novih boraca, Soški odred je uprkos tome dao zadatak da se nastavi sa mobilizacijom, jer bi iste inače pokupili Italijani u italijansku vojsku. Zbog toga je potrebno da pomognete Soškom odredu i to na ovaj način:

Soški odred će deo nenaoružanih novih boraca u grupama slati na vaše područje. Vaša je dužnost da te nove borce postepeno naoružate i izvežbate. Neka, prema mogućnosti, kod vas učestvuju u nekoliko akcija da . . . liju posle čega ih kao formirane čete pošaljite natrag na područje Soškog odreda.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Glavni štab
vojni referent IOOF

DIREKTIVE CENTRALNOG KOMITETA KOMUNISTIČKE
PARTIJE SLOVENIJE OD 28 JANUARA 1943 GOD. POKRA-
JINSKOM KOMITETU KP ZA SLOVENACKO PRIMORJE
ZA MOBILIZACIJU SLOVENAČKOG I AKTIVIZACIJU ITA-
LIJANSKOG STANOVNIŠTVA¹

CENTRALNI KOMITET
KOMUNISTIČKE PARTIJE SLOVENIJE
28. I. 1943

POKRAJINSKOM KOMITETU K.P.S. ZA PRIMORJE

Dragi drugovi!

U vezi sa opštim poletom naše borbe kao i sa ubrzanim procesom raspadanja u fašističkim državama skrećemo vam još jedanput pažnju da je vaša dužnost da posvetite najveću pažnju i razvoju antifašističke aktivnosti u italijanskim marama koje se nalaze na vašem području. To je ne samo naša internacionalna dužnost već nam to nalaže naše neposredne potrebe. Naša Partija vodiće pri kraju rata protiv Hitlera još velike i teške borbe sa reakcionarnim neprijateljima demokratskih narodnih težnji i nema sumnje da će neprijatelj pokušati da upravo od Italije napravi jedno od svojih osnovnih uporišta. Potsticanje antifašističkog pokreta među italijanskim stanovništvom je prema tome sastavni deo naše borbe protiv uporišta međunarodne reakcije. U vezi sa tim skrećemo vam pažnju naročito na sledeće zadatke:

1. Pomozite kod formiranja organizacija KP Italije na području gde žive Italijani. Ove organizacije neposredno povežite sa rukovodstvom KPI, a ujedno, jasno, i vi održavajte sa njima što tešnji kontakt i što tešnje saradujte politički.

2. Potstičite među italijanskim stanovništvom antifašističku akciju u smislu političke linije KP Italije. Omogućite italijanskim drugovima štampanje potrebne italijanske literature itd. Ove italijanske antifašističke organizacije povežite sa organizacijama slovenačke OF u cilju razvijanja što šireg masovnog pokreta protiv fašizma u Primorju.

3. Mobilisite u što većem broju italijanske drugove za partizansku vojsku. Težite za tim da im odmah stvorite posebne italijanske jedinice, počevši od voda na gore. Do daljeg neka ove jedinice ostanu pod neposrednom komandom našeg partizanskog rukovodstva. Treba, međutim, težiti tome da se

¹ Original se nalazi u arhivi CK SKS.

Što skorijem • vremenu formira posebno rukovodstvo italijanskih partizanskih jedinica koje će kao takvo javno istupati i politički snažno uticati na italijanske narodne mase. Ukoliko za to imate mogućnosti, forsurajte ovaj proces.

4. U svojoj političkoj agitaciji i propagandi objašnjavajte ^italijanskom stanovništvu ulogu Draže Mihailovića u Jugoslaviji- Objašnjavajte da saradnja italijanskih okupatora sa Dražom Mihailovićem znači kovanje oružja za sutrašnje klanje italijanskog naroda. Objašnjavajte da jedino saradnja italijanskog naroda i pojedinih vojnika sa OF i Slovensačkom narodnooslobodilačkom vojskom koji ne mrze italijanski narod, može pružiti zaštitu italijanskom narodu posle sloma fašizma. Takođe istovremeno objašnjavajte da slovenački narod sa pravom zahteva ujedinjenje svih svojih delova.

Pored gornjeg skrećemo vam pažnju još na sledeće:

1. Izradite nam što pre tačnu kartu teritorije gde žive Slovenci sa što iscrpnijim komentarom i statističkim podacima.

2. Sto se tiče odnosa između naše Partije i KPI sporazumejte se sa italijanskim drugovima u sledečem: Zahtev po oslobođenju i ujedinjenju svih Slovenaca obuhvata svu slovenačku teritoriju u Primorju sa Trstom. Prema tome mi ćemo na čitavoj toj teritoriji tako formirati partiske organizacije KPS kao i organe slovenačke narodne vlasti (OF). Akcija KPS i KPI na tom području mora prema tome da bude što jedinstvenija i zato težite za tim da se organizacije KPI formiraju samo u većim italijanskim centrima, dok razasute italijanske drugove u sasvim slovenačkoj sredini povezujte u organizacijama KPS.

3. Ukoliko vaša vojna akcija dovede do oslobođenja terena i formiranja narodnih organa vlasti, onda u te organe uvucite srazmerno i italijanske drugove, ukoliko žive na tom području. Sa svim snagama ugušujte pojave šovinizma sa obadve strane, ukoliko bi se eventualno pojavio.

Javite se što pre. Pošaljite što iscrpniji izveštaj.

Sa drugarskim pozdravima

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za

Komunistisku partiju

Slovenije — Centralni komitet

Krištof²

P.S. Po mogućству pošaljite
prevod ovog pisma i rukovodstvu
KP Italije/

^a Edvard Kardelj

DIREKTIVE CENTRALNOG KOMITETA KOMUNISTIČKE
PARTIJE SLOVENIJE OD 28 JANUARA 1943 GOD. ČLANU
CENTRALNOG KOMITETA FRANCU LESKOŠEKU ZA RAD
U SLOVENACKOM PRIMORJU¹

DRUGU LUKI — PRI P.K. K.P.S. ZA PRIMORJE

28. I. 1943

Dragi Luka!

Nikakvih vesti ne dobijamo od tebe pa smo u **brizi**. Potrebno je da nam se redovito javljaš sa svog **puta** da bismo imali pregled tvoga kretanja i da bi se međusobno obaveštavali o svim **Dotrebnim** stvarima. Pošto ne znamo **šta** je sa tobom i kako je uopšte u vašem **kraju**, danas neću **biti** opširan, već ču te obavestiti samo o nekim **najvažnijim stvarima**. Ni novac ti ne šaljem jer ne znam **ni kuda ni kojim** putem. Kad primim od tebe prvu poštu, poslaću ti.

i. Trenutno su najvažniji problemi u Gorenjskoj. Nemci su počeli mobilisati ali se veći deo obveznika krije ili prelazi partizanima. Odred se vrlo brzo povećava i izgleda da će znatan broj novomobilisanih doći k nama jer ih tamo ne mogu naoružati. Tamo se uopšte stvari vrlo povoljno razvijaju i — kod pravilnog našeg rada — obećavaju znatne rezultate. Ali nas upravo naš vlastiti kadar na tom terenu veoma zabrinjava. Nemci su naime ponovo dovukli 1500 SS-ovaca i vrše sistematske napade te pokušavaju razbiti još neutvrđenu vojsku novomobilisanih. Ovi napadi su donekle razbili Poljanski bataljon, koji se delimično povukao preko granice u Dolomite, a uglavnom u gornji kraj Gorenjske. U čitavoj stvari najteže je to da su u nekom bunkeru Nemci našli Viteza, Fazana" i još dva kurira. Vitez i Fazan su se do kraja borili i obojica u borbi poginuli, a kuriri su pali živi Nemcima u ruke. Izgleda da je posle toga pala i tehniku te je navodno tamo mrtav Bine (nekadašnji intendant). Tako su nam u najodlučnijim danima poginuli najbolji ljudi (Viteza smo upravo zvali k nama ali nam je odgovorio da će doći nekoliko dana kasnije). Inače nema nekih većih gubitaka. Mi smo pisali Gorenjcima pisma sa opširnim uputstvima, ali nemamo nijednog čoveka koga bismo im mogli poslati da bi im mogao bitno pomoći. Zato smo hitno pozvali ovamo Bračića kao komandanta zone da za neko vreme ode tamo, toliko da sredi štab i opštu liniju njihove aktivnosti.

¹ Original se nalazi u arhivi CK SKS.

¹ Franc Ravbar i Stane Stare. Vidi dok. br. 124

Još uvek pate od svoje defanzivnosti i to bi nam moglo uništiti dosadašnje rezultate i mogućnosti. Idućih dana su na redu nova godišta za poziv u nemačku vojsku. Ovi će još više da beže i prilaze partizanima nego što s; i prvi. Naša intervencija ie dakle nužna. Na svaki način odmah pošaljite ovamo Bračića, ukoliko nije već na putu. Ponavljam: *na svaki način*. Znam da ste i vi u velikoj neprilici sa kadrovima, ali sada ste vi sami tamo. a Ti sam znaš koliko nam znači Gorenjska. **Ako** zahvatimo sadašnji talas koji se pretvara u pravi narodni **ustanak**, onda smo skoro već rešili pitanje borbe sa belom garnodom (koja se počela organizovati i u Gorenjskoj).

2. Nas mnogo interesuje i razvoj mobilizacije kod vas. **Nemamo** prave preštavne o njenoj razmeri. Ipak Ti već sada skrećemo pažnju na to da i vi učinite onako kao što smo dali **uputstva** Gorenjcima kad si još ti bio ovds. Mobilisite koliko možete! Kod kolebljivih elemenata, ali koji su poverljivi, pritisnite i malo energičnije. Razvijte što jaču propagandu u vezi sa mobilizacijom. U svojim odredima zadržite onoliko koliko možete najviše naoružati i određen procenat nenaoružanih, a ostalo što brže pošaljite preko granice u štab Notranjske op. zone ili pak na dolomitski sektor. Naše brigade su, naime, postigle u poslednje vreme velike uspehe na sektoru Dolenjske i doabile nešto oružja tako da u nekim brigadama već ima rezervnog oružja. Prema tome svaka od naših brigada može da primi 50—100 vaših primorskih boraca. Ovde bi ih zadržali samo neko vreme, a zatm ih već oformljene postepeno slali natrag na primorski sektor — naravno ukoliko se ne bi prilične izmenile. Ubedite naše primorske drugove da je tako najbolje, jer ukoliko budete kod vas držali odveć veliki broj nenaoružanih ljudi, mogle bi vam se kod kakvih većih potera desiti i teže stvari. Gorenjci će nam ovih dana poslati nekoliko desetina novomobilisanih. Sa njima ćemo upotpuniti Dol. odred³ i eventualno ga kasnije pretvoriti u brigadu (sada smo mu priključili jedan bataljon koji je bio određen za UBTT tako da je postao prilično brojan). Dolenjske brigade su znatno porasle tako da u celini postajemo prava vojska. Ako biste vi mogli mobilisati i privremeno za ovdašnje sektore, bilo bi to vanredno dobro. Prema tome: bacite se svom snagom na mobilizaciju!

3. Hitno nam je potrebna veza sa Quintom.⁴ D.^s je sada u vašem kraju i ne može više na ovu stranu. Prema tome, vi **je** odmah potražite i uredite veze sa Quintom. Ne odgađajte i

* Dolomitski odred

⁴ Umberto Massola

⁵ Dora Majcen — Nanković

odmah stupite u vezu sa njom. Prilažem kratko pismo za nju i proglaš koji neka rasturaju u Italiji (a i kod nas). U posebnom pismu šaljem adresu prema kojoj je možete naći. Naši mudraci iz Ljubljane poslali su mi ulicu i broj — ali ne mesto! Pogodite dakle, prema sadržaju gde je. Tamo su dve adrese: br. 1 i br. 2 Citiram što pišu ljubljanski obaveštajci.

za adresu br. 1

»... To je negde blizu stanice. Treba pitati za nju (tj. za njeno ime, koje poznaješ! Dr... !) Adresa je njezina tetka, a k njoj dolazi svakog dana mlekarica iz sela odakle je D... Tamo će prema tome x moći da sazna da li ona može doći sa njim na sastanak ili ne, odnosno da li treba da ide njenoj kući. i Parola je: *Došao sam od Genoveje ...* «

za adresu br. 2

»U krajnjem slučaju može je potražiti kod kuće (tj. adresa br. 2). Parola ista. Samo ne znam kakva je tamo situacija (koliko motre na nju). U svakom slučaju bila bi bolja žena. • Skrenite Primožu⁸ pažnju na to! Pazi u prezimenu na k, ne na č!«

Mislim da ćete iz adrese br. 2 moći zaključiti gde je adresa br. 1 jer selo mora da bude negde u blizini grada br. 1. ; Ja ću doduše odmah pisati da mi jave ime grada, ali sada ^ treba da predam i zato ne odgađam. Nadam se, da ćete ipak naći, ako ne, onda neka neko, tj. neka pametna žena ide pravo na adresu br. 2 Najbolje je da se posle toga nađeš sa njom ti ili Primož i dogovorite se o svemu što treba. Molim da prilo- < ženo pismo za Quinta prevedete na italijanski jezik. Još jedan- put naglašavam: ne odgađajte, već se sa Dr. odmah povežite, j

Obe adrese zbog konspiracije šaljem istovremeno ali u posebnom malom kovertu.

4. Uskoro ćemo vam poslati uputstva o organizaciji VOS-a⁷ na terenu i u vojsci. Pripremajte već sada. Težite za što boljom takvom organizacijom. Ona će postati vrlo važan : instrumenat u našim rukama.

5. P.K. neka što pre odgovori na uputstva o spisku kadrova. To nam je potrebno radi pregleda kadrova na vašem sektoru. I ti sam izloži svoje mišljenje o tamošnjim kadrovima ! jer je kod nas u tom pogledu velika oskudica.

6. Javite kako stiže literatura. Na svaki način treba da organizuju i dopisničke centre za naše listove. Sto više dopisa.

7. Kako je sa tvojim zadatkom? Sasvim osetno nam je već potrebno da podje tvoja mašina. Ovde se već sve prilično primiče kraju.

⁶ Dr Aleš Bebler

⁷ Varnostna obveščevalna služba

8. Poslali smo našu delegaciju u Vrhovni štab u Bihać. U V5 je otišao Matija⁸ sa našim detaljnim podacima. Sa sobom je poveo i Pavla i Andreja⁹ od IOOF, koji idu u Bihać i ostaće stalno tamo. Iz različitih razloga na ovo smo se odlučili u poslednjem trenutku i oni su otišli u redu. Pitanje je samo da li će stići, jer kako znate tamo je započela velika ofanziva u kojoj učestvuje samo nemačkih divizija 6. a pored toga još i Italijani, ustaše i dražinovci. Malo se plašim za njih, ali se ipak nadam da će Matija već nekako izmanevrirati.

9. Verovatno slušate preko radija londonske manevre kojima je sada čak Idn dao podršku. U Londonu se na svaki način mnogo lomi i idemo ka priličnoj spoljno-političkoj pobedi. Naši dražinovci su sasvim izgubili glave i govore: sada ćemo ići zajedno s vama. Međutim to je, razume se, »neukusan manevar«, koji im neće uspeti. Raskrinkavajte do kraja londonsku vladu i dražinovce.

Na kraju i za tebe lično. Saznali smo sasvim sigurno da su A. i R.¹⁰ u belgiskoi kasarni kod belih. Sa njima izgleda da je i C.ⁿ i T.¹² koji su navodno još obojica živi. A. i R. naši već šalju hranu, odeću itd. Sada ih više ne saslušavaju i ne muče. Ljudi kažu da se Alenka sjajno držala iako su je navodno mnogo mučili. Bez sumnje i Rija. Obe su potpuno zdrave i čile i dobro se osećaju, ukoliko se u takvoj situaciji to uopšte može. Ne postoji više nikakva opasnost za njih. Možeš prema tome sada biti bez brige.

Inače kod nas nema ništa naročito novo. Brigade su očistile sve do Police i to sada drže. Napale su i samu Policu ali samo sa delimičnim uspehom. Nadam se da će idući put biti bolje. Sada nekako očekujemo veće akcije okupatora.

Javi se što pre! Pozdravi sve drugove tamo dole, naročito Primoža i Branka¹³

Svi te srdačno pozdravljamo!
Krištof¹⁴

P.S. Pišite i vi sami
Quintu svoje konkretne
predloge za vezu i
opišite mu stanje ital.
organiz. i partizanskog pokreta.

" Ivan Maček

" Edvard Kocbek i dr Jože Rus

¹⁰ Alenka-Heda Leskošek-Ivanuša i Rija-Marija Leskošek

¹¹ Cene Stupar je predat Nemcima i verovatno ubijen.

¹² Tine Petač je streљan kao talac.

" Branko Babić

" Edvard Kardelj

IZVEŠTAJ ŠTABA ČETVRTE OPERATIVNE ZONE — ŠTAJERSKE OD 28 JANUARA 1943 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO SLOVENIJE O NEPRIJATELJSKOJ OFANZIVI I O SITUACIJI U VOJSCI I NA TERENU¹

iv ŠTAJERSKA
OPERATIVNA ZONA
STAR

Na položaju 28. I. 43

R A P O R T

Glavnem štabu Slovenske narodnooslobodjene vojske

1. Neprijatelj je na čitavom našem području razvio veliku ofanzivu sa specijalno izvežbanom divizijom.² Ta divizija je navodno operisala u Štajerskoj, gde nam je nanela dosta gubitaka. Najbolji bataljon koga smo imali, tj. Pohorski bat., pot-Duno je razbijen³ prema vestima kurira. Teške gubitke je pretrpeo i Kozjanski bataljon.⁴ Tačnih podataka još nema. Drug Stane.⁵ koji je pošao na Pohorje, nije se na javci sastao sa kurirom i očekujemo ga da će se ubrzo vratiti.

2. Sva nemačka vojska koja je operisala u Štajerskoj došla je sada na područje Kamniškog odreda. Položaj je za našu vojsku prilično kritičan. Kamn'ški bat. vodi skoro neprekidno već 14 dana borbe.⁶ Žrtava ima prilično; najteže je, naravno, sa novim borcima, jer je ogromna masa nenaoružana. I u komandnom kadru smo prilično izgubili. Tačnije vesti slede.

3. Pošto se obruč oko Zasavskog bataljona sužavao i to sa novim uporištima, koje imaju spremne za ofanzivu, zatim zbog ogromne mase nenaoružanih drugova izdali jāmo sa Jugom⁷ naredbu da se ovaj bataljon povuče u Ljubljansku pokrajinu.⁸ Pošto je, međutim, situacija za dalju mobilizaciju

¹ Original, pisan olovkom, nalazi se u arhivi CK SKS.

² Podatak nije tačan. Vidi dok. br. 184

^{*} Vidi dok. br. 114

['] Veza između štaba Četvrte operativne zone i Kozjanskog bataljona u to vreme bila je vrlo slaba zbog čega štab Zone nije mogao doći do tačnih podataka o stanju i borbama bataljona. Vesti su bile netačne. Bataljon nije u to vreme imao nikakvih većih borbi ni gubitaka. (Podatke dao Franc Mazovec).

⁵ Franc Rozman-Stane otisao je na Pohorje oko 20 januara iz Zasavskog bataljona, koji je u to vreme bio na Roviškom Vrhu.

["] Vidi dok. br. 9 i 125

['] Dušan Kraigher

['] Naredba nije sačuvana. Bataljon je stigao 28 januara 1943 god. na sektor Podlipoglavu u jačini 120 boraca, od toga 69 naoružanih.

3. Vakuum i isfuzion eksperiment
25. 11. 1919.
Fotokopija
Sve je u potpunosti održano u
četvrti godine 1919. godine. Na
ime inicijatora prof. dr. Slobodan
Bošković.

4. Fotokopija rezultata eksperimenta
za povećanje brzine posredovanja
tekućih fluida i učinkovitosti
tekućih fluida u predstavljanju
potencijalnih energija. Takođe je rezultat
za povećanje brzine posredovanja
tekućih fluida i učinkovitosti
tekućih fluida u predstavljanju
potencijalnih energija. Rezultati su
učinkoviti i učinkoviti u predstavljanju
potencijalnih energija.

5. Fotokopija rezultata eksperimenta
za povećanje brzine posredovanja
tekućih fluida i učinkovitosti
tekućih fluida u predstavljanju
potencijalnih energija. Rezultati su
učinkoviti i učinkoviti u predstavljanju
potencijalnih energija.

6. Fotokopija rezultata eksperimenta
za povećanje brzine posredovanja
tekućih fluida i učinkovitosti
tekućih fluida u predstavljanju
potencijalnih energija. Rezultati su
učinkoviti i učinkoviti u predstavljanju
potencijalnih energija.

7. Fotokopija rezultata eksperimenta
za povećanje brzine posredovanja
tekućih fluida i učinkovitosti
tekućih fluida u predstavljanju
potencijalnih energija. Rezultati su
učinkoviti i učinkoviti u predstavljanju
potencijalnih energija.

8. Fotokopija rezultata eksperimenta
za povećanje brzine posredovanja
tekućih fluida i učinkovitosti
tekućih fluida u predstavljanju
potencijalnih energija. Rezultati su
učinkoviti i učinkoviti u predstavljanju
potencijalnih energija.

9. Fotokopija rezultata eksperimenta
za povećanje brzine posredovanja
tekućih fluida i učinkovitosti
tekućih fluida u predstavljanju
potencijalnih energija. Rezultati su
učinkoviti i učinkoviti u predstavljanju
potencijalnih energija.

10. Fotokopija rezultata eksperimenta
za povećanje brzine posredovanja
tekućih fluida i učinkovitosti
tekućih fluida u predstavljanju
potencijalnih energija. Rezultati su
učinkoviti i učinkoviti u predstavljanju
potencijalnih energija.

11. Fotokopija rezultata eksperimenta
za povećanje brzine posredovanja
tekućih fluida i učinkovitosti
tekućih fluida u predstavljanju
potencijalnih energija. Rezultati su
učinkoviti i učinkoviti u predstavljanju
potencijalnih energija.

12. Fotokopija rezultata eksperimenta
za povećanje brzine posredovanja
tekućih fluida i učinkovitosti
tekućih fluida u predstavljanju
potencijalnih energija. Rezultati su
učinkoviti i učinkoviti u predstavljanju
potencijalnih energija.

13. Fotokopija rezultata eksperimenta
za povećanje brzine posredovanja
tekućih fluida i učinkovitosti
tekućih fluida u predstavljanju
potencijalnih energija. Rezultati su
učinkoviti i učinkoviti u predstavljanju
potencijalnih energija.

14. Fotokopija rezultata eksperimenta
za povećanje brzine posredovanja
tekućih fluida i učinkovitosti
tekućih fluida u predstavljanju
potencijalnih energija. Rezultati su
učinkoviti i učinkoviti u predstavljanju
potencijalnih energija.

veoma povoljna, bataljon je ostavio ovde manju četu od 15 ljudi kao centar za mobilizaciju. Pošto nam i dalje nedostaje oružja i municije prisiljeni smo da šaljemo nenaoružanu masu preko, jer će nam ovde sigurno propasti.

4_ Kao što smo već u ranijem raportu pomenuli, postoje objektivni uslovi za opšti ustankak. Ali nama je za podizanje opštег ustanka hitno potrebno oružje, jer sa ovom naoružanom masom koju imamo i protiv onih snaga koje ima neprijatelj nemoguće je ovde postići željeni uspeh. Zato Vas molimo da razmislite o eventualnoj vojnoj pomoći, ako nam je možete pružiti.

5 Dolaskom ovih nemačkih jedinica povećao se i teror nad civilnim stanovništvom. Baš danas, dok Vam pišem ovaj raport, započela je opšta seoba svih porodica čiji se članovi nalaze u partizanima. Raspoloženje koje vlada među stanovništvom ne može se opisati. I pored priličnih snaga koje poseduje neprijatelj nije mu uspelo da pokupi sve porodice, preko polovinu ih je pobeglo u šume gde traže našu zaštitu. Sa drugom Jugom se slučajno nalazimo na sektoru gde besni okupatorov teror." Sve što puži i hoda nalazi se u šumi. Sada je pitanje kuda s njima. Ovde im ni pod kakvim uslovom ne možemo pružati efikasnu zaštitu. Zato ćemo pokušati organizovati transport na Vašu stranu. Mi znamo da to za Vas predstavlja velik teret ali drugog izlaska za sada nema.

Molimo Vas da sve vojne snage koje su naoružane i nenaoružane ostavite kao samostalnu formaciju koja će biti što pre poslata natrag. Nenaoružane, međutim, molimo da, ako **Vam** je moguće, naoružate.

Verovatno će uskoro jedan iz štaba zone doći k Vama na referisanje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zam. komandanta
Stante Peter-Skala

Zam. politkomesara
Dušan Kraigher

• Drugovi Peter Stante i Dušan Kraigher nalazili su se u to vreme na sektoru Moravča.

NAREDBA OPERATIVNOG ŠTABA HRVATSKIH I SLOVENAČKIH BRIGADA OD 28 JANUARA 1943 GOD. ZA FORMIRANJE OPERATIVNOG ŠTABA U CILJU VOĐENJA ZAJEDNIČKIH OPERACIJA¹

N A R E D B A B R.: 1

Operativnog štaba hrvatskih i slovenačkih brigada od 28. I. 1943.

- I. U svrhu zajedničkih operacija i jedinstvenog rukovodstva hrvatskih i slovenskih brigada, i to: XIII Udarne proleterske brigade »Rade Kcnčara«, IV Udarne narodno-oslobodilačke brigade Hrvatske, Udarne brigade »Toneta Tomšića«, Udarne brigade »Matije Gubca« i Udarne brigade »Ivana Cankarja«, formira se zajednički Operativni štab.
- II. Kao komandant Operativnog štaba hrvatskih i slovenačkih brigada biti će drug Milovan Šaranović, a njegov zamjeni drug Kleut Petar. Kao politkomesar biti će drug Bel ne Marko, komesar II Operativne zone Hrvatske, a njegov zamjenik drug Rudi Hrastr komesar Dolenjske operativne zone. Načelnik ovoga štaba biti će drug Joco Tarabić. Za j intendanta cvog štaba imenuje se drug Henrik Ferdo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komesar
M. Belinić

Komandant
M. Šaranović.

Na znanje:

Glavnom štabu N.O.P. i P.O. Hrvatske
Glavnom Poveljstvu slovenskih partizanskih čet
Štabu II Operativne zene N.O.V. i P.O. Hrvatske
Štabu Dolenjske Operativne Zone

Na znanje i postupak:

Štabu XIII Udarne proleterske brigade »Rade Končara«
Štabu IV Udarne narodnooslobodilačke brigade Hrvatske
Štabu Udarne brigade »Toneta Tomšića«
Štabu Udarne brigade »Matije Gupca«
Štabu Udarne brigade »Ivana Cankarja«
Komandi Zumberačkog područja II Op. zene N.O.P. i P.O. H.

¹ Oriignal se nalazi u arhivi Vojnoistoriskog instituta (Reg. br. 7-1. k.² 106).
Viktor Avbeli

**NAREDBA ŠTABA SOŠKOG ODREDA TRECE OPERATIVNE
ZONE — ALPSKE OD 28 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU
PRVOG I TREĆEG BATALJONA ZA DALJU MOBILIZA-
CIJU NA NJIHOVOM TERENU¹**

STAB SOŠKOG ODREDA
Položaj, 28. I. 1943

ŠTABOVIMA I i III BATALJONA

Zbog dvoumljenja nekih terenskih radnika treba li produžiti sa regrutacijom uprkos tome što u četama nedostaje oružje za naoružanje novih -drugova, dajemo sledeća objašnjenja:

1. Bez obzira na nedostatak oružja, mobilizacija treba da se produži sa svom energijom. Mobilizacija pomoći patrola koje raznose pismene pozive treba da se vrši u što većim rednjomma iste noći. Takve mobilizacije treba da su dobro pripremljene i organizovane. Zbog toga treba da se koriste kompletne stare čete, pa čak i po više četa, kako bi novi drugovi prilikom prvog pokreta bili što bolje zaštićeni.

2. Nenaoružani novi drugovi treba da se raspoređuju po dobro naoružanim četama. Ako bi zbog široke regrutacije procenat nenaoružanih drugova suviše porastao, onda treba organizovati upućivanje nenaoružanih drugova na područje Notranjske zone (preko karaule br. 1²). Štab te zone dobio je od Glavnog štaba zadatak da naše nove drugove naoruža i obuči i da ih kao formirane čete pošalje natrag na naše područje.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU!

Za štab Soškog odreda

¹ Kopija originala nalazi se u arhivi CK SKS.

² Karaula br. 1 nalazila se između sela Jurešče i Mašun.

IZVEŠTAJ ŠTABA DRUGOG BATALJONA SOŠKOG ODREDA OD 28 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU SOŠKOG ODREDA O AKCIJI NA ZAKRIZ¹

STAB 2 BATALJONA S. O.

poverljiv br. 7
Na položaju 28. I. 43

ŠTABU SOŠKOG ODREDA

26 o.m. preduzeo sam sa 1 i 4 četom akciju na karabiniuersku i vojničku posadu na Zakrižu. Posada je brojala 24 čo-3 veka. Bili su u drvenim barakama.

Akciju sam dobro pripremio, tako da sam već pre njenog početka bio siguran u uspeh.

Posle 1/4 časovne borbe dao sam znak za juriš, koji je izvršen odmah po komandi. Drugovi su neustrašivo jurišali tako da se cela posada predala u jurišu bez pucnja. Poginulo je 6 Italijana, 6 je bilo ranjeno, ostali su bili nepovređeni. Ranjene smo previli, Ana-Marija- im je protumačila našu borbu, posle čega smo ih pustili. Zarobili smo 17 vojnika, dok nam je jedan 3 stražar pobegao, drugi je bio ubijen.

Od naših drugova nije nijedan nimalo povreden, osim mene, koji sam pri jurišu uganuo nogu. što mislim da će za 7 dana biti dobro.

Akcijom sam rukovodio sam.

Nameravao sam iz ove akcije odmah poći u drugu, ali nisam mogao zbog noge, a i drugovi su bili suviše natovareni oružjem i ostalim stvarima.

Učestvovali su drugovi:

iz 1 čete 18, iz 4 čete 17 i patrola od 3 druga iz 2 Trnovske čete koji su bili u vezi sa našim bataljonom.

Svi drugovi su se držali odlično. A najbolje drug. mitraljezac December³ i Vinko⁴ i svi drugovi u bombaškom odeljeњu, bilo ih je 6.

¹ Original se nalazi u arhivi CK SKS .

² Marija Pervanja-Bavec

³ Njegovo ime i prezime nije ustanovljeno. Bio je rodom iz Solkana, ali je živeo u Jugoslaviji. Poginuo je juna 1943 god. u Selima nad Podmelcem. Ranjen, uspeo je još da sakrije mitraljez a zatim je u povlačenju smrtno pogoden.

⁴ Vencelj Jelinčič, poginuo 1943 god. u Beneškoj Sloveniji.

Veoma dobro je vršila svoju dužnost i drug. Ana-Marija, koja je bila politkom grupe.

Tačan opis akcije poslaću u mesečnom izveštaju, dok će **dopis** o akciji za »Soški partizan« biti poslat od druga. Prilazem spisak zaplenjenog materijala.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za štab 2 bat. S.O.

Politkomesar
službeno otsutan

Komandant
Cene Smrekar⁶

BR. 35

IZVEŠTAJ ŠTABA DRUGOG BATALJONA SOŠKOG ODREDA OD 28 JANUARA 1943 GOD. ŠTABU SOŠKOG ODREDA O SASTAVU ČETNIH KOMANDI¹

STAB 2 BAT. S. O.
Br. 23
na položaju, 28. I. 1943

ŠTABU SOŠKOG ODREDA

27 o.m. primio dopis br. 74 od 25 o.m.²

Primio sam sve navedene stvari osim Ustava SSSR, za kojim ču tragati gde je ostao. Što se tiče Tesara³ stoji ovako: naša patrola je upravo otišla kad je on došao i morao je da čeka. Ja nisam bio otpošlao ljude za kurirsku stanicu zbog predviđene akcije, ali će sada posle akcije (stanica) biti odmah postavljena.

Kad dobijem obrazloženje od komesara 3 čete, poslaću ga.

Što se tiče italijanskih špijuna preduzeću sve mere da se što pre likvidiraju. Isto što se tiče regruta.

["] Tone Bavec

¹ Original se nalazi u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.

['] Dokumenat nije sačuvan.

['] Franc Caserman

Dostavljam pregled četnih komandi:

1 četa komandir	drug	Smreka ⁴
politkomesar		Ana-Marija ["]
2 četa komandir		Borotin®
politkomesar		Kovač'
3 četa komandir		Nikolaj ["]
politkomesar		Janez ^J
4 četa komandir		Ludvik ¹⁰
politkomesar		Jaka ¹¹

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
službeno otsutan

Komandant
Cene Smrekar¹²

['] Egidij Sorli

['] Marija Pervanja-Bavec

^{*} Franc Copi

⁷ Drago Rebec

kao zamenik komandanta bataljona Gradnikove brigade.

["] Janez Kranjc

^{**} Ludvik Kandare

["] Jakob Speh

^{,s} Tone Bavec

IZVEŠTAJ ŠTABA PRVE OPERATIVNE ZONE — DOLENJSKE OD 30 JANUARA 1943 GOD. OPERATIVNOM ŠTABU SLOVENACKIH I HRVATSKIH BRIGADA O ODLASKU SLOVENACKIH BRIGADA U HRVATSKU¹

STAB DOZ
30. I. 43 u 1,50 časova

OPER. ŠTABU SLOV. I HRVATSKIH BRIGADA

-

Na položaju

Naređenje za pokret na nove [položaje] primili u 24 časa. Naređenje izvršeno. Pokret brigada započeo je danas [30. 1.] 43 između 1 i 2 časa. Štab DOZ nalaziće se u selu Radina Gorica.

Od Obav. centra Zone primili smo podatke o manjim koncentracijama Italijana u Semiću.²

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: otsutan

Jure Novljan,³ zam. kom.

BR. 37

IZVEŠTAJ ZAMENIKA KOMANDANTA PRVE OPERATIVNE ZONE — DOLENJSKE OD 31 JANUARA 1943 GOD. KOMANDANTU GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE O AKCIJAMA SLOVENACKIH BRIGADA NA HRVATSKO-SLOVENACKOJ GRANICI¹

Položaj 31. I. 1943 u 24,45

Dragi druže Matija!

Tvoje pismo sam primio tek sada, tj. u 23.30 časova. Tvoj kurir nas je tražio u Dančulovićima dok se sve naše jedinice nalaze u šumi ili na položajima oko Italijana.

29 o.m. u 24 časa primili smo u Brezovici (tu su bile sakupljene sve naše snage) naređenje za pokret u pravcu Kra-

¹ Original, pisan mastilom, nalazi se u arhivi CK SKS.

² Vidi dok. br. 102

³ Lado Ambrožić

¹ Original, pisan mastilom, nalazi se u arhivi CK SKS.

šića. U međuvremenu smo primili obavest da se 2000 Italijan nalaze u Vivodini kuda je trebalo mi da podemo. Od Oper. štaba Slov. i Hrv. brigada smo međutim, dobili podatke da je u Vivodini bilo 200—400 Italijana, koji su se međutim vratili u Metliku. Pokret iz Brezovice izvršen je između 1 i 2 čas. u ... kuda smo stigli između 4 -i 5 čas. Saznali smo da se Italijani nalaze u Vivodini i da imaju nameru da napadnu hrvatske partizane s leđa u pravcu prema Krašiću. Odmah smo izdali na-ređenje za opkoljavanje neprijatelja i za njegovo uništenje. Po kuriru smo poslali obavest o tome Oper. štabu. Prema na-šem savetu akcija je bila zamišljena ovako:

1. UBIC bi sa položaja u Dančulovićima napala u pravcu Vivodine s 1 bataljonom napala Italijane s leđa između Vivodine — Drašići ...

2. UBMG bi u forsiranom maršu zaposela ... i odavde udarila Italijane ... u bok i sa svojim levim krilom i u vezi ... sa istočne strane ...

3. UBTT zaposela bi krajeve Metlika — Radovica radi ... koju bi međutim ... leđa kod s. Drašići i u pravcu Drašići — Vivodina.

Taj plan međutim nije uspeo. Italijani su prerano pošli: iz Vivodine i u brzom maršu kretali prema Krašiću, što je UBIC tek kasno konstatovala. Velika greška kom. kadra UBIC bila je što nisu odmah udarili za Italijanima, nego tek posle podne, iako smo dvaput dali naređenje za marš. UBMG je vrlo sporo dostigla D. Oštrelje i sa 1 bat. zaposela položaje južno od s. Oštrelja: bila je ipak sasvim neaktivna i do uveče nije stupila u borbu. UBTT je ostala na cesti Radovica — Drašići — Kupa da nam štiti leđa. Jedna četa UBIC je uveče toga dana juri-šem zauzela ... uporište u selu Radušće i zaplenila 1 teški mitr. »bredju«, 1 laki p. m., 1 laki bacač sa minama, puške, municiju i opremu.

Sada je situacija ovakva:

1.) UBTT se još uvek nalazi na svojim starim položajima.

2.) UBIC se nalazi na položajima oko s. Dvorišće i s. Lović Prekriški. 4 čete UBIC se nalaze u Konjarić Vrhu na ra-spoloženju Oper. štabu i služe kao veza i rezerva pri napadu na Italijane u s. Bukovica.

3.) UBMG se nalazi: III bat. zajedno sa jednim bat. IV brig, napada čitav dan i noć Italijane na položajima između sela Radušće i Bukovica. Do ovog časa borba ovde još nije uspešno završena. I. bat. napada čitav dan i noću sa 1 bat. Hrvata Italijane u s. Bukovica. I ovde borba još nije uspešno završena. II bat. je na poziv Oper. štaba otišao u s. G. Konjarić Vrh za operacije protiv Italijana.

Možemo konstatovati da su se u toku tih naših poslednjih akcija partizani odlično držali, a da je komandni, naročito vojnički kadar veoma slab. Sto se toga tiče biće potrebno još mnogo rada i zamena. Mislim da će posle odlučne zamene nekih iz komandnog kadra naša vojska postati dobra.

Prema vestima u Metliku je pobeglo oko 11 Italijana. Takvoj grupi može uspeti bekstvo ako se kreće onakvim jargonom¹ kao što su na tom terenu.

Ako su pobegli još koji Italijani bilo je to zbog toga što je naše opkoljavanje vršeno vrlo sporo i nepotpuno.

Nadam se da će noćasnja noć doneti dobre uspehe.²
Drugarske pozdrave Tebi i drugu Ribaru.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Jure Novljan

P.S. Za druga Ribara otac je poslao neko pismo. To pismo sam poslao preko Oper. štaba.

BR. 38

IZVEŠTAJ PROPAGANDNOG ODELJENJA GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE O AKTIVNOSTI UDARNIH BRIGADA I O OPŠTOJ SITUACIJI U DOLENJSKOJ U DE- CEMBRU 1942 I JANUARU 1943 GODINE¹

I Z V E Š T A J

O AKTIVNOSTI UDARNIH BRIGADA I O OPSTOJ SITUACIJI TJ DOLENJSKOJ

Slovenačka partizanska vojska reorganizovana je, meseca decembra prošle godine, na taj način što su bile brigade povećane, a odredi zbog toga smanjeni. Na taj način brigade su dobile veću udarnu snagu i pravilniji vojnički oblik. Korist ove mere odmah se pokazala. Jače jedinice bile su sposobnije za ofanzivne akcije. I zaista, brigade u Dolenjskoj ušle su u nov period slovenačke oslobođilačke borbe. One su udarile svom snagom po okupatoru i izdajničkoj belogardističkoj bandi koja

¹ Vidi dok. br. 102, 103 i 134

¹ Kopija originala nalazi se u arhivi CK SKS.

ga je pomagala. Jačinu ovog udara ilustrovaće sledeći opšti kratki opis ofanzivnih akcija:

U noći između 10 i 11 decembra pr. g. brigada »Matije Supca« prešla je železničku prugu kod Podboršta. Tom prili, •com ona je srušila prugu i prekinula saobraćaj za 8 sati. Iduće noći napala je belogardističku posadu na Ajdovecu.² Tomšičeva brigada joj je pomogla da zatvori prolaze prema Žužemberku. Posle herojske i odlučne borbe koja je trajala čitavu noć, »Gupčevi« borci slomili su otpor belogardista. Palo je prvo njihovo uporište — prosvetni dom i crkva u kojoj su se utvrđili sa mitraljezom i 5 ljudi. U borbi i vatri našao je smrt 61 belogardist. Naši su imali dva mrtva i nekoliko lakše povređenih od bombi. Zaplenili su 17 pušaka, mnogo municije i hrane.

Talijani su hteli da, zajedno sa svojim belogardističkim pomagačima, potisnu brigade sa toga sektora. Došlo je do borbe kod Dobrave. Napadači su bili naterani u bekstvo, kojom prilikom su ostavili na bojištu 7 mrtvih i više ranjenih. Brigade i dalje uporno stoje na Ajdovskom sektoru gde održavaju zbrojne i mobilišu nove borce.

U noći između 21 i 22 decembra, »Gupčeva« brigada je napala talijansku i belogardističku posadu u Žužemberku. Naši borci su upali u Žužemberk uprkos jakoj straži i utvrđenim položajima. Belogardisti su primetili opasnost na vreme i govorili tovo polugoli pobegli ka Talijanima. Našim borcima, naoružanim puškom i bombom, nije pošlo za rukom da unište udružene posade koje su se usidrile u starom суду, gde su se jako utvrdile i dobro pripremile za odbranu. Ali, opšti moralni i materijalni usoeh bio je velik. Sa svega 200 metaka i bez ikakvih žrtava borci su ovladali Žužemberkom čitavu noć. Zaplenili su belogardistima svu opremu, osim toga i mnogo kože.

Ovi naši smeli podvizi ljute okupatore. 24 decembra p.g. 1 oni su dojurili u još većem broju (oko 2500 ljudi) sa tri strane u pravcu Ajdovca. Kod Lipovca je došlo do susreta i sukoba. Borba je bila oštara. Naši borci su naterali Talijane i belogardiste u bekstvo. Ovi su ostavili za sobom 20 mrtvih i više ranjenih. Opet smo se domogli nešto municije i više pušaka. Naši, osim ako sami budu hteli, više neće da se povuku. Postali su sve čvršći gospodari situacije.

U noći između 26 i 27 decembra p.g. napale su sve tri brigade Krmelj, Tržišče i fašističku posadu u dvorcu na Dobu. Te noći naši partizani pokazali su svoju udarnu pesnicu i sposobnost. Borci Gupčeve brigade savladali su, posle neprekidne 24-časovne borbe, fašističku posadu na Dobu, kojom prilikom

² Vidi dok. br. 123 u 4 knjizi VI toma.

je... 27 crnokošuljaša. Puškom, bombom i svojim herojskim držanjem uništili su stari utvrđeni dvorac na malom brdu. To je bila naša najveća pobeda.³ (Detaljan opis ove borbe vidi u članku »Dob — fašistički grob«), Uopšte, te noći bilo je u Mirenskoj dolini veoma živo. Tomšičevci su porušili oko 5 km pruge i spalili 4 železničke stanice. Cankareva brigada vodila je uspešnu borbu kod Krmelja i Tržišča. Talijani se nisu usuđili da dođu u pomoć fašistima, opkoljenim u dvorcu na Dobu, iako su se nalazili u Trebnju i u Mokronogu. Tek kad smo se povukli i obavili svoj posao, Talijani su, 2 januara o.g., pošli u pravcu Mirne, izbegavajući borbu, kako bi posadi u Mokronogu pružili više nepotrebnu moralnu potporu. U blizini Mirne susreli su se sa našim manjim delovima koji su ih posle iznenadne kratke borbe ponovo naterali u bekstvo.⁴

Naše ofanzivne akcije trajale su dalje. Već u noći između 4 i 5 januara o.g. brigade su napale Mačkovec, Pr'mskovo, Temenicu i Dolenju Vas. Mačkovec su sasvim uništile. Posle kratke borbe one su isterale Talijane i belogardiste iz Temenice, Primskovog i Dolenj Vasi. Temenička dolina bila je odjednom ponovo očišćena. Opet je palo 10 belogardista i 5 Talijana. Zaplenjeni materijal u hrani bio je ogroman.⁵

U noći između 13 i 14 januara o.g., posle kratkog odmora, brigade su napale Št. Vid. Uprkos žičanim preprekama, bunkerima i jako svetloj noći naši su borci upali u Št. Vid i ubili u borbi preko 20 Talijana. U toku borbe zapalila se fabrika kože koja je sasvim izgorela, razume se, protiv naše volje. Idućeg dana partizani su poveli borbu sa većom belogardističkom patrolom koju su potpuno razbili i delovčno uništili. Na bojištu je ostalo 17 mrtvih i ranjenih izdajnika.⁶

U noći između 16 i 17 januara o.g., naše brigade imale su namjeru da napadnu talijansku i belogardističku posadu na Polici,⁷ ali je to bilo odloženo za kasnije zbog krajnje nepovoljnih vremenskih prilika. Zatim su se sve tri brigade povukle preko pruge. Kod Biča i Zagorice ponovo su se susrele sa Talijanima i belogardistima. Došlo je do borbe na život i smrt. Talijani su za neko vreme opkolili bataljon Tomšičeve brigade ali su se skoro sami našli u krletci. Naši borci su izdržali, pod dosada najtežom artiljeriskom vatrom (oko 500 granata), u 14-časovnoj borbi po snegu i zimi i naneli Talijanima osetne gubitke. Ovi su ostavili na bojištu preko 50 mrtvih, a u Novo Mesto su dove-

* Vidi dok. br. 102 i 109

⁴ O svim tim akcijama vidi u dok. br. 102

" Vidi dok. br. 102, 103 i 115

' Vidi dok. br. 102, 103, 122 i 123

' Vidi dok. br. 102, 103 i 123

zli transport ranjenika. Nadi su zaplenili 17 pušaka i dosta mi-1
traljeske municije. U toj borbi su poginula samo dva naša bor-
ca.⁸

Ali, ova silna ofanzivna akcija ne bi bila moguća da nisu postojali svi uslovi za to. U prvom redu treba naglasiti da se naša partizanska vojska posle zadnje talijanske ofanzive skoro sasvim izmenila. Njena moralna snaga je ogromna. Vojnička; sposobnost i disciplina dopunjaju se svakodnevno, a naročito postižu odgovarajuću savršenost u ofanzivnim akcijama. Ose-l
ćanje odgovornosti sve više dobija karakter svesne autodisci-
pline. Svako vrši svoj određeni posao sa puno shvatanja i naj-
većim požrtvovanjem. Koliko je snage u našoj partizanskoj
vojsci neka izrazi samo jedan od mnogih primera. Kad je ko-
mandant upitao teško ranjenog druga oseća li bol, ovaj mu je
odgovorio: »Ne, vrlo važno za nogu, ona će već da se izleći,
važno je da smo došli do »brede« (talijanski teški mitraljez).
Čitava vojna formacija dobija već pravu vojnu formu i danas
je sposobna da izvršava i teže zadatke. Sa gotovošću tvrdimo
da su temelji naše slovenačke partizanske vojske postavljeni
već tako čvrsto, da će biti moguće na njima graditi moćniju
zgradu naše životne snage i sposobnosti.

Odnos naše vojske prema civilnom stanovništvu je skoro srdačan. Naše brigade smeštene su po selima već od kraja no-
vembra o.g. Seljaci su se ispočetka nekako plašili zbog even-
tualnih represalija. Ali, kad su se uverili da neprijatelji ne
mogu da izvode represalije, jer se brigade nisu zadržavale
samo u nekim, nama naklonjenim, selima⁸ nego svuda gde god
je to bilo potrebno sa vojnog gledišta, oni nas se više nisu pla-
šili. Nije bio samo jedan slučaj da su seljaci rekli: »Znamo da
se Talijani i belogardisti neće pojavitи dok ste vi tu ili barem
u blizini«. I zaista, posle veoma osetnih udaraca koje su pri-
mili kod Ajdoveca, Talijani su išli sa belima samo tamo gde
nije bilo naših brigada. Kad je sve to seljacima postalo jasno
i kad su videli da u našoj vojsci vladaju red i disciplina i da
seljaku, mada je možda imao sina među belogardistima, niko
ništa ne čini na žao, postali su sve oduševljeniji za našu oslobo-
dilačku borbu. Laži, koje su širili Talijani i belogardisti, od-
jednom su se rasplinule. Naši postignuti uspesi i naša snaga su
uopšte mnogo doprineli da i naš seljak uviđa i upoznaje oprav-
danost i pravednost naše borbe. Zato se naš seljak okrenuo od
Bele garde, on je mrzi i više je se plaši nego Talijana. Zato su
belogardisti prinuđeni da povećavaju svoja uporišta jedino pri-
nudnom mobilizacijom, što im, shvatljivo, sve manje polazi za

" Vidi dok. br. 102, 103 i 132

nikom- Priliv dobrovoljaca u naše partizanske redove je sve veći- Postigli smo da su se naše brigade povećale novim snagama za više četa, uprkos zimi i raznim nedostacima. Moral novih drugova je, uopšte, vrlo dobar. Iz naše vojske se ne dezertira. Čak i oni belogardistički zarobljenici koji su se javili u partizansku vojsku i bili primljeni, istraju na svome mestu. Mnogi od njih su najbolji borci. Sve te činjenice jasno dokazuju da naša partizanska vojska stoji na čvrstim temeljima.

Sasvim drukčija je slika kod belogardističkih izdajnika. Bezbroj slučaja dezertiranja, prelaženja u našu vojsku i pokušaja pregovaranja svedoče da se Bela garda iznutra raspada, da je uopšte omrznuta i nema nikakav oslonac u narodu. Naš seljak je upoznao pravo lice Bele garde i sa gnušanjem je osuđuje. Zbog toga se belogardisti pojavljuju jedino zajedno sa Talijanima.

Nešto neshvatljivo se desilo u našoj partizanskoj slovenačkoj vojsci. Ranije, posle ofanzive, — strah, danas — čvrsta Odlučnost. Ranije — tišina, danas radost i oduševljenje. Pesma i harmonika čuju se na pokretu i u borbi. To što smo nekada mogli samo da naslućujemo, danas je postalo činjenica, naime, da je naša partizanska vojska tvorac i istinski nosilac novog slobodnog života slovenačkog naroda. To dokazuju postignuti uspesi, to dokazuje i njegova moralna i životna snaga koja se ne može slomiti nikakvim oružjem.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

NAPOMENE POLITKOMESARA UDARNE BRIGADE »TONE TOMŠIČ« OD KRAJA JANUARA 1943 GOD. UZ IZVEŠTAJE BATALJONSKIH POLITKOMESARA¹

Napomene politkomesara UBTT uz izveštaje bataljonskih politkomesara UBTT

...jan 43

Uz izveštaj I bataljona!

I pored velikih teškoća kroz koje je bataljon prošao u leto, stigao je u Dolenjsku zonu visokog morala i odmah stupio u akciju protiv ajdovske posade.²

Radio je svuda politički i prisustvo TBⁿ jako se osećalo na terenu. (Duž Krke). Kada su započele akcije u Dolenjskoj zoni, bataljon je već učestvovao kao zreo i odmoran bataljon. Učestvovao je na mitinzima i u svim akcijama i obezbeđenjima kao potpuna organizacija.

U borbi kod Brezova i u Brezovu¹ bataljon se borio čitavu popodne i doprineo da belogardistima izbacimo iz stroja ukupno 20 ljudi i zaplenimo više pušaka. Ranjen je bio komandant bataljona Janko,⁵ koji je kasnije umro.

U borbi na terenu Zagorica — Bič["] bataljon je, pod novim komandantom Gašperom,³ izdržao čitav dan u borbi, zadražao pomoću 3 bataljona 600 Italijana i doprineo da protivniku izbacimo iz stroja 50 ljudi, zaplenimo 10 pušaka i 600 kom. municije. Borba je trajala 12 čas. do 1 sat noću. Bataljon je u toj borbi izgubio:

1 zamenika komesara bataljona (Milko*)

1 komandira (Suljo'M

i 3 partizana, a ranjeno je 9 (1 komesar), izbačeno iz stroja 14 ljudi. Potrošio skoro svu municiju . . . izdržao, te je borbeni moral danas veći nego ranije, . . . želi samo municije, sve ostalo... i ima u sebe veliko poverenje.

Posle tih borbi novi komesar Vasja¹⁰ započeo je sa vasp:tavanjem partizana i izgleda da će imati uspeha.

¹ Original, pisan mastilom, nalazi se u arhivi CK SKS

* Vidi dok. br. 123 u 4 knjizi VI toma

³ Tomšičevog bataljona

* Vidi dok. br. 102

⁵ Anton Marinčelj

" Vidi dok. br. 102 i 132

Filip Tekavec

" Stanko Bajuk

' Ludyk Praznik

Vasja Kogej

Gde god stigne, bataljon svaku kuću napuni pričanjem o svoji¹¹ junačkim podvizima i uživa svuda, i među civilnim stanovništvom, mnogo simpatija.

Ostali su međutim još neki letošnji tragovi kada je bataljon gladovao, dezertirao i bežao; pojave rekvizicije na svoju ruku, krađa, žiciranje, spavanje na straži, ali sve manje i manje.

Ka izveštaju II bataljona:

II bat. UBTT. Do pre kratkog vremena štab brigade nije imao pravih ... Bataljon snažan po broju, oružju i municiji bio je ukopan na Pogledu i mrtav za brigadu. Gađao se u patrolama sa belogardistima i rekvirirao, rekvirirao. Moral ljudi je međutim opadao. Badava su bile sve očajne molbe da se bataljon spase tog rukovodstva i da kadrovi ožive. Zbog italijanske ofanzive bataljon je bio primoran da pređe na drugo mesto. Prva četa, komesar bataljona i zamenik komandanta bataljona Raco¹¹ došli su i uključili se u brigadu. Za komandanta bataljona bio je postavljen drug Raco. Učestvovao je u borbi na Brezovu i izgubio komandira Mikija,¹² koji se držao veoma junački i u akciji u Št. Vidu.

Ceta je učestvovala i u borbi ispred Zagorice i imala 2 ranjena druga. Moral i disciplina su od svih bataljona najslabiji u tom bataljonu upravo zbog toga jer je bataljon bio prepušten samom sebi. Ako bataljon bude konačno uključen u brigadu, moći ćemo i taj bataljon naterati da živne, uliti mu pravi Tomšičev moral i dati mu vojničke forme.

Uz izveštaj 3 bataljona:

Za njega važi otprilike isto što i za Prvi bataljon. Ima borbeno ljudstvo i dobre rukovodioce. Dobro se pokazao u borbi u Št. Vidu, na Brezovu, na Polici, a naročito u borbi kod Zagorice, gde je izdržao svu 13 časovnu borbu.

Ima pevački hor i istupa na mitinzima sa mnogim pesmama. Učestvovao je na svim mitinzima i sam održavao mitinge.

Potrebno je da se upotpuni oružjem i ljudima.

Kod rekvizicije je ponekad došlo do nepravilnosti, a ni pitanje plena i kolektiva još nije rešeno.

U akcijama nekako nije imao sreće, nije skoro ništa zaplenio, ipak štab brigade ima dosta poverenja u taj bataljon.

Uopšte: politički rad po četama je raznolik i, obzirom na velike napore, teškoće u prehrani, upravo primerno organizovan. Započeli smo sa izgradnjom kadrova jer smo pretrpeli i velike gubitke u kadrovima.

" Radomir Božović

" Leopold Skalja

Moral iz borbe u borbu raste. Drugovi samo žele mnogo municije i oružja. Teško je sa ranjenicima. Bojimo se da to pitanje ne potkopa moral. To je najteže pitanje i nerešeno!

Partizane vaspitavamo u duhu da se za svoju slobodu treba, pre svega, da bore sami i da njihov moral ne treba da [zavisi] samo od radio-vesti. Na taj način moći ćemo izgraditi komandni kadar i vojsku.

Odnos sa civilnim stanovništvom je uopšte dobar, ali se u nekim belogardističkim kućama partizani zaborave i istupaju drsko i grubo. Na sve... učeće sav komandni kadar lepo ponašanje, ipak u nekim slučajevima popusti i partizan se zaboravi... [Ako] partizani ne budu u nestašici, biće i u tom pogledu postignuti uspesi.

Drugarski odnosi su na primernoj visini, ipak ne dostižu stepen drugarstva partizana zimi.

Sledeći moj izveštaj biće detaljniji jer će obuhvatiti više stvari.

Politkom. Nedeljko¹³

BR. 40

NAPOMENE GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE OD 2 FEBRUARA 1943 GOD. ŠTABU DOLOMITSKOG ODREDA PO PITANJU VOJNE TAKTIKE U AKCIJAMA¹

**GLAVNI STAB
SLOVENACKE NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA**
Položaj, 2. II. 1943

ŠTABU DOLOMITSKOG ODREDA

1) Treba da razvijete službu izviđanja i obaveštajnu službu na što širem području kako biste imali tačne podatke o neprijatelju. Čini nam se da su vas ovaj put iznenadili. U pogledu prikupljanja podataka o neprijatelju stupite u vezi i sa našim terenskim organizacijama.

2) Okupator i njegovi plaćenici utvrđili su skoro sva uporišta. Treba da pronađemo sredstva i usavršimo taktiku da bismo postigli svoj cilj. Treba da postupimo na sledeći način:

" Dušan Majcen

¹ Original se nalazi u arhivi CK SKS.

a) Napade vršite na one tačke i na one krajeve gde možete doći i do teškog naoružanja. Ovo je ozbiljan zadatak koji stoji sada pred vama. Ako budete imali teško naoružanje, moći ćete da zauzimate utvrđena uporišta.

b) Sredstvima sa kojima raspolažete treba da zauzimate sva ona uporišta koja vas sprečavaju da uspostavite širu bazu za operacije. Ove akcije treba dobro da pripremite. Takva uporišta treba blokirati. Mada smo vam dovoljno govorili o blokadi, izgleda da ste napustili selo Zažar već rano ujutro. Doduše ne poznajemo situaciju na terenu, ipak nam se čini da je to bilo pogrešno. Verovatno je trebalo da ostanete u selu. Trebalo je da blokirate utvrđene kuće manjim snagama, a glavne snage da uputite prema neprijatelju koji je dolazio od Horjula. Nikako nije bilo dovoljno što ste odbili neprijatelja kad je dolazio od Horjula. Trebalo je da mu zadate teške, odnosno uništavajuće udarce. Na osnovu vaših nedovoljnih podataka može se zaključiti da je u tome ležao glavni nedostatak vaše akcije. Uvek treba da razmislite šta ćete učiniti ako vam akcija koju ste predviđeli ne uspe.

c) Ukoliko ne možemo često brzo osvojiti neprijateljska uporišta zbog nedostatka sredstava, ne smemo gubiti suviše vremena oko njih. Treba da se služimo ofanzivnom taktikom na sektoru između tih uporišta i *na taj način* ugrozimo neprijatelja u samim tim uporištima. Neprijatelj mora da održava veze između uporišta; odlučne udarce treba mu zadati upravo tada kad održava te veze, odnosno vrši pokrete. Tako treba doći do oružja. Sve to zahteva da svoje snage postavite na same komunikacije. Samo na taj način ćete ozbiljno ugroziti neprijatelja. Ali nećete postići nikakav uspeh ako se sa svojim jedinicama budete povlačili daleko od neprijatelja kao što ste to činili dosada.

d) Treba da se služite i vojničkim lukavstvom. Naime, neprijatelja treba zavesti, odnosno namamiti, da izade iz uporišta sa većim snagama, a zatim ovaj njegov deo tući ili ga zaposliti barem demonstrativno, a istovremeno napasti njegovo uporište. Napr.: Neprijatelja mnogo interesuje komunikacija Polhov Gradec — Horjul. Ako na toj komunikaciji srušite most će i prekinete telefonsku vezu, neprijatelj će izvršiti ispad iz Polhov Gradeča barem sa namerom da izvrši opravke. Koliko nam je poznato, on vrši u takvim slučajevima ispad iz Gradeča uvek skoro sa svim svojim snagama. Za vreme toga isпадa možete da napadnete Polhov Gradec, a Dosadi koja je izvršila ispad možete da postavite na onom terenu vrlo uspešne zasede, odnosno sprečite njen povratak u Polhov Gradec. Trebalo bi da je uništite na otvorenom prostoru. U tom slučaju bilo bi,

naravno, potrebno da postavite zasedu i u horjulskom pravcu. U slučaju da takva akcija uspe, verovatno bi prinudili neprijatelja da napusti Polhog Gradec. No. ovo je samo načelno uputstvo. Na terenu treba da izvršite najrazličitije kombinacije ne samo za ovaj slučaj, nego i za sve druge.

e) Ne smete da se zadržavate dugo sa jedinicama na istom mestu. Akcije treba da vršite na što širem prostoru kako bi dezorientisali neprijatelja. Naročito bi bilo potrebno da ugrozite neprijatelja i na glavnoj komunikaciji. Tu biste došli i do plena.

f) Moral vašeg ljudstva je visok. Taj moral ćete očuvati samo ako budete *stalno* vršili ofanzivne operacije. Istovremeno ćete osposobiti ljudstvo za izvršenje svih zadataka koje smo vam postavili dosada.

3) Čitav svoj rad vršite u duhu uputstava koja smo vam već dali usmeno.

4) U slučaju da neprijatelj pokuša opkoljavanje većim snagama koje ne biste mogli da odbijete, povucite se blagovremeno dalje prema zapadu. Kasnije se opet vratite. Tako povlačenje izvršite, svakako, samo ako postoji za to *ozbiljna* potreba. Treba da usavršite vašu pbaveštajnu službu kako bi povlačenje bilo blagovremeno.

5) Sasvim je nepravilno što ste dodelili 3 četi novomobilisane drugove sa kojima ona sebi, obzirom na *svoje* zadatke, ne može još ništa da pomogne. Pošaljite *odmah* 15 zaista dobrih i iskusnih ljudi sa puškomitrailjezom u pomoć 3 četi. 3 četa će vam posle vratiti novomobilisane drugove; u vašoj glavnini moći ćete dobro da ih vaspitate.

6) Očekujemo da nam odmah pošaljete detaljan izveštaj šta radite i šta nameravate.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Glavni štab
Slovenačke narodnooslobodilačke
vojske

Politkomesar
Boris Kidrič

NAREDBA ŠTABA TREĆE OPERATIVNE ZONE — ALPSKE OD 2 FEBRUARA 1943 GOD. O POSTAVLJENJU KOMAN- DNOG KADRA U SOŠKOM ODREDU¹

N A R E D B A B R. 1

štaba Alpske operativne zone Slovenačke narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda od 2 februara 1943

Prilikom reorganizacije Slovenačke narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda formirane su operativne zone² i to:

Alpska operativna zona (Gorenska, Dolomiti i Primorska)³
Štajerska operativna zona
Notranjska operativna zona
Dolenjska operativna zona

U štab Soškog odreda postavljeni su sledeći drugovi:

za komandanta Kajtimir⁴
za politkom. Rudi⁵
za zam. komandanta drug Cene Smrekar⁶
za zam. politkom. Cveto Močnik-Florijan

U štab 1 bat. SO imenovani su sledeći drugovi:

za komandanta Vojko⁷
za politkom. Franc

U štab 2 bat. postavljeni su sledeći drug.:

za komandanta Jaka⁸
za politkoma drug Strela Pohorc"
zamenik politkom. Emil Ličan¹⁰

¹ Kopija originala nalazi se u arhivi CK SKS

• Vidi dok. br. 136 u 4 knjizi VI toma.

* Slabe veze između Slovenačkog Primorja i Gorenjske onemogućavale su delovanje Alpske operativne zone na tako velikom području zbog čega je ona praktično obuhvatala samo Slovenačko Primorje. Kasnije su formirane dve posebne zone: Primorska operativna zona (vidi dok. br. 65) i Druga operativna zona — Gorenjska naredbom od 24 juna 1943 godine.

^{*} Albert Jakopič

³ Martin Greif

["] Tone Bavec

['] Janko Premrl

^s Ivan Manfreda

['] Drago Flis

Emil Filipčič

U štab 3 bat. postavljeni su sledeći drug.:
za komandanta drug Fric¹¹
za politkom. Istok Rakove¹²
za zam. komandanta Maselj Drago
za zam. politkom. Boro

U štab 4 bat. SO postavljeni su sledeći drugovi:
za komandanta Maks¹³
za politkom. Ovčakar Janez¹⁴
za zam. komandanta Martin

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU"

Za štab Alpske operativne zone

KOMANDANT:
Mirko Bračič s.r.

Da je prepis tačan odgovara:

Politkomesar
Strela **Pohorc**

Komandant
Cene Smrekar

¹¹ Fric Dovečar

¹² Ivan Turšič

" Miro Pere

" Janez Učakar

IZVEŠTAJ ŠTABA DRUGE OPERATIVNE ZONE — NOTRANJSKE OD 5 FEBRUARA 1943 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO SLOVENIJE O BORBAMA NA SEKTORU SV. VID — VELIKE BLOKE¹

STAB II OPERATIVNE ZONE

Na položaju 5. 2. 1943

GLAVNOM ŠTABU SLOVENACKE NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE

Na položaju

Izveštaj br. 3

Primili smo Vaše pismo od 25. 1. o.g.-

3. 2. je kod napada Italijana i Bele garde na naš položaj pao, pogoden od neprijateljskog metka, načelnik štaba drug Zdravko.³ Bio je odmah mrtav.

Detalje o tome navodimo na drugom mestu.

U vremenu od 20. 1. do 1. 2. 1943 neprijateljske snage na našem sektoru povećale su se od 7000 na približno 8000 ljudi. Neprijatelj je pojačao uporišta na Vel. Blokama za 500 ljudi, kod Sv. Vida za 120 ljudi, u Velikim Laščama za 100 ljudi. Pored toga su se Italijani i belogardisti sa približno 250 ljudi smestili u Otavama.

Za vreme od 20. 1. do 30. 2.⁴ izvršili smo sledeće akcije. Brigada Lj.Š.⁵ bila je do 26. 1. po bataljonima raspoređena na položajima koje smo naveli u izveštaju br. 2.⁶ Tamo su održavali mitinge, slali u patrole, akcije i rekvizicije. 26. 1. se brigada Lj. Š. sjedinila i noću od 27 na 28. I. napala italijansko i belogardističko uporište u Sv. Vidu.⁷ Napad nije uspeo jer je sneg bio tvrd i onemogućavao da se nečujno pride uporištu. Neprijatelj je bio jako na oprezu i veoma utvrđen. Naše snage su se zbog suviše jake neprijateljske vatre i nepogodnog terena morale povući. Nismo napustili položaje sledećeg dana jer smo i očekivali intervenciju neprijatelja iz Velikih Bloka, Begunja i k Cerknice. Zaista su tog dana vršili pritisak belogardisti iz Be-

I r ~

¹ Original se nalazi u arhivi CK SKS.

¹ Vidi dok. br. 26

* Zdravko Jovanović

* Pogrešno, treba da bude 30. I.

" Udarna brigada »Ljubo Sercer«

" Dokumentat nije sačuvan.

* Vidi dok. br. 131

gunja, kojom prilikom su ih naše zasede obasule vatrom i na-
nele im gubitke. Italijani iz Cerknice su prodrli do Otava gde
su se utvrdili. Na tom sektoru smo se zadržali do 1. 2. i čitavo
vreme sukobljavali sa Italijanima i belima. Za to vreme nepri-
jatelj je imao — mrtvih i 30 do 40 ranjenih. Zaplenili smo 6 pu-
šaka sa municijom, 20 čebadi i 2 ranca. U svim tim akcijama
nismo imali nikakvih gubitaka, jedan drug je bio lako ranjen.

Neprijatelj je za to vreme ispalio na naše položaje 600 do
700 topovskih granata, od kojih nije nijedna napravila bilo ka-
kve štete nama, ni civilnom stanovništvu.

1. 2. prešli smo sa brigadom u sela na Rutama da bi se je-
dan dan odmorili a zatim krenuli na nove položaje. Stab briga-
de i zone stanovali su zajedno u selu Dednik. Ža obezbeđenje
smo, pored patrole štaba, imali i 1 vod sa dva puškomitrailjeza.
3. 1. se oko 70 belogardista došuljalo kroz šumu iz Roba i na-
palо selo. ... Mi smo moralи uskoro da se povučemo jer italijan-
ski mitraljez nije dejstvovao a drugome je nestalo municije.
Odmah posle dolaska neprijatelja u selo naše su snage opkolile
selo i sigurno bi uspele padom mraka uništiti celu posadu da ni-
je iz Roba stigla pomoć od oko 200 Italijana i belogardista. Po-
sto su istog dana Italijani i Bela garda vršili pritisak iz Karlo-
vice na Lužarje, naše su snage bile jako razbacane i opkoljene
patrole na Dedniku nisu mogle zadržati neprijateljsko pojača-
nje jer su se morale povući. Toga dana neprijatelj je imao pri-
bližno 12 mrtvih i 20 ranjenih. Mi smo tog dana pretrpeli gu-
bitke od 4 mrtva i 2 ranjena.

Zbog naših akcija na sektoru Sv. Vid — Velike Bloke
neprijatelj je 3. 2. započeo čišćenje tog sektora i pritom anga-
žovao priličan broj snaga.⁸

"NO" je u vremenu od 20. 1. do 1. 2. sa polovinom odreda
održavao mitinge po selima Podpeč, Jezero, Kamnik, Preserje.⁹
Italijani su u tim selima vršili pritisak na muškarce da prihvate
oružje. Uspeh mitinga bio je u tome što su meštani odbili oru-
žje za Belu gardu. 28. 1. je Notranjski odred napao italijansku
patrolu na cesti Kamnik — Rakitna. Neprijatelj je imao 4
mrtva i 2 ranjena. Oružje nisu mogli pokupiti jer se neprija-
teljski mitraljezac zabarikadirao u nekoj kući i držao mesto;
gde su ležali mrtvaci.

U vremenu od 20. 1. do 3. 2. neprijatelj je imao ukupno
37 mrtvih i oko 60 ranjenih.

Za to vreme smo likvidirali ambulantu na Mokreku te će
otsada i NO imati slobodne ruke.

* Vidi dok. br. 104, 136, 137 i 138

* Notranjski odred

Sa brigadom UBLJS odlazimo sada na sektor Ribnica — **Sodražica**, a zatim u Lošku Dolinu s namerom da tamo mobilišerno što se može i vršimo akcije.

Brojno stanje brigade je 410 ljudi, od tih 350 sposobnih borbu. NO broji svega 60 ljudi.

Teško nam je vršiti akcije na utvrđena neprijateljska uporišta jer su neprijateljske posade guste i ne možemo dugo da izdržimo na jednom mestu jer neprijatelj može brzo da sakupi više snaga na jednom mestu. Zbog toga molimo da brigada UBTT¹⁰ dođe što pre u naš sastav.

Molimo da popunite prazno mesto u našem štabu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za štab II Op. zone:

Komandant
Kavčič Ivan

P.S. Prilažemo izveštaj 2 bat. UBTT.¹¹

BR. 43

IZVEŠTAJ ŠTABA ČETVRTE OPERATIVNE ZONE — ŠTAJERSKE OD 5 FEBRUARA 1943 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO SLOVENIJE O SITUACIJI U ŠTAJERSKOJ¹

[STAB] IV ŠTAJERSKE
OPERATIVNE ZONE

Na položaju 5. II. 1943

R A P O R T

Primili smo Vaše pismo od 12. I. o.g.² U međuvremenu ste verovatno primili naš izvještaj i predloge što se tiče na . . . reorganizaciji partizanske vojske, čime . . . neke tačke sadašnjeg pisma. Novosti:

1.) [Tov] Stane³ je stigao sa Pohorja. Nema dobre veze sa bataljonom, jer je upravo tada . . . da su pričanja o razbijanju Pohorskog bataljona lažna . . . Bila je samo jedna teža

¹⁰ Udarna brigada »Tone Tomšič«
" Vidi dok. br. 27

¹¹ Original, pisan mastilom, nalazi se u arhivi CK SKS.

² Vidi dok. br. 14

* Franc Rozman

borba naših žrtava koje su Nemci poka Nemci su upali u zimski logor i zbog toga nema na Pohorju do 80 sm snega. Osim izgorela na nekom imanju patrola . . .⁴ komandantru drugu Stanetu. Jer.... uspostavljena. Nadamo se da neće biti kakvih . . .

2.) ... veze da bi izvršili reorganizaciju. Posle toga kada se... primili smo Vašu poštu (oko 16. I.) razišao sa Moravškim (sada Zasavskim) bataljonom koji je imao više borbi. Gubici su dosta velik', naročito među . . . postavljeni politkom. Kamničkog odreda drug Kostja⁵ i . . . Kokrški odred je izgubio u borbama najviše političkih fi vojnih kadrova].® To su bili zdravi elementi ali bez vojničkog iskustva i . . . priskočićemo im u pomoć sa našim kadrovima . . .

3.) bataljon . . . Pošto nije postojala veza sa Kamničkim bataljonom.... prilično gubitaka. Uprkos malom broju otici će ovih dana . . . ako dođe do opšte mobilizacije i da će vezati nemačke čete i . . . na taj način olakšao pritisak na ovdašnji teren i na Pohorje . . . i u slučaju lakše . . .

4.) Nadamo se da je drug Stante . . . objasnio i uredio . . . što pre i što bolje naoružan vrati . . . ovde . . . potrebno mnogo oružja, oošto neprekidno dolaze . . . ako se naoružani što pre ne budu vratili nećemo imati . . . ni dovoljno zaštite da ih posaljemo . . . Drugu Skali javite da . . . ako se ukaže potreba.

5.) Drug Simon⁷ koji je otišao . . . Kozjanskim bataljonom i hrvatskim partizanima poslao je prvi izveštaj . . . Teren je pogodan za politički i vojni pokret. Sledеću . . .

6.) S drugom Andrejom* i Martinom" . . . I prema našim obaveštenjima nalaze se na mariborskom terenu . . .

7.) Drug Tomaž¹⁰ ie ozdravio . . . odreda, gde je politički rad još više potreban . . . Drug Stane, kome se sada šeta metak po glavi. Treba ga što pre otstraniti jer su u opasnosti oko i uvo i jer mu smeta kod jela tako da je mnogo oslabio.

8.) Konačno smo uspostavili vezu sa Strgarom¹¹ (Savinjska Dolina) i Ribičem (Hrastnik — Huda Jama).

9.) Teren: a) Koruška: Drug Pavle¹- radi sasvim samostalno i prema nekim vestima ima uspeha. Njegova delatnost

⁴ Vidi dok. br. 124

⁵ Tone Stefe

⁶ Vidi dok. br. 59

⁷ Janko Sekirnik

⁸ Sergej Kraigher

⁹ Tone Znidaršič, poginuo 7 novembra 1944 god. u Lokvama kod Črnomelja.

¹⁰ Dušan Kveder

¹¹ Albin Vipotnik

¹² Pavle Zaucer

prostire se i preko bivše jugoslovenske granice. Imamo namjeru da uskoro pošaljemo tamo novu manju jedinicu, a opozvaćemo onu manju jedinicu koja se još od [vremena] hajke dobrovoljaca (7.XI) sakriva negde uz korušku granicu i koja je prema nekim neproverenim obaveštenjima . . . jedinica ne radi ni politički ni vojnički. O situaciji u Koruškoj javio je drug Jug¹³ već prošlog puta.

b) Pohorje: Mobilizacija za partizane nije dosada imala uspeha. I Nemci su mnogo mobilisali. Pozivaju samo pojedince te ih . . . ne puštaju kući. U poslednje vreme kad se govori o opštoj mobilizaciji preovladuje svuda mišljenje da neće niko otići, da će ići . . . agitaciji u tom pravcu lepe uspehe i uživa . . . Sada smo poslali novog »terenskog«) . . . do austrijske granice.¹⁴ Na teren južno od Drave je . . . došao bivši politkom. bataljona Izak.¹⁵ Navodno se tamo nalazi jcs nešto oružja, koje tamo . . . jugoslovenska vojska. Na čitav Pohorski teren Nemci . . . te su također stalno hajke. Policiska uporišta nalaze se samo u . . . Priča se da se Nemci boje da im partizani ne onemoguće . . . putem partizanskih patrola drži vezu sa . . .

c) Savinjska Dolina. Mobilizacije nije bilo . . . također se i ovde diže te se ljudi — kako kažu — neće odazvati . . . inače će otići u šume. U Gornjoj Savinjskoj Dolini radi [Mrazek] i njegov sin.¹⁶ U srednjem delu nalazi se Kocjan¹⁷ (...) i Hermina¹⁷ (seljanka — skojevka).

U donjem delu . . . Ruža¹⁸ i Julka.¹⁹ U Vranskom Kotu radiće otsada Miha . . . Farčnik i Gusti,²⁰ a u Paškoj kotlini . . . partizan Rado (čl. part.) Najbolja situacija je u donjem delu . . . od poslednjih provala nije bilo, sada će ih također . . . i radila ier su bile bez prekida . . . 19, od ovih 4 legalci, 13 ilegalaca, među njima 2 žene . . . Na tom terenu se jako poznaje . . . Potrebno je čišćenje denuncijanata. Beloj gardi još nigde nismo naišli na trag. Dosada nije bilo na terenu nikakve literature niti veza ili dodira sa PK sve od maja prošle godine. Samo neko vreme je postojala veza sa štabom II grupe na Dobrovljama. Kanal je provaljen 5. IX.

" Dušan Kraigher

¹¹ Dr Franc Povh .

¹³ Anton Zmave, poginuo u jesen 1943 god. na Menini Pl. Sin Franc poginuo u završnim borbama za oslobođenje zemlje u blizini Gornjeg Grada.

" Marjan Rot, poginuo 5 februara 1943 ge-d. kod Sv. Magdalene kod Prebolda.

¹⁵: Hermina Zagožen

" Ruža Molk

" Julka Cilenšek

²⁰ Suster Miha, Franc Farčnik, Kosme Ivan

č) Reviri: O Urbanovom i Matevževom²¹ radu je izvestio drug Jug. U poslednje vreme Urban je navodno bio ranjen i ... nema ništa novo. Drug Ribič ima veze na čitavom svom terenu od Hrastnika do Rimskih Toplica. Od poslednjih provala nema odbora. Izgledi za nove odbore nisu najbolji jer se ljudi zbog provale boje organizacije. U poslednje vreme mobilisana su 4 partizana sa oružjem. Ako bude opšta mobilizacija možemo računati na ... za nas. Partijaca — osim trojice članova OK (Urban, Ribič, Matevž) — skoro nema. Ribič ima također nekoliko veza sa Trbovljem koje će Urban odmah poslati kad se budemo pobrinuli za vezu sa njim. Ima izgleda da će se savezi ... i saveza do omladine koja je već bila organizovana ... i bilo je izdato nekoliko letaka. Ubuduće će raditi šapirograf.

d.) Litijski okrug: Od poslednjeg izveštaja druga Juga nema naročitih promena, samo tehnika je momentano propala (materijal nije — samo prostorija). Spremali smo okružnu konferenciju OF, okružnu seljačku, okružnu radničku i okružnu omladinsku konferenciju. Konferencija vojske je posao zau stavila. Mobilizacija za partizane se uprkos selidbama partizanskih porodica nastavlja. I stariji ljudi se sakrivaju po šumama.

e.) Ponovo molimo da nam javite da li spada Kamnički okrug pod Štajerski ili Gorenjski PK. Teren je u nekim predelima dobro organizovan, a na drugim nije. Sa Silvestrom" još nismo dobili vezu. Mobilizacija je bila prilično ...

8.) ... u Štajerskoj i Gorenjskoj opšta mobilizacija. Posle mnogih ... pre svega za pitanje mobilizacije u poslednje vreme nije ... Pre svega su ojačane posade oko Pohorja i iza Drave ... Osim toga postoji specijalna policija ... koju neorestano šalju u hajke protiv partizana ... pre kratkog vremena na Pohorje, a sada se nalaze na našem terenu. Naša slabost je pre svega nedostatak oružja i zaista ne znamo kako ćemo [privući] Štajjerce u partizane i očuvati ih nemačke vojske ... neće imati priliva u partizane. Tako bar sad izgleda, kao [što se vidi] već iz poslednjeg izveštaja druga Juga i iz ovog izveštaja, i u Štajerskoj se (i Koruškoj) brzo stvaraju uslovi za opšti narodni ustanak. Najverovatnije ... bi već ranije sazreo kao u ostalim predelima Slovenije jer nas prisiljavaju ... mobilizaciju svih za oružje sposobnih muškaraca i preseljavanjem porodica koje imaju koga u partizanima. Baš zato je kod nas ... pitanje oružja. Što se tiče Vaših napomena da budemo inicijativniji i

¹¹ Vili Vresk i Viktor Kovač

" Viktor Stražišar, poginuo jula 1943 god. u Radomljama.

okretniji u odnosu na sve probleme koji se pojavljuju, naglašavamo, da smo potpuno svesni svoje odgovornosti i da ćemo pokušati da se snađemo u svakoj situaciji. Pošto se u poslednje vreme otkrilo nekoliko veza te smo ... dali direktive (u smislu **vaših** uputstava), nismo više takva snaga kao što smo bili do pre kratkog vremena.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

S drugarskim pozdravima

Komandant Rozman Franc — (Stane)	Zam. politkomesara Dušan Kraigher
-------------------------------------	--------------------------------------

P.s. Šaljemo vam na uvid brošuru »Politički komesar«, koju je za naše politkomesare napisao drug Tomaž.

BR. 44

**NAREDBA GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE OD
6 FEBRUARA 1943 GOD. ZA POSTAVLJENJE KOMAN-
DANTA GORENJSKOG ODREDA¹**

PK-u KPS za Gorenjsku — na znanje!

**GLAVNI STAB
SLOVENACKE NARODNOOSLOBODILAČKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA**

Na položaju, 6 februara 1943

**N A R E D B A
ŠTABU GORENJSKOG ODREDA**

Za komandanta Gorenjskog odreda nimenovan je
drug B i ě e k,
dosada komandant Gregorčićevog bataljona.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Glavni štab SNOV i PO

Politkomesar Boris Kidrič	Zamenik komandanta (M. P.)	Branko Hrast ²
------------------------------	-------------------------------	---------------------------

¹ Original se nalazi u arhivi "Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.

² Jaka Avšić

**IZVEŠTAJ ŠTABA DOLOMITSKOG ODREDA TREĆE OPERATIVNE ZONE — ALPSKE OD 6 FEBRUARA 1943 GOD.
GLAVNOM ŠTABU NOV I PO SLOVENIJE O BORBAMA
KOD HORJULA¹**

STAB DLO

Na položaju, 6. II. 43

**GLAVNOM ŠTABU SLOVENACKIH PARTIZANSKIH
ODREDA**

3. II. napravili, smo zaseke ... Horjul — Polhov Gradec. Naši su držali zasede ... Horjul, tj. iznad Zaklaneca i prema Polhovom Gr.adecu ..., a deo 3 bataljona na putu Horjul — Št. Jošt. Kad su Talijani došli cd Polhovog Gradeča naši su ih napali ... ili približilo se samo nekoliko Talijana. Poginuli su jedan oficir i dva vojnika, a nekoliko njih bilo je ranjeno. Istovremeno su belogardisti došli od Horjula. Pošto naša zaseda nije bila dovoljno konspirativna, belogardisti su je ranije primetili i počeli da gadaju minobacačem iza samih položaja gde se zaseda nalazila. Kad su se naši povukli, be'cgardisti su se približili. Zaseda je otvorila vatru na nih i ubila dvojicu. Belogardisti su posle toga brzo dohvatali oba mrtva i povukli se pre nego što je bilo moguće doći do njih i pokupiti njihovo oružje. U Dolenjoj Vasi Talijani su počeli da tuku iz dva minobacača tako iako da su se naši i tu povukli, i to protiv volje štaba odreda.

Idućeg dana Talijani su pokupili civile iz kuca i teraii ih pred sobom cestom sa namerom da je očiste od zaseda. Tom prilikom poginulo je 7 Talijana, a 6 ih je bilo ranjeno. Poginula su i tri civila. Mi smo izgubili jednog druga.

Danas je stigao veliki broj Talijana cd Horjula sa oklopnim kolima i tenkom, goneći civile pred sobom. Naše zasede povukle su se uprkos zabrani i bez obaveštenja, a da nisu otvorile vatru. Naročito slabo se pokazala četa iz Ronkovog² bataljona. O rezultatu ćemo vas izvestiti čim dobijemo tačno podatke od štaba bataljona.

Drug Radovan³ moli da ga razrešite funkcije komandanta DLO. Mada je svestan svoje dužnosti, nije mu pošlo za rukom ju

¹ Original, pisan mastilom, nalazi se u arhivi CK SKS.

- Lado Mavšar, narodni heroj. Poginuo 26 februara 1944 god. u Graškoj Grapi na Pohorju.

* Franc Rihar

1945. 10. 22.

6155

Det. s. isto je na - ovaj
jedan je u ovoj jedinoj poslovnoj
čeličnoj zgradi u kojoj se nalazi
čelična tvorница i u kojoj se nalazi
poslovna zgrada u kojoj se nalazi
poljoprivredni fakultet, u kojem
se uči poljoprivreda. Uz ovu zgradu
nije učitvena zgrada, ali je učitvena
zgrada u kojoj se uči poljoprivreda.
Ovo je učitvena zgrada u kojoj se
nije učitvena zgrada, ali je učitvena
zgrada u kojoj se uči poljoprivreda.

Danas je pošto učitvena zgrada u kojoj se
nije učitvena zgrada, ali je učitvena
zgrada u kojoj se uči poljoprivreda.
Danas je pošto učitvena zgrada u kojoj se
nije učitvena zgrada, ali je učitvena
zgrada u kojoj se uči poljoprivreda.

Danas je pošto učitvena zgrada u kojoj se
nije učitvena zgrada, ali je učitvena
zgrada u kojoj se uči poljoprivreda.
Danas je pošto učitvena zgrada u kojoj se
nije učitvena zgrada, ali je učitvena
zgrada u kojoj se uči poljoprivreda.

Danas je pošto učitvena zgrada u kojoj se
nije učitvena zgrada, ali je učitvena
zgrada u kojoj se uči poljoprivreda.
Danas je pošto učitvena zgrada u kojoj se
nije učitvena zgrada, ali je učitvena
zgrada u kojoj se uči poljoprivreda.

Smet kavljana - učitvena zgrada!

Ante
Franc

Det. komisar:
Hrvat 1945

da podigne borbenost svojih jedinica na viši stepen. Ako to nije moguće, moli da mu se dodeli vojni stručnjak koji će pomoci u organizovanju i izvođenju akcija i u obučavanju kadra komandira i komandanata.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant
Rihar Franc

Politkomesar
Keržič Ciril

BR. 46

NAREDBA ŠTABA DRUGOG BATALJONA SOŠKOG ODREDA OD 6 FEBRUARA 1943 GOD. ZA REORGANIZACIJU BATALJONA¹

STAB II BAT. SO³,
na položaju 6 II. og.

N A R E D B A B R. 10

štaba II bat. SO:

Zbog velikog priliva formiraju se dve nove čete i komandu sačinjavaju sledeći drugovi:

I četa	II četa
Komandir Smreka³	Komandir Taras⁵
Politkomesar Ana Marija⁴	Politkomesar Gašper

III četa	IV četa
Komandir Gustel⁸	Komandir Ludvik⁸
Politkomesar Filip⁷	Politkomesar Anica¹ (privremeno)

¹ Original, nalazi se u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.

² Soški odred

³ Egidij Sorli

⁴ Marija Pervanja-Bavec

⁵ Cvetko Martelanc

⁶ Franc Mlakar, zarobljen od Nemaca u poslednjoj ofanzivi u proleće 1945 godine zajedno sa 97 partizana i streljan 25 marta 1945 godine u Jesenici kod Cerkna.

⁷ Jožef Peršonja, španski borac, rodom iz sela Figovci kod Kojskog. Utopio se u Soči, prilikom prelaska, 11. jula 1944 godine. Bio je sekretar Okružnog komiteta KP za Benešku Sloveniju.

⁸ Ludvik Kandare

⁹ Anica Zrimšek

Operativna područja četa su sledeća:

1 četa

Poljubinj duž reke Tolminke do bivše jugoslovenske granice, granicom na Podbrdo, Stržišće, Znojile, Obloke, Grahovo, Kneža železničkom prugom do Bača, Modrsja, Prapetno, Poljubinj.

2 četa

Modreja, Idrija pri Bači, Slap, Trebuša, Kneža prugom do Modreje.

3 četa

Na jugu Porezen, Huda Južna, Bukovo, Obloke, Znojile, Stržišće, Podbrdo do jugoslovenske granice, granicom do Porezna.

Stržišće, Znojile, Obloke pripadaju 1 četi.

4 četa

Črvov Vrh, Cerkno, Škofje, do bivše jugoslovenske granice, granicom na severu Porezen. Huda Južna, Bukovo do železničke pruge.

Porezen i Huda Južna pripadaju 3 četi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Strela Pohorc¹⁰

Komandant:
Cene Smreka¹¹

¹⁰ Drago Flis
¹¹ Tone Bavec

IZVEŠTAJ ŠTABA ČETVRTOG BATALJONA SOŠKOG ODREDA OD 8 FEBRUARA 1943 GOD. ŠTABU SOŠKOG ODREDA TREĆE OPERATIVNE ZONE — ALPSKE O STANJU I AKCIJAMA BATALJONA¹

STAB IV BATALJONA S. O.³

SLOV. PART. ODREDA

Na položaju 8. II. 43

ŠTABU S.O. SLOV. PART. ODREDA

Brojno stanje IV bataljona:

1 četa	58	partizana			
2 četa	59	partizana	24	puške	2 puškom.
3 četa	49	partizana	18	pušaka	1 puškom.
štak	2	partizana	19	pušaka	1 puškom.
					3 rev.
					5 „
					1218 met.
					690 met.
					157 ³ partizana
					61 puška
					4 puškom.
					22 rev.

Bataljon je imao u vreme svog formiranja 74 partizana tako da broj novih boraca iznosi 83. Najveći priliv bio je na otseku 2 čete koja je svoje nove borce slala i drugim četama. Najlošiji odziv bio je u 3 četi, gde je teren bio skoro sasvim nepripremljen.

Akcije:

1 četa 27.1. razoružan 1 ital. vojnik, zaplenjena 1 puška, 6 metaka.

Akcija je izvršena u Ciginju.

2. II. 43 Akcija u Ciginju. Patrola 1 čete u jačini od 11 ljudi imala je namjeru da razoruža patrolu u gostioni u Ciginju. U gostioni je bilo 20—30 vojn'ka. Četiri partizana upala su u gostionu i pozvala vojnike na predaju. Vojnici su pružali otpor ali su ih naši ipak savladali. U gostioni su ubili 3 vojnika, a napolju još pet. Broj ranjenih nepoznat. Zaplenili 3 puške, a 66 metaka. Ranjena dva naša druga i to drug politkomesar bataljona Janez,⁴ koji je pogoden u levu stranu grudi, ruku i u prst, i drug Stojan/⁵ koji je bio lakše ranjen od bombe.

¹ Original, pisan mastilom. nalazi se u arhivi Muzeja narodnog oslobodenja u Ljubljani.

³ Soški odred

^{*} Vidi dok. br. 50

⁴ Janez Učakar

^{*} Bernard Gregorič

2. četa 27.1. streljana dostavljačica i nepopravljiva izdajica Dora Mavčič iz sela Vrhovlje. Utisak pogubljenja dobar i narod sasvim odobrava.

4. II. 43 Patrola od 8 ljudi otišla u Koprivu kod Krmina u vilu ital. majora Mussolinija. Prema izjavi terenskih radnika u vili se nalazilo nekoliko pušaka, revolveri; ipak to nije bila istina. Zaplenili 30 kg masti, 40 kg mesa i kobasica, više civilnih odela, sve vlasništvo ital. majora. Vesti o akcijama Treće čet? nisu stigle.

Obzirom na postavljenje komandira 1. čete za polit. komesara batalj. za komandira 1. čeče je postavljen drug Sulc."

Osnovan je samostalni minerski vod pod komandom druga Dušana koji će u najskorije vreme početi sa radom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant
Maks

Politkomesar
Janez

BR. 48

DIREKTIVE POLITKOMESARA ČETVRTE OPERATIVNE ZONE — ŠTAJERSKE OD 10 FEBRUARA 1943 GOD. KOMANDI KORUŠKE CETE ZA PRELAZ U OFANZIVNE AKCIJE¹

**4 OPERATIVNA ZONA
SLOV. PARTIZANSKE VOJSKE**
Politkomesarijat zone

Položaj, 10 II. 1943

KORUŠKOJ CETI

Dragi drugovi!

Razvitak u svetu i kod kuće učinio je, posle našeg zadanog susreta, ogroman korak dalje. Fašizam je izgubio inicijativu na frontovima u svetu. On doživljava svakog dana sve teže poraze. Velika ofanziva Sovjetske armije odbacila je Nemce daleko na zapad i uništila veliki deo fašističke žive sile i materijala. Uspesi britanske 8. armije daju naslućivati da

⁰ Dušan Skodič, poginuo 1. maja 1943 u Beneškoj Sloveniji.

¹ Kopija originala nalazi se u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.

se ratni vihor približuje i jugu Evrope. Dati su svi uslovi da ova saveznička ofanziva dovede do konačnog sloma fašizma.

Naš Vrhovni štab za čitavu Jugoslaviju je zbog toga još pre zime dao parolu za zimsku ofanzivu partizanskih četa. Bosanski partizani, formirani u brigade, divizije i korpuse, su u toj ofanzivi postigli uspehe kakve naša vojska dosada još nije poznavala. I dolenjski partizani su bili tokom zime vrlo aktivni.

U Štajerskoj su teške prilike tokom zime nešto omele partizanski pokret. Ipak, uspeli smo da osnovne snage očuvamo do proleća neokrnjene. Zimi je sada uglavnom kraj; zato treba odmah preći u akciju, u ofanzivu.

U tom smislu vam stavljamo u dužnost:

1. Do dalje naredbe četa će ostati u Koruškoj, tj. u bivšoj jug., a i u bivšoj austr. Koruškoj. Budite svesni velike političke važnosti koju ima naša akcija sa one strane bivše granice. Aktivnost na tom području je trenutno najvažnija u čitavoj Sloveniji. Zbog toga četa treba da odmah izvrši pokret prema Zeleznoj Kapli i Dravi (Celovec). Barem nekoliko uspelih zaseda! U Koruškoj treba još ovog meseca da teče nemacka krv! Ubijajte denuncijante! Sto više se pokazujte stanovalništvu! Pevajte naše pesme! Pokažite se na delu da čitav svet zna da i Koruška ima partizane!

2. Svim snagama treba spričiti hitlerovsku mobilizaciju u našim krajevima. U ovom trenutku postoji najveća mogućnost za našu mobilizaciju. O tome nam svedoči gorenjski deo naše zone² gde smo mobilisali 90% pozvanih u nemačku vojsku. U Kamniško-moravškom okrugu imamo već sada tri jaka bataljona,³ veća od prošlogodišnjih. U tom cilju je, razume se, potreban temeljiti rad na terenu. Patrole treba slati na sve strane. Mobilisati samo dobrovolje! U toku ovih nedelja treba da se proširimo kao prošle godine u Dolenjskoj! Vaša četa treba da se razvije u bataljon.

3. Snabdevanju oružjem i municijom treba posvetiti punu brigu. Jedino na taj način ćemo uspeti sa mobilizacijom. Raspodjelite se po terenu, ali, u prvom redu, vršite vojne akcije koje će doneti oružje! Uzmite sebi za uzor primorske partizane koji skoro u svakoj akciji dođu do oružja! Pokušajte da preko ljudi sa terena dođete u dodir sa nemačkim vojnicima koji bi vam dobavljali oružje ili dali podatke gde bi se moglo doći do njega.

- Granica između Prve i Druge grupe odreda bila je stara granica između Gorenjske i Štajerske. 1943. god. je, međutim, Štajerskoj operativnoj zoni pripao Kamniški okrug.

³ Vidi dok. br. 19

4. Razvijte širok politički rad među novim borcima i na terenu! U tu svrhu vam šaljemo nešto materijala.

U smislu odluke CK KPS (»Delo«, avg. 42), štabovi i komande partiz. jedinica treba da daju izveštaje i da su odgovorni za svoju aktivnost pred OK KPS. U tom cilju naređujemo da komanda Koruške čete treba da odgovara za svoj rad drugu Pavlu,⁴ pretstavniku OK KPS za vaš okrug.

To su glavni zadaci koji treba odmah da se izvrše. Dakle, osnovno je — kraj »zimovanja«, kraj neaktivnosti. Nalazimo se u odlučujućem razdoblju kad je svako »zabušavanje« zločin.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar 4 zone:

BR. 49

DIREKTIVE POKRAJINSKOG KOMITETA KPS ZA ŠTAJERSKU OD 10 FEBRUARA 1943 GOD. PRETSTAVNIKU OK ZA KORUŠKU ZA RAD U KORUŠKOJ¹

PK KP
ZA ŠTAJERSKU

10.2.43.

Dragi druže Pavle!²

Tvoj izveštaj sam primio i posao dalje drugu Jugu.³ Zbog slabih veza mogu tek sada da ti odgovorim.

Kao što vidim, delimčno si već uspeo u svome zadatku. No, moraćeš još dublje da zaoreš. Pre svega skrećem ti pažnju na činjenicu da CK KPS i IOOF smatraju saradnju Koruške kao vanredno važnu činjenicu, bilo obzirom na razvitak vlastitih partizanskih jedinica, bilo obzirom na širenje pozicija i odbora OF i KP. Od naročite je važnosti prodati u bivšu austro-ugarsku. Zato ti stavljamo u dužnost da odmah preduzmeš sve što je potrebno da svoje područje dejstva proširiš preko Železne Kaple prema Dravi.

* Pavle Zaucer

¹ Kopija originala nalazi se u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.

² Pavle Zaucer

³ Dušan Kraigher

Sa drugom Borom⁴ razmotrite prilike u četi i preduzmite što je potrebno da bi četa imala komandu koja će najbolje garantovati izvršenje postavljenih zadataka. Ako drug Lojz⁵ ne odgovara za komandira, smenite ga sa dužnosti. Komanda odgovara tebi za svoj rad i u buduće.

Obavestio si nas da su se pojavile neke tendencije, neprijateljske prema Partiji. Reši ovaj problem i Bor neka ti pomogne. Mobilisite članove, pojačajte politički rad.

Neke novomobilisane ljude nazivaš »zagriženim klerikalcima«. To su danas netačni pojmovi. Danas imamo belogardiste koji su neprijateljski raspoloženi prema OF i partiz. vojsci, koje treba ako su zavedeni, ubediti, a ako nam se odupru, ubijati; ali imamo i izrazite katolike koji su pristalice OF i partiz. vojske. Sa ovima treba sarađivati vrlo širokogrudo.

S likvidacijom izdajnice T.⁸ treba požuriti. U međuvremenu primio sam nove podatke o njoj. Ona je na prošlogodišnju Novu godinu n.pr. zajedno sa izdajnicama Rancingerovom i Omanovom (koju su naši likvidirali prošle godine usred Maribora) pisala provokatorsko pismo svojim bivšim saradnicima u konc. logor u Borlu kod Ptuja. — Mislim da lična pitanja neće igrati ulogu prilikom izvršenja ovog zadatka.

Šaljem ti primerak direktiva za rad na terenu. No, situacija se, u međuvremenu, već tako razvila da od organizacione forme poverenika već treba preći na višu formu odbora OF.

Interesuje me ko je partizan Milko⁷ iz Dolenjske. Isporuči mu moju pohvalu za njegovo držanje dok je, zalutavaši, bio van jedinice. Neka ostane kod vas.

•Tavi mi zašto je drug. Atena⁸ napustila područje koje joj je bilo određeno.

Održavaj sa nama što redovnije veze. Šalji što opširnije izveštaje. Znaj da smatramo tvoje područje politički vrlo važnim.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za PK KPS

* Boris Cižmek

⁵ Lojze Vresk

* Tilka Kralj nije bila likvidirana.

⁷ Milan Trtnik

* Ela Letonja

**DIREKTIVE ŠTABA SOŠKOG ODREDA TRECE OPERATIVNE ZONE — ALPSKE OD 11 FEBRUARA 1943 GOD.
ŠTABU ČETVRTOG BATALJONA SOŠKOG ODREDA ZA
PRELAZ U OFANZIVNE AKCIJE¹**

**STAB SOŠKOG ODREDA
SLOV. PART. ODREDA**

Br. 95

Na položaju, 11 febr. 1943

ŠTABU IV BAT. SO

Primili smo Vaše dopise od 7 i 8 II.

Na dopis od 7 o.m. odgovaramo vam da je vaše gledište što se tiče novih drugova sasvim pogrešno. Zar treba da, zbog toga što nam trenutno nedostaje oružja, dozvolimo da fašistički banditi odvedu našu om'adinu i naše stanovništvo uopšte u logor? Italije, gde hara glad, da tamo polako umru od gladi i iznurenosti? Dužni smo da primimo sve koji hoće u partizane i vaša najveća taktička greška este što ih vraćate natrag! Šta biste onda rekli kad biste imali takvu reputaciju kakvu ima Prvi bataljon, koji ima već preko 400 ljudi, i II. koji ih nema mnogo manje. Naša današnja parola treba da bude: Svi u partizane! Bez obzira, bilo to muškarci ili žene, jer ako ne budemo radili tako, svakako ćemo izgubiti karakter Narodnooslobodilačke vojske koja štiti narod od fašističkog unstena! zato ne učinite više nijednu takvu grešku!!! Ako vam nedostaje oružja, ugledajte se na I i II bataljon, koji su poslednjih dana zaplenili 5 puškomitrailjeza, 1 tropski mitraljez i preko 60 pušaka. Hrana danas ne sme i ne može biti problem! I i II bataljon nalaze se na mnogo lošijem terenu pa ipak se hrane sa lakoćom. Znajte da je najbolja propaganda: dobro uspela akcija! Ako je teren kontrolism, tome je krivo jedino to što vam nedostaje vojne delatnosti. Konačno, imate u bataljonu 4 p. m. i dovoljnu količinu pušaka čime biste mogli vršiti odlične akcije sa ciljem da nabavite novo. Zašto se ne koristite svojim automatskim oružjem? Imate sve uslove da u najskorije vreme naoružate sve nove drugove koji su bez oružje. Ako to he učinite, odgovaraćete lično zbog toga što niste vršili akcije, što niste vršili svoje komandantske dužnosti i što niste postupili

¹ Kopija originala nalazi se u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.

prema okružnici štaba SO br. 25 cd 29. XII. 1942, gde su data sasvim tačna i jasna uputstva što se tiče dalje borbe.

Vaš izveštaj od 8 o.m.² je samo odraz vaše aktivnosti, odnosno mnogo bolje rečeno — vaše neaktivnosti. Već sam izveštaj o brojnom stanju je tako površno sastavljen da se nije moguće snaći u njemu: n. pr. kao štab bataljona navodite 2 partizana naoružana sa 19 pušaka, 1 pm. itd. i još se žalite da ste slabo naoružani. Ili, pak, saberite još jednom sledeće brojke koje ste naveli o brojnom stanju vaših četa.

1 četa	58	partizana
2 četa	59	partizana
3 četa	49	
štab	2	

Prema vašem računu, ukupno 157 partizana
prema našem računu, „ 168 „

Dakle, i jedno i drugo je najlepša slika vaše savesnosti, vaše aktivnosti i vašeg svesnog vršenja dužnosti. Kao što ste nemarni u pisanju izveštaja, takvi ste i u pripremanju vaših akcija. Jer drukčije ne možemo da zamislimo kako vam se mogla desiti tako žalosna stvar kao što vam se desila 2. II u Ciginju. Kako danas još možete pozivati vojnike na predaju? Najpre ih treba napasti, zadati im udarac, a zatim pozvati na predaju, — jer predaju se tek onda kad osete našu snagu, kad im preti propast. Zato ubuduće više ne činite takve takt'čke greške. Ova akcija zaslužuje zbog svoje vojne nepripremljenosti najoštriju kritiku. Svaku akciju, pa bila ona i najmanja, treba temeljito pripremati! Uzmite sebi za primer četu I bataljona, čijih 8 ljudi je napalo 28 Talijana koji su imali dva mitraljeza, a napadači samo 7 pušaka i revolver, ali su ih uprkos tome prinudili na predaju. Ali je najpre nekoliko njih pobila, nešto ranila i zatim pozvala na predaju. Tako i vi treba da počnete da radite pa ćeće imati dovoljno oružja za nove drugove i neće vam biti potrebno da ih šaljete kući. Nužno je da odmah pređete u ofanzivu, jer će okupator inače početi da vas ubija u vašim logorima. Znajte da je napad najbolja odbrana, i ne zaoadajte u staru bolest koja je smrt za partizane: u defanzivu! Znajte da je četa koja ne izvrši svake nedelje barem jednu uspešnu akciju za oružje — parazitska četa.

Još jednom naglašavamo da vaš bataljon treba da odmah pređe u ofanzivu, jer ćemc na taj način naterati okupatora na još veću defanzivu.

² Vidi dok. br. 47

Odmah pošaljite u štab SO prava imena čitavog komandnog sastava. Prema naredbi Gl. štaba otsada pa nadalje treba da se potpisujete pravim imenima.

Podignite karaulu na desnoj obali Soče. Kuriri treba da odlaze odande u Klohe po poštu za odred. Bataljonsku poštu treba da odmah dostavljaju na spomenutu javku

Otimajte novo oružje!

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU¹

Štab Soškog odreda

Zamenik komandanta

Zamenik politkoma

P.S. Otsada pa nadalje šaljite izveštaje svakih 14 dana i istovremeno uvek javite koju poštu i koju literaturu primate od štaba SO.

Jeste li primili od štaba SO novac koji vam je poslao? Ako ste ga primili, pošaljite potvrdu.

Zamenik komandanta

Zamenik politkoma

(M.P.)

BR. 51

**NAREDBA ŠTABA TREĆE OPERATIVNE ZONE — ALPSKE
OD 13 FEBRUARA 1943 GOD. ZA FORMIRANJE SEVERNO
I JUŽNOPRIMORSKOG ODREDA I UDARNE BRIGADE
»ANDREJ LAHARNAR«¹**

N A R E D B A B R. 2

Štaba Alpske operativne zone Slovenske narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda od 13. II. 43

U vezi sa naglim razvojem naših jedinica u Primorju, u vezi sa rastućom mobilizacijom i na osnovu direktiva Glavnog štaba, naša vojska u Primorju reorganizuje se ovako:

I. Umesto sadašnjeg Soškog odreda formiraju se Južnoprimski i Severnoprimski odred. Pored toga formira se i Udarna

¹ Original se nalazi u arhivi CK SKS.

brigada pod imenom Andreja Laharnara,² junačkog vode tolminske bune iz 1712 — 1713 god.

II. **Operativno** područje Severnoprivorskog odreda je severno od linije: Sv. Lucija, Idrijca do Straže, odavde prava linija do bivše jug. it. granice i zapadno od Soče. Operativni sektor **Južnoprivorskog** odreda je južno i istočno od **operativnog** sektora Severnoprivorskog dreda.

III. Stab Severnoprivorskog odreda sačinjavaju:

komandant: drug Tone Bavec-Cene
politkom: drug Cveto Močnik-Florjan
zam. politkoma: drug Gašper

Štab Južnoprivorskog sačinjavaju:

komandant: drug Kajtimir³
politkom: drug Ivan Turšič-Istok
zam. politkoma: drug Rudi⁴

Štab Udarne brigade Andreja Laharnara sačinjavaju:

Komandant: drug Vojko Premru
politkomesar: drug Drago Flis-Strela

IV. Svaki odred ima u svom sastavu 3 bataljona. Štabove bataljona sačinjavaju:

Severnoprivorski odred: Južnoprivorski odred:

I. bataljon: I bataljon:
Komandant: drug Jaka⁵ »Simona Gregorčića«
politkom: drug Stric⁹
zam. politkoma drug Emil Ličan® drug Franc¹⁰
zam. politkoma drug Emil Ličan® drug Jakec¹⁰

¹ Brigada nije formirana jer je u to vreme teško ranjen Janko Premrl, koji je posle umro. Pojedine jedinice koje je trebalo da uđu u sastav Brigade bile su angažovane za zaštitu nenaoružanih novih boraca, koji su odlazili na sektor Notranjske.

² Albert Jakopić

³* Rudolf Mahnič-Brkinc, narodni heroj. Poginuo 19. novembra 1943 god. kod Topolovca u Beneškoj Sloveniji.

⁴ Ivan Manfreda

^{*} Emil Filipčič

⁵ Milan Baje, poginuo 1943 god. u Vipavskoj dolini.

¹⁰ Karel Nardin

II bataljon:		II bataljon
Komandant: drug Bo- ris Bambač-Slavko		drug Varšek Varn ¹¹
politkom:	drug Janez ⁷	drug Peter Savski ¹²
zam. politkoma	drug Pervanja Marija	
III bataljon:		III bataljon
Komandant:	drug Maks ⁸	drug Drago Maselj ¹³
politkom:	drug Učakar Janez	drug Fric ¹⁴
zam. politkoma:	drug Martin	zam. politkoma Boro

V. Svi novoimenovani funkcioneri odmah preuzimaju svoju dužnost.

Svakog dana u akciju za dobijanje oružja!

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

za
Štab Alpske operativne zone

Komandant
Mirko Bračić

BR. 52

IZVEŠTAJ ŠTABA DOLOMITSKOG ODREDA TREĆE OPE- RATIVNE ZONE — ALPSKE O BORBAMA ODREDA OD 30 NOVEMBRA 1942 GOD. DO 13 FEBRUARA 1943 GODINE¹

BORBE DOLOMITSKO ODREDA

30. XI. 42 je 1 bat. DLO izvršio napad na italijansko-belogradističko utvrđeno uporište u Dravljam. Ubijeno 13 belogradista. Uporište međutim nije zauzeto zbog jake pomoći Italijana sa ljubljanske granice.

1. XII. 42 izvršio je 2 bat. napad na belogradističku kolonu koja se nalazila na putu Rovte — Sv. Tri Kralja. Ubijeno

⁷ Janez Kranjc

⁸ Miro Pere

¹¹ Viktor Varšek

¹² Jože Cerin

^{*} Karlo Maslo

¹⁴ Fric Dovečar

¹ Original, pisan mastilom, nalazi se u arhivi CK SKS. Sačuvane su dve stranice.

i ranjeno 11 belogardista. Kolona nije mogla biti dostignuta, jer je brzo bezala.

10. XII. 42 napad 2 čete 1 bat. na bega patrolu kod Li-gojne. Ubijeno 4 i 4 teže ranjeno, a više lakše ranjenih.

18. XII. 42 vodio je Dol. odred borbu sa 3000 Italijana i bega na Ključu i prostoru između Horjula, Polhov Gradeča i Dobrove. Neprijatelj je odbijen manevarskim akcijama iako je dobio jaka pojačanja iz raznih uporišta. Poginulo oko 25 Italijana i 8 bega. Veći broj neprijatelja je ranjen.²

27.—29. I. 43 vodile su se borbe sa Italijanima i bega na prostoru: Koreno — Prošča — Ključ između garnizona Horjul — Polhov Gradec. Neprijatelj je napadnut iz naših zaseda prilikom pokušaja prevoza hrane iz Horjula u Polhov Gradec. Zatim su vođene trodnevne borbe sa opkoljavanjem i manevrisanjem. Italijani nisu mogli prodreti kroz Prošču. Mrtvih 27 Italijana i nekoliko belogardista. Ubijen jedan italijanski oficir. Veći broj ranjeno.*

9.—10. II. 43 naišao je Dl. odred na putu između Vrhnike i Zibrša na italijanski odred koji je nočio u Zibršu. Napad je izvršen odmah i neprijatelj opkoljen. Borba je trajala od 4 ujutro do 6 uveče. Od 10 pre podne neprekidno je dolazila opkoljenoj posadi pomoć iz uporišta: Hotedršca, Logatec, Planina i stare jugoslovensko-italijanske granice od Medvedeg Brda i Trate. Neprijateljski odred imao je oko 120 Italijana i 30 bega. Pomoć je dolazila sukcesivno, u početku u manjim, a kasnije u većim odeljenjima. Rezerva odreda je svaku po redu odbila jurišem i naterala u beg. Uveče su obaveštajci doneli vesti o većim pokretima neprijatelja i opasnosti od opkoljavanja čitavog terena. Neprijateljska artiljeriska vatra je bila podnoć jaka. Prilikom preuzetog povlačenja u toku noći partizani su već naišli na dva obruča kroz čije zasede su se probili jurišem. Čitav idući dan odred je bio u dodiru sa ne-

² Vidi dok. br. 4

* U informativnom izveštaju Komande pešadijske divizije »Cacciatori delle Alpi« od 31 januara 1943. navodi se: »Sektor Borovnica: Noću uoči 30 tek. grupe kom. bandita napale su uporište br. 2 garnizona Vrhnika (grupa 81 provijantske kolone), uspevši da preseknu bodljikavu žicu u blizini bunkera.

Neprijatelj je bio oteran našim brzim protivdejstvom.

Zaplenjen je jedan puškomitraljez.

Neprijateljski gubici: jedan mrtav.

— Jedan odred garnizona Polhov Gradec i odredi I bat. MVAC iz Horjula (TL — DH) izvršili su 29-og tek. čišćenje u zoni duž puta Horjul-Polhov Gradec (TI — DN) radi uspostavljanja telefonske linije, koju su kom. banditi prekinuli u toku noći 29-og tek.« (Original se nalazi u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani).

prijateljem ali do većih sukoba nije došlo. Ubijeno je: 31 Italijan i 3 bega. O broju ranjenih nema vesti. Zarobljena su 4 bega.⁴

13. II. 43 Odred vodi borbe na Samotorici. U jurišu naših partizana poginulo je najmanje 12 Italijana i bega. Bilo je više manjih borbi koje međutim ...

BR. 53

DIREKТИVE ŠTABA TREĆE OPERATIVNE ZONE — ALPSKE OD 14 FEBRUARA 1943 GOD. ŠTABOVIMA PODREĐENIH JEDINICA U VEZI SA PRESTOJECIM ZADACIMA¹

STAB ALPSKE OPERATIVNE ZONE
SLOVENACKE NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA
Na položaju, 14. II. 1943

SVIM ŠTABOVIMA ODREDA, BRIGADA² I SVIM ŠTABOVIMA BATALJONA ALPSKE OPER. ZONE

Uspesi koje su postigle savezničke vojske u novom razdoblju sadašnje opšte ofanzive protiv međunarodnog fašizma, a naročito ogromni uspesi slavne Crvene armije dali su narodima Jugoslavije i posebno još slovenačkom narodu i njegovo OF nov borbeni polet. Tako su narodi Jugoslavije u toku poslednjih meseci postigli nove velike i političke uspehe. Od partizanskih odreda iskovala se snažna Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije koja pod rukovodstvom svog Vrhovnog komandanta druga Tita izgrađuje svojim vojnim uspesima temelje budućoj sreći naroda Jugoslavije i njihovo bratskoj zajednici. Narodi Jugoslavije postigli su svojom junačkom borborom *međunarodno priznanje* i zadali teške udarce izdajničkim domaćim narodnim otpadnicima i londonskim izbeglicama. Sve to je dobilo u Antifašističkom veću narognog oslobođenja Jugoslavije još jasniji naglasak. *Narodi Jugoslavije imaju danas ne samo svoju nepobedivu narodnu vojsku, nego i svoje zajedničko rukovodstvo.*

⁴ Vidi dok. br. 144, 145, 152 i 158.

¹ Original se nalazi u arhivi CK SKS.

^{*} Misli se na Udarnu brigadu »Andrej Laharnar« koja nije formirana.

Ulaskom IOOF u AVNOJ³ naša OF je ponovo dobila priznanje da je jedina zakonita vlast na slovenačkom tlu i jedini predstavnik slovenačkog naroda.

Sve to, a naročito novi uspesi Slovenske partizanske vojske po čitavoj Sloveniji i u Primorskoj podigli su borbeni duh u primorskom narodu. Primorski Slovenci oduprli su se, jedinstveni, prinudnoj mobilizaciji koju je okupator pokušavao da izvede, odazvali se pozivu štaba SO i Pokrajinskog odbora OF za Primorsku i pošli putem narodnog ustanka. Primorski narod je na taj način neosporno potvrdio da smatra OF svojom jedinom pravom narodnom vlašću i da je spreman da žrtvuje sve u borbi za oslobođenje Primorja i njegovo prisajedinjenje slobodnoj Sloveniji u demokratskoj i na narodnoj ravnopravnosti izgrađenoj Jugoslaviji. Primorski narod je na taj način osudio sve belogardističke agente, podlu politiku londonske »vlade« i bratoubilačku delatnost Draže Mihailovića.

Sve je to bilo uzrok tako iznenadnom porastu naše vojske u toku poslednjih nedelja. Time se pred našu vojsku u Primorju, pred njene komandire, komandante i političke komesare postavljaju novi i teški zadaci. Da bi oni te zadatke što brže i potpunije izvršili, Stab alpske oper. zone sproveo je prema direktivama Glavnog štaba potrebne reorganizacije.

Prvi i osnovni zadatak naše vojske u takvoj situaciji jeste: stalnim napadima na okupatora doći do što više oružja. Oruće treba da je osnovni cilj naših akcija. Zbog toga treba učiniti brz i hitar preokret:

1. Jedinice naše vojske su operativne jedinice. Njihova prva briga, treba da je posvećena akcijama za otimanje oružja. Politički rad na terenu one treba da vrše samo tada kad ih to ne ometa u njihovim akcijama i u prvom redu tamo gde još ne postoje temelji OF org.

2. Svi štabovi, kako bataljona tako i odreda, treba da su operativni štabovi. Oni sami treba da rukovode akcijama svojih četa i bataljona. Oni ne smeju da dozvole da se pojedine čete ili čak vodovi prema svome nahodenju »tuku« sa okupatorom. Štabovi treba da planski organizuju i rukovode akcijama čitave njihove jedinice (odreda, bataljona). Tako ćemo moći da izvedemo i akcije većeg obima i da dodemo do veće količine oružja. Danas, naime, više ne postoje tako mnoge prilike za uspešne akcije koje bi mogla da izvrši jedna sama četa. Akcije treba

³ Pošto slovenački predstavnici nisu stigli na Prvo zasedanje AVNOJ-a u Bihaću, 12 decembra 1942 god. održana je sednica Izvršnog odbora Osvobodilne fronte. U vrhovni plenum AVNOJ-a bili su predloženi drugovi Kardelj, Kidrič, Leskošek, Vidmar, Pfajfar i Lubej. Za ootpredsednika bio je predložen Edvard Kocbek.

da izvode bataljoni i odredi kako bi se već unapred obezbedio uspeh, da bismo mogli -ateti neprijatelju sve oružje.

3. Rad štabova odreda i bataljona treba da je *planski*. Članovi štaba treba da na zajedničkoj sednici pretresu zadatke koji stoje pred njima, da izrade planove za akcije i da odrede zadatke koje pojedini članovi štaba treba da izvrše, bilo u okviru neke veće akcije, bilo da je u pitanju organizovanje samostalne akcije.

Drugi osnovni zadatak naše vojske u ovoj situaciji jeste: produžiti sa mobilizacijom i primati sve, *i neborce*, i na taj način spasti primorski narod od nasilja i pogibije koju mu spremaju fašisti. Da bi se postigao ovaj cilj, treba:

1. Produciti sa mobilizacijom pomoću poziva. Ta mobilizacija je uprkos oštrot formualaciji poziva *potpuno dobrovoljna*.
2. Učvrstiti uske veze sa terenskim političkim organizacijama, stalno se dogovarati sa njima i na taj način obezbediti tačnu, brzu i istovremenu mobilizaciju u pojedinim rejonima.

Drugovi!

Od Vas, uglavnom zavisi hoće li biti naša vojska sposobna da izbori sebi dovoljno oružja da bi mogla ne samo odbiti sve napade okupatora, nego biti i sposobna da zada omrznutim talijanskim nasilnicima što teže udarce i da ih konačno protera sa naše zemlje. Vi imate u svojim odredima i bataljonima sjajne, neustrašive borce. Od Vas zavisi hoće li doći do oružja i da li će biti u stanju da doprinesu svoj ideo u borbi za slobodu slovenačkog naroda. Bezbroj mogućnosti postoji gde možete da dodelete borbom do oružja. Od Vas zavisi hoće li biti te prilike uspešno i blagovremeno iskorisćene.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za
Stab Alpske operativne zone

Komandant
Mirko Bračić

**DIREKTIVA GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE OD
15 FEBRUARA 1943 GOD. ŠTABU ISTOĆNODOLENJSKOG
I ZAPADNODOLENJSKOG ODREDA ZA MOBILIZACIJU¹**

**GLAVNI ŠTAB
SLOVENACKE NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA**
Položaj, 15.11. 1943

ŠTABOVIMA IDO i ZDO

1) Vaš glavni zadatak je trenutno mobilizacija. Pritom se upravljajte prema uputstvima koja ste već primili u pogledu mobilizacije. Naročito treba da budete svesni da se danas radi o pitanju ko će mobilisati, mi ili belogardisti. Dakle, ne treba više izbegavati ni oblike prinudne mobilizacije. Ipak je potrebno da našu opštu mobilizaciju prethodno i naknadno što intenzivnije politički objašnjavamo i da što više težimo za tim da sa ljudi odazivaju mobilizaciju po ubeđenju.

Dok ne stupite u dodir sa brigadama zadržite novomobilisane drugove u odredu. Snažne i za borbu sposobne mobolisiene drugove naoružajte oružjem koje ćete oduzeti bolesnicima u svome odredu. Cim uspostavite vezu sa brigadama, pošaljite mobilisane drugove brigadama kao i dosada. Ukoliko dođete i do oružja za novomobilisane drugove, povećaćemo Vaše odrede sa perspektivom da ih pretvorimo u brigade.

Aktivnost odreda cenićemo u prvom redu prema broju novomobilisanih drugova. Odred treba da vodi pravi bilans sela svoje teritorije gde je još moguće mobilisati i vršiti mobilizaciju bez prestanka od sela do sela. Mobilizaciju treba izvoditi sistematski, to jest najpre u onim krajevima gde je moguće mobilisati najviše. Gde postoji opasnost od belogardističke ili okupatorske intervencije, postavite odgovarajuće zasede koje će Vas štititi za vreme mobilizacije.²

2) Povećajte svoju vojnu aktivnost. Usmerite je u tom smislu da stalno napadate belogardističke i talijanske patrole. Pritom treba da težite da otmete oružje. Vršite i akcije na prugama.

3) Bezuslovno treba da zaštitite bolnice koje se nalaze na Vašem terenu.

¹ Original se nalazi u arhivi CK SKS.

4) Pojačajte opšti politički rad među civilnim stanovništvom.

Cim dobijete vezu sa štabom Dolenjske zone, bićete tome štabu opet neposredno odgovorni. Pošaljite mu i ovu direktivu. Dok ne budete imali vezu sa štabom Dolenjske zone, šaljite izveštaje neposredno Glavnom štabu i to putem kojim ćete primiti i ovu direktivu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Glavni štab:

Zamenik komandanta

Politkomesar

BR. 55

**IZVEŠTAJ ŠTABA DRUGOG BATALJONA DOLOMITSKOG
ODREDA TREĆE OPERATIVNE ZONE — ALPSKE >D 15
FEBRUARA 1943 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I T *> SLO-
VENIJE O STANJU U BATALJONU¹**

STAB 2 BAT. DLO²

Položaj, 15. II. 43

**GLAVNOM ŠTABU SLOVENACKIH PARTIZANSKIH
ODREDA (KOMESARIJATU)**

Položaj;

Moralno stanje ljudstva 2 bat. DLO, koje je bilo zadovoljavajuće, u toku poslednjih dana borbe i okupatorske hajke³ nije se pogoršalo. Tome su doprinele borbe koje nisu bile bez uspeha.

Ljudstvo bat. se smanjilo jer je 27 drug. iz Gorenjske (3 četa) otišlo na svoju teritoriju. U međuvremenu mobilisali smo 5 nenaoružanih belogardista iz Podlipe i razoružali 4 člana bg. patrole u **Zibršama**. Svi su bili svrstani u redove Slovenačke partizanske vojske. U toku dana i noći (10 o.m.), za vreme borbe u **Zibršama**,* pobegli su svi sem jednog belogardiste iz razo-

¹ Original, pisan mastilom, nalazi se u arhivi CK SKS.

² Dolomitski odred

³ Vidi dok. br. 158

* Vidi dok. br. 52

ružane patrole, što je prilično shvatljivo jer su stupili u borbu **prvog** dana. Drug, ranije belogardista, koji se još uvek nalazi **u našim** redovima, ima izgleda da postane dobar partizan. Privremeno je bolničar, jer je kod bg. položio bolničarski kurs. **Danas** smo mobilisali i 2 druga iz Ligojne koji su slučajno **došli** u blizinu našeg logora.

Za vreme akcije u Zažaru, zaseda u Prošći, akcije u Zibršama i okupatorske hajke, 1 naš drug bio je lakše ranjen dok se nekoliko drugova izgubilo, od kojih trojica se još nisu vratila.

Politički rad odvijao se u slobodne dane, ali je poslednjih dana, za vreme zAseda u Prošći, akcije u Zibršama i okupatorove hajke, čime su bili zauzeti svi drug. 2 bat., zastao. Protrađivala su se uglavnom unutrašnja pitanja (kritike) i teme iz primljene literature kao: »Proletera«, »Ljudske pravice«, »Poročevalca«, »Dokumenata o bg.« itd.

Što se tiče bg., izvršili smo napad zajedno Sa DLO na Zažar, koji nije uspeo. Patrole su, isto tako, dejstvovale vatrom na uporišta bg. u Ligojni.— Prema primljenim vestima, mnogi organizatori bg. napustili su bg. redove (Vrhnika), a u sva bg. uporišta doći će talijanski komandanti.

Komandant
Mirko Čepelnik

Politkomesar
France Osov-Kajtimir

**UPUTSTVO GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE OD
17 FEBRUARA 1943 GOD. O ORGANIZOVANJU OBAVE-
ŠTAJNE SLUŽBE U NOV I PO SLOVENIJE¹**

**GLAVNI STAB
SLOVENACKE NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA**

17. II. 1943

**UPUTSTVA ZA IZGRADNJU OBAVEŠTAJNE SLUŽBE
U SNOV I PO**

Da bi se obaveštajna služba prilagodila izvršenoj reorganizaciji naše vojske izdajemo, u saglasnosti sa uputstvima GŠ NOV I PO Jugoslavije, sledeča uputstva:

**I. ORGANACIONO UREĐENJE OBAVESTAJNOG SEKTORA
U SNOV I PO I SARADNJA SA OBAVESTAJNOM SLUŽBOM
BEZBEDNOSTI (VOS)**

1) Na čelu obaveštajnog sektora u SNOV i PO stoji g'avni obaveštajni centar pri Glavnem štabu SNOV i PO (GOCGP). On je odgovoran za svoj rad neposredno obaveštajnom sektoru NOV i PO Jugoslav¹je i Glavnem štabu SNOV i PO. GOCGP šalje redovne izveštaje Glavnem štabu SNOV i PO i obaveštajnom sektoru pri VŠ NOVJ.

2) Pri štabovima operativnih zona formiraju se *obaveštajni centri operativnih zona* koji su neposredno odgovorni za svoj rad GOCGP i štabu operativne zone SNOV i PO. U cilju koordinacije obaveštajnog rada obaveštajni centar operativnih zona (OCOZ) održava najtešnje veze sa odgovarajućim pokrajinskim komisijama Obavešta^ne službe bezbednosti (PKVOS) koje su dužne da ga obaveštavaju o svim činjenicama koje su važne za delatnost štabova operativnih zona.

3) Pri brigadama se formiraju *brigadni obaveštajni centri* (BOC) koji su neposredno odgovorni za svoj rad OCOZ i svome štabu. Oni održavaju najtešnje veze sa odgovarajućim okružnim komisijama VOŠ-a (OKVOS) u cilju prikupljanja podataka koji su važni za delatnost brigade.

4) Pri odredima se formiraju *obaveštajni centri odreda* (OOC) koji su neposredno odgovorni za svoj rad OCOZ i štabu

¹ Kopija originala, umnožena na ciklostilu, nalazi se u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.

svoga odreda, a istovremeno su usko povezani sa odgovarajućim OKVOS, odnosno rejonskim povereništvima VOS-a (RPVOS). Oni su dužni da obaveštavaju o prikupljenim podacima i BOC ukoliko brigada dolazi prilikom svojih pokreta na područja odreda.

5) Pri štabovima bataljona i komandama četa uvodi se funkcija obaveštajca koji je odgovoran za svoj rad neposredno BOC, odnosno OOC i svome štabu, a istovremeno održava najtešnji kontakt sa odgovarajućim RPVOS i mesnim povereništvima VOS (KPVOS) u cilju prikupljanja podataka koji su važni za delatnost vojnih jedinica.

6) Pri većim odredima mogu se, prema potrebi, fornirati i *obaveštajni centri bataljona* kad bataljoni imaju određen veći i stalni teren.

7) BOC, OOC, obaveštajci bataljona i četa treba istovremeno da teže da stvore vlastitu mrežu poverenika na terenu kojim se kreću, u svim organizacijama i aparatu neprijatelja itd.

8) U cilju što bržeg korišćenja podataka treba stvoriti što tešnju saradnju sa VOS-om na terenu. Ova saradnja treba da bude izražena kako obz'rom na organizacionu pomoć, dostavljanje i razmenu podataka, tako i obz'rom na akciju protiv neprijateljskih špijunskih petokolonaških i kakvih god bilo izdajničkih uporišta.

II. LLCNI SASTAV I ODGOVORNOST U OBAVESTAJNIM CENTRIMA

1) Na čelu obaveštajnih centara stoje načelnici odgovarajućih centara.

2) Načelnici obaveštajnih centara lično su odgovorni za čitav rad na obaveštajnom sektoru njihovog područja i za rad svih specijalnih sektora koji su povereni njihovoj odgovornosti.

3) Broj saradnika u pojedinim centrima ne može se odrediti unapred. Treba se upravljati prema stvarnim potrebama. O tome odlučuje odgovorni načelnik u saglasnosti sa v^šim obaveštajnim rukovodstvom i svojim štabom.

4) Promene u kadrovskom sastavu obaveštajne službe u vojsci mogu izvršiti viši obaveštajni centri u saglasnosti sa odgovarajućim štabovima.

5) Za kadrove obaveštajne službe bezbednosti treba odarati drugove koji tome najviše odgovaraju, koji sami pokazuju volju za taj rad i sposobnost za ovaj težak zadatak. Oni treba da su bistri, hladnokrvni, prisebni, okretni ljudi, da poseduju sposobnost za brze orientacije, brzog raspoznavanja,

ocenjivanja i kombinovanja činjenica. Oni treba da su do krajinosti odani oslobođilačkoj stvari slovenačkog naroda, hrabri, smeli i ubeđeni da za njih ne postoje prepreke koje ne bi mogli da savladaju.

Ovi prekaljeni kadrovi treba, razume se, da se na samom terenu služe svim i svakojakim ljudima od kojih bi mogli da dobiju bilo kakve podatke.

III. ZADACI OBAVEŠTAJNOG SEKTORA U SNOV I PO

1) Obzirom na obaveštajnu službu u vojsci treba praviti razliku između dva pravca:

- a) Obaveštajna služba *odreda*, koji treba da organizuje svoju obaveštajnu mrežu kao stalni aparat koji služi samom odredu, a i svim drugim našim vojnim jedinicama koje prilikom svojih pokreta dolaze na njihov sektor, za tu službu je vezana naročito obaveštajna služba štabova operativnih zona.
- b) Obaveštajna služba mobilnih jedinica u brigadi koja treba da ima širok obaveštajni aparat koji odgovara specifičnim oblicima brigadnih mobilnih jedinica i istovremeno se oslanja na rezultate obaveštajne službe odreda i terenske VOS.

2) Obaveštajna služba mobilnih jedinica vrši ulogu neke vrste prethodnice pre pokreta i operacija svojih jedinica. Njen zadatak jeste da blagovremeno prikupi i spremi za korišćenje sve potrebne podatke o neprijatelju sa ciljem da omogući svojemu štabu donošenje realnih zaključaka i uspešno rukovodstvo. Njena delatnost treba da dođe do izražaja naročito u fazi priprema za predviđene operacije. Ako je obaveštajna služba mobilnih jedinica temeljito organizovana i ako se njeni organizatori brzo snalaze u svakoj situaciji, nikada neće moći da se desi da neprijatelj iznenadi našu vojnu jedinicu.

3) Obaveštajna služba mobilnih jedinica treba, u prvom redu, da se oslanja na terensku službu odreda i terenskog VOS-a. Organi VOS-a na terenu dužni su da samoinicijativno pruže brigadnim obaveštajnim centrima sve potrebne podatke koji se odnose na uslove vojnih operacija brigada.

4) Odredi organizuju svoju obaveštajnu službu, kombinujući mobilne i stalne terenske obaveštajne službe. Osim obaveštajnog centra odreda oni formiraju i obaveštajne centre bataljona u cilju što intenzivnije organizacije vojne terenske obaveštajne službe. Obaveštajni centri bataljona organi-

zuju mrežu terenskih poverenika u svim krajevima svoga područja.

5) GOC, OCOZ, BOC, OOC imaju dva sektora:

- a) obaveštajni,
- b) kontraobaveštajni.

6) Zadaci obaveštajnog sektora:

a) prikupljati podatke o neprijatelju, — operativni podaci o organizaciji i formaciji neprijateljske vojske, raspored snaga, sastav, naoružanje i oprema, položaji i njihova utvrđenja, način obezbeđenja mesta, sela, objekata, komunikacija itd., namere neprijatelja, kretanje neprijatelja na pojedinim komunikacijama itd.

b) Moralno stanje neprijateljskih vojnika, oficira i podoficira, odnosi između vojnika i komandnog sastava, red i disciplina u neprijateljskoj vojsci, borbena aktivnost neprijateljskih jedinica, kvalitet komandnog kadra i vojnika, ratna iskustva neprijateljskih jedinica, njihov nacionalni i socijalni sastav itd.

c) Materijalno stanje neprijateljskih jedinica, naoružanje, municija i ostala oprema, ishrana, zdravstveno stanje itd.

d) Odnos vojske i komandnog kadra neprijateljskih jedinica prema našoj vojsci, šta govore o nama i o našoj borbi uopšte.

e) Odnos neprijatelja prema civilnom stanovništvu, ima li on uporište i gde, ko ga potpomaže, gde ima špijune, nasilje, plen itd.

f) Treba odvojeno navoditi podatke o okupatoru, o belogardistima i mihailovićevcima itd.

g) Prikupljati podatke o stanju narodnih masa, o raspoloženju, njihovom odnosu prema nama i neprijatelju, njihova izdržljivost, ishrana, odnos naroda prema glavnim neprijateljskim organizatorima itd.

h) Moralno stanje naših jedinica, odnosi između partizana i komandnog kadra, omiljenost komandnog kadra, odlike i nedostaci komandnog kadra i partizana, odnos partizana prema civilnom stanovništvu itd.

7) Zadaci kontraobaveštajnog sektora:

Osnovni zadatak ove sekcije je borba za odbranu od neprijateljske špijunaže. Ovaj zadatak sastoji se u sledećem:

a) Suzbijanje lažnih i tendencioznih vesti o snazi i moći fašističke vojske i njenih pomagača (bele garde i mihailovićevaca), objašnjavanje narodu istinitih činjenica, vesti i rezultati naše dosadašnje borbe. Našu NOV treba prikazati kao jedino pravu, istinski narodnu vojsku.

b) Na masu treba uticati vaspitno i ne iznosi u javnost podatke o našoj vojnoj sili i operacijama koji **bi** mogli koristiti neprijatelju. Objavljivati treba samo službeno objavljene vesti.

c) Tražiti i otkrivati neprijateljske obaveštajne centre, agente i špijune, otkrivati njihov sistem rada, pri-premiti protivmere tim pokušajima i likvidacije neprijateljskih obaveštajnih organa. U zgodnjim prilikama zadatak ovog sektora sastoji se i u tome da ubaci u neprijateljsku obaveštajnu mrežu svoje ljudi koji treba da otkrivaju neprijateljsku mrežu. Zadatak ovog sektora je, isto tako, da proturi neprijatelju preko odgovarajućih elemenata podatke o našim snagama koji ne odgovaraju stvarnom stanju i imaju za cilj da neprijatelja zbune i skrenu na pogrešni put, da navedu neprijateljski komandni kadar na pogrešne zaključke i odluke.

IV. DOSTAVLJANJE IZVESTAJA

1) U obaveštajnim komisijama, centrima i povereništvima prikupljaju se, sređuju i preraduju izveštaji nižih obaveštajnih centara. Istovremeno se proučavaju i preduzima u potrebne mere za iskorišćavanje tih podataka. O svemu tome, to jest o prikupljenim podaema i preduzetim merama, komisije, centri i povereništva sastavljaju redovne izveštaje koje šalju prvom višem obaveštajnom forumu.

2) Izveštaji treba, uglavnom, da sadrže sledeće podatke shodno gore pomenutim zadacima: o neprijatelju — njegovoj snaži, delatnosti, namerama, organizaciji, naoružanju, materijalnim sredstvima, o njegovim špijunima, agentima, o neprijateljskoj obaveštajnoj službi, o njegovoj materijalnoj bazi (industrija itd.) itd.

b) Podatke o narodnim masama — o odnosu masa prema nama, ko podupire OF, ko neprijatelja, ko i gde su javni i prikriveni neprijatelji, odnos masa prema neprijateljima, šta treba učiniti da se suzbiju uticaj i manevri neprijatelja itd.

cl) Podatke o situaciji oslobodilačkog pokreta, o eventualnom rovarenju neprijatelja, o greškama i negativnim pojavama u oslobodilačkom pokretu itd.

d) Opšte zaključke — koji podaci iziskuju brzo rešenje, koji podaci su već dati na korišćenje, kome je već poslat isti izveštaj u cilju korišćenja podataka, šta je preduzeto od strane raznih obaveštajnih organa i drugih foruma, sugestije u vezi sa daljim razvitkom itd.

3) Izveštaji treba da budu istin'ti, jasni i razumljivi. Izveštaj je potpun i precizan ako sadrži sve podatke o odre-

đenom sektoru neprijateljske delatnosti potrebne za našu akciju Nepotpuni izveštaji mogu se slati samo u hitnim slučajevima sa napomenom zašto su ostali nepotpuni.

Izveštaji će biti od koristi jedino ako budu istiniti, tj. ako nretstavljuju stvarno stanje stvari o kojima se izveštava. Neistiniti izveštaji pretstavljaju nečastan čin i krvice treba najstrožije kazniti.

Prilikom pisanja izveštaja treba umeti praviti razliku između važnog i nevažnog, korisnog i nekorisnog itd. Izveštač treba da piše svoj izveštaj, gledajući kroz prizmu direktnog korišćenja njegovih podataka. Izveštaj treba da je sastavljen jasno, bez ikakve dvosmislenosti. U nekom izveštaju smo npr. čitali: raspoloženje masa delimično se poboljšalo, delimično pogoršalo. Razume se da niko neće prokljuviti na osnovu takve formulacije šta se zaista desilo sa raspoloženjem naroda.

Iz izveštaja treba da se jasno vide izvori, odnosno njihova veća ili manja verodostojnost. Treba da se vidi jasna razlika između onoga što su naši obaveštajci sami videli i ustanovali i onoga što su čuli i ustanovali preko trećih, manje pouzdanih ljudi.

4) Izveštač treba da teži za tim da izveštaj stigne što pre u ruke onome kome su podaci potrebni. Zastareli podaci nikome nisu od koristi. Izveštaji treba da se šalju redovno prvo višem obavštajnijom centru, u hitnim slučajevima treba da se šalju direktno onome adresantu, kome su podaci najpotrebniji. U naročito važnim i delikatnim slučajevima niži centri i komisije mogu da se obraćaju direktno na GOO ili CK VOS-a.

5) Izveštaji obaveštajnih centara i komisija kada su delikatnijeg sadržaja treba da se šalju po naročitom kuriru kome prethodno treba dati uputstva kako da postupi sa pismom u slučaju opasnosti. Nužno je da se uvede potrebno šifrovano dopisivanje između pojedinih komisija i centara.

ZAKLJUČAK

Sva dosada izdata uputstva o organizaciji obaveštajne službe nevažeća su i otsada treba postupati samo prema ovim uputstvima.

Ova uputstva su poverljivog karaktera i ne smeju stići u ruke neprijatelju, niti ljudima koji nisu zaposleni na tome sektoru.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Glavni štab
Slovenačke narodnooslobodilačke
vojske i partizanskih odreda

ZAPOVEST ŠTABA TRINAESTE PROLETERSKE UDARNE
BRIGADE »RADE KONČAR« OD 17 FEBRUARA 1943 GOD
PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA PLETERJE*

STAB XIII PROLETERSKE UDARNE BRIGADE
»RABE KONCAR«
HRVATSKE
Op. Br. 156
dne 17 II 1943 g.

Z A P O V I J E S T B R O J 4

(Sekcija Novo Mesto — Samobor 1:100.000) . i

Prema dobivenim podatcima neprijateljska posada koju sačinjavaju bjelogardisti u jačini oko 300 vojnika sa nekoliko automatskog oružja nalazi se u Man. Pleterju; U Donjoj Brezovici nalazi se oko 150 bjelogardista sa Štabom, naoružani sa nekoliko lakih automatskih oruđa. Raspored snaga neprijatelja u Donjoj Brezovici vidi se iz priložene skice.² Oko nekih zgrada nalaze se i žičane prepreke; u Št. Jerneju nalazi se oko 500 Talijana naoružanih sa dva topa pored automatskog oruđa; u Kostanjevici nalazi se oko 120 Talijana i 100 bjelogardista.

U noći — 18 i 19 februara naša Brigada, Udarna brigada »Ivana Cankara« i »Toneta Tomšića« izvršit će napad i uništenje neprijatelja u Pleterju i Donjoj Brezovici.

Za izvršenje ovog zadatka;

N A R E Đ U J E M O :

1) a) II Proleterski bataljon napadat će sa južne strane neprijatelja koji se nalazi u Donjoj Brezovici. Napad izvoditi ćestom Šmarje, ne dozvoliti da se borci kreću ćestom nego vrtovima, koristeći uvijek zaklone. Pretpostavlja se da bi neprijatelj mogao biti u selu Šmarje, stoga prije prolaza kroz isto selo izvršiti pretres, ali se pritom mnogo ne zadržavati. Da ne bi bilo gomilanja snaga u prvi napad treba baciti dvije čete, dok jednu imati kao bataljonsku rezervu koja će se pomicati kako god budu nastupale predhodne dvije čete. Kod nastupanja dobro obratiti pažnju prema Pleterju, jer bi ne-

¹ Original se nalazi u arhivi Vojnoistoriskog instituta (reg. br. 46/1, k. 721).

² Skica nije sačuvana.

prijatelj eventualno mogao pobjeći. U tu svrhu isturivati patrole koje će ujedno kontrolisati taj prostor i održavati vezu sa **Udarnom** brigadom »Ivana Cankara«, koja će napadati neprijatelja u Pleterju.

b) I Proleterski bataljon jednom četom napadat će neprijatelja u Brezovici sa zapadne strane, koristeći za privlačenje potok. Sa ostatkom snaga nalazit će se u Brigadnoj rezervi.

c) III Proleterski bataljon davat će osiguranje prema Št. Jerneju između Donje Brezovice i St. Jerneja. Zasjeda će se postaviti sa leve strane ceste Pleterje — St. Jernej. Bataljonu se pridodaju dva teška mitraljeza.

d) I i II Proleterskom bataljonu pridodaju se po jedan laki bacač mina. Ostatak Cete pratećih oruđa i Mitraljeska četa nalazit će se u Vrhopolju.

2. Napad na neprijateljsku posadu mora biti brzo i energetično izведен. Štabovi bataljona naročitu pažnju obratit će da za vreme nastupanja i u zasjedi ne budu gomilanja snaga, jer će se na taj način onemogućiti efikasno djestvo neprijateljske artiljerije iz St. Jerneja. Isto tako štabovi bataljona pobrinut će se i pri tom kontrolisati komande četa da se na položajima praktikuje pravljenje zaslona. Pošto neprijatelj ima i žicu oko zgrade potrebno je pribaviti izvestan broj kliješta. Pošto je sektor na kome ćemo operisati za nas nepoznat štabovi bataljona i komande četa postarat će se da u svakom selu kroz koje budemo prolazili informišu se o neprijatelju i uzmu potreban broj vodiča.

3) Početak napada biće tačno u 22 časa. Prije glavnog napada na neprijatelja u selu na znak bijele raketle biće poslana jedna topovska granata u selo Donja Brezovica, a istovremeno će svi laci bacači po jednu minu baciti u selo, a zatim će uslijediti juriš.

Znaci raspoznavanja biće, za 18. II. KARABIN-KARLOVAC.

4) Stab Brigade prije napada nalazit će se u selu Jelšama. Brigadno previjalište nalazit će se u Vrhopolju.

U 11 sati 18. II. Brigada će krenuti iz Gornje Vasi pravcem Petričko Selo, Tomaševci, Sopote, Blaževa Gora (kota 974), Pirčev Hrib (kota 939), Javorovica, k. 618, Vratno (kota 449), Donje Vrhopolje — Zvabovo itd. Marševski poredak biće sledeći: III. bat., Četa za vezu, II bat., Četa pratećih oruđa, Mitraljeska četa i I Proleterski bataljon. Štabovi bataljona pobrinut će se da putem ne bude nepotrebnog zadržavanja radi nepoznavanja puta, stoga su dužni iz sela kroz koja budemo kretali (Tomaševci, Kekići itd.) uzeti vodiče. Noćašnju noć isko-

ristiti za puno odmaranje, a sjutra ujutro prirediti obilat ručak i doručak za borce, na put ponijeti jedan obrok suhe hrane.

Sutra 18. II. u 9 sati ujutro komandanti i komesari bataljona, te komandiri i komesari četa Brigade doći će u Stab brigade na savjetovanje. Bataljone i čete dovesti će njihovi zamjenici. Naročitu tačnost obratiti pokretu iz Gornje Vasi koji mora biti u 11 sati.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Politkomesar
Božo Spaček

Komandant
Bulat Rade

Na znanje: Štabu II Operativne zone. —

Operativnom Štabu hrvatskih i slovenačkih brigada.

Na znanje i postupak: I, II, III Proleterskom bataljonu. Mitraljесkoj četi, Četi pratećih oruđa i Četi za vezu.

BR. 58

IZVEŠTAJ ŠTABA ZASAVSKOG BATALJONA OD 17 FEBRUARA 1943 GOD. ŠTABU KAMNIŠKOG ODREDA O UPADU U SELO DOL PRI LJUBLJANI¹

STAB
ZASAVSKOG BATALJONA
KAMNIŠKOG ODREDA
IV OPERATIVNE ZONE

Na položaju 17. II. 1943

ŠTABU KAMNIŠKOG ODREDA

Ratni izveštaj:

16. II. 1943 je Zasavski bataljon ojačan sa 2 četom Kamniškog odreda upao u selo Dol pri Ljubljani sa ciljem da uništi belogardističku bandu od 5 članova, da izvrši rekviziciju u opštini, pošti, da uništi fabriku boja i fabriku kisika i da uništi graničarske i žandarmeriske patrole koje patroliraju po varoši i okolini.

Original, pisan mastilom, nalazi se u arhivi CK SKS.

Za izvršenje akcije poslane su 3 zasede sa po 10 strelaca i i puškomitriljezom za osiguranje prilaznih puteva, 2 zasede iste jačine za blokadu žandarmerije i graničarske stanice i više manjih odeljenja za izvršenje sabotažnih akcija u tvornicama, pošti i opštini.

Napad je započeo u 8" uveče. Zaseda za blokadu graničara je odmah kod dolaska na mesto naišla na 2 graničara i ubila ih. Oružje nisu imali kod sebe jer su se vraćali iz gostionice. Odmah zatim su graničari iz stanice otvorili jaku vatru iz pušaka, automatskog oružja i bacili tromblonske bombe. Zaseda je uprkos tome ostala na mestu.

U to vreme stigla je pomoć iz Beričeva i od Ihana. Zasede su dugo branile prilaz na tim mestima ali su se zbog nadmoćnosti neprijatelja povukle. Gubici kod neprijatelja nisu poznati.

U međuvremenu ostala odeljenja izvršila su sabotažne akcije u tvornici boja, gde su digli u vazduh sve mašine. Izvršena je rekvizicija u opštini: 1 radioaparat, 2 pisaće mašine; na pošti: 1600 RM, 2 bale materijala za odela, uništeni su telefon i ostale naprave; u školi 1 radioaparat i kinoaparat. Pored toga izvršena je politička akcija sa narodom koji je bio u školi na kinopretstavu.

Zaseda 1 i 2 čete izvršila je upad u Dolsko. Rekviriran je radioaparat. Posle toga zaseda je na cesti napala vojni kamion pun vojnika koji su došli u pomoć Dolu. Bilo je ranjeno više okupatorskih vojnika, a verovatno i nekoliko ubijeno jer su se čula zapomaganja. Kamion je vozio dalje.

Pola sata kasnije ista zaseda napala je na cesti patrolni auto. Isti se odmah zaustavio i posada je pobegla. Automobil je odmah zapaljen jer je zaseda jurišala.

Odeljenje druga Petruške² nije pohvatalo belogardiste jer, prema izjavi druga Pavla i Kamniške čete, nije htelo zbog pucnjave u varoši voditi odeljenje do njihovih kuća.

Mi nismo imali nikakvih gubitaka.³

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar
Berkopeč Josip

Komandant
Janez Kranjc

² Peter Kos

¹ Vidi Jože Štok-Korotan, »Jeklena pest«, Ljubljana 1953, str.

IZVEŠTAJ ŠTABA KAMNIŠKOG BATALJONA OD 17 FEBRUARA 1943 GOD. ŠTABU ČETVRTE OPERATIVNE ZONE — ŠTAJERSKE O SUKOBU SA NEPRIJATELJEM U KALIŠAMA I U LAŠNI¹

Izveštaj Kam. B.

17. II. 43

Akcija na Kališama, 21 I. 43

134 drug. Kam. B. stiglo je na Kališe oko 5 časova ujutro. Zatim su postavljene straže na 4 mesta. U 3 časa posle podne, za vreme političkog časa koji se održavao po četama, sedeći po podovima, stražar na brdu iznad kuća počeo je da puca na Nem. Odmah zatim je osmatrač oooalio metak sa tornja. On nije primetio Nem. ranije dok su se prevezli drumom pored žage u Crnu, [uprkos tome] što je imao dobar pogled na drum.

Prilikom povlačenja, čim je počela pucnjava, drug. novi boj koji su [kasnije] poginuli ili bili zarobljeni odbili su da se povuku i uprkos poziva kom. i politkomesara ponovo posedali u zgradu. Neki su počeli čak da plaču. Kad su se Nem. približili, dizali su ruke da se predaju, a Nem. su ih, bez obzira na to, streljali. Ostale su zarobili žive. Prema izveštajima gubici iznose 18 mrtvih i 22 zarobljenih.

U međuvremenu je 6 starih drugova poginulo prilikom povlačenja, Nem[cima] kao što smo čuli četiri. Naši stari po imenu: Kostaja,² polkom, odreda, polkom. Kok. b. Lado,³ Miha.⁴ Javor, Marjan,⁵ Rajko.⁶ Za nove, od kojih su 3 iz Kokr. bat., još nemamo imena.

Prilikom povlačenja dvojica su htela da se zajedno predadu. Kad su digli ruke, Nem. je jednog ubio dok se drugi opametio i potrčao napred. Bio je samo ranjen.

Za to vreme u Kokr. bat. bilo je još 32 druge.

Na Lašnu nas je stiglo 106. Jedan dan je bilo mirno, sledećeg dana ujutro, prilikom povlačenja, smo se susreli. Tu su poginula tri stara druga: Savo,⁷ Miško⁸ i Slavko,⁹ jednog nov. na-

¹ Original, pisan mastilom, nalazi se u arhivi CK SKS.

² Tone Stefe

^a Slavko Kovač

⁴ Franc Prelovšek

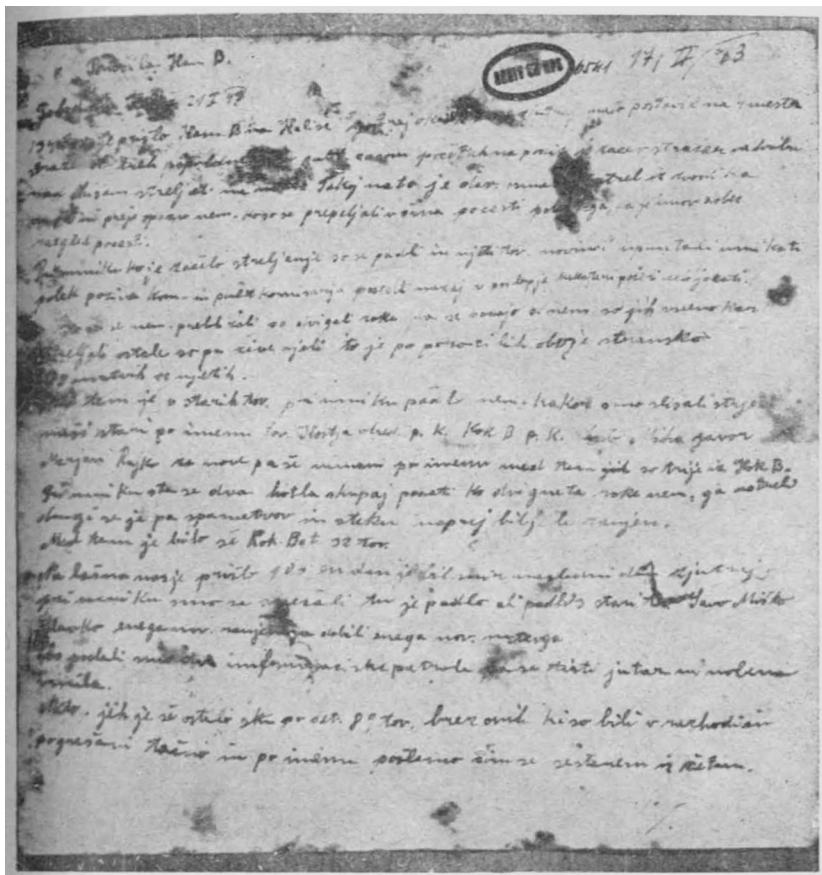
⁸ Franc Poljanšek

" Rudi Masel

⁷ Ivan Pogačar

⁸ Miha Močnik

* Franc Lekan

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 59

Sli ranjenog, jednog nov. mrtvog.¹⁰ Poslali smo dve izviđačke patrole **ali** se onog jutra nijedna nije vratila.

Posle toga ostalo je po čet. još 89 drug., bez onih koji su bili u rashodu i nestali. Tačan broj imena poslaćemo čim se sastanemo sa četama.

Likvidacije seoskih špijuna:

8. II. 43 Franc Šinkovec, Radomlje kod Kamnika.

8. II. 43 Karol Kokal, Jarše kod Kamnika

9. II. 43 Kopitar Ivan, Mengeš kod Kamnika

25. XII. 42 Lik. Matiček, izdajnik iz Kranja, Brda kod Krasne. U međuvremenu bilo je još nekih špijuna oko Nove godine čije tačne podatke će poslati idućom vezom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Mohor Iskra
Molk Jakob

BR. 60

UPUTSTVO GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE OD 18 FEBRUARA 1943 GOD. ŠTABU DRUGE OPERATIVNE ZONE — NOTRANSKE ZA MOBILIZACIJU NA SEKTORU RIBNICA — SODRAZICA I U LOŠKOJ DOLINI¹

**GLAVNI STAB
SLOVENACKE NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE •
I PARTIZANSKIH ODREDA**
Položaj, 18. II. 1943

ŠTABU NOTRANSKE OPERATIVNE ZONE

1) Slažemo se što ste izabrali za područje svojih operacija sektor Ribnica — Sodražica i što nameravate da zatim krenete u Lošku Dolinu.²

2) Svojim pokretima i operacijama treba da obuhvatite, svakako, što širi prostor. Bilo je pogrešno što ste se doSada zadržavali samo na Mokrecu i u okolini gde nisu postojali nikakvi uslovi za borbu i mobilizaciju novog ljudstva. Isto tako je bilo pogrešno što ste se zalepili za pojedine tačke, mada je

¹⁰ Vidi dok. br. 125.

¹ Original se nalazi u arhivi CK SKS-

^a Vidi dok. br. 42

bilo oč'gledno da ih ne možete brzo zauzeti. Mislimo da bi Vaše operacije trebalo da pretstavljuju, takoreći, sistem i kombinaciju napada na pojedina neprijateljska uporišta, izmamljivanja neprijatelja iz njegov'h uporišta, napada na komunikacije i jako pokretljivih zaseda (ali nikako mrtvih zaseda) protiv neprijateljskih patrola pa i kolona. Obzirom na naš trenutni osnovni zadatak, tj. mobilizaciju novih partizana, u borbenom i operativnom pogledu Vaš osnovni zadatak je otimanje oružja. Sa toga stanovišta treba, u prvom redu, trenutno određivati i planirati sve Vaše akcije. Jednom rečju — služite se zaista *elastičnom* taktikom koja istovremeno sadrži Vašu maksimalnu pokretljivost i ofanzivnost.

3) Mobilizacija novih partizana je sada, uopšte, naš osnovni zadatak. Pitanje se danas postavlja ovako: ili će mobilisati belogardisti ili okupatori, ili mi. Zbog toga smo naredili, kao što Vam je već poznato, opštu mobilizaciju, makar bila ova opšta mobilizacija delimično i prinudna. Ide se, razumljivo, za tim da sve te mere prethodno i naknadno politički objasnimo i dovoljno intenzivno politički radimo sa mobilnim borcima. Mobilizac'ja na sektoru Ribnica — Sodražica i u Loškoj Dolini je, prema tome, trenutno Vaš osnovni zadatak.

Vaše dalje pokrete treba da podesite tako da čete povući sve snage iz Notranjske u partizane.

Naša mobilizacija u Gorenjskoj, Štajerskoj i Primorskoj vrlo dobro napreduje. Prilično snaga, dobijenih tom mobilizacijom, moći ćemo da damo i Vašoj brigadi. S toga je, razume se, hitno potrebno da otmete oružje za njih jer će doći nenaoružani.

4) Naročito poglavje u našoi[^] mobilizaciji su internirci koje okupator vraća. Dosada ste bili u tom pogledu suviše sentimentalni. Naši ljudi, opšte uzev. misle da su internirci sasvim iscrpeni, pa ih zbog toga ne mobilišu. Zato se dešava da ih mobilišu bslogardisti. To treba sprečiti na svaki način. Bezuslovno treba da mobilišete sve internirce koji su na bilo koji način sposobni, ako ne drukčije i prinudnom mobilizacijom. Pobrinite se da oni, obzirom na svoju iscrpenost, dobiju u jedinicama bolju i izdašniju hranu i da ih sistematski privikavate na veće napore. Kod kuće možete ostaviti samo one internirce koji zaista nisu sposobni za borbu i od kojih ni beli neće imati koristi.

5) Kao što smo dosada, tako i sada naglašavamo da ste dužni da intenzivno politički radite msđu civilnim stanovništвом i da je potrebno da obezbedite što korektnije odnose partizana prema civilnom stanovništvu.

6) Obaveštavamo Vas da su naše brigade, koje su na hrvatsko-slovenačkom graničnom sektoru izvršile svoju dužnost u zajedničkoj borbi čitave Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije protiv nemačke ofanzive na oslobođenu teritoriju, imale veliki uspeh. Prema još nedovoljno proverenim vestima, one su uništile 700 Talijana, opkolile Gambaru, zaplenile 3 laka i i teški m'nobacač. i brdski top, vrlo mnogo pušaka, municije i vojne opreme. Pokušajte da što pre uspostavite vezu sa brigadama koje se vraćaju. Cim bude moguće, ponovo ćemo izraditi jedinstven operativni plan. Ako uspostavite vezu sa brigadama ranije, pre nego što se mi povežemo, odmah otpočnite sa zajedničkim dejstvom.

7) Obavestite nas što pre o situaciji kod Vas i o Vašem radu. Uspostavite vezu sa Dolenjskom i obaveštavajte nas i o **Dolenjskoj**.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Glavni štab

Politkomesar

B. Kidrič

B.R. 61

DIREKTIVA GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE
OD 18 FEBRUARA 1943 GOD. ŠTABU ČETVRTE OPERATIVNE ZONE — ŠTAJERSKE ZA PROMENU VOJNE TAKTIKE I SPREČAVANJE RAZVITKA BELE GARDE NA TERRITORIJI ŠTAJERSKE¹

GLAVNI STAB
SLOVENACKE NARODNOOSLOBODILAČKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA
Položaj, 18.11. 1943

ŠTABU ŠTAJERSKE OPERATIVNE ZONE

1) Kao što smo već razgovarali sa drugom Skalom,² osnovni uzrok svih naših teškoća je nepravilna taktika. Pritisak neprijateljskih snaga danas, nesumnjivo, nije veći nego što je bio prošle godine. Ali, uprkos tome, još niste dovoljno napredovali. Vi uvek jednostavno čekate da vas neprijatelj

j- ¹ Original se nalazi u arhivi CK SKS.

* Peter Stante

napadne. Na taj način primate borbu pod što nepovoljnijim uslovima. Ni koncentracije koje ste izveli nisu mogle doneti željeni uspeh jer su i nadalje imale defanzivni karakter. One su se zbog svog defanzivnog karaktera pokazale čak i štetne. Vaša glavna briga je bila kako ćete prezimeti. — Kad vam mi tako oštro govorimo o svim vašim greškama, ne smete dobiti ut'sak da ne umemo oceniti vaše ogromne žrtve i teškoće koje su, bez sumnje, veće nego igde, kao i požrtvovanost i junaštvo vaših kadrova i ljudstva. Ne! Mi smo svega toga vrlo dobro svesni. Ali, upravo zato, da bi se sve ogromne žrtve koje su u Štajerskoj već dali naši ljudi, za'sta pretvorile u bogate plove, treba iskoreniti sve što je prepreka našem vojnom potku. A takva osnovna prepreka je upravo vaša defanzivna taktika.

Opet i opet naglašavamo da treba da pređete u ofanzivu. U početku ne pravite velike planove koje nećete moći da izvedete. Ne dozvoljavajte patrolama da se tako slobodno kreću kao što su se kretale dosada. Napadajte svuda. Blagovremeno izbegavajte hajke i frontalnu borbu, ali ne samo povlačenjem, nego i udarajte sa strane na koje god bilo njihovo slabo mesto čim se izvučete iz obruča. tCombinujte koncentracije svo^h snaga sa dekoncentracijama, kako vam trenutno bude najzgodnije. Pri tome budite elastični; jer vi, ipak, imate dovoljno borbenog iskustva. Ukratko: cilj je da se nemačke snage oseća u, na bilo koji način, stalno ugrožene i da postanu svesne defanzivnosti, a ne da stalno nose u svesti sliku ofanzivnih hajki protiv vas. Taj psihološki momenat partizanske udarosti je ona osnovna poluga koja nam u uslovima brojčane i tehničke nejednakosti pomaže napred. Dakle, glavni zadatak Štaba zone je da preduzme sve da pređemo u ofanzivne akci,e. Vremenski uslovi i razvoj događaja idu nam dosada u tom pogledu u svemu na ruku.

2) Ako pravilnom vlastitom ofanzivom uskoro pripremite pogodan teren među civilnim stanovništvom i među nemačkom oružanom silom, moći ćemo da vam pošaljemo u pomoć brigade kao što smo se već dogovorili sa drugom Skalom. Znajte da mi ne možemo i ne smemo rizikovati brigade dok ne stvorite, u taktičkom i političkom pogledu, uslove za njihov dolazak kao što smo gore govorili. Vi ste oni koji treba da, vlastitom ofanzivnošću stvorite uslove za dolazak brigada.

3) Šaljite nam tačne izveštaje o političkom i vojnom razvitu kočhvam i o sazrevanju uslova da bismo poslali brigade Mislimo da će taj momenat nastupiti u prvom redu onda kada na terenu više ne bude mnogo nemačkih snaga i kad ih naterate na odbranu. Brigade, koje će doći, imaće zadatak da dignu

opšti narodni ustanak i nikako ne smeju doživeti put i rezultate kakve je doživela II grupa odreda.

4) Trenutno je vaš glavni zadatak mobilizacija novih snaga. Ukoliko ne možete da ih naoružate, šaljite ih bezuslovno na sektor Ljubljanske provincije. Vaše mišljenje da treba da vam ib odmah vratimo naoružane je pogrešno. Prvo, mi nemamo oružje odmah pri ruci, drugo, za nove mobilisane druge je bolje ako ih za neko vreme uključimo u brigade koje su danas zaista vojne jedinice sa vojnom formacijom i da ih, zatim, izvežbane, pune istinskog vojničkog duha i ofanzivnosti, pa i naoružane, vraćamo vama.

5) Primili smo pouzdano obaveštenje da belogardistički agenti šalju svoje ljude u blizinu granice na nemačku teritoriju sa zadatkom da hvataju ljude koji beže od nemačke mobilizacije, da ih prebacuju na teritoriju Ljubljanske provincije i tamo ih uključuju u Belu gardu, često obmanjujući ih da idu u partizane. Upozoravamo vas na ovu veliku opasnost i na-ređujemo vam da je sprečite na svaki način. Sve takve agente treba bezuslovno uništiti, a ljudima dovoljno objasniti da ne bi nasedali. Povećajte svoju budnost prema Beloj gardi i što više politički razgoličujte Belu gardu.

6) Primili smo vaše obaveštenje da je drug Stane,³ komandant vaše zone, ranjen. Na osnovu vaših oskudnih podataka o karakteru rane, savetovali smo se sa našim štabnim lekarom. On je mišljenja da metak treba da se izvadi. Ako to ne možete obezbediti na vašem terenu, pošaljite Staneta bezuslovno ka nama. Nikako ne smemo da ga izgubimo. Uzmite stvar vrlo ozbiljno. Procenite, dakle, šta je pametnije. Ako može stvar obaviti kakav vaš lokalni civilni lekar, razume se, sa sigurnošću da će biti to za Staneta dobro i u redu, učinite to na taj način. Ako ta mogućnost ne postoji, pošaljite ga k nama. Procenite, ali ozbiljno! Za Stanetovo ozdravljenje odgovorni ste nam svi.

7) Naše brigade su požnjele vanredan uspeh. Prema još nepotvrđenim vestima, one su na hrvatsko-slovenačkom graničnom sektoru razbile jake neprijateljske snage, ubile 700 Talijana, zaplenile 4 laka i 1 teški minobacač, 1 brdski top, veliki broj pušaka, municije i vojne opreme.⁴ Kako izgleda, one su opkolile i generala Gambaru, koji se jedva izvukao. Ove naše snage dejstvovale su planski u okviru zajedničkog plana svih jugoslovenskih snaga za uništenje neprijateljske ofanzive protiv naše centralne oslobođene teritorije. Ovo je još

¹ Franc Rozman. Vidi dok. br. 43

² Vidi dok. br. 102 i 134

naročito značajno za ovaj uspeh. Upravo smo primili vesti s Primorja. Situacija je vanredno povoljna u političkom i vojnom pogledu. U Primorju su formirana već dva odreda, a osim njih i 1 brigada.⁵ Za kratko vreme imaćemo 7 brigada, ne računajući vaše snage. Dakle, požurite da ne zacstanete. To neka bude naša i Vaša najtoplja želja.

8) Sto se ostalog tiče, upravljaljajte se prema već izdatim direktivama koje smo dali, bilo pismeno, bilo drugu Skali.

9) Pobrinite se odmah za nov komandni otsek u bataljonima koji su pretrpeli gubitke. Za komandire, komandante i politkomesare postavljajte ljudе koji su izrasli u borbi. Ako drug Stane ne može da obavlja svoj posao, neka ga automatski zamjenjuje Skala.

10) Razvijte obaveštajnu službu i obaveštavajte i nas o pokretima nemačkih snaga. To je u sadašnjem periodu od vanredne važnosti. Tom prilikom ne radi se samo o sitnoj obaveštajnoj službi, nego o tome da se dozna za transporte i veće pokrete kroz vašu teritoriju. Pokušavajte ustanoviti da li se Nemci utvrđuju na nekoj liniji u Sloveniji ili negde dublje i da li se primećuje neko sistematsko jačanje nekih pcsada itd. Za nas je od vanredne važnosti i proces koji se odvija u samoj nemačkoj vojsci. Znajte da su ti podaci važni, kako za nas, tako za Vrhovni štab, pa čak i za merodavnije faktore koje sada možemo da obaveštavamo.

11) Obaveštavajte nas redovno o svojim akcijama, o pojedinim borcima, komandirima, komandantima i politkomesarima koji su se istakli i koje treba odlikovati ili pohvaliti. Mi ćemo te stvari objaviti svetu preko RSJ" koji vi stalno slušajte.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Glavni štab

(M. P.)

Politkomesar
B. Kidrič

⁵ Misli se na Udarnu brigadu »Andrej Laharnar«, koja nije formirana. Vidi dok. br. 51
" Radio »Slobodna Jugoslavija«

**DIREKТИVE GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE OD
18 FEBRUARA 1943 GOD. ŠTABU GORENJSKOG ODREDA
O PROMENI VOJNE TAKTIKE I OBUCAVANJU NOVO-
MOBILISANIH BORACA¹**

**GLAVNI STAB
SLOVENAFIKE NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA
Položaj, 18. II. 1943**

ŠTABU GORENJSKOG ODREDA

1) Raduju nas vesti da uprkos svim teškoćama prikupljate novomobilisane drugove. Ipak ne možemo da se zadovoljimo tim uspehom. Dok ostajete kod defanzivne taktike koju smo već toliko puta pismeno i usmeno kritikovali, postoji i za novomobilisane drugove ozbiljna opasnost da ih neprijatelj rasprši, a u najboljem slučaju da zapadnu u istu defanzivnu taktiku kakvu sprovodite vi. Uprkos tome što cenimo vaš ogromne žrtve, vaše vanredne teškoće i junaštvo vaših ljudi, nikako ne možemo da shvatimo kako je moguće da manje nemacke snage stalno vrše hajke protiv vas. Mislimo da glavni uzrok leži u tome što još niste iskorenili iz vaših glava defanzivnu taktiku. Upravo zbog te defanzivne taktike vam i pada komandant za komandantom i mi stojimo pred opasnošću da izgubimo sav rukovodeći vojni kadar u Gorenjskoj. Takav negativan proces mora, sasvim razumljivo, da vrlo negativno utiče i na same partizane, koji su bili nekada poznati po svom visokom moralu.

Sve to je izrazua suprotnost u poređenju sa političkim uspesima u Gorenjskoj, sa uspesima naše mobilizacije i povremenjem naroda u partizane. Dakla, krajnje je vreme da prestanete sa defanzivnom taktikom. Tu ne pomaže nikakvo filozofiranje, niti pravljenje lepih analiza, nego treba preći u napad k&o što smo već govorili. Prenesite već jednom svoju akciju u dolinu. Napadajte patrole. Napadajte komunikacije. Napadajte manja uporišta. Sramota je što se patrole nemačkih vojnika i policajaca još uvek bezbrižno šeću po našim brdima. Ako idu da izvedu hajku protiv vas, blagovremeno izbegnite obruč, ali ne bežite kao dosada, nego pokušavajte da ih napad-

¹ Original se nalazi u arhivi CK SKS

nete na njihovoj slaboj tačci. Ne upuštajte se u frontalne borbe koje za nas ništa ne znaće, makar palo stotine Nemaca. Broj palih Nemaca u tom pogledu nije najvažnija stvar. Najvažnije je to što će se Nemci osetiti svuda ugroženi. Osećanje neprijatelja da je svuda ugrožen je osnovna tajna svih partizanskih uspeha, sve dok se partizanski pokret ne pretvori u regularnu vojnu silu.

Ozbiljno nas brine hoćete li biti u trenutnoj situaciji sposobni da sami izgradite ljude koje ste mobilisali. Drugu Lenartu² smo rekli da treba da promislite o ovoj stvari vrlo dobro i ozbiljno. Možda ne bi bilo loše kad biste slali na sektor Dolomitskog odreda, na 14 dana, bataljon za bataljonom. Tu bi instruktori, koje bi poslali naročito u tu svrhu, takav bataljon formirali vojnički i politički, a bataljon bi učestvovao i u većim akcijama. Zatim bi vam ga vratili. Bilo bi dobro kad bi se otpočelo sa Poljanskim bataljonom koji je najugroženiji. Razume se da treba na vašem terenu uvek ostaviti manje jedinice za prikupljanje novomobilisanih drugova.

³

9) Sto se ostalog tiče, upravljavajte se prema već izdatim direktivama koje smo dali, bilo pismeno, bilo drugu Lenartu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Glavni štab

(M. P.)

Politkomesar
B. Kidrič

" Jože Sluga

' Nastavak teksta je ispušten jer je istovetan sa tekstom u dok.
hr. 61 od tačke 2 do kraja u promjenjenom redosledu.

IZVEŠTAJ ŠTABA DRUGE OPERATIVNE ZONE — NOTRANSKE OD 19 FEBRUARA 1943 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOVI PO SLOVENIJE O AKCIJAMA U MESECU FEBRUARU¹

STAB II OPER. ZONE

Na položaju, 19. II. 1943

Ratni izveštaj

GLAVNOM ŠTABU SLOV. NARODNOOSLOB. VOJSKE
I PART. ODREDA

Na položaju

UĐEŠ,² koja je više dana vodila borbu na sektoru Sv. Vid — Lužarji, morala je da se odmori i snabde hranom, ali pošto su svi znaci pokazivali da neprijatelj ima nameru da preduzme hajku protiv nje sa uporišta Bloke — Ribnica — Vel. Lašće, ona se 3. II. 43, povukla na Mokrec, ostavivši u Sekirišču kod Roba jednu četu II bat. u zasedi.³

Idućeg dana UBLŠ je zajedno sa NO⁴ izvršila rezerviciju u Brestu kod belogardista Kraljića Janeza i Švigelja Franca. Uveče. 7. II. 43. UBLŠ prebacila se na Strmec kod Lužarja, dok je NO, koji je bio dobio uputstva koja smo primili od Glavnog štaba, krenuo u pravcu prema Krimu.

8. II. 43 UBLŠ se prebacila: 1 bataljon u Zigmarice, 3 bat. u Globel,⁵ sa zadatkom da održe mitinge i izvrše mobilizaciju. II bat. se prebacio sa jednom četom i vodom na Va... da bi zaštitio ostale bataljone, a jedna četa i vod bili su poslati u Novu Vas sa zadatkom da zapale hangar i barake određene za evakuirano stanovništvo. Zadatke nisu izvršili jer su Talijani otvorili na njih, jaku vatru. Toga dana bila je isto tako iznenadena 2 č. III bat. u selu Sedlo. Poginuo je jedan drug, a jedan je bio ranjen. Neprijatelj je izgubio jednog oficira. Od zamišljene mobilizacije nije bilo ništa jer smo morali da se obezbedimo od ponovnog iznenadjenja time što smo se noću prebacili u Kročale i Petrinče.

10. II. 43 UBLŠ je boravila na tim položajima i održala miange.

¹ Original, pisan mastilom, nalazi se u arhivi CK SKS.

² Udarna brigada »Ljubo Sercer«

³ Vidi dok. br. 104

⁴ Notranjski odred

⁵ Vidi dok. br. 142

⁶ Verovatno Vagovka

11. II 43 Pokret u Mali Log koji je potpuno evakuisan. U 11 časova zaseda se sukobila — sa belom — talij, patrolovi koja je imala nameru da krene u Mali Log. Ubijena su bila dva bela, 1 Talijan teško ranjen. Plen: 2 franc, puške, 60 kom. municije i nešto opreme.

U toku noći izvršili smo rekvizicije u Retju kod tri bela, dok je 1 vod uz nemiravao neprijateljsku posadu na Taboru.

12. II. 43 Pokret u sela Draga (evakuisana) — Podpreska — Lazec sa namerom da se napadne talij, posada u Travni. Isto veče smo u Travniku, pred samim logorom gde su Tal. i beli, izvršili mobilizaciju. Mobilisano je bilo 27 drugova. Od tih trojica su bili zbog bolesti pušteni kući. Borbenost i raspoloženje ostalih je odlično. Već smo ih rasporedili po četama.

To veče bili su održani mitinzi u ostalim selima.

Neprijatelj je imao nameru da tuče naše položaje na Gori sa artiljerijom koju je dovukao u Sodražicu. Doznavši da smo se povukli on se vratio. Nakon našeg odlaska tukli su sa Bloka i Mali Log. Brzim i konspirativnim pokretima potpuno smo dezorientisali neprijatelja. Prilikom akcija na uporišta pričinava poteškoće iedino to što je neprijatelj dobro utvrđen i što su njegovi garnizoni vrlo gusto razpoređeni. Zbog toga nas neprijatelj napada sa više strana i na taj način razvlači nam snage.

13. II 43

Bataljoni na položajima. Jedan vod u zasedi u Srednjoj Vasi, gde ih je neprijatelj primetio i napao. Zaseda je primila borbu, dok je, istovremeno, štab brigade, koji se nalazio na izviđanju terena, udario Talij, iza leđa. Od 45 okupatora 17 je bilo ubijeno, više ranjeno, dok su se ostali razbežali. Tom prilikom poginuli su potporučnik i narednik koji je bio strah i trepet za čitavu okolinu. Narod nam je bio zbog toga vrlo za-hvalan i zvao nas da se uskoro vratimo. Predao se i jedan vojnik, rodom iz Istre, koji je smelo i dobrovoljno stupio u partizane. Plen: 1 p. mitraljez »breda«. 1 brzometna puška. 8 pušaka. 11 bombi, 2 pištolja, 1344 kom. municije, 2 konja i mnoge druge opreme. To veče opet su se održali mitinzi.

U Podpreski i Srednjoj Vasi bile su likvidirane hitlerovke i izdajnice Žagar Minka i Podpišil Katra. Kod njih smo izvršili i rekviziciju. (Idućeg dana Talij, su evakuisali i zapalili Srednju Vas.)

14. II. 43 Ujutro pokret u šumu iznad Grčarica sa namenom da se još iste noći napadnu Grčarice. Ljudstvo je čekalo čitav dan do pola noći u snegu u šumi.

15. II. 43 I bat. napao je Grčarice zbog svetle noći tek u 4 č. ujutru. Pošto je bio loš teren, a neprijatelj suviše utvrđen,

Stab ē. oper. zone:
Na postojanju, 19. 2. 1943.

0374 V

Vojniško površilo:

Glavni u posredstvu str. na vse svet. vijete si parl. očeda

(na postojanju)

U BLS, ki je vodila borbe na vsejgr. sr. Vrd. - Ljubljani, zem. den, se je posredoval, da se odpori še pri zalogi s kraju pri Karlovi vasi zvezki Kazali, da namestava sovražnici sodelati, kajti proti vojsci z postojanje Bloke - Ravnica - Vel. Laze. se je 3. 2. 1943. premaknilo v Križe, pristivor eno čelo ē. bat. v del. nizak pri Rebi, Kraljevo.

Nastopili sam je U BLS stupanj z NO vijorniško rekonstrukcijo v Brezovici belogardistički Kazaljič Jureviči in brigadi Francisc.

Na včer. 7. 2. 43. se je U BLS premaknila pa Slovje pri Ljubljani, NO, Karlovac po bila danas prepovedana, ki smo jih prejeli od Vl. fronte, da ne prehrami v smer Križe.

8. 2. 43. se je U BLS premaknila pa Vl. J. bat. v Ljubljanicu, zbat. Globel z postajo, da vijorniško vključi pri postoljarski. ē. bat. se je premaknil z eno čelo pri vodom na Vogovki, da zavrnejo ostala bitkaljiva. Ena čela je videla sta bila vzdolana v Novo vas z postajo, da jazge hangeri in barake namejene za postoljarske prebivalce. Vlado je vodil vijorniški, kar so Italijani opravili manjše deli opazili. Pa voda je bila vključena v. c. zbat. v v. z. delu. Sledil je pa čor. v. c., celo pa je bila jazgen. Sovražniki pa izgubili enega vojnika. Križe. Če namestavimo postoljarski jazgi pri bilo prič, kar smo se prizadeli povzročiti pred postoljarskim vključenjem v tem, da smo se posredovali premakniti v Križe ali v Petrinice.

I bat. se ujutru vratio na ivicu šume. Okupatori su napravili pred podne ispad. Dve čete I bat. odbacile su ih natrag. Neprijatelj je imao 8 mrtvih i više ranjenih. Mi nismo imali gubitaka.

U 9 č. pre podne, zasede II bat. povele su borbu između Jelendola i Rakitnice sa neprijateljem koji je pokušavao da dođe u pomoć napadnutoj posadi. Neprijatelj je bio razbijen. **Imao** je 5 mrtvih. Jedan od naših je poginuo.

3 bat. bio je u zasedi kod Gotenice, ali nije došao u dodir sa neprijateljem.

Tom prilikom neprijatelj je tukao naše položaje artiljerijom iz Kočevske Reke.

Još istog dana prebacili smo se u Mali Log.⁷

16. II. 43 ponovo smo vršili rekviziciju u Retjama. Vod **koji** se prilikom rekvizicije nalazio u zasedi sukobio se sa neprijateljskom patrolom. Rezultat nije poznat. Mi nismo imali gubitaka.

17. II. 43 Odmor u Malom Logu.

18. II. 43 Ujutru pokret na Gori. Uveče mobilizacija u Zigmaricama gde smo mobilisali 23 druga, u Globeli 5, u Jelovcu 10. Podklanecu 15.

19. II. 43 Preko dana na Gori gde su održani mitinzi i vršena mobilizacija. Mobilisano je bilo 11 drugova. Uveče krećemo u Mali Log, a otuda u pravcu prema Loškoj Dolini.

Zdravstveno stanje u brigadi je zadovoljavajuće.

Još nismo primili odgovor na naš poslednji izveštaj.

Čuli smo da ima DoO⁸ jugosl. minobacač. Molimo vas da **nam** ga pošaljete pošto imamo 36 mina kal. 81 mm i jer nam je hitno potreban.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Popit Franc

Komandant
Kavčič Ivan

P. s.

Izveštaj NO nismo još poslali, jer ga nismo još primili.

⁷ Vidi dok. br. 151 i 158

⁸ Dolomitski odred

**OBAVEŠTENJE POLITIČKOG KOMESARA GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE OD 21 FEBRUARA 1943 GOD
KOMANDANTU GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE
I ČLANU VRHOVNOG ŠTABA NOV I POJ O USPESIMA
MOBILIZACIJE U PRIMORSKOJ, ŠTAJERSKOJ I GORENJ-
SKOJ¹**

**GLAVNI STAB
SLOVENACKE NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA**
Na položaju, 21. II. 1943

DRUGOVIMA MATIJI I LOLI!²

1) Culi smo vesti, doduše još nepotvrđene, o velikim uspesima naših brigada i vrlo smo im se obradovali. Molimo vas da nam što pre javite stvarne rezultate i dalje namere ako, razume se, već ne krećete u našem pravcu.

2) Bavimo se pojmom koja nas vrlo raduje ali nam prouzrokuje i teškoće. Mobilizacija u Primorskoj se sjajno odvija, a i u Gorenjskoj i Štajerskoj stvar je počela da ide od ruke. Ali pored svega toga, postoji teškoća što je ogromna većinom novomobilisanih boraca nenaoružana. Zato moramo na svaki način da ih prebacimo na našu teritoriju i uključimo u brigade da ih ne bi izložili uništenju, gubitku ili belogardističkim pokušajima. U toku 14—20 dana biće ovde najmanje 1000 ljudi iz Primorske koji već čekaju na prelazak. Isto tako, oni stalno dolaze iz Gorenjske i treba računati uskoro na par stotina ljudi. Nadamo se snažnom prilivu i iz Štajerske. Prema realnom proračunu možemo računati na oko 3000 nenaoružanih i mobilisanih boraca u srazmerno kratko vreme. Ponavljamo da sada već više od 1000 njih čeka na prelazak u brigade.

3) Nužno je da se odmah organizuje njihov priliv u brigade. Samo na taj način možemo ih naoružati i istovremeno zaštiti od svih eventualnosti. Odlučili smo da ih damo svakoj brigadi po 300. Zasada će ih primati Šercer,³ koji se način u Notranjskoj, a odatle treba organizovati prelazak u druge jedinice. Ako ostale naše tri brigade, koje učestvuju u zajednič-

¹ Kopija originala nalazi se u arhivi CK SKS.

² Ivan Maček i Ivo Ribar nalazili su se u to vreme kod Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske.

³ Udarna brigada »Ljubo Šercer«

koi borbi protiv nemačke ofanzive, još vode operacije, nikako ne mislimo da ih povučemo, mada želimo da se priliv novomobilisanih boraca omogući upravo u te brigade.⁴ Oni bi se na taj način najbrže naoružali. Osim toga, naglašavamo da je primorski mobilisani elemenat vrlo borben i da želi odmah stupiti u borbu. Ako naše brigade više ne učestvuju u operacijama, želimo da ih što pre pošaljete bliže nama, jer će biti na taj način priliv novomobilisanih boraca lakši, a i bela garda već dosta čeprka po terenu jer je osetila da brigada nema. Zbog toga je u izvesnom smislu čitav naš rad vrlo ugrožen, mada se stvari inače dobro i uspešno odvijaju.

4) Zbog svih tih pitanja — u prvom redu zbog primanja novomobilisanih boraca — šaljemo na teren druga Bolka Brezara⁵ sa širokim ovlašćenjima. Organizovali smo kanale za prelazak u Notranjsku i do Sercera, dok o ostalom ne možemo konkretno odlučivati pošto nam nije poznata trenutna situacija i zauzetost brigada. Osim toga, nepoznate su nam potrebe zajedničke borbe protiv neprijateljske ofanzive. Bolko je detaljno upućen u situaciju kod nas i u naše specijalne slovenačke potrebe. Molimo vas da se odmah povežete sa njim na bilo koji način i da zajedno preduzmete sve što je potrebno, uzimajući pri tome u obzir — celinu.

5) Ako nam pode za rukom prebacivanje trenutno već mobilisanih boraca, treba računati na još veći priliv. Naša vojska će se u tom slučaju, bez sumnje, udvostručiti. Ukoliko ne bi mogli sami primiti i naoružati sve, bilo bi dobro ako bi se sporazumeli sa Hrvatima da ih prime u njihove jedinice, a zatim nam ih vrate pošto bi se već naoružali u borbi. Mi bismo, razume se, žeeli da se u tom slučaju u hrvatskim jedinicama formiraju slovenačke jedinice. Molimo Lolu da posreduje kod hrvatskih drugova u tom smislu.

6) Pitanje novomobilisanih boraca je od kapitalnog značaja za razvitak u Sloveniji. Ponovo vas molimo da ga shvatite vrlo ozbiljno i da preduzmete sa »vaše strane sve kako bi našu vojsku stvarno povećali i učvrstili.

7) Posle dolaska novomobilisanih boraca, u Primorskoj će ostati još oko 4—500 partizana, naoružanih puškama, 22 laka i 2 teška mitraljeza. Ali, najveća teškoća u Primorskoj je u tome što čitavom tom sjajnom novom elementu nedostaje u prvom redu kadar političkih komesara. Osim toga, otežana je politička izgradnja, pošto ova sjajna omladina — školovana uglavnom talijanski — ne zna čitati na slovenačkom jeziku,

* Brigade su u to vreme bile u Beloj Krajini i na Zumberačkom sektoru. Detaljnije o tome vidi u dok. br. 102

⁵ Dr Jože Brilej

niti se služiti slovenačkom literaturom, mada govorи slovenački i osećа se slovenačkom. Zbog toga je hitno potrebno da se dodeli iz brigada barem oko 6 drugova koji bi poslužili u Primorskoj kao politički komesari bataljona i četa. Osim toga bi trebalo odvojiti barem oko 6—10 dobrih skojevaca koji bi služili kao pisari i učitelji čitanja slovenačke literature itd. Primorci sve to hitno traže i treba da im uđovoljimo. Primorska je sada u periodu sjajnog poleta, ipak je čitav taj elemenat u izvesnom smislu mnogo zaostaliji od našeg, jer nema za sobom iskustva iz stare Jugoslavije. Ako sada, u periodu poleta, ne učinimo najnužnije za političku izgradnjу, može nam se prilikom nekih relativnih poraza dogoditi da steknu tlo mihailovićevci, koji sa Primorskим mnogo špekulišu. Da biste situaciju dobro shvatili, navodimo vam kako su naši rukovodeći drugovi iz Primorske okarakterisali raspoloženje i shvatanje masa: »Sve je za Staljinu, katoličku veru i Jugoslaviju«.

Drugovi koje šaljete za politkomesare i »ćate« u Primorsku iz brigada, "treba da su zaista dobri, jer postoji opasnost da Primorce koji imaju silno poverenje u naš pokret — često čak i iluzije — razočaramo. Bilo je već nekoliko nezgodnih slučajeva sa partizanima koje smo poslali iz stare Jugoslavije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Sa drugarskim pozdravima

za Glavni štab

Načelnik Vrhovnog štaba

Politkomesar

**NAREDBA GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE OD
21 FEBRUARA 1943 GOD. ZA FORMIRANJE PRIMORSKE
OPERATIVNE ZONE¹**

**GLAVNI STAB
SLOVENACKE NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA**
Na položaju, 21. II. 1943

N A R E D B A

- 1) Obzirom na **uspešan razvoj partizanskog pokreta u Primorskoj formira se Primorska operativna zona.**
- 2) Štab Primorske operativne zone komanduje svim snagama Slovenačke narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda u Primorskoj.
- 3) Štab Primorske operativne zone sačinjavaju:
kao komandant — drug Mirko Bračić, dosada komandanat Alpske operativne zone;
kao politkomesar — drug Dušan Pirjevec-Ahac, dosada politkomesar Soškog odreda;
- 4) Dalja dopuna štaba Primorske operativne zone uslediće kasnije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Glavni štab

(M. P.)

Politkomesar

¹ Original se nalazi u arhivi CK SKS.

**ZAPOVEST ŠTABA DOLOMITSKOG ODREDA TRECE OPERATIVNE ZONE — ALPSKE OD 21 FEBRUARA 1943 GOD
ŠTABOVIMA BATALJONA, ZA NAPAD NA BELOGARDIŠTICKO UPORIŠTE KORENO¹**

STAB DLO
Na položaju 21. 2. 1943

(Sekcija: Ljubljana. Bled i Vrhnik 1:100.000)

ŠTABU 1, 2 i 3 BATALJONA

Neprijateljska belogardistička posada u jačini od **60—80** ljudi zaposela je Koreno. Posada je naoružana puškama i puškomitraljezima (tačan broj nije poznat). Nalaze se u crkvi. Prema dobijenim vestima naše izviđačke patrole rade oko crkve bunkere koji, međutim, još nisu gotovi. Verovatno je oko crkve i žičana prepreka. Okolo crkve se nalazi zid koji im služi za odbranu.

Pošto je ovim uporištem neprijatelj zatvorio obruč oko naših snaga i pošto nam je prekinuo vezu sa Primorjem, likvidacija ovog uporišta od životne je važnosti. U tom cilju:

NAREĐUJEMO:

Noću između 21 i 22 februara mora se izvršiti napad i likvidacija belogardističkog uporišta Koreno. Napad na uporište izvršiće dve čete 3 bataljona i jedna četa 1 bataljona. 3 četa 3 bataljona i 1 četa 1 bataljona izvršiće napad dok će 1 četa 3 bataljona ostati u rezervi kod štaba odreda. Četama će u toku borbe rukovoditi stabovi bataljona. Četama koje će napadati biće dodeljen određen broj minera.

2 bataljon će držati zasedu prema Horjulu i to na tri mesta: južno od Uloke, iznad Vrzdenca i severno od Zaklaneca, a patrolu treba da šalje do Horjula.

2 četa 1 bataljona biće u zasedi, sa jednim vodom prema Polhovem Gradecu, i to na Škofiji, a sa drugim vodom prema Št. Joštu i to kod Samotorice. Sa jednim vodom ići će komandir, a sa drugim komesar čete.

Napad će započeti tačno u 1 ili 2 časova uveče.

¹ Original se nalazi u arhivi CK SKS.

647

četvrti - 20

1. decembra 1941.

Sekcija : Ljubljana, 1. Veljače 1941. godine

na l. 2 in 3 b.

Danes je večer gredis l. 1. in 2 v jasnosti od 60-80
članov, ki je napadla na formacijo, ki se je obvezno učila podobni in
najboljši vojnički (badnjega štovila bi me voj). Naha je s. v. cravi
in živali, ki so dobile način izvidništva z trojčkom l. 1. o. rug
vojnikov, kateri pa so niso negotovljeni. Verjetno, je dobro
članom ovira. Okrog ovirjev je sedim, kateri ji je bil

član je s. a. postojanko - ovravniki napravili obrob okrog
članke nam je zaprl vese. Pri orško, je likvidacija
članke življenske volumno-ti. V to svrhu

N A R E J A N O :

1. noči med 21 in 22 februarjem se mora i vráiti na d. 14. likvidacija bolega gr. istične ostrojanske in Moravske. Nared na postojanko
te o izvrnilo dve četa 3. bataljona in ena četa l. bataljona.
3. četa 3. bataljuna in 1. četa 1. bataljuna bodo izvrnile napad
članom osmimi l. deta 3. ne sljegam v red rvi pri Stabu odr. s.
3. četa bodo v teki borbe rogovati 1. bataljonom. Član, ki
bočem nujno bo nujno potreboval zavile nimaj. v.

2. b. b. l. j. bo držal časno preči Horjulu in to na treh
mestih: južno od Ulice, nad Vredenom in severno od Raklana, patrilo
se mora pošljati do Horjula.

2. četa 1. bataljuna bo v pampri s enim vočem preči
Velikom Grmču in teku konfliktu drogi, vaditi se predi se, da je
članek pri motoricici, eni vadca gre komadir s s drogim komadir
članek.

Nared se bo prinal točno ob 11. pri svetler.

Upravo, eno s pokrov, ko ha policijska uradna mornarica
bodo se sploščevali mimo točno ob 7. uri svetler.

3. četa 1. bataljuna se postojanki na linijah s. 14. godine
članek naj držati v suti blizu t. Vreden. Članek ustanejoč mimo
članek preči, članek pa sedi počitno s dvema stans.

4. četa 1. bataljuna se počitajoč bi mogli obrnati preči
članek v suti blizu t. Vreden. Članek na mesto, očiščo in tudi
članek prvič Velikom Grmču s. 14. b. b. l. j. bataljoni v razpol. oborožen.

5. četa 1. bataljuna oboroženih članek bo na Slovinčaku mimo
članek in preči respektivno s. 14. prvočlenec dolobit
članek, načrtovanem s. 14. članek in preči respektivno s. 14. prvočlenec dolobit. Leden
četa 1. b. b. l. j. bataljoni.

6. četa 1. bataljuni, minarci s. 14. četa 1. bataljoni, razumeščiti
članek po članek dobiti s. 14. četa 1. bataljoni.

7. četa 1. bataljuni se bo v sestavo načrtovanem s. 14. četa 1. bataljoni

Zborni mesto za pokret biće na Belici. Sve jedinice treba¹ budu na određenom mestu tačno u 7 sati uveče.

UF u slučaju da se uporište ne mogne likvidirati u toku noći, mora se preko dana držati u tesnoj blokadi. Sve jedinice ostaju tokom dana na svojim položajima, a zasede će biti ojačane sa dve Čete.

I u slučaju da se ne mogne održati položaj preko dana, I jedinice će se povući iz borbe na nove položaje i to: 1 bat. prema Velikom Vrhu, a 2 i 3 bataljon prema Ključu.

Previjalište odreda biće na Slevcima. Svaka četa treba da ima jedna nosila za prenos ranjenika, a za prenos ranjenika / odrediti po 4 nova borca. Za ambulantu i prenos odgovara drug Lado, bolničar iz 3 bataljona.

Za bombaše, minere i puškomitralsesce koji štite bombaše treba nabaviti bele mantile.

Štab odreda nalaziće se u toku noći na mestu borbe, a preko dana na Prevaljci. Bataljoni treba da ponesu sa sobom za jedan dan suhe hrane.

Po cenu najveće odgovornosti moraju se svi ranjenici i mrtvi odneti sa mesta borbe i ne sme se dopustiti da padnu u ruke neprijatelja.

Znaci raspoznavanja za 21 februar jesu Bomba — Bitka, a borbeni znaci Peter — Luka.

Znaci raspoznavanja za 22 februar jesu Sarajevo — Sava, a borbeni znaci Sloboda — Pobeda.

Štabovi bataljona i svi rukovodeći drugovi, vojni i politički, treba da daju od sebe svu energiju da ova akcija uspe.²

Komandanti i politkomesari bataljona neka dođu tačno u 2 sata u štab odreda.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

**Komandant
Riliar Franc**

**Politkomesar
Keržić Ciril**

Dostavljeno: Štabu 1, 2 i 3 bataljona i Glavnom štabu

^a Vidi dok. br. 156

**IZVEŠTAJ ŠTABA TRINAESTE PROLETERSKE BRIGADE
»RADE KONČAR« OD 22 FEBRUARA 1943 GOD. ŠTABU
DRUGE OPERATIVNE ZONE NOV I PO HRVATSKE I OPE-
RATIVNOM ŠTABU HRVATSKIH I SLOVENAČKIH BRI-
GADA O AKCIJI NA DONJU BREZOVICU¹**

**STAB XIII PROLETERSKE UDARNE
BRIGADE »RADE KONCARA«
HRVATSKE
Op. Br. 160
dne 22/11 1943 g.**

Operativni izveštaj broj 11

**ŠTABU II OPERATIVNE ZONE
OPERATIVNOM ŠTABU HRVATSKIH I SLOVENAČKIH
BRIGADA**

Poslije akcije na Draganiće² Brigada se zadržala na položajima oko Kostanjevice gdje se nastavilo sa vojno-političkim radom do pokreta za Pieterje, koji je otpočeo 16. II.

Naređenjem Operativnog štaba naša Brigada dobila je zadatak da noću između 18 i 19 februara napadne i likvidira neprijateljsku posadu u Donjoj Brezovici. Posadu su sačinjavali bjelogardisti u jačini od 150 vojnika i 30 Talijana. Zgrade u kojima su se nalazili bile su zidane jednospratne i prizemne, ograđene žicom, sa zazidanim prozorima i napravljenim puškarnicama. Teren oko mjesta bio je brisani prostor. Za privlačenje mogao se iskoristiti potok sa leve strane sela i okolne kuće.

Raspored naših snaga vidi se iz priložene zapovjeti broj 4.³ Napad je otpočeo u 22 sata i 15 minuta ispaljenom granatom iz topa koja je pala u selo, a zatim je uslijedio juriš 1 i 3 čete II Prol. bataljona i 1 čete I Proleterskog bataljona. Cete su nastupale pravcima određenim u zapovjeti. 3 četa II Proleterskog bataljona uspjela je opkoliti zgradu u kojoj su se nalazili Talijani i nekoliko bjelogardista, među kojima i jedna bivša partizanka, zvana »Vasja«, koja je dezertirala. Neprijatelj, koji se nalazio u soboma, pobjegao je u podrum od kuda je pružao otpor. Komandir 3 čete II Proleterskog bataljona,

¹ Original se nalazi u arhivi Vojnoistoriskog instituta (reg. br. 32/3, k. 721).

• Vidi dok. br. 102

'' Vidi dok. br. 57

jfoji se nalazio s nekoliko boraca, bio je dosta spor i nije odlučno pristupio likvidiranju neprijatelja. On je uspio razbiti otvore na prozorima podruma i imao je mogućnosti da ubaci bombe u podrum gdje se neprijatelj nalazio, koji je već bio malo demoralisan, ali ga je obmanuo jedan talijanski vojnik koji je izišao iz podruma i govorio da će se predati, i kad su ga naši borci uhvatili, počeo je vikati i govoriti da se drugovi nalaze pod prozorom, i da ih ima pet, našto su Talijani počeli iz podruma bacati bombe od kojih je ranjen komandir i trojica drugova. Ponovni pokušaj zauzimanja zgrade ne bi bio uspio uslijed morala koji je bio opao zbog ranjenog druga i štab Brigade odlučio je dovući top i tući zgradu iz neposredne blizine, što je i učinjeno. Top je bio privučen na 50 do 80 metara do zgrade. Iz topa izbačene su dvije šrapnele koje su pogodile zgradu, ali je pritom nisu srušile niti neprijatelja prisilile na predaju. Kuća je gađana i granatom, ali bezuspješno. Ostale dvije čete uspjele su se privući zgradama ali ih nisu uspjele likvidirati bez teškog oruđa. Pošto nije bilo realnih mogućnosti za likvidaciju neprijatelja, štab Brigade izdao je naređenje za povlačenje.

III Proleterski bataljon davao je osiguranje od Št. Jerneja. Zasjedu je držao nekoliko stotina metara od Št. Jerneja. Jednom četom povremeno napucavao je na Št. Jernej i time mnogo oslabio vatru neprijatelja iz St. Jerneja koja se bila skoncentrisala sve u pravcu Brezovice.

I Proleterski bataljon sa dvije čete nalazio se je u rezervi u Donjem Vrhpojiju.

Bataljoni su se povukli u 5 sati ujutro u Gornje Vrhopanje, od kuda je I Proleterski bataljon krenuo do Pleterja, gdje je trebao učestvovati u napadu na neprijatelja, ali pošto se je već bilo zadanilo. Udarna brigada »Ivana Cankara« je bila odstupila, bataljon je otišao na osiguranje od St. Jerneja kod sela Vrbovce i Volčkova Vas. Bijeli i Talijani u jačini oko 100—120 vojnika krenuli su iz St. Jerneja u 11 sati u pravcu položaja. 3 četa tog bataljona otvorila je prerano vatru i neprijatelj se u paniciom bjegu povukao u St. Jernej, ostavljajući na bojnom polju oko 10 mrtvih vojnika i nepoznat broj ranjenih, koji se nisu mogli svući i pokupiti im oružje uslijed blizine nsprnjatelja iz St. Jerneja i brisanog prostora. Neprijatelj toga dana nije više pokušavao kretati u pravcu manastira Pleterja. Istu večer bataljon je učestvovao u napadu na manastir u zajednici sa Udarnom brigadom »Ivana Cankara« sa sjeveroistočne strane.⁴ Bataljon se je uspio prebaciti preko

* Vidi dok. br. 154, 155 i 103

prvog zida, koristeći kanale, i prići jednoj zgradi u kojoj se je nalazio neprijatelj. Bijeli, pošto su naši zgradu zapalili, pogledali su. Zauzimanje drugih zgrada bilo je otežano, jer je plamen zgrade osvjetljavao prilaze drugim zgradama i visok zid preko koga se trebalo prebaciti. Po naredenju štaba Brigade bataljon se povukao na položaje kod sela Vrbovce, jer nikakvo naredenje nije bilo dano sa strane Operativnog štaba. Bataljonu je stavljena u zadatak kontrola ceste Pleterje — St. Jernej i sprečavanje eventualnog bijega neprijatelja iz manastira i sprečavanje dolaženja pojačanja iz St. Jerneja u Pleterje.

19. II. II Proleterski bataljon davao je osiguranje od St. Jerneja sjeveroistočno od sela Gornje Vrhpolje. III Proleterski bataljon nalazio se je na položajima oko Donjeg Vrhpolja. Neprijatelj toga dana u pravcu položaja I i II Proleterskog bataljona nije kretao.

U noći između 19 i 20. II. II Proleterski bataljon davao je kod sela Smarje na cesti Pleterje — St. Jernej osiguranja snagama koje su napadale manastir.

20. II. II i III Proleterski bataljon ostali su na svojim starim položajima, dok se I Proleterski bataljon nalazio na položajima kod Vrbovca. Neprijatelj je bio krenuo iz Smarja prema Donjem Vrhpolju i namjeravao je dočepati se položaja koje je držao II Proleterski bataljon, ali je onemogućen njegov prodor sa te strane, jer ga je sačekao i odbio III Proleterski bataljon.

U 15 sati poslije podne Italijani su sa tenkovima prodrli u Pleterje. Tenkovi su osiguravali povlačenje posadi iz manastira. Napuštanje manastira po bijelima nije bilo sprečeno sa strane našeg II i I Proleterskog bataljona.

21. II. u 13.30 minuta Brigada je napustila Mihovo i vratila se za Gornju Vas.

Neprijatelj je u borbi sa našom Brigadom imao najmanje 20 mrtvih, a isto toliki broj ranjenih. U akciji na Brezovicu izgubljen je jedan šmajsar komandanta II Proleterskog bataljona koji je ostao sa komesarom 3 čete II Proleterskog bataljona drugom Brekalom, koji je poginuo.

Naši gubici iznose 5 mrtvih i 15 ranjenih drugova, od kojih dva teže. Među mrvima nalazi se i naš operativni oficir drug Simo Vučinić, koji zaslužuje naziv Narodnog heroja. Poginulog komesara 3 čete II Proleterskog bataljona druga Brekala nismo mogli izvući i pored najveće požrtvovanosti drugova.

Pohvalu zasluguje bolničar II Proleterskog bataljona drug Pušenjak Rudolf, koji je uz najveću vatru neprijateljskih

Mrtvog komesara druga Brekala pokušavao istog izvući.

Akcija je na Brezovicu izvedena po planu. Neprijatelja uspjeli likvidirati, jer je bio jako utvrđen, a nalazio se u neposrednoj blizini St. Jerneja, gdje je bila jaka talijanska podesada. i samog brisanog prostora oko zgrade i oko Brezovice koji nam nije dozvoljavao da ostanemo i preko dana na položajima oko Brezovice.

Po našem mišljenju napad na neprijatelja u Pleterju bio bi uspio da su obje Brigade prvu večer napadale. Naročitih nedostataka kod komandnog kadra nije se moglo zamjetiti. Komandiri četa i štabovi bataljona još uvjek ne shvaćaju od I kolike je važnosti pravljenje zaslona na položajima, kako se treba čuvati od artiljerije, bacača i aviona, tako da se po neki put može vidjeti borce na položajima u grupama iako su to L rjedi slučajevi, ali se ipak vide. Zbog toga smo imali jednog mrtvog druga i dva ranjena. Primjećuje se da komandno osoblje četa i bataljona ne shvaća od kolike je važnosti patrolna I i izviđačka služba, da komandiri ne drže čete u rukama kad treba komandovati paljbom, što se najbolje uočilo kod 3 čete I Proleterskog bataljona koja je imala mogućnosti da neprijatelju nanese krvave gubitke nego što je nanijela. Veza s jedinicama dobro je funkcionisala. Po prvi puta funkcionisala je telefonska veza. Borci čete za vezu pokazali su velike sposobnosti u brzom uspostavljanju telefonske linije.

U akciji je utrošeno 3.416 mauzer metaka, 1.219 talijanske, 5 ofanzivnih bombi, 3 šrapnela i jedna granata i oko 15 i mina za laki bacač.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M. P.)

Politkomesar
Božo Spaček

Komandant
Bulat R.

Sa drugom Joklom¹¹ sam resio što se tiče Janezovog¹² pitanja.

Pozdrav svima!

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Položaj, 23. II. 43

Bolko

BR. 69

PREGLED AKCIJA GORENJSKOG ODREDA TREĆE OPERATIVNE ZONE — ALPSKE OD 7 JANUARA DO 25 FEBRUARA 1943 GODINE¹

GORENJSKI ODRED

1. 7 januara u borbi protiv odeljenja od 180 Nemaca ubijeno je 5 neprijatelja i više ranjeno. Borba u blizini Sv. Ožbolta je trajala oko pola sata. Pošto su Nemci bili u ogromnoj nadmoći naši su se povukli. U borbi se nalažio deo Poljanskog bataljona. 2 ubijena.²
2. U prvoj polovini meseca januara patrola 2 bataljona u jačini od 12 ljudi napala je u blizini Bleda nemačku kolonu od 62 čoveka. Poginulo je 6 neprijatelja i jedan naš. - Zbog zastoja mitraljeza patrola se povukla.
3. U početku meseca februara napala je 1 četa 1 bataljona u jačini od 25 ljudi kod Jamnika iznad Krope nemačku kolonu od 58 ljudi. Poginulo je 16 Nemaca, a više je bilo ranjenih. Borba je trajala pola sata te je zbog mraka prestala.
4. U isto vreme likvidiran je hitlerovski agent i izdajnik učitelj Sturm iz Kranja.
5. U februaru su uništeni mostovi kod Praprotnog i u Dolenjoj Vasi iznad Škofje Loke.
6. U Zeleznikima je 2 četa 1 bataljona napala nemačku posadu i ubila 1 Nemca i 1 ranila.

¹¹ Franc Popit

¹² Boris Kraigher

¹ Original, pisan mastilom, nalazi se u arhivi CK SKS.

³ Vidi dok. br. 111

- rij Kcxi Železniki je i u prvoj polovini februara napadnutu nemačka patrola, od koje je ubijen 1 Nemac i zaplenjena 1 puška.
- g 20 februara je u tunelu kod Podhoma — Bled izbačen iz šina jedan voz i zaustavljen za nekoliko dana promet na pruzi Jesenice — Bohinj.
- 9 22 februara je izbačen iz šina voz na pruzi Bohinjska Bistrica — Bohinjska Bela.
20. 24 februara izvršena je zajednička akcija 1 i 2 bataljona na žandarmerisku stanicu u Javorjama iznad Poljana. Ubijena su 2 denuncijanta.
11. 20 februara kod Škofje Loke ubijen je 1 nemački major.

BR. 70

„DOLOMITSKA IZJAVA“ — IZJAVA KOMUNISTIČKE PARTIJE SLOVENIJE, SLOVENAČKIH SOKOLA I HRIŠCANSKIH SOCIJALISTA O UCVRŠCENJU JEDINSTVA POLITIČKE ORGANIZACIJE OF POD RUKOVODSTVOM KP¹

I Z J A V A

KPS, slovenački sokoli i hrišćansko-socijalistička grupa konstatuju da je njihova dosadašnja saradnja omogućila uspešan u slovenačkoj nacionalnoj istoriji jedinstven, slovenački nacionalni otpor i da budući zadaci slovenačke oslobodilačke borbe zahtevaju još tešnje njihovo udruživanje. Zato proklamuju sledeću izjavu:²

Aprilski slom 1941 bio je ujedno moralno-politički i organizacioni slom celokupne legalne slovenačke politike, svih zvanično priznatih političkih partija, kao i reakcionarnog protivnacionalnog društvenog rukovodstva slovenačke nacionalne V sudbine.

¹ Kopija originala nalazi se u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.

² »Dolomitsku izjavu« dale su tri osnovne političke grupe u OF na predlog CK KPS'1 marta 1943 godine. Od 28 do 30 aprila 1943 godine na Pugledu u Kočevskoj održan je zbor aktivista čitave Slovenije kome su prisustvovali i aktivisti iz Gorice, Trsta i Koruške. Za jedno sa članovima Izvršnog odbora OF i predstavnicima vojske na zboru je učestvovalo preko 100 ljudi. Posle referata koji su održali Edvard Kardelj, Boris Kidrič, Tone Fajfar i Jože Rus zbor aktivista potvrdio je ovu izjavu.

Nakon aprilskog sioma borbu za oslobođenje i ujedinjenje slovenačkog naroda nužno su morale da preuzmu nove snage.

Osnivačka skupština Osvobodilne fronte na kojoj su učestvovali pretstavnici Centralnog komiteta KPS, slovenačkih sokola, hrišćanskih socijalista i slovenačkih kulturnih radnika već po svome sastavu udarila je temelje buduće istinski nacionalne i narodne slovenačke politike. Grupa sokola koja s? već u oredaprilskoj Jugoslaviji borila protiv korišćenja sokolstva u antinacionalne i protivnarodne svrhe učestvovala je u osnivanju OF u smislu nacionalno odbranbenih zadataka i ciljeva sokola i uključila slovenačke sokole u Osvobodilnu frontu. Hrišćansko-socijalistička grupa prišla je osnivačkoj skupštini OF kao izraz revolucionarno demokratskih procesa u slovenačkim katoličkim masama, procesa koji su ss razvijali već u staroj Jugoslaviji. Slovenska kultura je sa svojom saradnjom manifestovala da želi da se na strani najdoslednije slovenačke nacionalne i društvene klase — radničke klase Slovenije — bori za oslobođenje i ujedinjenje slovenačkog naroda i za srećnu budućnost radnog naroda Slovenije. KPS je kao partija preuzeila ulogu avangarde u slovenačkom narodnooslobodilačkom pokretu.

Komunistička partija Slovenije je kao sastavni dso Komunističke partije Jugoslavije jedina partija koju aprilski slom nije kompromitovao, koja je sve vreme svog postojanja pravilno shvatala i zastupala slovenačko nacionalno pitanje i koja je zauzela pravilan stav prilikom svih odlučujućih prekretnica u pogledu slovenačke nacionalne sudbine. Obzirom na tu činjenicu, dalje obzirom na činjenicu da je Komunistička partija Jugoslavije sekциja Komunističke internacionale — svetske partije međunarodnog proletarijata, najnaprednije društvene klase u istoriji čovečanstva — i obzirom na činjenicu da je Sovjetski Savez uzeo u svoje ruke sudbinu ugnjetanih naroda i stvar čitavog slobodoljubivog čovečanstva, za opstanak i budućnost slovenačkog naroda bilo je jedino rešenje u tome da Komunistička partija Slovenije preuzme inicijativu za Osvobodilnu frontu kao opštenarodnu organizaciju za oslobođenje i ujedinjenje slovenačkog naroda. U pobudi Komunističke partije Slovenije ogledalo se i to da je društveno rukovodstvo slovenačkog naroda posle sloma predaprilske, protivnarodne i antinacionalne politike prešlo na slovenački radni narod sa radničkom klasom na čelu. U stvarnoj slovenačkoj politici počela je da se obistinjuje izreka Cankara: »Na tvojim leđima, na leđima radnika-proletera stoji budućnost naroda, naroda proletera«.

I Osnivačka skupština OF slovenačkog naroda pravilno je konstatovala da je istinito, konačno i trajno rešenje slovenačkog nacionalnog pitanja zagarantovano samo potpunim slovenačkim imperijalističkog sistema, koji već decenijama u ovoj ili i slijedećoj formi ugnjetava slovenački narod, i sa osloncem slovenačkog naroda na Sovjetski Savez. Pravilnost tih konstatacija potvrđio je sav dalji razvoj, kako slovenačke Narodnooslobodilačke borbe tako i svetskog oslobođilačkog rata protiv fašističkog imperijalizma i varvarstva.

OF je od samog početka zasnovana i zamišljena kao opštenarodna organizacija u koju imaju pristup jednakim pravom svi Slovenci bez obzira na politička i opšta shvatanja, tradicionalne i društvene razlike i sve zaista patriotske slovenačke grupe koje nisu okaljane izdajom i saradnjom sa okupatorom. Opštenarodni karakter koji zastupa OF omogućio je ujedinjenje svih pozitivnih slovenačkih snaga i dokazao da se kako proletarijat tako i sve osnivačke grupe OF rukovode prisnim nacionalnim motivima.

Istup bele garde koju su zametli i organizovali reakcionarni, antinacionalni i protivnarodni rukovodeći krugovi u predaprilskoj Jugoslaviji kao i izdajnička uloga takozvane sredine, koja je ustvari samo privesak bele garde, dokazali su da je protivnarodna reakcija izdala slovenačke nacionalne interese iz svojih klasnih razloga. I sa te strane potvrđena je pravilnost konstatacije da društveno rukovodstvo slovenačkog naroda pripada slovenačkom proletarijatu i da je za slovenačku nacionalnu budućnost pravilan samo put koji je već orešao veliki slovenski narod.

II.

Jedinstvo Oslobođilačke borbe koju slovenački narod bije na život i smrt, kao i svi ostali razlozi nabrojani u gornjim konstatacijama, zahtevaju da se Osvobodilna fronta dosledno razvija u pravcu sve jačeg i jedinstvenijeg Opštenarodnog pokreta slovenačkog naroda. Uzimajući u obzir tu osnovnu potrebu slovenačke oslobođilačke borbe i slovenačke nacionalne i narodne budućnosti osnivačke grupe OF saglašavaju se u sledećim činjenicama:

a) Osvobodilna fronta slovenačkog naroda je jedinstvena, opštenarodna politička i nacionalna organizacija slovenačkog naroda. Njome rukovodi njen izvršni odbor koji pretstavlja i jedinstveno, političko i organizaciono rukovodstvo aktivista OF.

b) Avangardna uloga u slovenačkom oslobođilačkom pokretu pripada, obzirom na njen program, organizacionu struk-

turu, strategiju i taktiku, Komunističkoj partiji Slovenije kao avangardi najnaprednije slovenačke društvene klase — slovenačkog proletarijata. Sve tri grupe konstatuju da su KPS i njeno rukovodstvo i stvarno pokazale avanguardnu ulogu Partije pravilnom političkom linijom i organizacijom oslobodilačke borbe slovenačkog naroda. Nužna posledica svega toga **jeste** da se Komunistička partija Slovenije koja je izgrađena i rukovodena organizacionim i političkim načelima boljševizma i koja pretstavlja, kao celina i sa svakom svojom organizacionom jedinicom, avanguardni centar oslobodilačke borbe, širi, razvija i učvršćuje svuda na slovenačkoj teritoriji i na svim područjima slovenačkog javnog života. Svaki član Partije, kao avanguardne organizacije, je već automatski aktivista OF.

Ostale osnivačke grupe OF ne organizuju samostalnoj partijskoj ili političke organizacije. U skladu sa svojim nacionalnim, političkim i socijalnim ciljevima koji su u pogledu svih osnovnih pitanja istovetni sa ciljevima KPS, ne osećaju i ne vide nikakvu potrebu za posebnim vlastitim partijama ili političkim organizacijama.

c) Slovenačko sokolstvo je zbog nacionalno vaspitnog karaktera sve do formiranja OF priznavalo KPS kao jedini političku partiju koja je po svome programu, organizaciji i disciplini u oslobodilačkoj borbi i u budućnosti sposobna da vodi politički život slovenačkog naroda. Na toj osnovi je slovenačko sokolstvo u OF stvorilo i očuvalo svoj odnos sa KPS i ostaje kod svoje prvobitne odluke da ne organ'zuje svoje sopstvene političke aktiviste.

dl Odnos između hrišćansko-socijalističke grupe i KPS je u saglasnosti sa stvarnim stanjem stvari i u interesu OF. tako da je i da će ostati hrišćansko-socijalistička grupa izraz prelaženja slovenačkih katoličkih masa na napredne nacionalne i društvene pozicije i njihove saradnje na takvim pozicijama. Radi toga hrišćansko socijalistička grupa ne organizuje i neće organizovati posebne vlastite političke organizacije. Pošto će OF organizovati jedinstveno vaspitanje za aktiviste OF, hrišćansko-socijalistička grupa odriče se svake posebne organizacije vlastitih aktivista. Njeni aktivisti se obavezuju da će utvrditi i širiti isključivo OF slovenačkog naroda. U OF kao opštenarodnoj političkoj i oslobodilačkoj organizaciji slovenačkog naroda ima slovenački hrišćanin punu mogućnost svog svestranog političkog iživljavanja. Rukovodstvo hrišćansko-socijalističke grupe, kao grupe sa svojim pogledom na svet, ostaje kao idejno rukovodstvo prelaska slovenačkih katoličkih masa na napredne pozicije i njihove saradnje na takvim pozicijama.

e) U organizacionom i političkom pogledu rukovodi kadrom aktivista u OF IOOF kao celina. Aktivisti odgovaraju IOOF kao celini. Time prestaju političko-organizacione veze **osebnih grupa** (što međutim obzirom na tačku b) ne važi za KPS kao partiju).

f) Uvodi se jedinstveno vaspitanje za aktiviste OF po direktivama i na temelju materijala kojeg odredi IOOF.

g) Kod okružnih odbora OF formiraju se kružoci aktivista OF koji imaju zadatku da vaspitavaju aktiviste i da od njih iskuju organizacionu, političku i moralnu jedinicu. Kadar KPS je dužan pokloniti naročitu brigu revolucionarnom vaspitanju aktivista. Mora težiti stvaranju što prisnijeg osećanja borbenog drugarstva.

Sve tri osnivačke grupe podižu time kada aktivista OF na **viši** razvojni nivo. Kadar aktivista OF postaje kada izabranih oslobodilačkih boraca pod jedinstvenim rukovodstvom IOOF.

Aktiviste OF postavlja IOOF. Za oslobodilačke borce znači čast biti primljen među aktiviste OF.

Za KPS: Edo Kardelj s.r., Kidrič Boris s.r., Franc Leskošek s.r.

Za slovenačke sokole: Andrej Hribar³ s.r., Drejče Jaklič⁴ s. r.

Za hrišćansko-socijalističku grupu: Edvard Kocbek s.r. Fajfar Tone s. r., Miha Borštnik⁵ s. r.

* Dr Jože Rus

* Franjo Lubei

" Dr Marjan Breclci

CIRKULARNO PISMO CENTRALNOG KOMITETA KP SLOVENIJE OD 1 MARTA 1943 GOD. POVERENIŠTVIMA CK I OKRUŽNIM KOMITETIMA KPS ZA PRIMENU I TUMA CENJE DOLOMITSKE IZJAVE¹

**CENTRALNI KOMITET
KOMUNISTIČKE PARTIJE SLOVENIJE**
1 mart 1943

POVERENIŠTVIMA CK I OKRUŽNIM KOMITETIMA KP»

Zajednička izjava KPS, slovenačkih sokola i hrišćansko-socijalističke grupe od 1 marta 1943 g. nastala je na pobudu Centralnog komiteta naše Partije. Kod nekih hrišćanskih socijalista su se, naime, počele na terenu ispoljavati tendencije koje su slabile Osvobodilnu frontu i labavile njeno jedinstvo. Pretila je opasnost da se Osvobodilna fronta iz jedinstvenog sveopštег pokreta sve više pretvara u *koaliciju*.

Pojave, koje su dale Centralnom komitetu, naše Partije povod da misli da jedinstvo OF slabi i labavi, pre svega su sledeće:

1) Lov na pozicije od strane nekih hrišćansko-socijalističkih aktivista, lov kakvog smo prvih dana Osvobodilne fronte zapažali samo kod izrazito špekulantskih grupa.

2) Aktivnost za OF je na terenu kod nekih njihovih aktivista zastala, a primetili smo intenzivnu aktivnost za njihovu vlastitu grupu.

3) Moglo se primetiti da neki pokušavaju čak i odbore Delavske enotnosti iskoristiti za učvršćenje vlastite grupe — u suprotnosti sa načelima i praktičnim zadacima koje smo za te odbore zajednički predvideli.

4) U oformljavanju nekih aktivista se ponegde već sve jasnije oformilo neprijateljsko raspoloženje prema Partiji. Spuštali su se u »konkurenцију« sa Partijom.

5) Linija nekih njihovih aktivista na terenu počela se sukobljavati sa zvaničnom linijom Osvobodilne fronte. Varenđno su popuštali oportunističkim tendencijama među civilnim stanovništvom, te nastojati i na taj način pridobiti među seljačkim stanovništvom separatne simpatije za sebe. naročito se to događalo u vezi sa prinudnom mobilizacijom za koju

¹ Original se nalazi u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.

dono odluku IOOF obzirom na belogardističku i okupatorsku prinudnu mobilizaciju.

6) U tvrdnjama nekih njihovih aktivista da Partija ne „ume da vodi pravilnu politiku u odnosu na seljaka, da se OF suviše oslonila na proletariat, dolazila je do izražaja činjenica da nastoje tražiti svoju vlastitu klasnu bazu za vlastitu političku partiju, što bi u praksi razbijalo slovenačko narodno, a time i nacionalno jedinstvo.

Partijsko rukovodstvo je bilo mišljenja da ovu pojavu kod hrišćansko socijalističke grupe, obzirom na njen *objektivni značaj*, koji je međutim često püta različit od samih subjektivnih namera aktivista, treba razmatrati kroz prizmu poraza koje cü kod nas doživeli dosadašnji metodi reakcije. Naime, biće **danас** sve više pokušaja razbijanja OF unutar nje same. Frakcija će pokušati da svuda i na svim mestima iskoristi slabe strane oslobođilačkog pokreta u svoje svrhe. To će se događati naročito sada kada njena neposredna borba na strani okunatora doživljava neuspeh za neuspehom. Momentano još ne možemo ni misliti da hrišćansko-socijalistička grupa ima kakvu neposrednu vezu sa izbegličkom vladom u Londonu. I pored toga treba pojave u toj grupi shvatiti sa gledišta činjenice da je dosadašnja politika londonskih izbeglica propala, da su izbeglice morale radi toga nužno preći ka manevriranju i da je reakcija prinuđena da traži svoj oslonac unutar samog oslobođilačkog pokreta.

Sličnu pojavu — mada u drugoj formi i sa druge strane — treba zabeležiti u Gorenjskoj. Tamo je objektivna situacija takva da uorkos nastojanjima bele garde intenzivno dolaze u Osvobodilnu frontu upravo svi slojevi društva. Mi bismo svakako bili veliki sektaši ako bismo ih odbijali, a bili bismo i sleoi kad bismo im prepustali pozicije za kojima teže i radi kojih špekulišu. Neki od tih krugova pokušali su fornrrati čak svoj Pokrajinski odbor OF za Gorenjsku i postići kod IOOF da ga potvrdi. IOOF je to odbio, ali njih nije odbio već im je odredio izvesne privredne zadatke.

Primer u Gorenjskoj nije neposredno vezan sa pojavama u hrišćansko-socijalističkoj grupi, ali ga navod mo da bismo osvetlili našu tvrdnju da će reakcija nastojati da u raznim formama dobije svoje položaje unutar samog oslobođilačkog pokreta i da pomenute pojave u hrišćansko-socijalističkoj grupi prema tome treba objektivno razmotriti baš sa tog gledišta.

Naglašavamo da kod hrišćansko-socijalističke grupe stvar još nije stigla do kakvih londonskih težnji ili antisovjetskih pozicija. Još pre ponovnog sporazuma sa nama su više ili manje

zauzimali stanovište da slovenački narod mora da se osloni Sovjetski Savez. Ipak mi bismo bili slepi kad ne bismo primci tili kuda ti procesi vode i kakve posledice mogu nastati ako blagovremeno ne reagujemo sa svom oštrinom.

Postojale su dve mogućnosti za uređenje tih odnosa. Prva, pogodnija mogućnost bila je da hrišćansko-socijalističlp grupa uskladi svoju praksu na terenu sa svojim tvrdnjanjji u rečima, to jest da se stvarno likvidira kao samostalna politička organizacija sa sopstvenim aktivistima, koju njene partijske težnje već automatski prinudavaju na jačanje partijskih Dozicija, a time na slabljenje OF i da deluje isključivo za širenje i utvrđenje Osvobodilne fronte. Takva mogućnost bila je toliko više očita jer hrišćansko-socijalistička grupa nije učestovala u osnivanju OF kao partija ili izgrađena politička organizacija, već je to učinila kao pokret, kao izraz prelaženja katoličkih masa na napredne nacionalne i društvene pozicije. Jasno je da je realizacija takve mogućnosti u interesu jedinstva OF i njenog karaktera jedinstvene opštenarodne organizacije slovenačkog naroda. Jasno je da je i naša Partija nastala postići baš takvo rešenje.

Druga manje povoljna mogućnost bila je u tome da hrišćanski socijalisti usklade svoje reči sa svojom praksom na terenu, drugim rečima da se deklarišu za posebnu političku partiju. Jasno je da bi obistinjenje takve mogućnosti oslabilo OF i pretvorilo je iz jedinstvenog opštenarodnog pokreta u partijsku koaliciju. Na ovom mestu naglašavamo da naša Partija i uz takav razvitak ne bi smela i ne bi mogla prekinuti sa hrišćansko-socijalističkom grupom. Osvobodilna fronta bi i u takvom razvoju ostala, ali bi u svojoj suštini pretstavljava samo partijsku koaliciju, što bi jako oslabilo jedinstvo i udarnost oslobođilačke borbe.

Kao što se vidi iz Izjave, Partiji je uspelo postići bazu za ostvarenje prve mogućnosti. Ako na toj osnovi budemo pravilno radili, onda ova Izjava pretstavlja veliki politički uspeh naše Partije. Sa stanovišta koje je rukovodstvo hrišćansko-socijalističke grupe zauzelo do pomenutih pojava, iz nje-gove okružnice br. 9 vidi se da je saradnju sa hrišćansko-socijalističkom grupom kao celinom potpuno moguće urediti na temeljima Izjave i da bi bilo kakav drugi rezultat odražavao naše sektaštvu.

Pošto nam je kao marksistima-lenjinistima potpuno jasno da pojedine etape naše borbe nije moguće međusobno mehanički razdvojiti sasvim je i razumljivo da neke tačke sporazuma, kakvog pretstavlja Izjava, nužno prelaze sadašnju etapu

I «a rodnooslobodilačke borbe, iako se radi samo o uređenju od-
5 Posa na toj etapi i o što povoljnijoj jedinstvenoj borbi na toj
etapi-

Iz toga svakako proizlazi da je Izjava strogog internog Karaktera, namenjena samo aktivistima osnivačkih grupa Osvobodilne fronte. Ovaj zajednički sporazum svakako načelno ništa ne menja u pogledu opštenarocinog karaktera Osvobodilne fronte, strukture Vrhovnog plenuma OF i u principu mogućnosti da u OF jednakopravno sarađuje svaka patriotska grupa, a da se ne odriče svoje grupne autonomije. Ako bismo zbog ovog sporazuma koji je postignut među osnivačkim *grupama OF* menjali i sužavali samu liniju OF kao celine, svakako bi gmo učinili izrazito sektaštvo i nešto takvo moglo bi uticati sudbonosno na dalji tok oslobodilačke borbe. Razlozi koji su **Centralnom** komitetu dali pobudu za Izjavu u suštini ne preštiju današnju narodnooslobodilačku etapu, već proizlaze iz potrebe da OF ostane jedinstvena opštenarodna organizacija **slovenačkog** naroda, dakle da se ne raspline u koaliciju.

Dosadašnja linija Osvobodilne fronte, zajedno sa težnjom da privučemo u Osvobodilnu frontu i kolebljive elemente sredine. Izjavom od 1 marta ni u čemu se ne menja. *Ova Izjava nam međutim omogućava da gradimo Osvobodilnu frontu kao izrazitu jedinstvenu, opšte-narodnu organizaciju i garantuje našoj Partiji avangardnu ulogu u Osvobodilnoj fronti.*

Sto se tiče samih hrišćanskih socijalista na terenu, njih treba na osnovu ove Izjave ubediti o potrebi da rade isključivo za Osvobodilnu frontu i da se odreknu grupnog separatizma na štetu OF. lova za pozicijama i utvrđivanja svojih položaja. Sa druge strane pravilan rad sa poštenim hrišćanskim socijalistima mora nam na temelju Izjave omogućiti da ih približimo Partiji.

Kao što smo već kazali, "za sve aktiviste osnovnih grupa OF, odluke Izjave su obavezne.

Praktičan postupak za realizaciju Izjave za sve aktiviste neka bude u glavnim crtama sledeći:

1) Iziavu treba temeljito proraditi sa aktivistima hrišćansko-socijalističke grupe i sokola i ubediti ih u njenu ispravnost. Treba nastojati da se i njeno sprovođenje stvarno usvoji. Na osnovu Iziave treba odmah napraviti praktične zaključke likvidacije onih pojava na terenu koje se sukobljavaju sa sprovođenjem Izjave na štetu Osvobodilne fronte.

2) Kod okružnih odbora OF treba odmah osnovati kružke aktivista na koiima treba da se uz dobru prethodnu pripremu partijaca proraduje sav praktični i teoretski politički materijal, a ujedno daju aktivistima jedinstvene direktive za

neposredan rad na terenu i traži od njih i neposredno polaganje računa o izvršenom radu.

3) Naglašavamo da od aktivista i dobre prethodne pripreme partijaca koji rade u okružnim odborima zavisi da li će aktivisti zaista raditi po direktivi okružnih odbora, ili će, 1 kao i dosada, uprkos suprotnim odlukama Izjave, održavati separatne političke i organizacione veze i sprovoditi separatističke političke i organizacione težnje.

4) Članovi Partije u okružnim odborima, kao i u svim^{T1} ostalim odborima OF, moraju težiti za time da se stvarno — svojim radom, pravilnim predlozima itd. — afirmiraju kao centri oslobodilačke borbe na terenu, kojima će se obraćati I kako stanovništvo tako i svi aktivisti OF.

5) Ukoliko se aktivisti hrišćansko-socijalističke grupe — | partijci se moraju zaista potruditi da to bude tako — budu pokazali iskreni u praktičnom sprovođenju Izjave, ukoliko dakle, budu zaista radili na proširenju i učvršćivanju OF. treba se energično suprotstaviti bilo kakvom sektaštvu prema njima, ograničenju inicijative i osećanju zapostavljenosti. Na osnovu Izjave moraju se naši partijski kadrovi pokazati kao istinski nesektaški vaspitači i organizatori celokupnog aktiva OF. Ukoliko kod nekih budu ostale *ukorenjene* pomenute nezdrave pojave, potrebno ih je u samom praktičnom radu, na osnovu odluka Izjave, raskrinkavati i kao aktiviste onemogućiti.

Istovremeno treba biti svestan da u atmosferi okorelih separatista i prikrivenih neprijatelja naše Partije neprijatelj ima najviše mogućnosti i u provokatorskom pogledu loviti u mutnom.

6) Treba težiti da se onim poštenim aktivistima nepartijcima, koji će se Izjavi priključiti u praksi, da što više partijske literature i da se na neprinudan način pripreme naročito za proučavanje istorije VKP(b). Ako su se članovi Partije dosada pre svega bavili prikupljanjem aktivista za neposrednu oslobodilačku borbu, moraju se otsada baviti marksističko-leđnjinističkim vaspitavanjem aktiva Osvobodilne fronte.

7) Poverenštvo CK i okružni komiteti dužni su odmah izvestiti Centralni komitet o odjeku Izjave i merama koje su preduzeli.

8) Ponovo naglašavamo da je Izjava internog značaja i ne sme pasti u ruke neprijatelju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za CK KPS
Peter²

»OFDBA GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE OD
N A S T A 1943 GOD. ZA POSTAVLJENJE ŠTABA GO-
1 M A R RENJSKOG ODREDA¹

GLAVNI STAB
ZNAČKE NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
SLOVENAC^A PARTIZANSKIH ODREDA
Položaj, 1 mart 1943

N A R E D B A

Postavlja se sledeći štab Gorenjskog odreda:

Komandant	drug Biček
[oolitkomesar	>. Bemc
Jam. komandanta	„ Stane ^A Jelovcan”
zam. politkomesara	„ Košta

Naredba odmah stupa na snagu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Glavni štab

(M. P.1) Politkomesar

¹ Original se nalazi u arhivi CK SKS.

» Evgen Matejka-Bemc. narodni heroj. Poginuo 30 aprila 1945 god. u Brdimu u Slovenačkom Primorju.

^a Stane Kersnik

• Stane Bizjak

**OBAVESTAJNI IZVEŠTAJ ŠTABA SEVERNOPRIMORSKOG
ODREDA OD 1 MARTA 1943 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV
I PO SLOVENIJE O SITUACIJI U ITALIJANSKOJ VOJ
SCI I PRESTOJECIM PROMENAMA U ITALIJANSKOJ
POLITICI¹**

STA 3 SPO
Br. 11
na položaju, 1. III. 43

**GLAVNOM ŠTABU SLOVEN. NAROD. OSLOB. VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA**

Po naredenju vojnog referenta pri Izvršnom odboru obnovio sam veze sa obaveštajkom Katrom. Ona javlja sledeće: prema izjavi generala u Idriji i Tolminu sazrele su pripreme za državni udar u Italiji. Udar namerava da izvrši vojska, odnosno da barem preduhitri sve ostale grupe. Sav viši oficirski kadar je, naime, napravio kompromis sa krunom uz papinu saradnju. Za dan državnog udara određen je dan kad bude likvidiran Tunis. Upravljanje državom preuzeće, odmah posle udara, vojska pod rukovodstvom maršala Badolja. To uglavnom sami anglofili, dok sebe nazivaju »antifašistima«, mada su u suštini savršeni pretstavnici talijanskog imperijalizma i hoće da ga spasu koliko se spasti može. Odmah posle udara, oni bi sklopili primirje sa Engleskom, povukli svoje trupe sa Balkana, u prvom redu iz Jugoslavije, i bacili trupe na nemačku granicu u cilju odbrane. Oni su ubedeni da će uspeti da uguše revolucionarne snage Italije, a što se tiče vojnih snaga, računaju u prvom redu na alpince. Što se tiče Primorske vojni krugovi koji nameravaju da izvedu državni udar su podeljeni. Veći deo kaže da će braniti »stare« granice Italije po svaku cenu, a drugi da će pristati na kakve god bilo uslove koje bi Engleska postavila, samo da dode do primirja. Kolike su revolucionarne snage ne zna ni vojska, niti nam je to Katra mogla da kaže.

Rukovodstvo talijanske vojske je čvrsto rešeno da ne pristane ni na kakav zahtev Hitlera za novim trupama za Istočni front, dakle da ne daju nijednog vojnika više za front Generali kažu da se sa Istočnog fronta spasio samo nešto ranjenika, a da je inače uništen čitav talijanski ekspedicioni kor-

KL s Oficiri koji su se vratili sa Istočnog fronta vrše jaku pro-Lgandu protiv Nemaca.

U Africi se nalaze skoro isključivo Nemci. Ipak, Talijani Ki svesni — naročito prema tvrdjenjima vojske — da se pozive i tu ruše. Više su uplašeni zbog velikog broja Nemaca na

KSciliJ[^] sa poslednjim represalijama nad civilnim stanov-B-jštvom na Tolminskom treba napomenuti sledeće: u tu svrhu Ktiglo je direktno iz Rima 900 specijal'zovanih (za Balkan) kar-Bbinijera sa posebnim Musolinijevim punomoćnim dekretom, [predvodi ih pukovnik (Garaci?). Vojska je protestovala protiv tega, ali zbog posebnog Musolinijevog dekreta nije postigla nekakav uspeh. Vojska izjavljuje da će voditi borbe samo protiv partizana, a nikako neće represalije protiv civilnog sta-Kjovništva.

Tolminski general Macini savetuje partizanima da se u slučaju ofanzive povuku visoko "U brda i da miruju za vreme ofanzive.

Veza Bele garde sa vojskom na toj strani zasada još ne postoji Idrijski general, pak, izjavio je da su mu »momci Bele garde« na onoj strani mnogo pomagali. Pre nekoliko dana svi župnici i dekani primili su formular za izjavu jesu li za ili protiv Bele garde. Tolminski dekan je izjavio da se većina izjasnila protiv Bele garde, sa kojom ne žele imati nikavog posla i da bi se pre sprijateljili sa nama i aktivno nas pomagali. Tolminski dekan je zabranio kapelanima svako mešanje u politiku.

Katra će ići ovih dana gde ioj je drug vojni referent pri Izvršnom odboru poručio da ide. Čim se ona vrati stupaću opet u vezu sa njom i izveštavaću vas što podrobnije ... r

**DIREKTIVA GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE on
3 MARTA 1943 GOD. ŠTABU PRVE OPERATIVNE ZONE
— DOLENJSKE ZA PRELAZ U OFANZIVNE AKCIJE T]
SUHOJ KRAJINI¹**

**GLAVNI STAB
SLOVENAČKE NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA
3 marta 1943**

ŠTABU DOLENJSKE OPERATIVNE ZONE

1) Primili smo vesti o Vašim uspesima koje su nas jako obradovale. Ali, nemamo još nikakav zvaničan izveštaj. niti Vaš, niti druga komandanta Matije.² Pošaljite odmah detaljan izveštaj o svim Vašim akcijama kao i predloge za pohvare i odlikovanja.

2) Smatramo da, obzirom na opšte potrebe, a u prvom redu obzirom na potrebe jednog sektora³ koji treba da čuvamo i o kome će Vam govoriti drug Bolko,⁴ brigade treba da otpočnu sa intenzivnim ofanzivnim akcijama. Mišljenja smo da je Suha Krajina u tom pogledu najpogodnija. Savetujemo Vam da Policu zasada ostavite jer pretstavlja, obzirom na uzan prostor i neprijateljske ofanzivne pripreme, suviše veliki rizik.⁵ Osim toga Polica danas, obzirom na naše opšte planove i potrebe, više ne bi imala toliko dejstvo kao pre dva meseca.

3) U svojim akcijama obuhvatite širi prostor. Nikako nije preporučljivo zlepiti se za takve utvrđene položaje koje ne možete zauzeti.

Za nas biće od vanrednog značaja ako Vam podje za rukom da očistite Suhu Krajinu.

U svim akcijama težite i za tim da dođete do što više i oružja.

4) Prema informacijama naše obaveštajne službe, neprijatelj priprema u Dolenjskoj ofanzivu većeg stila. Budite stalno! na oprezu, pojačajte Vaše obaveštajne službe i gledajte da izbegnete frontalne bitke, štetne po nas. U tom pogledu postupajte u duhu direktiva koje smo Vam već poslali za takve slu-

¹ Original se nalazi u arhivi CK SKS.

² Ivan Maček

³ Kočevski Rog

⁴ Dr Jože Brilej

I . ve Naglašavamo da trenutno još ne postoje vidljivi znaci
g* ^e ofanziva odmah otpočeti, što nikako ne sme da smanji
Egu budnost.

5) Uskoro će Vas posetiti drugovi koji će Vam doneti
Egja detaljna obaveštenja i uputstva ali ona ne znače ništa
finski novo.

6) Vrlo važno je i vaše dejstvo na železničke komunikacije

P⁶ , **SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!**

Za Glavni štab

(M. P.)

Politkomesar
Boris Kidrič

BR. 75

**ZAPOVEST ŠTABA TRINAESTE PROLETERSKE UDARNE
BRIGADE »RADE KONCAR« OD 3 MARTA 1943 GOD.
PODREĐENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA NEPRIJATELJSKO UPORIŠTE METLIKU¹**

**STAB XIII PROLETERSKE UDARNE
BRIGADE »RADE KONCARA«
HRVATSKE
Op. br. 163
dne 3-III-1943 g.**

**Z A P O V J E S T B R O J 6
(Sekcija Samobor — Novo Mesto 1:100.000)**

Neprijateljska posada sastavljena od Italijana (običnih vojnika) većinom najmladih godišta (karabinijski i finansijski bijeli gardi) u jačini oko 500 vojnika nalazi se u Metlici. Ova neprijateljska posada raspoređena je na položajima po bunkerima oko samoga mjesta, a dijelom se nalazi u pojedinim zgradama. Pored ovoga još se neprijateljske posade nalaze raspoređene u željezničkoj stanici Metlika u jačini oko 20 vojnika,

¹ Original se nalazi u arhivi Vojnoistoriskog instituta (Reg. br. 50/1 k. 721).

i na željezničkoj stanici Rozalnica nalazi se posada iste jačine. Na željezničkom mostu preko Kupe i mostu preko Kupe M
kolski saobraćaj nalaze se neprijateljske posade kao straža na, tim mjestima, manje jačine. Utvrđeni pojas bunkera oko Met- like opasan je još sa žičanom preprekom. Neprijatelj raspolaže sa znatnim brojem automatskog oruda, izvjesnim brojem teških i lakih bacača i sa 4 topa nepoznatog sistema. Na pravcu prema Karlovcu nalazi se neprijateljska posada u Bubnjarcima jačine oko 30 ljudi i Ozlju u jačini oko 400 vojnika. Na pravcu prema Črnomelju, nalazi se neprijateljska posada kod željezničke stanice Dubravice u jačini oko 40 vojnika. U Gradecu oko 60 vojnika, a u Črnomelju oko 500 vojnika, a daljnje posade u pravcu Novog Mesta ostale su nepromijenjene jačine.

Naša Brigada, Udarna brigada »Ivana Cankara«, »Matije Gupca« i »Toneta Tomšića«² sa dijelom terenskih jedinica II Operativne zone Hrvatske i Istočnodolenjskog odreda izvršit će noću 4/5 ov. mjes. napad i uništenje neprijateljske posade u Metlici.³ Za izvršenje ovog zadatka

N A R E D U J E M O :

1) a) II Proleterski bataljon pojačan jednim teškim mitraljezom likvidirat će neprijateljsku posadu u bunkerma 2, 3 i 4, prodirući u pravcu kantine K..⁴ težeći da ovlada cestom Radovica — Metlika, upravo njezinim jednim dijelom koji počinje od Sokolskog doma do rampe broj 20, a potom usmjeriti glavni napad na posadu u Sokolskom domu. Odmah po izbijanju na cestu dva do tri automatska oruda s nekoliko strelaca opsjeti bunker broj 20, rampu, i tako onemogućiti neprijatelja da iz bunkera broj 1 i rampe broj 20 ugrožava vatrom snage koje će napadati Sokolski dom. Odmah po likvidiranju bunkera broj 2 jednim automatskim oruđem s nekoliko strelaca blokirati posadu u bunkeru broj 1. Za sve vreme naoada bataljon će održavati najtješnju vezu sa Udarnom brigadom »Ivana Cankara«, koja će davati osiguranja od neprijateljskog dejstva iz posada na pravcu Karlovca i vršiti likvidaciju neprijateljskih posada u željezničkoj stanici Metlika i Rozalnica, neprijateljskih posada koje se nalaze kod italijanskih baraka na usamljenom brežuljku, posada u bunkerima pored željezničke pruge i puta Metlika — Rozalnica.

b) III Proleterski bataljon pojačan jednim teškim mitraljezom i lakim bacačem likvidirat će neprijateljsku posadu u bunkerima 5, 6 i 7, težeći da se u prvom naletu izvjesne snage

⁵ Vidi dok. br. 76

¹ Vidi dok. br. 78, 102, 103 i 164

* Gostiona Kupinić

E robiju i dočepaju zgradu, da ovlađaju cestom Novo Mesto — f Metlika- koja počinje od skladišta hrane B. Po prodiranju u E «ade i na cestu odmah se spajati sa snagama II Prol. bataliona i zajednički likvidirati i pročistiti prostor od rampe broj 7 skladišta hrane B — rampe 20, a potom jednim dijelom svoih snaga pomoći Udarnoj brigadi »Toneta Tomšića«, koja će P likvidirati neprijatelja u bunkerima 8, 9, 11, 13, 14, 15 i 16, »vršeći jak pritisak na neprijatelja u bunkerima 8, 9, 11 i 12. • Za sve vreme napada održavati najtješnju vezu sa Udarnom brigadom »Toneta Tomšića«.

I • Po izvršenju prvih zadataka (likvidiranja spoljne odbrane L- j ovladavanja cestom) III Proleterski bataljon prodirat će u pravcu bunkera 19, likvidirajući na tom pravcu neprijateljske t posade i kao krajnji cilj napada likvidiranja neprijateljske posade u bunkeru broj 19, a II Proleterski bataljon likvidirat će neprijatelja na bunkerima 1, 20 i 21.

c) I Proleterski bataljon biće brigadna rezerva. Zadatak mu je za sve vreme napada održavati vezu sa Udarnom brigadom »Matije Gupca«, koja za ovu akciju daje osiguranje iz pravca Gradeča i Črnomelja, čije će snage biti raspoređene oko sela Crešnjevca — Stublerka — selo Dobravice — selo Krivoglavice — rijeka Kupa — selo Primostek — rijeka Kupa. U brigadnoj rezervi nalazit će se i četa Pratećih oruđa, Mitra-ljeska četa.

2) Napad mora biti žestok i odlučan. Prvi juriš treba biti silovit. Za vrijeme nastupanja štabovi bataljona vodiće najstrožiju kontrolu da čete nisu gomilane, da se najvećom opreznosću privlače neprijateljskim bunkerima i kad iz njih bude otvorena vatrica, borci će nastaviti privlačenje u ležečem stavu. Rezanje žice mora biti brzo izvedeno, a zatim vršiti napad na bunkere benzinskim flašama i bombama, dok će automatska oruđa kroz to vrijeme biti tako raspoređena da drže pod vatrom svaki otvor na bunkeru. Kod zauzimanja bunkera treba uvijek nastojati da se bunker ne napada s fronta, već da ga se zaobilazi i napada s leda, dok će automatska oruđa s fronta držati vatru. Za rezanje žice upotrebiti klijesta i sjekire. Kod prodiranja kroz grad treba paziti da borci ne idu cestom, već da koriste dvorišta, ograde itd., da dobro održavaju vezu, da se ne zadržavaju u pojedinim kućama pretresanjem nevažnih sitnica, da gone neprijatelja kome se ne smije dozvoliti da se koncentriše i pruža otpor. Naročitu pažnju obratiti održavanju veze u gradu, jer se često puta događa da se borci izgube u ulicama i kućama. Štabovi bataljona po prodiranju bataljona u grad svakoj četi odrediće prostor i pravce nastupanja, na kojima trebaju likvidirati neprijatelja, jer će time sprečiti nepo-

trebno gomilanje i šetanje boraca po ulicama. Za sve vr
borbe bataljoni trebaju ostvariti punu saradnju, održavati naj-
čvršću vezu. Bataljoni se moraju među sobom pomagati u pro-
bijanju vanjskog obruča i borbi u gradu. Ako bi II Proletera
bataljon uspio probiti neprijateljski obruč na svome pravcu
njegov je zadatak pojačati pritisak i vršiti napade na neprij-
telja koji se nalazi na pravcu napada našeg III Proleterskog
bataljona. Isto važi i za III Proleterski bataljon. Štabovi ba-
taljona trebaju slati redovito izvještaje svakih pola sata i po
potrebi.

3) Štab Brigade nalazit će se u prvima kućama do Sirk;
Vrha, a Brigadno previjalište u selu Sv. Urban. Sav plijen i
zarobljenike slati u Štab Brigade.

4) Ugovoreni znaci raspoznavanja za vrijeme akcije su
Matija — Tone, a znaci raspoznavanja bacač >— Bosna.

5) Pošto se Brigada sada nalazi jako udaljena od mjesta
napada 3. III. u 19 sati bataljoni i Mitraljeska četa iz Kos-
njevca izvršit će pokret zajednički, dok će Četa pratećeg oru-
otpočeti pokret u 18 sati. Pokret će se izvršiti u sela: I Prole-
terski bataljon Pilatovci, II Proleterski bataljon Bojanja Vas,
III Proleterski bataljon i Štab Brigade, Četa za vezu u Lešću
Mitraljeska četa Dragoševci, a Četa pratećeg oruđa u Rad-
tović.

4. III. u 11 sati održat će se u Štabu Brigade konfere-
cija svih komandira i komesara bataljona, te štabova bataljona.
U 17 sati brigada će se okupiti kod Štaba Brigade u Lešću od
kuda će krenuti u borbu. Početak napada biće u 20 sati.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Božo Spaček

Komand;
Bulat Rade
(M. P.)

Na znanje: Štabu II Operativne zone
Operativnom štabu hrvatskih i slovenačkih bri-
gada

Štabu Udarne brigade »Matije Gupca«

Štabu Udarne brigade »Ivana Cankara«

Štabu Udarne brigade »Toneta Tomšića«

Na znanje i postupak: štabovima I, II i III Proleterskog ba-
taljona, Mitraljeskoj četi, Četi pratećih oruđa
i Četi za vezu

7 \POVEST ŠTABA PRVE UDARNE BRIGADE »TONE TOM- glC« OD 4 MARTA 1943 GOD. ZA NAPAD NA METLIKU¹

STAB
SLOV. N.O.U. BRIGADE
»TONE TOMSIC«
Na položaju 4.III.43
u 7.30 časova

Z A P O V E S T
(Sekcija Novo Mesto i Samobor 1 : 100.000)

Neprijateljska italijanska posada (većina najmlađih go-
dišta, običnih vojnika, karabinjera i finansa) i Bele garde u
jačini oko 500 ljudi nalazi se u Metlici. Ova neprijateljska po-
sada raspoređena je na položaju po bunkerima oko same tvr-
đave a deo posade nastanjen je u pojedinim kućama. Pored
toga neprijateljske posade raspoređene su još na železničkoj
stanici Metlika u jačini 20 vojnika, na železničkoj stanici Ro-
zalnice posada iste jačine. Na železničkom mostu preko Kupe i
mostu za civilni promet nalaze se neprijateljske posade manje
jačine kao straže. Utvrđeni pojas bunkera oko Metlike okružen
je žičanom preprekom. Neprijatelj raspolaže znatnim brojem
automatskog oružja, izvesnim brojem teških i lakih bacača i 4
topa nepoznatog sistema. U pravcu Karlovca nalazi se nepri-
jateljska posada u Bubnjarcima u jačini 30 ljudi i u Ozlju u ja-
čini 400 vojnika. U pravcu Crnomelja nalazi se neprijateljska
posada kod železničke stanice Dobravice u jačini oko 40 voj-
nika, u Gradecu oko 60 vojnika a u Črnomelju oko 500 vojnika.
Ostale posade u pravcu Novog Mesta ostale su u neograničenoj
jačini. Trinaesta proleterska udarna brigada, UB »Ivana Can-
, kara i «Toneta Tomšića« sa delom terenskih četa II Oper-
ativne zone Hrvatske i IDO napašće noću od 4 na 5 ov. m. ne-
priateljsku posadu u Metlici. Za izvršenje tog zadatka.

N A R E Đ U J E M O

1) Za neposredni napad određujemo I i III batalj. naše
brigade. Prvi bataljon napada u pravcu zapad i jugozapad sa
težnjom da se probije među bunkerima i sa napadom u leđa

¹ Original se nalazi u arhivi Vojnoistoriskog instituta (Reg. br.
2—1, k. 926).

* Istočnodolenjski odred.

uništi bunkere br. 8, 9, 11, 14, 15 i 16. U prvom trenutku napada treba težiti da se sa dva voda pređe preko žice između bunkera br. 7-8 i 8-9 sa zadatkom da se unište bunkeri br. 8 i 9. Odmah iza ovih vodova neka idu dve udarne čete i preko žice nastave put pokraj bunkera br. 8 i 9 ka bunkeru br. U s desne i leve strane, gde su topovi, ne obazirući se na likvidaciju bunkera br. 8 i 9. Odmah u početku neprijateljske vatre neka automatska oružja tuku bunkere br. 8, 9, 11 i 12.

2) Treći bataljon neka sledi odmah Prvom bataljonu u istom pravcu, prevuče se između pravoslavne i katoličke crkve, zaobide topove, postavi deo svojih snaga na glavnu cestu da time spreči eventualnu neprijateljsku pomoć koja bi pošla ka bunkerima, a sa drugim delom svojih snaga kreće u desno i s leđa napadne bunker br. 12. Posle likvidacije bunkera br. 12 neka nastavi napad na bunkere br. 14, 15 i 16.

3) Drugi bataljon koji je određen za brigadnu rezervu neka odredi jedan vod sa automatskim oružjem ka raskršću ceste Metlika — Črnomelj sa zadatkom da spreči eventualno begstvo Italijana. Ujedno neka održava stalnu vezu sa Čankarevom brigadom koja će se zadržavati u pravcu stanice. Stab bataljona neka dodeli I i III bataljonu po dva puškomitrailjeza i jedan vod bombaša.

4) Početak napada biće tačno u 20 časova. Pokret iz Bušinje Vasi neka započne u 17.15 časova. Bataljoni neka budu na zbornom mestu, na cesti ispod Bušinje Vasi tačno u 17 časova. Redosled marša je: Prvi, Treći, Drugi.

5) Sve nenaoružane i komore treba ostaviti u Bušinjoj Vasi gde će dobiti dalja uputstva.

6) Čitavo vreme borbe I bataljon treba da drži vezu sa XIII Proleterskom brigadom koja se nalazi levo od njih i napada u pravcu severozapada.

7) Previjališe za sve brigade koje učestvuju u toj akciji biće u Bušinjoj Vasi. Organizaciju i evakuaciju vrši dr. Lojze³, lekar ove brigade. Prihvatališe za ranjenike nalaziće se u selu Bočka, za koje treba lekar da odredi potrebno ljudstvo, bolničare i kola.

8) Znaci raspoznavanja za vreme borbe jesu: MATIJA — TONE. Znaci raspoznavanja su BACAČ — BOMBA.

9) Stab brigade nalaziće se u neposrednoj blizini jedinica koje napadaju i u samoj akciji.

10) Prvi naš udarac mora biti brz, silovit, bez zastajki-vanja, na juriš. Vojnici treba da imaju nož na puškama i dovoljan broj bombi.

11) Veza između jedinica i štaba brigade mora biti stalna, Kakoj promeni obavestiti. Isto tako veza između naše, XIII li Čanka reve mora biti neprekidna.

12) Posle dolaska u grad obratite najveću pažnju da se vojnici ne razidu po kućama.

13) Evakuacija plena neka bude u Bušinjoj Vasi. Niko ne i'sme da prisvoji ni najmanji deo plena.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zam. politkomesara Načelnik štaba Komandant
Boštjan⁴ - Pero⁵ Jan⁶

Na znanje

I Operativnom štabu hrvatskih i slov. brigada

Štabu DOZ

Štabu U.B.I.C.

f Štabu U.B.M.G.

Štabu I, II, III bataljona I slov. N.O.U.B.T.T.

Štabu XIII Proleterske brigade

BR. 77

IZVEŠTAJ ŠTABA DOLOMITSKOG ODREDA OD 4 MARTA 1943 GOD. ZAMENIKU KOMANDANTA GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE O RADU ODREDA I O SITUACIJI NA TERENU¹

STAB DLO
na položaju 4.III.43

ZAM. KOMANDANTA GL. ŠTABA DRUGU BRANKU²

Bataljoni su izvršavali svoje zadatke prema poslednjoj naredbi.

Drugi bataljon, koji ima zadatak da stalnim patrolama kontroliše teren prema Horjulu i Logu, premostio se u Brezje. Patrola 2 bataljona izvestila je da je jedan auto prošao od Li-

I • Jože Bradeško, poginuo marta 1943 god. kao politkomesar brigade »Tone Tomšič«
 • ⁵ Pero Popivoda
 " Jan Lokovšek

¹ Original, pisan mastilom, nalazi se u arhivi CK SKS.

¹ Jaka Avšič

gojne prema Horjulu. Pre nego što je auto prošao, Italijani su postavili jake zasede.

Prvi bataljon je, pored ostalih zadataka, poslao jednu¹ četu za Primorsku i jedan vod za Gorenjsku po nove borce.² Ovaj vod vratio se danas ujutro i doveo sa sobom 48 novih boraca.

Treći bataljon, međutim, kontroliše teren prema Polhov' Gradecu. Sinoć je bila predviđena akcija na prugu ali smo je, zbog toga što nije bilo vodiča, odložili za večeras. Tokom juče-rašnjeg dana nije bilo nikakve koncentracije neprijatelja.

Prema izveštaju obaveštajne službe prošao je jedan transport Nemaca kroz Ljubljaniu prema Gorenjskoj.

3 četa I bataljona sukobila se juče na Pesku sa 60 bega.³ Pri povlačenju naše patrole ubijen je drug Ljubičić iz 3 č. 1 bat. Detaljna obaveštenja o tom sukobu još nismo primili.

U Gabrju su trojica dobila pozive od komande seoske straže na Dobrovi da 10 o. m. moraju da se jave radi saslušanja. Ova trojica su: Rihar Ivan i njegov sluga Trnove, a za trećeg još nemamo vesti. Nove borce smo odmah rasporedili po bataljonima.

Iz bega uporišta u Kušlanovom zamku otišlo je nekoliko bega nepoznato kuda. Na Brezovici su begi preobučeni u italijske uniforme i vežbaju ih it. oficiri. Pored 48 novih boraca iz Gorenjske došlo je još 9 novih sa kurirom Rokom. Prema izveštajima Nemci ponovo miniraju uz granicu gde smo **mi** pokupili mine.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant
Rihar Franc

Politkomesar
Keržič Ciril

Drugu Petru³ — Na znanje — Branko

.7VEŠTAJ ŠTABA TRINAESTE PROLETERSKE BRIGADE
RADE KONČAR« OD 8 MARTA 1943 GOD. ŠTABU DRUGE
nPER VTIVNE ZONE NOV I PO HRVATSKE I OPERATIV-
NOM ŠTABU HRVATSKIH I SLOVENAČKIH BRIGADA O
AKCIJI NA NEPRIJATELJSKO UPORIŠTE METLIKA¹

STAB XIII PROLETERSKE UDARNE
BRIGADE »RADE KONCARA«

HRVATSKE

Op. br. 165

8-III-1943 g.

-operativni izvještaj broj 13

ŠTABU II OPERATIVNE ZONE

OPERATIVNOM ŠTABU HRVATSKIH I SLOVENAČKIH
BRIGADA

Naređenjem Operativnog štaba hrvatskih i slovenačkih brigada od dana 1.III. ove godine², naša Brigada, Udarna brigada »Ivana Cankara«, »Matije Gupca« i »Toneta Tomšića« sa dijelom terenskih jedinica II Operativne zone Hrvatske i Istočnodolenjskog odreda, dobila je zadatak da u noći 4/5 marta ove godine napadne i uništi neprijateljsku posadu u Metlici.

Naša brigada dobila je zadatak da napadne na neprijatelja u Metlici sa sjeverne i sjeverozapadne strane u dva napadna pravca, da uništi bunkere broj 1-7 (vanjski odbranbeni obruč) i da po mogućstvu pomogne Tomšičevoj brigadi u izvršavanju njezinog zadatka.

Za izvršenje gornjeg zadatka Brigada je krenula 4.III. ove godine u 17.30 časova iz sela Lešće kroz Grabrovec, do crkve Sv. Urban. III i II Proleterski bataljon produžili su dalje, i to II Proleterski bataljon prema Metlici sa sjeverne strane sa zadatkom da napadne i uništi neprijatelja u bunkerima 2, 3 i 4, a III Proleterski bataljon sa sjeverozapadne strane, sa zadatkom da napadne i uništi neprijatelja u bunkerima 5, 6 i 7. Bataljoni su stigli u određeno vrijeme na položaje, neprimjetno se privukli žičanoj ogradi i istu uspjeli na nekoliko mjesta presjeći te su djelimično upali između bunkera težeći da likvidiraju neprijatelja u bunkerima. U to vrijeme neprijatelj ih je primijetio i obasuo iz bunkera snažnom vatrom iz automatskih oruđa i iz bacanja mina. Kod četa tada nije bilo toliko odlučnosti da

¹ Original se nalazi u arhivi Vojnoistoriskog instituta (Reg. br. 33/3, k. 721).

* Dokument ne je sačuvan.

jurišaju na bunkere. Za zauzimanje je stvarno postojal malo izgleda i mogućnosti. Sistem odbrane grada bio je takav da iz bunkera nije bio tučen svaki prilaz gradu, a osim toga bunkeri su bili štićeni međusobnom vatrom iz automatsko oruđa, tako da nije bilo moguće prići i napasti bilo koji bunkr sa strane ili sa leđa. Sami bunkeri bili su masivno građeni (od cigle i kamena) i to tako da nije postojalo mogućnosti da se u njih ubaci bomba, benzinska flaša ili upaljiva smjesa. Napad je tokom noći pokušavan nekoliko puta ali stalno bez uspjeha. U 5 sati u jutro Brigada je dobila naređenje da borci II i III Proleterskog bataljona upadnu u grad te iznutra da likvidiraju pojedina neprijateljska uporišta. Naređenje je stiglo prekasno i inače nijesu postojale objektivne mogućnosti da ga se sproveđe u život. Stab Brigade ipak je izdao naređenje II i III Proleterskom bataljonu da se pripreme za juriš i da upadnu u grad te da će se borba nastaviti preko dana. Štabovi batajiona pokušali su s jednim dijelom svojih snaga prodrijeti u grad, ali im to ni ovaj put nije uspjelo. Bataljoni su se pred zorom na svoju ruku povukli sa položaja, prema crkvi Sv. Urbana, pošto je borcima pretila opasnost da će, ako sačekaju dan na položaju, većina dijelom izginuti, jer nije bilo mogućnosti za povlačenje.

Ratnog plijena nije bilo, gubici neprijatelja nepoznati.
Sopstveni gubici dva ranjena, od toga jedan lakše.

KRITIČKI OSVRT NA AKCIJU

Napad nije izведен u potpunosti po planu. Ipak se uspješno iznenaditi neprijatelja, razrušiti žicu i prići u neposrednu blizinu bunkera. Sredstva za likvidiranje bunkera nisu nam bila na razpoloženju i svaki pokušaj da borci bombom i zapaljivim sredstvima likvidiraju bunker bili bi bezuspješni. Naša obaveštajna služba nije nam dala vjerodostojne podatke o bunkerima. Ipak se moglo i pored nelikvidiranih bunkera jednim dijelom snaga upasti u grad da je bilo više odlučnosti kod štabova bataljona i komandi četa, jer se bilo uspjelo iznenaditi neprijatelja. Pozitivne strane ove akcije za našu Brigadu jeste taktika vjernog upadanja, koju smo primijenili ovog puta. Neprijatelj nije mogao odrediti u kojoj se udaljenosti od njega nalaze naše snage kao što je to bilo do sada kada smo sa vikom i galatom kretali u napad.

U akciji je utrošeno oko 300 metaka.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITKOMESAR

SI. odsutan

(M.P.)

KOMANDANT

Bulat R.

**IZVEŠTAJ ŠTABA DOLOMITSKOG ODREDA OD 8 MARTA
1943 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO SLOVENIJE O
AKCIJAMA ODREDA OD 24 FEBRUARA DO 8 MARTA 1943
GODINE¹**

STAB D.L.O.

Na položaju, 8.III. 1943

**GLAVNOM ŠTABU SLOVENAČKIH PARTIZANSKIH
ODREDA**

Posle akcije na Koreno² u kojoj se pokazalo da je likvidacija uporišta vrlo težak zadatak obzirom na naše sadašnje snage (tri čete stalno se nalaze u rashodu³) i obzirom na naše naoružanje, preduzeli smo niz manjih akcija koje su imale za cilj uništavanje neprijatelja i otimanje oružja. Te akcije izvršili smo na raznim mestima, većinom iza naših sadašnjih položaja. Time smo hteli da skrenemo pažnju neprijatelja što dalje od terena na kome se nalazimo. U toku tih akcija se pokazalo da je taj način akcija najbolji i da najbolje odgovara našim sadašnjim snagama kojima raspolažemo.

24.11.1943 jedan naš vod izvršio je demonstrativan napad na Korenu. Značaj toga napada bio je, sa jedne strane, da izazovemo pomoć iz Horjula koju bi sačekala naša zaseda, a sa druge strane, što smo položili nagazne mine oko uporišta. Pošto nije došlo do intervencije iz Horjula, ova akcija završila se na taj način što su dva belogardista poginula od nagazne mine dok su dva teže ranjena.⁴

¹ Original se nalazi u arhivi CK SKS.

² Vidi dok. br. 66

* Odred je sa svojim jedinicama održavao vezu sa Gorenjskom i Primorskog i štitio prelazak novomobilisanih iz Primorske i Gorenjske.

' U informativnom izveštaju Komande pešadiške divizije »Cacciatori delle Alpi« od 27 februara 1943 god. navodi se:

»Sektor Borovnica:...

— Noću uoči 26 tek. kom. banditi su izvršili akciju uz nemiravanja protiv lokalnog odeljenja MVAC garnizona Horjul, koji je odmah odgovorio osuđitivši pokušaj napada.

Ujutro 26 tek., vojnici antikomunisti pomenutog odeljenja bili su pogodeni iznenadnom eksplozijom mine prilikom radova oko električnih stubova, koje su kom. banditi bili oborili.

Pretrpljeni gubici: jedan vojnik antikomunista mrtav, četiri ranjena, od kojih dvojica teško.« (Original u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani).

27.11.1943 naša četa je sačekala u zasedi neprijateljski kamio pun talijanskih vojnika. Neprijatelj je imao u toj akciji **jedno** mrtvog i dva i-anjena. Kamion nije bilo moguće potpuno urf šiti jer je neprijatelju suviše brzo stigla pomoć iz Ligojne, Horjula i Zažara. Zaseda se nalazila u Lipaljci.

28.11.1943 ujutro dva naša puškomitralska došla su do sam neprijateljskog uporišta u Polhovom Gradecu i iz neposred blizine otvorila vatru na neprijateljsku kolonu koja je pobгла u paničnom bekstvu. Tačan broj neprijateljskih žrtava nismo mogli da ustanovimo.

2.III.1943 naša patrola naišla je na belogardističku patrolu u Podutiku. Naši su uspeli da razbiju neprijateljsku patrolu kojom prilikom su belogardisti imali dva teže ranjena koji su sutradan umrli od zadobijenih rana. Istoga dana jedna naša četa približila se uporištu na Dobrovu i otvorila vatru iz neposredne blizine na neprijateljske vojниke. Tom prilikom neprijatelj je imao jednog mrtvog i dva ranjena,

i.III.1943 naša patrola naišla je kod Podutika na neprijateljsku zasedu. Tom prilikom izgubili smo jednog druga iz Treće čete Prvog bataljona. U noći između 6 i 7 marta o. g. jedna od naših jedinica išla je na železničku prugu između Notranjih Gorica i Preserja sa namerom da minira voz i da ga uništi. Mhfl nisu eksplodirale a istovremeno je stigla i jedna od neprijateljskih patrola koje stalno kruže prugom. Tom prilikom naši su uništili ovu neprijateljsku patrolu i ubili četiri vojnika. Među njima nalazio se jedan oficir (poručnik). Tom prilikom zaplenili smo tri puške i jedan revolver.⁵

U poslednje vreme belogardisti su hteli da se smeste u Brdu i na Vrzdsncu. U tu svrhu ispraznili su u Brdu vatrogasni dom a na Vrzdencu jednu kuću. Ovaj plan pokvarili smo im na taj način što smo im spalili obe zgrade. U cilju usavršavanja naših jedinica i jačanja njihove udarne snage preduzeli smo sve vojne i političke korake kako bi jedinice što pre bile sposobne za teže zadatke. U svim našim jedinicama vrše se svakog dana vojne vežbe i održavaju razna politička predavanja. Svaku akciju koju je izvršila neka jedinica, ova jedinica je kasnije na

⁵ U izveštaju Komande Jedanaestog armiskog korpusa od 8 marta^ 1943 god. navodi se:

»Divizija Cacciatori: ...

— Noću uoči 7-og o. m. patrola 221-og teritorijalnog mobilnog bataljona pri pregledu žel. pruge u blizini km 578—600 (TR-DE) bila je obasuta rafalom iz mitraljeza, što je prouzrokovalo smrt poručniku Lorenzo Oberteru i jednog vojnika. Druga dva vojnika su ranjena.«

(Original u arhivi Vojnoistoriskog instituta, 18C — 7.)

Stab B.l.o.

Na položaju, 8.III.1943.

Glavnemu polveldstvu slovenskih Partizenskih čet.

Po akciji na Korenu v kateri se je pokazalo, da je likvidacija postojanke zelo teška naloga, z obzirom na naše sedanje sile (tri čete se stalno manjajo v razshodu) in z obzirom na našo oborožitev, smo predumsli, da z manjšimi akcijami, katerih cilj je bil umicanje sovražnikov in pridoočenje oružja. Te akcije smo izvedli na raznih krajin, po večini na sedanjimi našim položajem. S tem smo nobeli da obrnemo sovražnikovo pozornost čimdalej od tega terena, na katerem se ujemamo. V tem teh akcijah se je pokazalo, da je ta način akcij najboljši in da najboljše odgovarja sedanjim našim silam, katerih imamo na razpolago.

24.II.1943 je en naš vod izvršil demonstrativni napad na Korenu. Posen tega napada je bil z ene strani, da izzovemo pomoč iz Horjula, katero bi počakala naša zaseda na drugi strani, da smo postavili negezne mine okoli postojanke. Ker ni bilo imenovanj iz Horjula se je ta akcija izvršila tako, da so od negezne mine poškodila belogardista in dva sta bila težje ranjena.

27.II.1943 je naša četa v zasedi dodakala sovražni kamijom, kateri je bil polm Italijanskih vojakov. V tej akciji je imel sovražnik enega mrtvega in ova ranjena. Popolnoma se ni dalo umiciti kamijom, ker je sovražniku prehitro prišla pomoč iz Ligojna, Horjula in Žašerja. Zaseda je bila v Lig-aljci.

28.II.1943 sijutraj sta dva naša puškomitrailjeza prišla do same sovražne postojanke v Polhovemgradcu, ter iz neposredne bližine odpela ogrej na sovražno koloso, katero je v pazišču begu razbežala. Za sovražnikove žrtve nismo mogli točno negotoviti.

2.III.1943 je naša patrola naletela na belogardiščno patrulo v Podutiku. Našim je uspelo, da so razbili sovražno patrulo, pri tem so imeli belogardiati dva težje ranjena, kateri sta drugi dan podlegla ranam. Istega dne se je ena naša četa približala postojanki na Dobravi in otvorila ogrej iz neposredne bližine na sovražne vojske. Sovražnik je imel pri tem enega mrtvega in dva ranjena.

4.III.1943 je naša patrola naletela pri Podutiku na sovražno zasedo. Pri tem smo zgubili enega tovarisja in tretjo čete arvega betalj-ora.

in n f e r e n c i j i s v e s t r a n o p r e t r e s l a s a v o j n o g i p o l i t i č k o g g l e d i š t a ,

To se pokazalo vrlo korisno i dosta pomaže napretku u tom pravcu. Održali smo jedan kraći kurs izgradnje vojnih rukovo-dilaca sa svim desetarima, vodnicima i komandirima. Na tim predavanjima proradivale su se najnužnije stvari iz vojne slu-Ke discipline i uopšte iz vojničkog života i vojne organizacije.

Sve jedinice proslavile su 25-godišnjicu postojanja Crvene ar-mije predavanjima političkih komesara o postanku i razvitku Crvene armije. Zbog pojave deserterstva i da bi mobilisani drugovi shvatili cilj i zadatok naše borbe, preduzeli smo sve kako bi se održavala razna politička predavanja svakog dana i što je više moguće. Pošto je u nekim našim jedinicama vladala suviše velika familijarnost, stvar smo rešili na taj način što smo *3li neke premeštaje iz jedne jedinice u drugu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant
Bihar Franc

Načelnik štaba
Danilo Šorović

Politkomesar
Keržić Ciril

BR. 80

NAREDBA ŠTABA DOLOMITSKOG ODREDA TREĆE OPE-RATIVNE ZONE — ALPSKE OD 8 MARTA 1943 GOD. ZA POSTAVLJENJE KOMANDNOG KADRA U TREĆEM BA-TALJONU¹

STAB D.L.O.
Na položaju, 8.III.1943

N A R E D B A

1) Pošto je komandant III bat. drug Ronko² ranjen te se sada nalazi na lečenju za neodređeno vreme, štab D.L.O. po-stavlja za komandanta 3 bataljona komandira 3 čete istog bat. druge Iskru.

2) Za komandira 3 čete III bat. postavljen je drug Rado, dosadašnji vodnik te čete.

¹ Original se nalazi u arhivi CK SKS.
² Lado Mavšar

3) Za politkomesara Minersko-pionirske. čete postavljen je drug Janošek,³ dosadašnji komandir 2 čete I bataljona. *

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant
Rihar Franc

Politkomesar
Keržič Ciril

BR. 81

IZVEŠTAJ ŠTABA DOLOMITSKOG ODREDA OD 9 MARTA
1943 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO SLOVENIJE 0
AKTIVNOSTI ODREDA¹

STAB DI. O.
Na položaju 9.III.43
U 10 i 30 časova

DRUGU BRANKU² ZA GLAVNI ŠTAB!

Prema vestima koje smo dosad primili od naših izviđačkih patrola izgleda da za danas neće biti nikakve hajke, već je sadašnja situacija ovakva:

Na sektoru našeg I bataljona, u pravcu Ljubljane, nema nikakvih kretanja neprijatelja. Izgleda da je kolona Italijana, koja je išla juče uveče sa mazgama iz Ljubljane Tršćanskom cestom, bila razbijena u sukobu s jednom našom četom koja je pošla da ruši prugu. Mazge su se bez Italijana vratile u pravcu Brda.

Neprijatelj je prošle noći na sektoru Brezje, gde se nalazi naš II bataljon, postavio zasedu ispred Brezja u koju je pala jedna naša jedinica, koja se vraćala sa rekvizicije u 3 sata ujutro i bila razbijena. Neprijatelj je (još u nepoznatom broju) stigao ujutro preko Loškog Hriba u pravcu — Brezje³. Prethodno

® Ivan Dolničar

¹ Original se nalazi u arhivi CK SKS. Kraj dokumenta dopisan je mastilom.

² Jaka Avšič

³ U informativnom izveštaju Komande pešadijske divizije »Cacciatori delle Alpi« od 10 marta 1943 god. navodi se: »Sektor ljubljanskih trupa: — Noću uoči 9-og tek. specijalni diviziski bataljon, pojačan i u

I ie **topom** tukao naše položaje iznad Brezja prema Ključu. Pre-
l ja **poslednjim** vestima i našem izviđanju neprijatelj se ili vrat-
io na polazne položaje ili se pak zadržao negde na Loškom
jlxibu. Odmah smo poslali jake patrole da uspostave kontakt
I sa njim i da ga dalje gone. Prema izveštajima koje smo primili
I u toku današnje noći od naših obaveštajaca nema nikakvih
I važnijih promena na sektoru u pravcu Vrhnika — Horjul —
polhov Gradec itd.

Naša poslednja grupa koja je otišla u Primorsku doživela
^ **je** hajku u kojoj su dva naša druga bila lakše ranjena. Zbog
deztererstva nekog primorskog partizana Italijani su došli u
logor Primorske čete nezapaženo pored straže i izvidnice, ali
su naši odmah prihvatali borbu. Tačan rezultat o tome još uvek
nemamo. Naša četa je preuzeala transport i odvela ga na odre-
đeno mesto. Izgleda da se stvar otkrila jer su navodno Italijani
otišli noćas prema Podpeči.

Čim dobijemo tačne vesti poslaćemo Vam.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

• **ZA KOMANDANTA**
Danilo Šorović

,

POLITKOMESAR
Keržić Ciril

Drugu Petru⁴ — Noćas u lh alarmirali smo i sve je
spremljeno. Sada je spremnost ograničena do te mere što je
sav materijal spremjen a vani je ostalo samo najnužnije za
rad. Prema svim izveštajima izgleda da ne postoji nikakva veća
Opasnost za napad. Interesuje me koliko ih je poginulo iz ko-
lone.

S. F. — S. N.

Branko

sadejstvu sa formacijom MVAC iz Loga izvršio je prepad u zonu Brezje (TN — DH). U blizini Brezovice patrole kom. bandita su naterane u bekstvo. Naši gubici: jedan ranjen, neprijateljski nisu utvrdeni« (Original u arhivi Muzeja narodnog oslobodenja u Ljubljani).

⁴ Boris Kidrič

OBAVEŠTENJE KOMANDANTA ČETVRTE OPERATIV
ZONE — ŠTAJERSKE OD 20 MARTA 1943 GOD. ZAME.
NIKU KOMANDANTA ZONE O SITUACIJI NA TERE

STAB 4 ŠTAJERSKE
OPERATIVNE ZONE

Na položaju, 20.3.43

*Drugu Skali!*²

1) Veza sa Pohorskim bataljonom još uvek ne postoji. Ne znam još ništa konkretno šta je sa njim. Bio sam i u logoru gdj su se odvijale borbe i ustanovio da su one zaista bile oštr³. Borba je trajala 5 časova. Logor je bio zaista prava tvrđava. Po mome mišljenju žrtve nisu mogle biti tako velike kao što se, naprimjer, priča o njima. O tome svedoče i pohorske drv delje koji su ih prevozili. Ni oni nisu mogli da mi kažu nešto tačno. Prema jednoj od njihovih izjava poginulo je 28 žena, što svedoči o neistinitosti, kad nam je poznato koliko ih je bilo*. Posle povratka, to jest na putu natrag, pojavile su se dve grupe, jedna jača, druga slabija, tražeći vezu.

2) Sada putujem u Ko⁴.... Tamo se stvar, kako se vidi iz izveštaja, dosta povoljno razvija, bilo na polju mobilizacije, bilo na terenu. Na osnovu izveštaja vidi se da su svi naoružani. Tačniji izveštaji uslediće kasnije kada budem to sam ustanovio.

3) Isto tako uspostavljena je veza sa komandirom čete drugom Veličkom⁵. On je sada na svom prošlogodišnjem terenu organizovao novu četu⁶. Ova četa se priključuje Savinjskom bataljonu. Zato drug Aleksandar⁷ treba da uspostavi vezu sa njim i da ode na taj teren. Veza se može uspostaviti preko druga Mrazeka⁸. A drugu Ribci⁹ kaži da ste bili sasvim blizu i da se nije pobrinuo da uspostavi vezu sa njim, što znači da se on negde utvrdio.

¹ Kopija originala nalazi se u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.

² Peter Stante

³ Vidi dok. br. 114

⁴ Korušku

⁵ Lojze Hafner

⁶ Revirska četa

⁷ Milan Cadež

⁸ Anton Zmavc

⁹ Lojze Ribič

I . 4) Sta je sa drugom Simonom¹⁰? Odmah mi javi postoji neka veza da bih odmah mogao da se vratim; ako ne, ostaću I eko vreme ovde, jer tu ima ogromno posla.¹¹
B*¹² 5) Drug. Bor¹³- i Izak¹⁴ sad se privremeno nalaze u Koru-

• 6) Drug Jamski¹⁴ još uvek nije otišao na teren koji mu je bio određen. Do toga je došlo iz razloga što još uvek nemamo 1 goveka koji poznaje teren. Nadam se da ćemo ovo pitanje I uskoro rešiti.

7) Jedan iz zaštite mi se izgubio ili mi je, pak, dezertirao, j to drug Cene. Ako se pojavi tamo, odmah treba da se sasluša. Imajte ga na oprezu.

8) Šaljem ti dva kurira. Sa tim kurirom možeš i ti da dođeš ako imаш tamo sve sređeno i *da istog možeš da napustiš*.

Vidi šta je sa javkom o kojoj smo se dogovorili sa L.¹⁵" Ako uspostaviš vezu sa njom, pošaljite javku više nagore. Ako stupiš u dodir, pošalji mi izveštaj Gl. štaba, poslednje direktive, 1 izveštaj o situaciji kod vas i radiovesti, kako bi ona to donela za mnom na mesto gde sada krećem.

Raport Glavnom štabu pisaću kasnije.

[Primedba:

Naš put bio je i prijatan i neprijatan. Bezbroj puta doživeo sam po koji neprijatan čas, ponekada i dan, kroz bezbroj ležnih smetova koji ovde nisu retka pojava. U međuvremenu imali smo i manje sukobe u kojima smo, u celini uzeto, imali uspeha. Ubili smo dva gestapovca, razoružali jednog žandarma, sukobili se sa nemačkom patrolom kojom prilikom smo ubili kvislinškog komandira a ostalima videli samo pete, dok su ostavili svoga druga da mu na drumu mrznu noge čitavu noć.

U tom sukobu zaplenili smo jedan nov automat sa preko 200 kom. municije, jedan nov pištolj sa municijom, 10 šaržera za puškomitrailjer, 200 kom. jugoslovenske municije, 3 austrij. puške sa nešto municije i 3 kompletne nemačke uniforme. Na našoj strani nije bilo žrtava.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA N^ ODU!

Komandant
Rozman Franc

¹⁰ Janko Sekirnik

¹¹ Drug Stane nalazio se u to vreme na putu za Korušku.

¹³ Boris Cižmek

¹³ Dr Franc Povh

" Pelde Eberle; novembra 1943 god. otrovan kao sekretar Sreskog komiteta za Mežicu.

¹⁵ Vera Slander

IZVEŠTAJ ŠTABA KAMNIŠKO-SAVINJSKOG ODREDA
OD 23 MARTA 1943 GOD. ŠTABU ČETVRTE OPERATIVNE
ZONE — ŠTAJERSKE O STANJU ODREDA¹

Položaj, 23.III.1943

Druže Skala!²

Stanje pojedinih bataljona K-S³ odreda je sledeće:

1) Kamniški bataljon. Mislimo da bataljon vrši kako vojne, tako i političke akcije. Ukoliko neka stvar još ne ide dobro. Ti ćeš sigurno učiniti da bude kako treba.

2) Zasavski bataljon. Nalazi se u defanzivi. Vrši samo one akcije koje određujemo naredbom, čak izbegava i veće reviju zicije. Partija je prilično mrtva, dok se SKOJ vrlo živo razvija. Na sastanku BK-a⁴ su bila primljena u Partiju. Drugovi komandnog sastava su istovremeno i članovi Partije, samo ne reaguju otvoreno na defanzivnost. Marok⁵ i ja se trudimo da bataljon pođe u akcije; pre našeg odlaska u Savinjsku Dolinu, naredićemo mu naredbom da izvrši više vojnih akcija. Bataljonu smo oduzeli nekoliko dobrih političkih, u prvom redu vojničkih, kadrova, zbog čega smo naišli na otpor kod štaba, naročito kod Kranjca.⁶ Bataljon (osim likvidacije 1 špijuna koji mu je slučajno pao u ruke) posle moravške nije izvršio ni jednu akciju.⁷

3) Savinjski bataljon. Podeljen je na dva dela. Jedan se nalazi u Mozirskim planinama (19 drugova). Ova četa, kojom komanduje komesar Bor⁸, vrši manje vojne akcije. 7.III poginuo je komandir čete drug Veličko⁹ i još 2 druga. Oni su izgoreli. Bez straže!!! Neopreznost, kao svuda. Četa je likvidirala više denuncijanata i smrtno ranila 1 sturmfirera. Napala je Letuš i zaplenila nešto oružja.

Moral u četi je dobar, samo nedostaju politički i vojni kadrovi. Bor je komandir i komesar u isto vreme. Druga četa

¹ Original se nalazi u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.

² Peter Stante

³ Kamniško-savinjski odred

⁴ Bataljonskog komiteta

⁵ Alojz Kolman

⁶ Franc Poglajen

⁷ Vidi dok. br. 84

⁸ Dušan Rebolj

Džekova)¹⁰ nalazi se sada kod nas. Danas smo konačno skupili
e a sutra ćemo krenuti sa njima na određeno mesto. Zbog
l&ainih političkih i vojnih grešaka bili smo prinuđeni da pre-
J&rgxne odlučne mere što se tiče komandnog sastava, samo
Ke nezgodno što smo morali sve to preduzeti bez pristanka,
I dnosno kontrole štaba zone. Nadamo se da nismo učinili neku
I veću grešku. Za komandanta bataljona postavili smo Džeka,
koji se od svih aleksandrovaca još najbolje pokazao. Drug Alek-
r sander¹¹ je sasvim zatajio. Činio je tako očajne greške da je,
I uopšte, trebalo da ga degradiramo. Pokvario je teren gde god
se pojavio sa svojom četom. Rekvizicije je vršio kod naših
' ljudi i uzimao čak novac, zlatne predmete, satove itd., a da o
I raznim veseljima, pijančenju i drugim stvarima i ne pričamo.
Na Aleksandrovo mesto postavili smo druga Staneta¹², koman-
dira iz Kranjčevog bataljona. Njegov komesar je sada Franta¹³,
koji je dovoljno energičan da više ne dode do političkih greš-
ka. Lepe stvari o aleksandrovima ispričao nam je i Urban¹⁴, sa
kojim smo se sastali juče i dali mu zasada 150 maraka za na-
doknadu štete nanesene našim ljudima. Samo jednom seljaku,
i to našem oduzeli su 600 maraka.

Za komandira 1 čete postavili smo druga Staneta, za nje-
K govog političkog komesara druga Tomaža¹⁵, za komandira 2
čete (mesto Velička) druga Platina¹⁶, a za političkog komesara
druga Mihajla¹⁷. 1 četu smo popunili, odnosno paničare zame-
nilili, dobrovoljcima iz Kranjčevog bataljona, tako da ona sada
broji oko 30, i to dobrih partizana. Svi imaju puške »mauze-
rice« i 1 automat. Moral u ovoj novoj četi je dobar a i vojnih i
političkih kadrova ima dosta.

Dva kurira druga Bora¹⁸, koji su stigli juče, izvestili su
nas o stanju u Sav. Dolini. Zaseda i patrola takoreći nema.
Posada ima još mnogo, mada Vermana nema više. Opasni su
špijuni. Dobrovљe su prazne. Po danu se može kretati i seljaci
čak zovu na »tokovec«¹⁹. Inače, seljaci se još nisu odučili da
dostavljaju. Nemci najviše drže pod stražom revire. Tamo je još
uvek vruće.

¹⁰ Rudi Karat

¹¹ Milan Cadež

¹² Rudi Cemazar

¹³* Franta Komel

¹⁴ Vili Vresk

¹⁵ Leon Cibic

¹⁶" Alojz Pacek

¹⁷" Ernest Bizjak, poginuo avgusta 1943 god. ispod pl. Cicelj.

¹⁸" Boris Cižmek

¹⁹" Jabukovača

Štabu zone podnećemo iscrpniji raport o stanju u bataljonima ovog odreda kad se vratimo. Ovo pismo je više informativnog karaktera.

Sa pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Marok

Cirili

BR. 84

IZVEŠTAJ ZAMENIKA KOMANDANTA ČETVRTE OPERATIVNE ZONE — ŠTAJERSKE OD 25 MARTA 1943 GOD.
KOMANDANTU ZONE O STANJU I IZVRŠENIM AKCIJAMA POJEDINIH BATALJONA¹

IV ŠTAJERSKA OPER. ZONA

štab

Na položaju 25.3.1943

Drugu Stanetu²

1 Kuriri sa poštom, koje sam već dugo očekivao, stigli su. Kurir Drago poziva se na Tebe da si mu dao dozvolu da podje na lečenje jer je tobož jako bolestan. Ja u njemu vidim vrlo opasnog zabašanta, zbog čega će ga poslati u bataljon neka se tamo leči.

3 Ja bih veoma rado došao za tobom ali je zasad nemo-1
guće jer je ovde nužno prisustvo jednog od nas. Problema je ovde svakog dana hiljadu koje treba da rešavam. Bataljoni su, naime, prešli u ofanzivu, međutim kod njih još nema one samostalne inicijative koja je veoma potrebna našim jedinicama.¹ Imaju volju za ofanzivu, no ipak još ne znaju povezivati akcije, tj. da iz jedne akcije podu u drugu bez dužeg odmora.

4 Akcije K.B.³ i Z.B.⁴ su sledeće: K.B. je uspešno likvidirao žandarmerijsku stanicu Ihan.⁵ Ubio dva žandarma, razo-

² Mitja Ribičić

¹ Original se nalazi u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.

² Franc Rozman

¹ Kamniškog bataljona

³ Zasavskog bataljona

⁴ Vidi dok. br. 169

-ižao seosku stražu, zaplenio jedan automat, 26 pušaka, 2 pištolja, 1 sanduk municije, 2 uniforme i nekoliko bombi. Ubio 11 denuncijanata, zapalio 2 mosta, minirao 3 dalekovodna stuba, opalio 12 telefonskih stubova i zajedno sa Z.B. napao Moravče, ede su oba bataljona izvršila akciju čišćenja. U toj akciji bio je likvidiran učitelj, učiteljica, jedan denuncijant i ošišano 8 prostitutki. Likvidirana pošta, opština, štedionica i zapaljen gestapovski automobil. Zaplenjena 1 puška, 1 pištolj, 1 uniforma, 1 roto, 2 pisaće mašine, 2 radioaparata, dosta papira, preko 8000 R.M. i životne namirnice.

Z.B. napao je pratinju autobusa gde je, međutim, zbog sabotaže imao nezgodu i akcija nije uspela. Bila su ubijena samo 2 policajca a i mi smo imali 2 mrtva. Minerski vod pod rukovodstvom druga Slavka⁹ izbacio je iz šina teretni voz između Save i Zagorja. 110 tonska mašina sa 8 vagona se srušila u Savu.

Za to vreme imali smo dve veće hajke koje su, doduše, bile bezuspešne, ali su zakočile našu ofanzivnost.

S.B.⁷ je za to vreme bio tri puta razbijen te se koncentrisao kod nas, odakle je ponovo bio poslan natrag. Drug Bor⁸ sa svojom patrolom sastao se sa Veličkom*. Mi smo odmah poslali bataljon za njim, ali pre no što je bataljon stigao do javke bio je razbijen i razbijen se vratio. Drug Marok¹⁰ je odmah formirao bataljon od 50 ljudi, postavio za komandanta bataljona druga Zeka¹¹ i sam pošao sa njima na put. Ja sam se za to vreme nalazio u K.B. i za tu reorganizaciju saznao sam tek sinoć. Mene drug Marok nije ni o čemu obavestio, i pored toga što je za to imao dovoljno vremena i što smo imali ugovorenu vezu. i Pozvaću ga zbog toga na raport jer on bez znanja štaba zone ne može vršiti degradacije komandanata bat., on može dati samo predlog. (Drug Aleksandar¹² je naime bio ranjen i sada je komandir čete kod Kranjca¹³).

5 Drug Simon¹⁴ je izvršio svoje kružno putovanje bez uspeha. Putovao je preko Hrvatske i stigao u Dolenjsku, odakle nam je javio gde se momentano nalazi.¹⁵ Verovatno će se vra-

⁴ Franc Škerjanc

⁷ Savinjski bataljon

* Dušan Rebolj

* Lojze Hafner

¹⁰ Alojz Kolman

¹¹ Rudi Karat

¹³ Milan Cadež

" Franc Poglajen

¹⁴ Janko Sekirnik

¹⁵ Vidi dok. br. 43

titi sa Tomažem¹⁰. Drug Risto¹⁷ je poslao kurire koji su n^ obavestili u kakvoj su se situaciji nalazili preko zime. Nisu izvršili nijednu vojnu akciju a i moral je spao na nulu. Zbog toga smo sa drugom Tomažem pozvali u štab Rista i Vojka.¹⁸ Na njihovo mesto postavili smo, međutim, druga Zidara¹⁹ i Bogu⁰.

Tamo se nalazi ukupno svega 14 ljudi. Veza sa Modrasom²¹ i Milošem²² ne postoji.

6 U Korušku smo pre 10 dana poslali 14 ljudi na čelu sa drug. Lenartom²³. Za vezu je ugovoren.

Druge javke ne mogu da ti dam jer nema Lojske²⁴ te je ovaj teren nekontrolisan.

I mi nemamo radiovesti jer je Petru eksplodirala mina u džepu te je podlegao.

Šaljem ti svu literaturu kojom raspolažem. Javi potrebu za literaturu, tj. koliko je treba.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Skala^{8*}

¹⁰ Dušan Kveder

¹⁷ Franc Mazovec

¹⁸ Jože Babič

²⁰ Anton Ljubič

²⁰ Božidar Gorjan

³¹ Ivan Skvarča, narodni heroj. Poginuo 20 decembra 1943 god.
u St. Petru na Bizeljskom.

²² Milan Zakšek

^{2a} Franc Pasterk

²⁴ Vera Slander

" Peter Stante

NAREDBA ŠTABA DOLOMITSKOG ODREDA OD 26 MAR-
TA 1943 GOD. O POSTAVLJENJU ČLANOVA ŠTABOVA U
POJEDINIM JEDINICAMA¹

STAB DOLOMITSKOG ODREDA
p Na položaju 26.3.1943

N A R E D B A

Zbog reorganizacije u našem odredu postavljamo sledeći
mandni sastav:

1 bataljon	Komandant drug Svarun, ² dosadašnji komandir 1 čete I bat. Zam. komandanta drug Iskra, dosadašnji komandant 3 bataljona . Politkomesar drug Marko. ³ dosadašnji politkomesar 3 čete 1 bat. Zam. politkomesara drug Aljoša ⁴
2 bataljon	Komandant drug Mirko ⁵ Zam. komandanta drug Maks, ⁶ dosadašnji obaveštajac 3 bataljona Politkomesar drug Janez, dosadašnji politkomesar 3 bataljona Zam. politkomesara drug Milko. ⁷

Obaveštajci: «

1 bataljon	drug Miha ⁸ dosadašnji obaveštajac istog bataljona,
2 bataljon	drug Šimben. ⁹ dosadašnji obaveštajac istog bataljona

¹ Original se nalazi u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.

* Rudolf Hribernik

² Marko Simčič

* Anton Šraj

³ Mirko Cepelnik, poginuo maja 1943 god. kod 2užemberka u Dolenskoj.

⁴ Miro Pere

⁵ Milko Goršič

* Lojze Filipič

⁶ Ivo Serajnik

Intendanti:

1 bataljon drug Nedelko,¹⁰
dosadašnji intendant 1 čete I bat.
Zam. drug Istok¹¹

2 bataljon drug Avgust
Zam. drug Bine

Za intendanta odreda postavljamo druga Tolstita,¹² dosadašnjoj intendanta 1 bataljona.

Za zamenika intendanta postavljamo druga Francita.¹³

Za komandira 1 čete 1 bataljona postavlja se drug Miloš,¹⁴ dosadašnji mitraljezac 3 čete 1 bataljona.

Za politkomesara druga Božu,¹⁵ partizana ove čete.

Za komandira 2 čete 1 bataljona postavljamo druga Ristu.¹⁶

Za politkomesara druga Janka,¹⁷ politkomesara 3 čete 3 bataljona.

Isto tako se menja komandni sastav četa u 2 bataljonu.

Vodnike, desetare i politdelegate neka odrede štabovi bataljona što pre.

Komandant Rade Pehaček	Načelnik štaba Danilo Šorović	Politkomesar Branko S. Karapandža
---------------------------	----------------------------------	--------------------------------------

¹⁰ Anton Dragar. poginuo u jesen 1943 god. u Slovenačkom Primorju.

¹¹ Aleš Stanovnik

¹³ Franc Pezdir, poginuo 10 aprila 1943 god. na Hruševu ti Beneniškoj grapi.

¹⁵ Franc Malovašić

¹¹ Milan Zabukovec, narodni heroj

¹⁵ Božo Sever, umro posle rata.

" Franc Verbič

¹⁷ Janko Mehle

BR. 86

CAOPSTENJE GLAVNOG ŠTABA NOV I PO SLOVENIJE ON 3 APRILA 1943 GOD. O BORBAMA I USPESIMA SLO- VENACKIH PARTIZANSKIH JEDINICA¹

Položaj, 3.4.43

GLAVNI STAB NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE I PARTIZANSKIH ODREDA SLOVENIJE JAVLJA:

Od 22.1.43 naše brigade zadaju neprijatelju udar za udarom, pokazuju u ogorčenim borbama veliku udarnost, prodornost i operativnu sposobnost i, istovremeno, otimaju neprijatelju značajne količine [oružja].

f 29.1.43 naše brigade krenule su na hrvatsku teritoriju sa namerom da, u duhu naređenja koje je izdao Vrh. komandant drug Tito, u toku ofanzive nemačkih i talijanskih divizija i Pavešićevih i Mihailovićevih bandi, rasterete zajedno sa tamošnjim brigadama, centralne snage Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije. Stab Dolenjske operativne zone je, zajedno sa štabom IV Hrv. udarne brigade i 13 Proleterske brigade osnovao zajednički operativni štab.²

3 bat. 3 Udarne brigade i 3 bat. 4 Hrv. udarne brigade napali su 30.1.43 prednje položaje talijanske divizije. Naš bataljon, koji je napadao, zauzeo je kod sela Dvorišče vinski podrum i još jednu zgradu u kojoj su se utvrđili fašisti sa označkom »M«. U borbi je poginulo 16 fašista. Naši su zaplenili 1 teški mitraljez »bredu«, 1 puškomitraljez, 1 laki minobacač, 6 pušaka i mnogo druge vojne opreme. Zatim su snage 2 i 3 Udarne si. brigade i 1 bat. 13 Proleterske brigade koncentrisano napale sve položaje neprijatelja. Čitavu noć i čitav sledeći dan neprijatelj se nalazio blokiran pod stalnim nadzorom naše mitraljeske vatre. Sledeće noći naše snage su ponovo napale neprijatelja i razbile čitavu diviziju. Neprijatelj je imao preko 300 mrtvih i još veći broj ranjenih. Naši su zaplenili 350 pušaka, 1 teški mitraljez, »bredu«, 2 tromblona, veliku količinu municije za puške i mitraljeze, nekoliko stotina bombi... preko 200 komada vojničkih čebadi preko 100 šatorskih krila, 23 mazge, mnogo sanitetskog materijala, 1 radio predajnu stanicu i mnogo druge vojne opreme. General Gambara, koman-

¹ Kopija originala nalazi se u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.

* Vidi dok. br. 32

dant talij, oružanih snaga u Sloveniji, koji je lično komandovao operacijama talij, divizije jedva se spasao i pobegao u Novo Mesto. Borba koja je trajala više časova bila je vanredno oštra. Naši su imali osam mrtvih i 32 ranjena.³

9.2. [3] Udarna brigada razrušila je u neposrednoj blizini Karlovca oko 400 [metara] pruge. Istovremeno, ona je odbila 2 talij, ispada iz Karlovca. U tim borbama ona je zaplenila 200 kgr. kože za cipele, nešto pušaka i municije.

U noću između 13 i 14, 2 Udarna brigada razrušila je, zajedno sa hrvatskim snagama, prugu između stanica Domagović i Lazine. U tim akcijama su . . . napale putnički voz koji je stigao iz Zagreba, pobile oko 50 . . . i legionara, među njima 3 talij, oficira (jednog . . . sta . . . aške vazduhoplovne oficire. Istovremeno naši su zarobili 23 Talijana, 18 domobrana i 2 ustaška civilna funkcionera. Borba naših brigada u Hrvatskoj . . . le veliki uspeh ne samo sa vojnog gledišta, nego i obzirom na međusobno zbljenje naših b[rigada sa hrvat]skim oslobođilačkim snagama.

Pleterje [Odmah] posle dolaska iz Hrvatske naše udarne brigade napale su polo[žaje] . . . iko u Pleterju. Pleterski manastir pretstavlja sam po sebi [uporište] koje je bilo naročito utvrđeno raznim bunkerima u brojnim i dugačkim hodnicima. Smeli podvig naših brigada, uz saradnju 13 Hrvatske proleterske brigade, isterao je belogardiste iz manastira koji su se [izvukli] pomoću talij, tenkova i oklopnih automobila. Drugoj našoj brigadi pošlo je za rukom da neprimećeno pređe 3 m visoki zid i da se približi unutrašnjim zgradama u kojima su se utvrđili belogardisti. Manastir Pleterje sačinjava preko 60 zgrada, međusobno povezanih visokim zidom, gde su se isto tako očajno* branili i, pošto drugi put nije bilo moguće zauzeti pojedine zgrade, naši su morali da ih zapale. Ukupno je izgorelo 16 kućica i privredne zgrade. Glavna zgrada, crkva i drugi objekti ostali su nedirnuti. Borba je trajala bez prestanka 43 časa. Neprijatelj je držao pod vatrom položaje naših jedinica, susedna sela gađao topovima i bombardovao iz vazduha. Belogardisti su došli u takvu situaciju da bi sledeće noći bili uništeni da okupator nije uspeo da im dođe u pomoć sa tenkovima 1 oklopnim automobilima i tako spase svoje [jedinice]. Posle panici nog bekstva neprijatelja naši su napustili manastir i našli... kih pušaka, 2 sanduka pušaka, 5 kgr. topovskog baruta, 2 poljske... žicu, nešto sanitetskog materijala i oko 100 ofanzivnih bombi. Neprijatelj je imao 138 mrtvih, među njima 60

¹ Vidi dok. br. 134, 102 i 103

Talijana, i priličan broj ranjenih. Naši gubici iznose 12 mrtvih i 17 ranjenih.

Napad na tako utvrđenu manastirsku zgradu je tako reći drskost. Ali, njegov uspeh svedoči o snazi, sposobnosti i istrajnosti naše vojske. Stanovništvo okolnih sela je sa -najvećim interesovanjem pratilo našu borbu. Ono je odahnuло пошто су belogardistički teroristi bili proterani iz Pleterja. A i monahe smo oslobođili nečuvenog belogardističkog terorizma. Doznali smo da su beli dovodili žene u manastir, uz nemiravali i ometali monahe u noćnim molitvama, zagadili sav manastir i pokrali sve što je bilo moguće skinuti i odneti. Manastir nismo zapalili, mada je još uvek postojala mogućnost da se belogardisti ponovo usele u njega.⁴

Suha Krajina. U noći između 15 i 16 marta naše brigade prešli su Krku sa namjerom da očiste Suhu Krajinu od seoskih straža. Pokazalo se da su se u međuvremenu bivše seoske straže već pretvorile u prava utvrđena uporišta pod talijanskom komandom. Selo Ambrus bilo je skoro čitavo pretvoreno u tvrđavu jer su talijanske i belogardističke posade bile smeštene u raznim kućama. Naši borci su već u toku noćne borbe uspeli da isteraju neprijatelja iz bunkera, kuća i župničkog doma. Neprijatelj se sklonio u dobro utvrđenu školsku zgradu. Oko 10 časova okupator je nastojao da dođe u pomoć opkoljenima iz Zagradeca. Ali Prvi i Drugi bataljon razbili su u odlučnom jurišu kod Sv. Petra Talijane i naterali ih u panično bekstvo. Poginulo je 11 Talijana i 3 belogardista. Naši su zaplenili 3 teške i 3 lake »brede«, 20 pušaka, 1 laki minobacač, 6000 metaka i mnogo druge vojne opreme. Među narodom se pričalo da je Zagradec ostao nekoliko dana bez automatskog oružja. Borba za potpuno uništenje ambruške posade se produžila. Selo smo spalili pošto su naši bili napadnuti skoro iz svake kuće u Ambrusu i pošto se skoro svuda moglo naći oružje. Osim škole nijedna zgrada nije ostala čitava. Vode belogardista iz sela su uništeni. Neprijatelj je neverovatno brzo reagovao i slao pomoć sa raznih strana. Tukao je, besan, topovima naše položaje i obasipao susedna i obližnja sela avionskim bombama. U predvečerje okupatoru je pošlo za rukom da pojača posadu u Ambrusu sa oko 500 vojnika, sa više topova i minobacača. 2 i 4 brigade napale su rano ujutro kako ne bi dale neprijatelju da predahne. Na naš smeli napad odgovarao je najjačom vatrom. Preko dana naše snage su spretno manevrisale i sprečile neprijatelja da razbijie i opkoli naše jedinice. Na bojištima oko

⁴ Vidi dok. br. 154, 155, 102 i 103

Ambrusa pognuto je oko 100 fašista i belih. Zaplenili smo veći broj pušaka, mnogo municije i druge opreme.

U Korinju bilo je ubijeno oko 10 belogardista a kod Hočeva oko 20 Talijana i belogardista.

19.3. rano ujutro, veća talijanska kolona kretala se šumskim grebenima u pravcu sela Plešivice. Prva udarna brigada sačekala ih je na položajima, razbila ih posle veštog i odlučnog manevrisanja i, u sjajnom jurišu, naterala u panično bekstvo. Bili su to sami odabrani dobrovoljci i fašisti. Pognuto je oko 100 fašista i 6 oficira, među njima jedan kapetan. Na bojištu su ostavili 3 teška bacača sa većim brojem mina, 2 teške »brede«, preko 100 pušaka, 10 pištolja, stotine bombi, nekoliko hiljada metaka, dosta sanitetskog materijala i mnogo druge vojne opreme. Naši gubici su iznosili u toj borbi svega 2 mrtva i 10 ranjenih. Drugovi Pero Popivoda i Dak¹ odlučno su uticali na tok borbe svojim spretnim manevrisanjem i junaštвom.

U noći između 19. i 20. 3. brigade su se prebacile prema Starom Logu. Druga udarna brigada² iskoristila je kod Smuke Široko postavljenu zasedu, zauzela 2 bunkera i zaplenila 1 tešku »bredu«, veću količinu municije i nešto pušaka. Pognuto je najmanje 10 Talijana iz Sinja i Hočeva³ prema Starom Logu. Motorizovano odeljenje sa kamionima i jednim tenkom zaustavilo se ispred Starog Loga. Kod Starog Loga je Druga udarna brigada⁴ u jurišu naterala Talijane u bekstvo. Opet je pognuto preko 20 Talijana dok smo 7 njih zarobili. Drugarica Ančka,⁵ politički delegat u Prvom bat. 2 udarne brigade,¹⁰ sama je razoružala i zarobila 3 Talijana. Talijani su u svome bekstvu ostavili sledeći plen: 1 tešku i laku »bredu«, 20 pušaka, 1 teški minobacač, mnogo municije, bombi i druge opreme. Zapaljen je i 1 kamion. Istoga dana Četvrta udarna brigada napala je kamione koji su dolazili iz Kočeva. Jedan kamion bio je onesposobljen a posada je pretrpela tešku vatrnu. Doznali smo da su u Kočevju sahranili 4 oficira i 7 vojnika.

Za vreme našeg boravka neprijatelj je bombardovao zapaljivim bombama sledeća sela: Visejec (potpuno spaljeno), Hrastov Dol (potpuno spaljen), Kamni Vrh (delimično spaljen), Primča Vas (dve kuće spaljene), Višnje (potpuno spaljene), Vrh (ostalo svega nekoliko kuća), Lopata (spaljeno skoro pola sela).

¹ Stane Semič

² Odnosi se na Treću Udarnu brigadu.

³ Odnosi se na Hinje i Kočevje.

⁴ Odnosi se na Treću Udarnu brigadu.

⁵ Ančka Devetak

⁶ Odnosi se na Treću Udarnu brigadu

Zbog izdajstva i otvaranja vatre na naše borce iz kuća zapalili Eno selo Ambrus, Bakerc i jednu kuću u Korinju. Ma koliko ^{na}s izdajničke novine klevetale zbog paljenja kuća, Suha Krajina dobro zna ko je pravi palikuća.

Akcija u Suhoj Krajini imala je veliki uspeh. Na bojištima je ostalo najmanje 350 mrtvih fašista i belogardista. Zahrobljeno je bilo 25 i mnogo ranjeno. Ukupno je bilo izbačeno iz stroja 700 vojnika. Brigade su zaplenile 7 teških i laka »breda«, 3 teška i 2 laka minobacača sa velikom količinom mina, preko 200 pušaka, ogromnu količinu municije i bombi i vise kola vojne opreme.¹¹

Naši dalji uspesi: 23 o. g. naše brigade prebacile su se zap. od Ribnice. Neprijatelj je ponovo pokušavao da nas potisne iz neposredne blizine Ribnice. 25.3. došlo je do sukoba kod Dana na grebenu iza sela Zadolje. Opet su dejstvovali topovi kao da su se opkladili, ali uzalud. Naše brigade naterale su Talijane u divlje bekstvo. Talijani su bežali sve do kasarni.

26.3. Druga i Treća udarna brigada susrele su jaku neprijateljsku kolonu koja je imala zadatak da nas napadne iza leđa. Posle dvočasovne, odlučne i dobro vođene borbe neprijatelj je doživeo u blizini Jelenovog Zleba svoj dosada najteži poraz u našoj zemlji. Posle opkoljavanja i smrtonosnog juriša, otpor neprijatelja bio je slomljen i skršen. Na bojištu smo našli preko 200 mrtvih. Još ne znamo koliko je neprijatelj imao gubitaka u toku borbe, niti koliko je svojih vojnika izvukao iz vatre, ni koliko je imao ranjenih. Plen iznosi: 6 teških i 10 laka »breda« sa velikom količinom municije, 153 puške, 6 pištolja, 2 teška minobacača sa nišanskim spravama, 75 šatorskih krila, 75 komada čebadi, 2 kompletne radio predajne stanice i mnogo sanitetskog i vojnog materijala. Naši su imali 4 mrtva i 20 ranjenih. U ovoj kratkoj i odlučnoj borbi naši boriči pokazali su se kao pravi heroji, dok su njihovi rukovodioci svojim spretnim manevrivanjem dokazali da je sa odlučnošću i opkoljavanjem moguće slomiti i te kako veliku neprijateljsku nadmoćnost.¹²

¹¹ O akcijama u Suhoj Krajini vidi u dok. br. 102, 103, 177, 178, 179, 183, 187, 190, 181 i 180

¹² O borbama u Jelenovom Zlebu vidi u dok. br. 102, 103, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 200, 202, 198 i 199

**IZVEŠTAJ ŠTABA ZASAVSKOG BATALJONA KAMNH
ŠKO-SAVINJSKOG ODREĐA OD 3 APRILA 1943 GOD. ZA-
MENIKU KOMANDANTA ČETVRTE OPERATIVNE ZONE
— ŠTAJERSKE O NAPADU NA GESTAPOVSKU ŠKOLU U
PONOVICAMA¹**

**STAB
ZASAVSKOG BATALJONA
IV OPER. ZONE**

Na položaju 3.IV. 1943

ZAM. KOMANDANTA IV OPERATIVNE ZONE

U vezi Tvoje naredbe od 2.IV.43² javljamo sledeće:

1) Bataljon za transport preko ima 28 ljudi. Ti ljudi su sasvim nenaoružani.

2) U bataljonu je ostalo 94 sa puškama, 3 mitraljesca, 12 naoružanih pištoljima od komandnog kadra.

3) Nemamo veze sa Savinjskim bataljonom: drug Marok® još se nije vratio.

4) Ljude iz Kamniškog bataljona nači ćemo uveče na javki.

5) Dobili smo tačne informacije da se uskoro spremaju hajka. Hoćemo li mi čekati ovde, da pošaljemo nenaoružane preko ili treba da se nekuda povučemo?

6) Tok akcije: Prema podacima drug. Hrasta i Andreja napravili smo plan za napad. Da su te informacije bile takve kakve je dao Hrastu onaj iz Ponoviča⁴, akcija bi 100% uspela. Pošto je, međutim, raspored soba bio sasvim drukčiji, početni upadni napad bombama i mitraljezom nije potpuno uspeo jer su se naoružani gestapovci branili još iz druge sobe za koju nismo pravovremeno saznali. Došlo je do borbe u trpezariji i sobama. Samo je malo trebalo da ih uništimo kada je drugu Franti⁵ ispala iz ruke upaljena bomba, našto su istrčali iz trpe-

¹ Original se nalazi u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani

² Naredba nije sačuvana.

¹ Alojz Kolman

³ Stane Smrekar, koga su Nemci uhapsili i poslali u gestapovsku školu u Ponoviče. Bio je povezan sa partizanima 1 dao je sve podatke i ugovorene znakove, tako da su mogli izvršiti napad.

⁴ Franta Komel

-grije u hodnik. Gestapovci su tada jurnuli u trpezariju, nismo Uj više mogli suzbiti jer su oba mitraljeza otkazala a mitraljeze Marko bio je ranjen od bombe u nogu. Tada se na hodniku i na stepenicama zametnula borba koja je trajala 1/2 sata. I dalje smo ih tukli bombama, kad se pozadi na gornjim stepenicama pojavio nastojnik zamka i iz automata počeo tući po E hodniku. Bili smo obasuti vatrom spreda i pozadi i istrajali smo samo još na stepenicama. Pošto smo se tako borili do 3 h ujutro i uvideli da neće biti ništa, povukli smo se.

Uzrok neuspeha je: netačni podaci od Hrasta iako mu je [drug] iz Ponoviča potpuno tačno objasnio. A drugo, ona nesrečna Frantina bomba, kada su naši morali da napuste trpezariju u momentu kada su gestapovci već bili pri kraju.

Mislili smo da će moći zapleniti oružje, ali opet ništa, osim jedne puške.

Postoji još i ovo: bombaši su u trpezariji već imali u rukama 11 pušaka i 2 automata, ali ih nisu uzeli jer su računali da će već sve pokupiti na kraju kada ih sve pobiju. Na povlačenje zbog naše bombe, naravno, niko nije računao.

Nemamo ništa drugo da Vam javimo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Berkopc Josip

Komandant
Janez Kranjc⁶

⁶ Franc Poglajen

ZAPOVEST OPERATIVNOG ŠTABA SLOVENACKIH I HRVATSKIH BRIGADA OD 9 APRILA 1943 GOD. ZA NAPAD NA SINJI VRH¹

Z A P O V I J E S T

(Sekcija Ogulin i Novo Mesto 1 : 100.000)

Prema dobivenim podacima u Sinjem Vrhu nalazi se neprijateljska posada u jačini 92 fašista; u Vinici nalazi se oko 150 talijanskih vojnika; u Dragatušu nalazi se oko 300 talijanskih vojnika; u Črnomelju nalazi se oko 1.500 starijih talijanskih vojnika i regruta i oko 130 bjelogardista, pored toga nalazi se oko 50 karabinjera, fašista i finansa; u Starom Trgu nalazi se oko 150 talijanskih vojnika.

XIII Proleterska N.O.U. brigada »Rade Končar« i IV SLOVENSKA U.B. »Ljube Sercera« i I odred V Op. zone noću 10 na 11 ov. mj. izvršit će napad i uništenje neprijateljske posade u Sinjem Vrhu². Početak napada odredit će se naknadno.

Za izvršenje ovoga zadatka

N A R E Đ U J E M O :

1) XIII Proleterska N.O.U. brigada »Rade Končar« sa jednim svojim bataljonom izvršit će napad na neprijateljsku posadu u Sinjem Vrhu. Sa ostatkom snaga postavit će se na položajima sjeveroistočno od Sinjeg Vrha oko k. 481, od kojih će snaga odvojiti potreban deo za obezbeđenje iz pravca Vinica, koje će se postaviti na položaju Razvoj (k. 391 — k. 269).

2) IV Slovenačka U.B. »Ljube Šercera« sa jednim bataljom napast će neprijateljsku posadu u Sinjem Vrhu. Ostatak snaga nalazit će se prikupljen na položajima između Tomineca (k. 662) i Zlavnika (k. 644), od kojih će snaga isturiti dijelove u zasjedama za osmatranje pravca prema Suhoru i Dragatušu, kao i potrebne dijelove za osmatranje pravcem koji vodi od Tanče Gore na pravcu k Starom Trgu.

¹ Original se nalazi u arhivi Vojnoistoriskog instituta (Reg br. 9/1, k. 1472).

* U izveštaju Komande Jedanaestog armorskog korpusa od 12 aprila 1943 god. kaže se: »9) Ustaničke grupe u zasedi u mjestu Draga (XN—BH) koje su izvršile akciju uz nemiravanja protiv posade u Sinjem Vrhu (XN—BH) bile su raspršene i proganjene od posadnih jedinica, koje su odmah intervenisale.« (Original se nalazi u arhivi Vojnoistoriskog instituta).

3) I Odred V Operativne zone postavit će se na položajima oko Zlavnika (k. 659), isturajući potrebne snage za osmatranje pravca od Starog Trga, koje će se postaviti na položaj na oko k. 353, istočno od sela Donje Radence.

4) Pošto će se detaljno izviđanje terena i određivanje načina napada sa određenim snagama izvršiti naknadno, to će u toku današnjega dana štabovi određenih jedinica i štabovi onih bataljona koji neposredno učestvuju u napadu doći danas najdalje do 17 časova na položaj istočno od Sinjeg Vrha (k. 481) radi osmatranja i dogovora o načinu rada jedinica u akciji.

5) Previjalište za sve jedinice nalazi će se u selu Vukovci, odakle će se vršiti dalja evakuacija preko Kupe za bolnicu.

6) Znaci raspoznavanja noću 10 na 11 tek. mjeseca su:
Kundak—Kupa.

7) Mjesto štaba odrediti će se naknadno.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Štab Operacije:

M. Belinić

pol. komesar

M. Šaranović

Vlado Maletić

kdt

BR. 89

IZVEŠTAJ ŠTABA PRVOG KORUŠKOG BATALJONA OD 10 APRILA 1943 GOD. ŠTABU ČETVRTE OPERATIVNE ZO- NE — ŠTAJERSKE O AKCIJI NA MEZICU¹

Na položaju 10.4.1943

VOJNI IZVEŠTAJ I KORUŠKOG BATALJONA O AKCIJI NA MEZICU

3.4.43 I Koruški bataljon zajedno sa zaštitom štaba napao je varoš Mežicu². Postavljene su zasede na svim važnim prilazima, blokirana je žandarmeriska stanica, bioskopska sala i magacin sa oružjem.

Odmah posle dolaska naših drugova na trg započela je bbrba sa žandarmima, domaćim naoružanim izdajnicima i po-

¹ Kopija originala nalazi se u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.

* Vidi dok. br. 203

licijom koja je poslata u pomoć iz Crne. Borba je trajala do povlačenja.

Likvidirana su 4 izdajnika i to: 2 šturmfirera Zupane Franc i Sirec Edmund, i dva dobrovoljca SS Pojar Janko i Koprivnik Jože. Potpuno je uništen i za dalju upotrebu onesposobljen kinoaparat i film. 1

Posle izvršenih dela u bioskopskoj sali otvoren je magazin sa oružjem i spremom.

Plen: 30 austrijskih pušaka sa 300 kom. municije, parabellum sa 130 kom. municije, 1 pištolj kal. 6.35, 27 nemač. vojničkih ranaca, 22 čuturice, 35 šatarskih krila, 15 torbi, 6 busola, 8 bajoneta, 17 fišeklija, 4 sanitetske torbice, 1 kompletna ambulanta, 14 pari cipela, 2 para čizama, 15 čebadi, 43 opasača, 10 uniformi, 9 porcija itd.

U borbi su poginula dva policajca, a nekoliko je bilo ranjeno. S naše strane dva ranjena.

Posle završene akcije bilo je, u redu izvršeno povlačenje, i pored toga što su Nemci već prodrli na trg. Reakcija na akciju u Mežici bila je velika.

Koruška jedinica je mlada, njeno ljudstvo sačinjavaju novi borci, mobilisani u proleće. I pored toga su se ovi partizani sjajno poneli kako u akciji tako i u povlačenju i prilikom teškog probijanja kroz nemački obruč, zbog čega zaslužuju pohvalu. Napadom na Mežicu, koja se nalazi na teritoriji Koruške, bio je Nemcima zadan težak udarac. U Koruškoj su se pojavili partizani i izvršena je prava velika uspešna vojnička akcija. Nemci su veoma ljuti što se partizanska borba proširila i na korušku stranu jer se i u Koruškoj pojavio oslobođilački pokret OF. Nemci svim snagama hoće da uguše značaj naše borbe koja se širi među koruškim Slovencima. Nemci se mnogo boje za Korušku jer dobro znaju da svaka partizanska akcija otvara oči koruškim Slovencima. Znaju da je došao kraj njihovoj demagogiji i da ie sve veće povezivanje naroda u slovenačku partizansku vojsku, koja se digla ispod Pece da brani prava svog naroda i svoje koruške zemlje. Međutim i za nas Slovence prodor naših partizana u Korušku je od velikog i važnog značaja. Akcija na Mežicu bila je istovremeno i manifestacija slovenačke narodne svesti koja je nacionalno i socijalno potlačenom koruškom Slovencu otvorila oči i pokazala put u lepšu budućnost. Partizani Koruške Slovenije, sinovi koruške zemlje, međutim, zalog su za novi i lepši život.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant
otsutan

Politkomesar
Čižmek Boris (Bor) s. r.

T7VEŠTAJ ŠTABA ČETVRTE OPERATIVNE ZONE — ŠTABA
FRSKA OD 12 APRILA 1943 GOD. GLAVNOM ŠTABU
NOV 1 PO SLOVENIJE O AKCIJAMA ZAŠTITE ŠTABA I
KORUŠKOG BATALJONA¹

STAB IV OPERATIVNE ZONE
cf/JVENACKE NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA

Na položaju, 12.4.1943

VOJNI IZVEŠTAJ
ŠTABA IV OPERATIVNE ZONE

I. Akcije zaštitne jedinice štaba IV operativne zone

- 8.3.42 Ubijen gestapovac Ceplan Anton iz Rečice na Savinji.
- 9.3.42 U kući u Dovžama iznenađen i razoružan nemački žandarm.
Plen: 1 austrijska puška sa municijom i 1 pištolj sa municijom.
Istovremeno sukob sa nemačkom patrolom koja se u panici povukla.
Ubijen komandir mislinjske žandarmeriske stanice.
Plen: Nov automat sa preko 200 kom. mun.
Nemačka patrola je u bekstvu odbacila: 2 austrijske puške sa pripadajućom mun. i 10 punih šaržera za puškomitraljez.-
Isto veče bila su skinuta i razoružana tri nemačka vojnika.
Plen: 3 kompletne nemačke uniforme.
- 13.3.42 Ubijen tajni policajac Kotnik Gotfrid.
- II. Akcije Koruške jedinice
- 15.12.42 Vojna i ekonomski akcija na Solčavu. Razoružan policajac, zaplenjena puška sa mun. Uništena opštinska arhiva i pošta.
- 5.1.43 Likvidiran denuncijant i nemački špijun Pernat Jur.

¹ Original se nalazi u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.

² Vidi dok. br. 82

- 10.1.43 Ubijen gestapovac.
U okolini Železne Kaple i Črne zaplenjeno više 1® vačkih pušaka i nemačkih uniformi.
- 9.3.43 Likvidiran provokator i izdajnik partizan Bolte¹ (Senegačnik Miha).
- 10.3.43 Zaplenjena nemačka uniforma.
- 11.3.43 Likvidiran nemački doseljenik Grič iz Labud doline, član NSDAP, učesnik puča u Austriji, kovan sa dva krsta za zasluge u borbama u f škoj 1919 g.
Likvidiran publicista Dr Bela Benšik Bočkaj, đarski vazduhoplovni kapetan, komandant eskad le, meteorolog, filozof, ideolog nationalsocia docent i stipendista Berlinskog univerziteta.
Plen: 2 pištolja sa mun., dve lovačke puške, dvi saće mašine, oficirska uniforma.³
- 15.3.43 Ispod Olševe u pravcu Solčave sukobili se tri sa nemačkim zasedama. Nakon juriša, prva za naterana u bekstvo.
- 23.3.43 Sukob sa nemačkom patrolom u dolini **Koprivne**. Nemci su bili naterani u bekstvo. Ubijena dva darma, dva ranjena.
Naši u svim tim akcijama nisu imali gubitaka.;
- 3.4.43 Akcija na Mežicu. Likvidirana 4 izdajnika: 2 šturm-firera Zupane Franc i Sirec Edmund i dva dobrevoljca SS Pojar Janko i Koprivnik Jože. U borbi ubijena 2 policajca a više ranjeno.
Plen: 30 austr. pušaka sa 300 kom. mun., 1 parabellum sa 130 kom. mun., 1 pištolj, 37 ranaca, 22 čuturice, 35 šatorskih krila. 15 torbica, 6 busola, 8 bagoneta, 17 fišeklija, 4 bolničarske torbice, 1 kompletna ambulanta, 14 pari cipela, 2 para čizama, 15 komada čebadi, 43 opasača, 10 uniformi i 9 porcija⁴.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant
Rozman Franc

Za politkomesara
Dušan Kraigher

¹ Vidi dok. br. 175

² Vidi dok. br. 91 i 92

«VEŠTAJ ŠTABA ČETVRTE OPERATIVNE ZONE — ŠTAB
rRSKE OD 12 APRILA 1943 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV
PO SLOVENIJE O SITUACIJI U KORUŠKOJ I ŠTAJER-
E C SKOJ¹

STAB IV OPERATIVNE ZONE
et/WENACKE NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA

Položaj, 12.IV.1943

R A P O R T

GLAVNOM ŠTABU SLOVENACKE NARODNOOSLOBODI-
LACKE VOJSKE I PARTIZANSKIH ODREDA

Posle konferencije terenskih i partizanskih aktivista KP na području Savinjskog odreda (20 i 21 febr. 1943) otišli smo, drag Stane sa zaštitnom jedinicom štaba, a drug Jug preko te- renskih radnika, u Štajersku². Drug Stane je dva puta tražio bataljon ili barem pojedine partizane Pohorskog bataljona na samom Pohorju. Pritom se zamalo nije desilo da »se sastane« sa tajnim policajcima (oko 150 Nemaca i Slovenaca) koji su ga tražili preobučeni u partizane i pod firmom PB³. Drug Stane je htio da se s njima sastane, ali su ga seljaci blagovremeno ^zorili da su ti »partizani« krajnje sumnjivi. Prilikom rekvi- J^nya hrane oni su se pozivali na Staneta i tražili vezu sa rjim. Seljaci su Staneta doduše potražili, ali ne zato da bi ga ^đali, nego da ga upozore na opasnost, i primili uputstva kako treba da se ponašaju.

Drug Stane je zatim otišao u Korušku, izvršio sa koruškim izanima akciju na Mežicu⁴ i reorganizovao bataljon.

Drug Jug je u međuvremenu dva puta obišao revirske aktiviste, dva puta donje savinjske (Zabukovica) i gornje sa-

¹ Kopija originala nalazi se u arhivi Muzeja narodnog oslobo-đerja u Ljubljani.

² Konferencija terenskih radnika i političkih aktivista iz jedinica *ana je kod seljaka Osoleta iznad Desena. Konferenciji su, kao tstavnici Četvrte operativne zone Štajerske, prisustvovali komandan Franc Rozman-Stane i politički komesar Dušan Kveder. PK KP Štajerske zastupao je Dušan Kraigher-Jug, a PK SKOJ-a Vera Slan-drova-Lojkza.

³ Pohorskog bataljona

⁴ Vidi dok. br. 90

vinjske aktiviste i sastao se, 8. IV. u Koruškoj sa drugom Strenom. Obojica smo u međuvremenu poslali svaki po kratak izveštaj drugu Skali⁵ koji je ostao na našem zimskom terenu".

I. Koruška :

a) Mala jedinica (11 ljudi) koja se u novembru prema na ređenju štaba (drug. Tomaža⁷ i Skale) usidrila u Koruškoj, razvila se, pošto su joj se priključili Koruščani, koji je trebalo jih odu u »Arbajtsdinst«⁸ ili na front i nekoliko dezterera iz nemacke vojske, u rano proleće u bataljon, zasada u jačini poly, bataljona. Bataljonu se pridružilo nekoliko partizana iz Kamniškog bataljona, među njima drug Lenart" (Korušac, dezenziz nemačke vojske, vanredno svestan i sposoban vojni ka koji je bio postavljen za komandanta bataljona. Nažalost pkom mežičke akcije bio je teško ranjen.

Koruška jedinica koja je bila suviše mala za vršenje nih akcija — osim čišćenja terena — na onoj strani pomagao je drugu Pavlu¹⁰ u radu na terenu i prodirala u dubinu aus? ske Koruške. Pod rukovodstvom druga Pavla, koji je bio još pre ove jedinice poslat na koruški teren, i druga Mileta¹¹, političkog komesara čete, jedinica se i sama izgrađivala politički i vojnički. U poslednje vreme u tome su pomagali drug Bor¹² (bivši politkom. SO¹³) i drug Izak¹⁴ (politkom. SB¹⁰).

Drug Stane je organizovao bataljon, postavio za komandanta druga Lenarta, za zam. komandanta druga Lojza¹⁶ (koji je posle ukora obećao da će se temeljito popraviti), za politkomu druga Bora, a za zam. politkoma druga Mileta, koji zb pomanjkanja kadrova vrši i dužnost politkoma čete. Izgledi novu mobilizaciju u najskorije vreme su dobri. Bataljon je oružan puškama a slabije automatskim oružjem. Posle mežič akcije ima nešto oružja u rezervi, a postoje dobri izgledi i za nabavku oružja. Drug Stane je bio prinuđen da nešto partiza iz KoB¹⁷ pošalje na Pohorje. Novi borci u KoB su uglavi

⁵ Peter Stante

⁶ Na Moravskom

⁷ Dušan Kveder

* Reichsarbeitsdienst — Državna radna služba

" Franc Pasterk

.º Pavle Zaucer

" Milan Mrzel

¹³ Boris Cižmek

¹³ Savinjskog odreda

" Dr Franc Povh

¹⁵ Savinjskog bataljona

" Lojze Vresk

¹⁷ Koruškog bataljona

r- partizani, a naročito dobro se pokazuju dezerteri iz nejijačke vojske.

KoB ima ogromno operativno područje, treba da izvrši »**vojne** akcije, da čisti teren, mobilise nove domaće ljudе a i **Poljake**, Ruse, Francuze itd., da potraži vezu sa već posto-Bkm grupicama dezertera iz nemačke vojske i uključi ih u našu partizansku vojsku i da istovremeno pomaže terenskim aktivistima u prodiranju u dubinu Koruške. Zbog ogromnog operativnog područja, a naročito zbog mobilizacije novih partizana bataljon će više puta morati da se deli i da operiše u manjim jedinicama a zatim opet da se spaja. Razume se da sve jedinice bataljona treba da su stalno u uskoj vezi sa štabom bataljona.

b) Sa drugom Pavlom nismo mogli da dođemo u dodir ni drugi; Stane, ni drug Jug. O radu na terenu možemo da Vazvestimo samo utoliko koliko smo saznali u bataljonu i videli na samom terenu.

Drug Pavle je cbradio teren: Bistra, Koprivna, Meža, Topla, okolina Crne. Ljudi svuda znaju i cene partizane, naročito Pavla, daju informacije, pružaju pomoć i vrlo su nacionalno svesni. Cesto smo naišli na ljudе koji su bili uvređeni kad smo ih opomenuli da ne smeju da nas prijave. Drugu Pavlu pomaže neki poverenik, legalac, koji poseduje veliko znanje i ima dosta veza. Ali, nema nikakvih organizovanih odbora, niti OF, niti omladinskih, ni ženskih niti ikakvih partiskih kandidata osim već pomenutog poverenika. Drug Pavle svoj rad nije prilagodio pogodnom terenu nego je radio onako kako smo imali namjeru raditi prošle godine pod mnogo težim uslovima u Savinjskoj Dolini. Obzirom na činjenicu da postoji srazmerno dobra spontana povezanost među ljudima, ipak će biti moguće brzo popraviti što je propušteno i obraditi teren u organizacionom pravcu i podići agitaciju i propagandu na viši stepen. Drug Pavle prodire u poslednje vreme u centar — Crnu, Mežicu, Prevalje, Guštanj.

Drug Lojz je izvršio sa patrolom tri pokreta u Matkov Kot, Logarsku Dolinu, okolinu Solčave, Luča itd. Svuda je postavio poverenike i mobilisao nešto partizana.

Drug Janez,¹⁸ Kmetov brat,¹⁸ otišao je 18.11 u okolinu Železne Kaple. Ceta je bila na tom terenu dva puta već po zimi. I ovde su ljudi dobri i rad je uspešan. Ovde su bili otkriveni neki »tumparji«²⁰ od kojih je jedan bio likvidiran kao ne-

Vlado Letonja
" Jože Letonja
" Skrivači

prijatelj, dok drugi, stari komunista (KPA),²¹ drug Gašper-²sada pomaže Janezu. Ovaj je istovremeno obećao da će potražiti vezu sa KPA.

U Koruškoj traže vezu sa nama najrazličitiji ljudi, čak i Gestapo i razni bivši izdajnici koji bi voleli da spasu život.

U Koruškoj silno nedostaju terenski aktivisti. Zato smo:

1. kritikovali Matjaža²³ jer se stalno žali zbog nedostatka kadrova ali nije ništa učinio da ih sam vaspita;
2. odlučili da u Korušku treba poslati neke ljude koji u Savinjskoj Dolini zbog tamošnjih teških prilika ne mogu da se snađu i gube se uglavnom u brizi za očuvanje golog života (Vrankar, Buč, Mrazek)²⁴. Mada se oni dosada nisu pokazali, nadamo se da će biti na novom, lakšem terenu od koristi. Osim njih ide u Korušku i drug Jamski,²⁵ koji je bio dō nedavna u Litijskom okrugu.

U Koruškoj je velika potražnja za našom literaturom. Bila bi potrebna brošura kakvu je IO OF izdao za primorske Slovence.²⁰ Takva brošura bila bi nam potrebna u velikom tiražu. Da biste Vi mogli da napravite nešto slično, pobrinuli smo se za dopise, sastavljenе na brzu ruku, i izveštaje o situaciji i radu u Koruškoj, koje ćemo Vam poslati.

Drug Silvester je izjavio na svoju ruku drugu Kostji iz Kamniškog bataljona da ide sa Lenartom kao politkom bataljona. On mu je poručio da mu što pre pošalje kurira sa izveštajem kako bi mu posle toga poslao direktive za rad.

Ustanovili smo:

1. Terenskih radnika, koje su Gorenjci u svoje vreme poslali u Korušku, nema više. Poginulo je sve što je održavalo vezu osim već pomenutog Gašpera.
2. Drug Pavle i partizani koji su bili u jesen poslati u Korušku dobro su se ovde usidrili, prodrli daleko u austrijsku Korušku i stvorili temelj za širenje partizanskog pokreta i uopšte za aktivnost Koruške.
3. Bilo bi od velike koristi kad bi i Gorenjci pokušali da produ u Korušku, naročito od Jesenica u Ziljsku dolinu. Misljenja smo da bi u interesu stvari trebalo da se svi teren-

²¹ Komunistička partija Austrije

²²* Karei Prušnik

²³" Pavle 2aucer

²⁴ Slavko Vrankar, Ivan Farčnik i Anton Zmavec

²⁵ Polde Eberle

²⁶" Verovatno se odnosi na brošuru »Poslanica Primorskim Slovencem Izvršnog odbora Osvobodilne fronte slovenskega naroda, krščanskih socialistov, sokolov, kulturnih delavcev in Centralnega komiteta KP Slovenije« štampana početkom decembra 1942 godine.

ski aktivisti i sve partizanske jedinice koje bi došle u Korušku, podrede već postojećem odgovornom odboru koji smo postavili i koji se zasada sastoji od Pavla i Bora.

Molimo da taj sastav odobrite pismeno i izvestite o njemu Gorenjce. Imamo namjeru da predložimo, čim budu stvari lapgrele, da se stvori Povereništvo IO OF za slovenačku Korugku i da predložimo kandidate za takav odbor.

Drug Silvester prisustvovao je konferenciji aktivista Savinjsko-kamniškog područja na kojoj je bio donet zaključak da drug Kostja zbog nekih svojih slabosti ne dolazi u obzir za neku funkciju u Koruškoj jedinici ili na terenu, ali da će ići sa Lenartom kao tumač i tehničar. U Silvestrovim postupcima vidimo pokušaj intrigiranja u prvom redu zato jer se već na konferenciji, gde je naglašavao da partizani Kamniškog bataljona nisu zadovoljni priključenjem IV zoni, videlo da bez potrebe iznosi stare sporove između Druge i Prve grupe koji su nam prošle godine naneli toliku štetu.²⁷

U vezi sa situacijom u Koruškoj još napominjemo da nas čekaju još teška vremena, jer Nemci silno boli naše prodiranje u Austriju i prilikom svakog našeg odlučnijeg koraka oni vrše u tom pravcu teže i dugotrajnije hajke nego što su bile od prošlogodišnje jeseni na ovamu, gde god bilo na drugom mestu.

II Pohorje

Drug Stane na Pohorju nije našao nikakav trag partizanima. Zimski logor, za koji zna gde se približno nalazi, nije išao da traži jer je тамо bilo još suviše snega i jer su ga тамо progonili tajni policajci. Imao je i sukob sa žandarmerijom. Logor u kome su bili napadnuti 7.1. pohorski borci svedoči o teškim borbama.²⁸ Borba je trajala 5 sati. Napadalo je više hiljada neprijatelja. Logor su jako tukli minama i vatrom iz mitraljeza. Logor je bio dobro utvrđen — prava tvrđava sa kavernama, streljačkim rovovima i bunkerima. Verovatno su, uzdajući se u utvrđenja i zbog nedostatka informacija o jačini neprijatelja, suviše dugo istrajali na položajima. Verovatno E tamo ipak nije bilo toliko gubitaka, kako tvrde Nemci, jer je I teren za probijanje obruča vrlo pogodan. Nemci su imali oko 60 mrtvih i mnogo više ranjenih. 8.1. drvodelje su morale da prevoze nemačke a 9.1. nemačke i partizanske žrtve u dolinu. Izjave radnika su vrlo različite, delimično očigledno lažne i (napr. da je vozio 28 mrtvih partizanki, dok ih je bilo u bataljonu svega 10). Priča se o 10, o 30, pa čak i o 80 poginulih

²⁷ Vidi VI tom, 4 knjiga, dok. br. 101.

²⁸ Vidi dok. br. 114

(koliko ih se nije ni nalazilo u logoru). Neki seljak tvrdi da je posle te borbe kod njega bilo oko 40 izmučenih i izgadnulih partizana koji su pričali da idu u toplije krajeve. Neki seljak je pričao da je kod njega bio komesar Rado⁻¹⁰ i da je pričao da idu u Gorenjsku.

Ljudi su plakali za partizanima. Neki ne veruju da su ih Nemci zaista uništili i očekuju da će se pojavit iz pohorskih pećina. Neki još uvek krstare po Pohorju i traže ih. Tražili su ih i regrut nemačke vojske koji nisu hteli u vojsku. Neki sa fronta se raspituju da li na Pohorju opet »pevaju ptice« kazujući time da će dezertirati iz vojske.

Drug Stane je upravo zbog toga poslao iz KoB na Pohorje malu jedhr'cu, dobro naoružanu i sa par dobrih kadrova, kao jezgro za novu mobilizaciju i za prikupljanje eventualnih prošlogodišnjih nestalih.

Kako znate iz ranijih izveštaja, PoB bio je naš najbolji bataljon. Nadali smo se da ćemo iz njega crpeti najviše novih vojnih i političkih kadrova. Komandir te jedinice je drug Bogdan,³⁰ ranije zaštitnik, rudar iz Zagorja. Politkom je drug Harkov,³¹ bivši komandir čete na Pohorju. Tamo ide i drug Branko, bivši komandant bataljona, sa zadatkom da mobilizirači nove borce, formira bataljon. Tamo će biti poslat i zaštitnik Franci³² kao dobar politički kadar.

Za Pohorje. Korušku i čitavu zonu hitno nam je potrebno sanitetsko osoblje, naročito lekar. Javite nam da li možemo slati ranjenike kojima je potrebna hitna operacija na vaše područje, ukoliko bi bili sposobni za kretanje.

b) Na čitavom Saleško-mislinjskom području nalazio se u poslednje vreme jedan sam aktivista, drug Kristl.³³ Politički kadrovi iz Pohorskog bataljona, koji su bili određeni za teren,« nalazili su se do bitke 7.1.43 još u bataljonu i doživeli sa njim istu sudbinu. O njima nema nikakvog traga.

Šoštanj je hitlerovsko gnezdo. U svoje vreme bilo je u Šoštanju dosta levičara i antifašista ali su ih hitlerovci svih uništili. Tek u poslednje vreme su u Savinjskoj Dolini uspostavili vezu sa nekim svesnjim Slovencima iz Šoštanja. Prilikom zadnjih regrutacija, dok su se hitlerovski funkcioneri na stanicama oprštali od regruta »dobrovoljaca«, oni su demonstrirali

["] Zdravko Cebular

["] Ivan Roje, poginuo 15. oktobra 1944 god. kod Trebnja u Dolenjskoj.

["] Janko Vincenc

["] Jože Mekinda

["] Anton Ulrich

^fcvoreći, zašto vi ne idete na front kad ste tako oduševljeni. BKjnesar Hauke je nestao još pre polaska voza i svečanost se tako završila.

U Velenju ne postoje nikakve veze; nešto ih, doduše, ima kod seljaka i ^ okolini. Tamo ide sada u cilju organizacije drug f Izak, koji je iz tih krajeva.

Drug Kristl ima severno od Velenja prema Slovenj Gra- I decu dosta dobro organizovan teren, nešto terenskih poverenika • i mnogo simpatizera. Terenski odbori ne postoje. On ima po- I ILdne veze i sa trgovcima i zanatlijama iz Slovenj Gradeča koji je prilično svesno mestače. Kristlova greška sastojala se • u tome što se suviše oslanjao na imućnije slojeve koji popu- štaju prilikom pojačanog terora.

Na području između Slovenj Gradeča i Dravograda dosada niko nije radio. Ista je situacija na levoj obali Drave. Na pomenuti teren otići će drug Kristl zajedno sa nekim svesnim domaćim čovekom — partizanskim novim borcem.

Još prošle godine bila je poslata u okolinu Ruša drug. Jasna,³⁴ sa kojom ove godine nisu postojale nikakve veze. Prema nekim vestima ona je poginula.

U Maribor i okolinu otišli su politički komesar Kostja³⁵ i Don.³⁶ Kostja je poginuo. Don, koji politički nije izgrađen, li- kvidirao je tamo nekoliko izdajnika i mora da je još na te- renu. Veza sa njim još ne postoji.. Verovatno će potražiti novu pohorsku jedinicu čim dozna za nju. U Mariboru i Betka³⁷ iz Savinjske Doline ima neku još neiskorišćenu vezu.

Svuda se jako oseća da nedostaje partizana i partizanskih akcija. U Saleško-mislinjskom okrugu bila je u poslednje vreme organizovana tehnika, dosada najpotpunija tehnika u Štajerskoj.³⁸

III Savinjska Dolina

Pošto je drug Strgar³⁹ u poslednje vreme bio kod vas, sigurno ste upoznati sa situacijom i radom na tom području. Dodali bismo samo nekoliko ličnih utisaka. Drug Strgar je suviše popustljiv i nedovoljno energičan. Zbog toga što sekretar nije vodio dovoljnu kontrolu, mladi aktivisti Kocijan (Marjan Rot) i Harkov (Ivan Slander) pali su u vezi sa poznatom Her-

" Linka Ksela

" Franc Osojnik, vidi dok. br. 108

³⁶ Janko Pihler, ubijen 1943 god. u Dunajskom Novom Mestu.

** Julka Cilenšek

" Verovatno se odnosi na tehniku »Cankar« formiranu januara 1943 god. u Sv. Miklavžu iznad St. Jurija ob Taboru u Savinjskoj Dolini.

" Albin Vipotnik

minom⁴⁰ tako nisko da su vršenjem rekvizicija kod izdajnika i svesnih Slovenaca gomilali zalihe životnih namirnica, drvenosu i novca, a poipuno su zanemarili politički rad. Kocijan i Harkov su poginuli prilikom vršenja jedne rekvizicije.

I u Savinjskoj Dolini se situacija poboljšala uporedo sa situacijom na frontu. I pojava partizana je napravila **dubok** utisak, mada su u mesecu martu u tim krajevima bile male jedinice. Delimično je došlo čak do nove mobilizacije.

Veze sa Celjem se povoljno razvijaju. Nažalost nemamo nikoga koga bi poslali u okolinu Celja.

U Savinjskom okrugu se već od prošle jeseni organizuje tehnika druga Hribara Franca (Savinjska), ali ni sada još ne funkcioniše kako treba.

IV Reviri

Drug Ribič ima na području Hrastnik — Huda Jama dosta veza. On je i jedini aktivista koji je sebi stvorio preko zime dva pomoćnika. U Hrastniku ima jednog poverenika rudara koji je bio u poslednje vreme primljen u Partiju. U Hudoj Jami ima više kandidata Partije. Uspostavljena je veza i sa Zidanim Mostom.

U Trbovljama i Zagorju stvar stoji mnogo lošije. U poslednje vreme tamo je opet bilo iseljeno nekoliko porodica. Urban (Vilč)⁴¹ vrlo slabo prodire u revire. Zamenu za njega nemamo. Nemci vrše na revire najveći pritisak. Ali uprkos pritisku i uprkos tome što se više radi i kopa na više mesta nego ranije, produkcija je mnogo manja nego u Jugoslaviji. To je posledica činjenice da se rudari loše hrane a delimično i posledica sitne sabotaže. Više nego ranije iskopa se u Zabukovici, Velenju i drugim rudnicima gde su zaposleni rudari koji poseđuju kakva imanja, zbog čega imaju i bolju ishranu. U rudnicima ima sve više žena zaposlenih na spoljnim radovima.

Nemci su u poslednje vreme otpočeli kampanju za štednju uglja. Prema nekim informacijama, skoro polovina čitave producije uglja u Rajhu je iz štajerskih rudnika, jer su Englezi Rur dosta razrušili. Zbog toga je organizovanje sabotaža u rudnicima naš vrlo važan zadatak.

Nemačka »totalna mobilizacija« pretstavlja niz terorističkih i propagandnih mera koje bi trebalo da parališu odjek poraza na frontu. Osim toga, svakako, ona ponovo mobiliše u vojsku i Arbajtsdinst. Najnovija nemačka vojska je mnogonacionalna u najgorem smislu. Zanimljivo je da su u Francuskoj za

⁴⁰ Hermina Zagožen

" Vili Vresk

• »eke poslove u jedinicama koje štite obalu mobilisali čak i ru^KTzarobljenike. Mobilisani Slovenci su »dobrovoljci« na koje Efri vojnici, pa čak i oficiri, pljuju, govoreći da su oni krivi Kojoš nije došao kraj. Koruške Slovence prinudno mobilišu Lda čak i za »elitne« SS trupe.

m^ Literatura koju smo primili prošlih meseci **vrlo** nam je dobro došla. Želeli bismo da primimo još vše primeraka svake • Istvari. Ne bi imalo smisla da centralna tehnika deli materijal Kkruzima i vojnim jedinicama, jer se prilike stalno menjaju. EZadatak oko raspodele preuzeće tehnika u našoj zimskoj bazi.
^ T T Sa drug. Sergijem, Martinom i Vojkom⁴- još uvek nemamo vezu.

Ponovo vas molim da nam pošaljete što više bonova (obveznica). Narod ih traži, naročito u Koruškoj. Marke nemaju Inikalkvu vrednost.

Drug Stane i ja idemo opet svaki svojim putem. Posle povratka delegacije od vas sastaćemo se svi zajedno.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant
Rozman Franc

Za politkomesara
Dušan Kraigher

" Sergej Kraigher, Tone Znidaršić, Ivan Nemec

BK. 92

IZVEŠTAJ PRVOG KORUŠKOG BATALJONA ŠTABU CET VRTE OPERATIVNE ZONE — ŠTAJERSKE O AKTIVNOSTI PARTIZANA U KORUŠKOJ I AKCIJI NA MEZICU¹ 1

STAB 4 OPERATIVNE ZONE SLOVENAČKE NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE I PARTIZANSKIH ODREDA

Na položaju, 12.4.1943

GLAVNOM ŠTABU

Zbog naročitog interesa za pokret u slovenačkoj Koruškoj šaljemo vam čitav prepis izveštaja I Koruškog batajona.

IZVEŠTAJ

I Koruškom bataljonu 4 operativne zone

Posle neprekidnih hajki, teških i napornih pokreta i iscrpenosti drugova, iz Prvog bataljona Savinjskog odreda odvojila se grupa od 11 ljudi. Grupa se probila u Korušku, dobro naoružana i željna novog rada na novom terenu.² Zbog nedostatka veza sa tom grupom nije bilo moguće odrediti i doznati za uspehe i rad ove jedinice. Danas, posle šest meseci aktivnog rada ove malobrojne grupe, može se suditi i dati ocena o njihovom radu. U istrajnima pokretima koje je grupa vršila po teritoriji bivše Koruške u Jugoslaviji, grupa je prodrla i dalje prema austrijskom delu Koruške.

Odmah posle dolaska, grupa je počela da priprema magacine. Ona je počela da obilazi neprijateljske elemente i da rekvirira njihovu imovinu. Izvršena je organizacija terena, obaveštajne službe, uspostavljanje veza, traženje oružja, informacija itd. U Koruškoj se učvrstio prvi teren i uređeno je prvo sklonište.

Sada je bio otvoren put na sve strane. Partizani su imali nov dom gde su posle dugog pokreta mogli da se odmore i da se pripreme za polazak u nove akcije. Narod toga kraja primio je partizane kao svoje sinove, dao im na raspoloženje sve, pružio im podršku i zvao u svoje domove. Drugovi su imali da cene

¹ Kopija originala nalazi se u Muzeju narodnog oslobođenja u Ljubljani. Izveštaj je u prepisu poslao Stab Četvrte operativne zone — Štajerske 12 aprila 1943 god. Glavnem štabu NOV i PO Slovenije.

² Vidi dok. br. 91

[toljubivost koruških Slovenaca. Svojim ponašanjem stekli
^ sJmpatijs naroda. Narod je u njima video zaštitnike svojih
interesa i zastupnike svojih želja i težnji. Čitavu zimu, po naj-
«ćem snegu, drugovi su išli po terenu, učili narod o zadacima
QF O partizanskoj vojsci, o njenim ciljevima i zadacima.

Još pre božića, pre nego što je zapao sneg, grupa je kre-
nula akciju. Napala je na Solčavu. Razoružala je jednog
policajca, zaplenila pušku sa municijom, uništila opštinsku
arhivu i poštu i ošišala dve devojčure koje su išle sa Nemcima.
Zaplenila je imovinu izdajnika i hitlerovca, čiju likvidaciju
zbog njegove otsutnosti nije mogla da izvrši. Pevali su slove-
načke narodne i partizanske pesme, delili letke itd. Narod je
sve to potpuno odobravao. O toj akciji, usred zime, mnogo se
pričalo kad su već svi bili uvereni da u tim krajevima više
nema partizana.

Nakon kratkog odmora grupa je krenula dalje u austri-
sku Korušku. Grupa se kretala po Austriji 5 dana, i to od bivše
jugoslovensko-austrijske granice pa sve preko Železne Kaple.
Usput je vršila političku propagandu, priredivala veselja kod
svesnih seljaka, delila letke i pevala pesme. Zaplenila je neko-
liko lovačkih pušaka, upala u kuću jednog od najvećih hitle-
rovaca u okolini Železne Kaple i zaplenila mu lovačko oružje,
radioaparat i nešto hrane. Svuda je bila vanredno gostoljubivo
primana i svuda je ulivala raspoloženje i borbeni duh u duše
koruške braće koji su 23 godine živeli u ropstvu. Cesto se de-
šavalo da su pojedini seljaci, čim bi čuli da su se partizani po-
javili kod njihovog suseda, pozvali partizane i u svoj dom. Iz-
dajstva se dosada još nisu dešavala, osim u nekim iznimnim
slučajevima. Posle svršenog puta grupa se vratila u svoj dom,
u lepo izgrađene barake, među svoje najpoverljivije domaće
ljudе, među dobre koruške majke i svesne koruške devojke.

Došlo je vreme pre poklada. Od naših ljudi stizali su po-
zivi: »Dodata, što više neka vas bude, priredićemo »gaudu«.³
Stolovi su se ugibali pod težinom mesa, hleba, krofni a i pića
je bilo dovoljno. Prilikom takvih veselja partizani su izvodili
razne šale, pevali pesme i izvodili razne šaljive scene. Igrali
su koruške narodne igre što je štajerske partizane naročito odu-
ševalo.

Posle poklada jedinica je ponovo krenula prema Zeleznoj
Kapi. Ali na putu ju je zavejao sneg i nakon tri dana morala
je da se vrati u svoj zimski logor. 8 marta je grupa, već ojačana
koruškim Slovencima, sa ukupnim efektivom od 37 ljudi, kre-

nula ponovo u Austriju. Ceta je imala namjeru da likvi policijsku patrolu u Zeleznoj Kapli i tri denuncijanta. Prodru smo do Podunske Doline. Na svome putu vršili smo propagandu za ujedinjenu Sloveniju, održavali manje političke miting koroške »gaude«, delili letke, pevali pesme itd. 11 marta likvidirali smo nemačkog doseljenika Griča Herberta iz Labudske doline. On je bio član NSDAP.⁴ Bio je austrijski kapetan, odlikovan sa 2 krsta za zasluge u borbama u Koroškoj 1919 g/i najistaknutiji pobornik NSDAP u Labudskoj dolini. Zbog organizovanja puča protiv kancelara Dolfusa bio je osuđen ni 15 godina zatvora, a posle dolaska Hitlerovog režima bio je postavljen za činovnika kod Ureda za germanizaciju i raseljavanje slovenačke teritorije i za učvršćivanje nemačkog uticaja u slovenačkoj Koroškoj. Osim toga bio je likvidiran dr Bela Benšik Bočkaj, mađarski vazduhoplovni kapetan, komanda« eskadrile, filozof, ideolog nacionalsocijalizma, docent i stipendista Berlinskog univerziteta, stručnjak za meteorološka pitanja na Istočnom frontu i publicista. On je aktivno učestvovao u napadima na sovjetskom frontu, na srednjem sektoru kod Nikolajevske.

Plen: 2 pištolja, oficirska uniforma,⁵ 2 lovačke puške, 2 pisaće mašine i druga potrebna oprema.

Likvidacija je izvršena u prisustvu 4 poljska zarobljenika i obližnjih pozvanih suseda. Narod je odobravao obe likvidacije. Posle izvršene akcije četa se povukla prema austrijsko-jugoslovenskoj granici. Već drugog dana posle akcije Nemci su koncentrisali veliki broj vojske. Zaposeli su sve prelaze, sedla i postavili zasede u nekim krajevima kod svih kuća. Pošto nije bilo moguće prodati u jugoslovensku Korošku, povlačili smo se preko Olševe u Štajersku. Na vrhu Olševe naišli smo na zasedu koju smo u jurišu naterali u bekstvo. Iste noći pali smo u zasedu još tri puta. Žrtava doduše nismo imali ali se četa razbila na više grupe. Neke grupe su se krile u stenu i grmlju po dva dana bez hrane jer se zbog nemačkog traganja nisu mogle probiti iz obruča. Broj nemačkih snaga iznosio je, samo na zapadnoj strani, oko 1300 ljudi. Nemci su upotrebljavali SS jedinice i policijske jedinice pomešane sa Francuzima, Poljacima, Česima, Slovincima itd. Blokada i hajka trajale su 8 dana.. Nemci nisu imali uspeha. Pohvaliti treba druga Robina^B koji je

* Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei — Nacionalsocijalistička nemačka radnička partija.

⁶ Vidi dok. br. 175

⁷ Slavko Pintar, umro u proleće 1944 godine.

spasao mitraljez uprkos tome što su ga Nemci progonili 21

Posle završene hajke četa je ponovo stala na noge.

U to vreme bio je likvidiran partizan-izdajnik Boltežar

[^]•Lggačnik Miha iz Mozirja). Osim toga bio je likvidiran de-uncijant * nemački špijun Pernat Jur iz Solčave i neki ge-•Lpovac iz okoline Železne Kaple.

Wr posle odmora četa je krenula 26.3. u zasedu u Koprivnu Ptpd Crne. Nemci su bili naterani u bekstvo. Ubijena su bila 2

Kndarma dok su dva bila ranjena. Naši nisu imali gubitaka.

28 3- stigao je sa zaštitnom jedinicom štaba drug kom. 4 OZ⁷ Stane.⁸ Izvršena je reorganizacija. Formirane su dve čete 1.4.

privji koruški bataljon krenuo je u akciju u Mežicu.⁹

Prema Koruškoj . . .

Mrkla je noć. Krećemo tiho preko livada prema Mežici. Pola deset je. Zaustavili smo se pred trgom koga osvetljavaju jake električne sijalice. Na trgu vlada tišina, samo na gornjem kraju promuklo laje pas. U kućama se tu i tamo već ugasilo svetlo — Mežičani se spremaju na spavanje. Niko ni ne sluti da se u njihovoј blizini nalaze slovenački partizani i da će još te noći posle dugog vremena trgom odjekivati ponosna slovenačka sma.

Stigli smo na cilj. Tu je zborno mesto. Zasede su odmah tiše na svoja mesta da zaštite drugove koji će biti na trgu zbog eventualnog napada Nemaca koji bi mogli doći u pomoć iz Pliberka, Prevalja i Crne. Jedan vod je blokirao žandarme-[risku stanicu.

Jurišno odjeljenje opkolilo je bioskopsku salu koja je bila I puna sveta. Davao se neki nemački film. Drugovi su u naletu lupali u zgradu. Dvojica su odmah prekinula prikazivanje filma, f dok su ostali upali u salu. Na poziv »ruke u vis« sav se svet I okrenuo prema ulazu u salu i pokorio se naređenju. Na licima si mogao pročitati strah, brigu i radoznalost, i već prema tome mogao oceniti ko su svi ljudi koji su gledali film i šta oni mo- , gu da očekuju od partizana. Primetili smo i zadovoljna lica; > njihove oči su govorile dovoljno. Videli smo da imamo i ovde u Koruškoj ljude koji osećaju sa nama i koji su svesni da su Slovenci. Ipak smo kod njih primetili neku neodlučnost, da li da javno pokažu svoju naklonjenost prema nama ili ne. Među [ledaocima filma nalazile su se nemačke udvorice — izdajnici iloveničkog naroda — i ljudi koji oružjem u ruci podupiru hit-

⁷ Operativne zone

" Franc Rozman

' Vidi dok. br. 89 i 203

lerovsku pljačkašku bandu. Pojedinci su želeli da razgovarai sa partizanima. Od njih smo doznali za imena narodnih zločinaca. Oporo su zvučala imena 2 šcurmfirera i 2 SS-ovca koji su bili pozvani na saslušanje. Posle saslušanja i prikupljen^ dokaza partizanski metak prekratio im je nit zločinačkog jj. vota. Narodu je vidljivo lagnulo. Mežička dolina se otarasili^ krvnika. Slovenci u nemačkim uniformama skinuli su unifo?^ i predali oružje. Zatim su se čuli snažni udarci sekire. Šta znači? Drugovi u sali tumače da su to poslednji zvuči filmsk zvučnika kojim su se Nemci služili za vreme bioskopskih pretstava da bi otudivali slovenački narod od njihovog lepog maternjeg jezika. Mesto zvučnika salom se zaorila udarna partizanska pesma. Istovremeno, pevana je druga pesma, ona je odjekivala napolju. I to je bila udarna pesma, pesma naših mitraljeza i automata. Naime, Nemci su pokušali da izadu iz blokirane žandarmeriske stanice, ali je zaseda prema Črni hrabro odbijala pomoć koja je stigla iz Crne. Bilo je priyatno čuti naše mitraljeze kako pevaju pesmu slobode i obznanjuju stanovni' cima Mežice pobedu nad nemačkim nepoželjnim došljacima.

No, partizani su se najviše obradovali tome što su mogli da se domognu oružja. U prostoriji dozidanoj uz školsku zgradu nalazilo se slagalište oružja. Teška gvozdena vrata morala su da popuste pod snažnim partizanskim udarcima. Pred partizanima se pojavio čitav red novih pušaka, sanduci sa municijom i razna oprema kao: uniforme, rančevi, šatorska krila, čuturice itd. I druga vrata morala su da popuste pod partizanskom pesnicom. Partizane je svuda očekivalo novo iznenadenje. Drugovi su oduševljeno dočepali oružje, municiju i opremu. Dobili su što su najsilnije želeli. «

U međuvremenu je drugarica Marjetka¹⁰ donela vest da je drug Lenart" ranjen. Krv jednog od najboljih boraca i sinova slovenačke koruške zemlje ocrvenila je Korušku. Crven mrlje na drumu u Mežici pokazuju nam put napred; pred nama se pruža slovenačka Koruška — naša zemlja.

Na zbornom mestu našli smo se svi osim trojice drugov koji u mraku nisu našli zborno mesto. Natovarili smo na sebe naše dragocene tovare, natovarili rančeve i puške. Drugovi su se savijali pod teškim bremenom, ali нико se tome nije protivio, svako je znao da je ova noć dala novo oružje sinovima slovenačke Koruške, koji će sa oružjem u ruci, u partizanskim redovima, na domaćoj grudi, braniti svoju zemlju, svoj dom i svoje drage pred tuđinom.

¹⁰ Olga Jenko-Kastelic

¹¹ Franc Pasterk

Svaki deseti ima pušku

patrola Koruške čete srela se u Austriji i sa nekim koru-fcjjp Slovencem koji se borio na Staljingradskom frontu.

Ukućani su bili vrlo ljubazni. Partizane su primili sa ra-došću i ugostili ih. Momci su bili veseli i pevali su. Stari otac Ego je da plače. Na pitanje zašto plače, on je odgovorio: »Svi Se tako veseli, a moj sin stalno misli pa misli...«

Drugovi su se obratili sinu. On je sedeo, skrušen, za sto-f join, podupirao glavu rukama i stalno cupkao nogama. Pošto I • e jjio na ruskom frontu, nas je interesovalo kako se tamo od-l vijaj^u b^or b^e i kako je on tamo živeo. Tada je jauknuo i uhvat-1 io se za glavu, unezvereno pogledao oko sebe i nakon nekoliko trenutaka počeo da priča: »Kad smo polazili na front, naši ofi-ciri su nam pričali da su Rusi gladni, iznurenici i da na svakih deset Rusa dolazi po jedna puška. Ali uskoro smo videli kakve puške oni imaju. Prema nama su se valjale čitave kuće — »Stal-jinove orgulje«. Kod tih reči je učutao a zatim produžio: »Ta-mo gde se taj vrag zaustavio, sve je bilo razrušeno i nijedan od naših vojnika nije pobegao. Njih smo se najviše plasili. Da, pa ruski četvoricevni mitraljezi. Gde god se pomolila iz snega na-ša glava, ruski mitraljezi su zapevali na svim stranama. Kad su Rusi prešli u ofanzivu kod Staljingrada, povlačili smo se 14 dana samo potrbuške«. Pokazao nam je svoje promrzle noge i produžio. »Pričali su da Rusi imaju loša odela' Po čitav mesec bi mogli da leže u snegu, tako su obučeni. A mi smo ležali u snegu u našim laganim uniformama, povlačili se natrag čita-vih 14 dana i stalno smo morali udarati nogama po snegu da nam ne bi sasvim promrzle. A čim si se malo pridigao iz snega, začuo si ruski mitraljez i opet si morao, gladan, prozebao i iz-mučen, potrbuške natrag. Ja sam bio telefonista, a kako je bilo na nekom drugom mestu... « Prestao je, stalno mrdajući nogama, i žalosno gledao pred se. Danas je svestan šta je žrtvo-vao za Hitlera; danas je bolestan i izmučen — to je nagrada za doprinos tudinskim interesima.

»Tri meseca snabdevali su nas hranom avionima. Na osam vojnika dolazilo je kilogram hleba. Da, bilo je strašno, momci, kod Staljingrada. Samo nekoliko nas spasio se avionima.«

Treba spomenuti da su naše patrole na tom terenu po-kupile priličan broj nemačkih uniformi, oružja i municije. Te patrole su vršile istovremeno i političku propagandu.

Opšti utisak koji su partizani ostavili svojim političkim radom i akcijama u oba dela Koruške vrlo je povoljan. Moral

samih drugova je dobar. Neki drugovi su se vrlo dobro počeli u svim akcijama i borbama. ^H

Komandant
otsutan

Politkomesar 1
Čžm?k Boris (BorJjjÄ)

O akciji na Mežicu, u kojoj je učestvovala zaštitna jedinica štaba i koju je vodio komandant zone drug Stane, šalj®. mo prepis izveštaja I Koruškog bataljona.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant
Rozman Franc-Stane

Za politkom^{sara}
Dušan Kraig^{her}

BR. 93

ZAPOVEST ŠTABA DRUGE OPERATIVNE ZONE NOV I PO HRVATSKE PODREĐENIM JEDINICAMA ZA RUSENJE PRUGE I LIKVIDIRANJE BUNKERA NA PRUZI METL¹ — ČRNOMELJ OD 16/17 APRILA 1943 GODINE¹

Z A P O V I J E S T
Štaba II Operativne zone N.O.V. i P.O. Hrvatske
za dne 16 — 17 aprila 1943 god.
(Sekcija Novo Mesto 1 : 100.000)

Neprijatelj je osigurao željezničku prugu Metlika — Črnomelj sa bunkerima i željezničkim postajama. Bunkeri su građeni od drveta i obloženi zemljom- i ciglama. Oko bunkes nalazi se bodljikava žica. Jačina neprijateljskih vojnika u bunkerima i udaljenost između bunkera i naoružanje posade bunkerima vidi se iz priložene skice I,² II pruge Metlika — Črnomelj. Posadu sačinjavaju Talijani.

XIII Proleterska brigada »Rade Končar«, I N.O.P. odre V Operativne zone i U. brigada »Matije Gubca« izvršit će noću 16 na 17. IV. 1943 god. rušenje pruge i likvidiranje nekih bunkera na pruzi.

¹ Original se nalazi u arhivi Vojnoistoriskog instituta (Reg. br. 7/1, k. 1472).

² Skica nije sačuvana.

¹ Primorsko-goranski odred

Za izvršenje ovog zadatka

N a r e d u j e m o :

D a) XIII Proleterska brigada »Rade Končara« izvršit će fcSenie pruge i likvidiranje bunkera od železničke stanice Dobravice — do zavoja pruge ispod kote 186. Za vreme akcije dat te osiguranje od Metlike na pruzi Dobravice — Metlika. Na samu prugu na mjestu gdje će se davati osiguranje 15 min.

jje početka napada postaviti nagaznu minu za sprečavanje eventualnog dolaska oklopog voza.⁴

I b) I Primorsko-goranski odred jednim bataljonom učestvovat će u rušenju pruge zajedno sa XIII brigadom, dok će jednim bataljonom 17 ov. mj. ujutro od 6 sati nadalje držati , Rasjedu kod sela Dobravice sa zadatkom onemogućavanja povravljanja pruge. Taj bataljon neće učestvovati u rušenju pruge, jer treba tokom noći da se odmori.

Tj 2) Stab brigade i Odreda pobrinut će se da se izvrše pripreme kako bi rušenje pruge bilo što veće. Oni će prikupiti dovoljan broj štica i teških čekića (batova). Samo rušenje pruge treba izvoditi tako da se šarafi udarcima čekića razbijaju i pragoovi (šliperi) režu na dva dijela, a zatim slažu na hrpu i zapale. Stab Odreda tokom noći održavat će vezu sa U. brigadom »Matije Gubca« koja će rušiti prugu od Gradca prema Dobravicom.

3) Napad na bunkere i rušenje pruge otpočet će u 22 časa. Jedinice moraju zauzeti položaje na pruzi u 20 časova i 30 min. najkasnije radi sačekivanja voza koji bi eventualno mogao i naići.

4) Veza između štaba Zone i štaba Brigade održavat će se telefonom, a sa štabom Odreda kuririma, kojih će biti četiri.

5) Sanitetsko previjalište Zone nalazit će se u Krvoškom Vrhu, tamo slati sve ranjene borce.

6) Mjesto štaba i ugovoreni znaci raspoznavanja dostaviti će se naknadno.

SMRT FAŠIZMU SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Sl. otsutan

V. d. komandanta
Vlado Maletić

(M.P.)

P. S.: Jačina neprijateljske posade u Metlici jeste oko 640 vojnika sa baterijom topova, željeznička postaja Dobravice 30 do 40 vojnika, Gradac 80 vojnika i Semič oko 500 vojnika.⁵

Vidi dok. br. 94

Vidi dok. br. 218 i

ZAPOVEST ŠTABA TRINAESTE PROLETERSKE BRIGAD¹
»RADE KONCAR« ZA 16 APRIL 1943 GOD. PODREDENIM
JEDINICAMA ZA RUŠENJE PRUGE METLIKA — CRNI
MELJ I LIKVIDACIJU BUNKERA OD DOBRAVICE Do
GRADCA¹

Z A P O V I J E S T B R...
Štaba XIII N.O.U. Prol. Brigade »Rade Končara«
za 16 aprila 1943. god.
(sekcija Novo Mesto 1 : 100.000)

Neprijatelj je osigurao željezničku prugu Metlika, Črnomelj sa bunkerima i željezničkim postajama. Bunkeri su građeni od drveta i obloženi zemljom i od cigle. Oko bunkera nalazi se bodljikava žica. Jačina neprijateljskih vojnika u jačim bunkerima je do 20 vojnika naoružanih sa po jednim p. mitraljezom, a poneki imaju i laki bacac. Udaljenost između ovih bunkera je 800 — 1000 m. Posadu sačinjavaju samo Talijani. Jačina neprijateljske posade u Metlici jeste oko 640 vojnika sa baterijom topova, željeznička postaja Dobravica 30 — 40 vojnika, Gradac 80 vojnika i Semič cko 500 vojnika.

Naša Brigada i I odred Primorsko-goranski i U. brigada »Matije Gupca« dobili su zadatku da un'ste prugu i likvidiraju bunkere od Dobravice do Gradca.

Za izvršenje ovog zadatka

N a r e d u j e m o :

I, II Prol. bataljon kojemu se pridodaju dva teška mitraljeza zajedno sa jednim bataljom 1 Primorsko-goranskog odreda likvidirat će bunkere uz prugu od Dobravice do ispod kote 186 i temeljito uništiti prugu na tom sektoru. Za likvidiranje bunkera upotrebit će se po potrebi i top. Da bi temeljito uništili prugu u prvom redu težiti uništiti bunkere, u koju će se svrhu upotrebiti na svaki bunker po jedan vod boraca, koji će se nastojati neprimjetno privući bunkeru i ubaciti kroz otvore avionsku bombu ili vrećicu sa dopunskim punjenjem za paljenje objekata, te poslije toga likvidirati bunker. Pošto su bunker ograđeni jednorednom bodljikavom žicom, borci će istu kod privlačenja neprimjetno porezati škarama. Kada započne

¹ Original se nalazi u arhivi Vojnoistoriskog instituta (Reg. br. 58/1. k. 7221).

H»,» za likvidaciju bunkera, nastaviće se rušenje pruge na ^^P^R^A Etiina koja nisu izložena mitraljeskoj vatri. II Proleterski Rataljon će likvidirati bunker u Dobravicama i prvi do njega ^P^R^A Gradcu. Kod rušenja pruge šlipere je potrebljno snositi Sa hrpe i spaliti ili na sredini prerezati.

• 2) IH Proleterski bataljon dat će sa jednom četom osigurnje između ceste Metlika — Suhor, Metlika — Semič kod »Bočka«, sa ostale dvije čete postaviće osiguranje južno od kote 210 između Križevske Vasi i Krivoglavca, kojemu se dodjeljuje Kg teška mitraljeza, bataljonu se pridodaje i minerski vod koji će postaviti mine na prugu za rušenje iste da bi se sprečio a za k oklopog voza.

3) Ostatak Mitraljeske čete i Čete pratećih oruđa i Čete za vezu nalazit će se uz Stab Brigade, Pionirska četa dodjeljuje se Štabu II Proleterskog bataljona.

4) Štabovi bataljona i komande samostalnih četa postarat će se da prikupe dovoljan broj škara, štica, batova, testera i ostalog alata potrebnog za rezanje žice i rušenje pruge. Za vrijeme borbe voditi računa o tome da se borci ne grupišu i ne-ame, te da pravilno koriste zaklone.

Stab Brigade nalazit će se na koti 165 kod sela Dobravice, kamo slati svakog sata izveštaj a po potrebi i češće.

5) Sanitetsko previjalište Brigade nalazit će se kod Štaba Brigade. —

6) Znaci raspoznavanja biće Mitraljez—Moskva, a ugo-ireni znaci Rudi—Čoban.—

7) Napad na bunkere otpočeće u 22 sata. — Jedinice moraju zauzeti položaj najkasnije u 20 časova i 30 minuta, radi sačekivanja voza koji bi eventualno mogao naići.

8) Mjesto koncentracije Brigade biće u selu Lokvici, kamo trebaju doći sve jedinice najkasnije do 18 časova! —
SMRT FASIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
SI. otsutan Božo Spaček

V. D. komandanta
Milan Zeželj

Na znanje: Štabu II Operativne zone. —

Na znanje i postupak svima štabovima bataljona i komandama samostalnih četa Brigade. —

P. S. Štabovi bataljona pobrinut će se za dovoljan broj dobrih vodiča.²

**IZVEŠTAJ ŠTABA TREĆEG BATALJONA GORENJSKOG
ODREDA OD 20 APRILA 1943 GOD. POKRAJINSKOM komitetu KPS ZA GORENJSKU O BROJNOM STANJU NA ORUŽANJU I AKTIVNOSTI BATALJONA¹**

•STAB III BATALJONA
LOJZETA KEBETA

Na položaju, 20.4.43

POKRAJINSKOM KOMITETU K.P.S. ZA GORENJSKU

Stanje bataljona je 122 druga. Naoružano 96 (stanje II (Loške) čete koja je prema naredbi od 10.4. 43 odvojena od našeg bat. je: 51 drug, 49 naoružanih). Nenaoružani drugovi organizovani su u bombaška odeljenja.

Moralno stanje bataljona je zadovoljavajuće, naročito u I i II četi. U III četi se moral malo pokolebao u vreme očekivanja hajke, kada su hodali »divlji« po Sv. Ožboltu. Naravno, za to vreme nije funkcionala bez greške kuhinja, što je unekoliko uticalo na novodošle, na njihovo pokolebano ubeđenje. Ali u međuvremenu se to već popravilo.

Rukovodstvo bat. su pre 10.4.43 sačinjavali drugovi:

Komandant: Bar ²	Intendant: Bajtar*	Politkom: Ljubo ⁴
Prema naredbi od 10.4.43 ,9		
Kom. Dimač ⁵	Int. Lister"	Polkom: Ljubo

Stanje četa bataljona pre naredbe 10.4.43

I četa

^ Naoružano: 31 drug — Nenaoružano: 4 drug. ukupno: 35	Kom. Dimač	Int: Lister	Polkom: Cene ^T
--	------------	-------------	---------------------------

II četa

Naoružano: 49 nenaoružano: 3 ukupno: 51	Kom: Gubec"	Int: Lovro ^{1'}	Polkom: Vojteh'*
---	-------------	--------------------------	------------------

¹ Original, pisan mastilom, nalazi se u arhivi CK SKS.

² Pavel Ingljić

³ Zdravko Kržišnik

⁴ Anton Kržišnik

* Silvo Stibelj

⁴ Jože Galičić

⁷ Dr Franko Kesič

* Ludvik Blažica

* Lovro Kos

" Anton Potočnik

III četa

Naoružano: 33 nenaoružano: 10 ukupno: 43

B - . Božo (Pajo)¹¹

Int: Vovk¹²

Polkom: Simon¹³

IV četa

Naoružano: 32 nenaoružano: 11 ukupno: 43

Kpn: Muki¹⁴

Int: Murn¹⁵

Polkom: Sokol¹⁶

K prema naredbi od 10.4.43 promena je u sledečim četama:

I četa

HLn: 2ivko¹⁷

Int: Bajtar

Polkom: Cene

IV četa

Bym: Muki

Int: Murn

Polkom: Milče¹⁸

Prema ovoj naredbi isključuje se i. II četa iz Poljanskog bat., te je otsad pa ubuduće I četa I bataljona, što smo već i javili-

Karakteristike novih drug. poslaćemo u toku nedelje. Još nismo dobili podatke od III (Pajove) čete. Poslaćemo Vam spisak svih drug. našeg bataljona, tako, da će biti bolji pregled, a onda ćemo javljati samo dolazak novih drug. ili eventualno promene.

20.3.-43 I četa zapalila je 37 telefonskih stubova na cesti Žiri — Sk. Loka.

14.3. I četa postavila je zasedu uz granicu, ali zbog grešaka nekih drugova nije uspela (stvar se ispitala i zatim uređdila).

23.3. III (Pajo) četa bila je napadnuta od okupatora. Tom prilikom je, savesno vršeći svoju stražarsku dužnost, poginuo drug Luka,¹⁹ a pre toga ranio je 2 Nemca, od kojih je, kako se saznao, jedan kasnije umro.

30.3. II četa postavila je zasedu kod Sk. Loke, ali su se zbog nerazumevanja terenaca vratili u četu. Prema informacijama, kako smo saznali, zastupnici terenaca kazali su da zasad ne treba preduzimati akcije.

¹¹ Jože Logar

¹¹ Zivan Vovk

TM Dane Jamnikar

¹⁴ Avgust Kalan

¹⁵ Anton Smolej

" Zvone Zerjav

" Zorko Kopač

" Franc Jerneje

Peter Kušar

4.4. pošla je za tri dana u zasedu III četa, ali Nemaca nije bilo. Zapalili su, međutim, tel. stubove i pritom uništili: 350 L I žice i odneli je zatim u četu. Time je bila prekinuta veza Sk Loka, Crni Vrh.

Između 4.4. i 8.4. IV četa je preduzela akcije u cilju pronaalaženja oružja. Nadena je jedna austrijska i jugoslovenska puška, nekoliko bombi, 3 rezervne cevi za teški mitraljez, municije i 2 teška mitraljeza »Schwartzlose«, jedan ostaje u IV četi, dok će drugi najverovatnije otići u III četu.

10.4. patrola IV čete susrela se sa nemačkom patrološkom. Usledio je sukob, Nemci su pobegli i pritom je ubijen 1 policijski pas a drugi je ranjen.

Od 11 — 16.IV I četa i mitraljesko odjeljenje iz IV čete postavili su zasede 3 dana oko Javorja (prema zadatku odreda) i tri dana u okolini. A Nemaca niotkuda. Navodno su Nemci saznali da su partizani u blizini i zbog straha nisu smeli da izadu. Međutim druga zaseda koja je bila na Blegoškoj cesti imala je više sreće. Naime došao je luksuzni automobil u kome su bila 3 meštana i jedan Koruščanin, koji su išli kupovati drva u Javorje. Ove su legitimisali dok su drhteći držali ruke u vis, a zatim su ih pustili. Posle kratkog partizanskog izleta automobil su zapalili i prevrnuli u jarak.

15.4. štab bat. (Bar, Bajtar, Ljubo) zapalio je most u Gorenjoj Vasi. Pošto smo po njemu posipali upaljače i nekoliko bombi čitavo vreme je praskalo i ljudi su mislili da su partizani, još u zasedi. A pošto je bilo premalo nafte, most je samo nageo, iako je goreo IVnh. Posle male opravke promet na njemu bio je ponovo uspostavljen.

18.4. IV četa zapalila je više tel. stubova na cesti Fužine — Žiri. Pritom su uhvatili i narodnog izdajnika Viktora Ipavca koji je održavao vezu sa Gestapoom, te su ga ujedno likvidirali.

20.4. se iz I čete i mitraljesko odjeljenje iz IV čete (10 drugova) sukobilo sa nemačkom patrološkom (odn.) koja se sastojala od 2 policajaca i jednog finansa, i to iznad Loga. Tom prilikom su uništili sve Nemce i pritom pored važnih akata zaplenili i 2 automata, 120 [komada] municije, 1 pušku, 2 opasača, 1 fišeklije, 1 pištolj 9 mm, 1 sat, 1 ranac, 1 nalivpero, kompas, 1 bajonet. Akte prilažemo danas. Tom prilikom bio je drug Svarun²⁰ lakše ranjen u nogu. Stanovništvo je na području našeg bataljona, izuzev veoma retkih primera, jako naklonjeno našoj stvari i našim potrebama. Narod postaje zrelij. Rat mu je velika škola. Postoji velika razlika između prošle i ove godine. U mnogome su tome ispravnom ubedenju narodnih masa pomogle razne likvidacije izdajnika s jedne, i razne debate sa ljudima

²⁰ Polde Kavčič, poginuo u Račevi u proleće 1945 godine.

L rad terenskih radnika s druge strane. Iz tog razloga uzeli smo E, obzir mitinge [kao] budući rad.

V Politički rad je u bataljonu, kao što smo primetili prilikom naših poseta četama, veoma razvijen i uspešan. Veći deo Inolitičkih časova sastoji se od tumačenja naših brošura, kao što su »Delo«, »Ljudska pravica«, VKP/b itd. Održavana su i razna predavanja iz političkih i privrednih pitanja, koja su održali prilikom svoje posete drug Korel¹¹ i drug Kosta¹² i politkomesar pri svojim posetama jedinicama bat.

Naš cilj političkog vaspitanja je u tome da drugovi steknu političku zrelost da bi posle umeli rukovoditi u našem budućem zajedničkom životu.

f Održano je i više skojevskih mitinga po četama uz govore, deklamacije, recitacije i pesme. Svi ti mitinzi su ostavili povoljan utisak.

Održavani su i razni pevački i debatni Vnitinzi po kućama i kao priprema za mitinge većeg obima koje imamo u planu da edimo i o čemu ćemo još izvestiti.

Kao teza našeg političkog vaspitanja je naš minimalni i iksimalni program. Vaspitanje od temelja naviše.

Za to vreme održavani su svakog dana vojnički i politički isovi. Održavani su najviše uz prisustvo i izvođenje druga Bara. Pored ostalih drugova održao je prilikom svoje posete I četi i drug Košta predavanje o najvažnijim vojnim problemima. Svi ti vojni časovi imali su kod drugova veliki uspeh.

U naš bataljon dobili smo i jednog druga Poljaka. Kazao je da bi došlo još mnogo više Poljaka, kao i Rusa, ali nemaju, odn. ne mogu uhvatiti veze. Zato predlažemo Odredu, ako kod njega postoji mogućnost, da nešto u tom smislu preduzme, to jest da uspostavi vezu sa Koruškom.

Po četama smo poslali Proglas koji se odnosi na naredbu { Odreda od 10.4.43.

Sto se tiče pratinje i autobusa već smo ranije izradili plan i i sada još samo čekamo mitraljeze iz drugih četa i onda ćemo ga izvršiti.

Vojtehovoj četi poslali smo dopis, pozivajući se na na-redu štaba Odreda povodom odvajanja njegove čete iz našeg bataljona.

Odeljenja za sakupljanje mina po određenim četama su već formirana i već sakupljaju mine. Sto se tiče prenosa mina u Odred, mi smo mišljenja da ih pošaljemo po našim patrolama sa kuririma. Po tome očekujemo pristanak i mišljenje Odreda.

¹¹ Karei Leskovec
Stane Bizjak

U vezi popisa drugova već smo poslali formulare po osta-
lim četama. Veza sa St. Italijom je obzirom na nove borce
uspostavljena. Međutim poslednji kurir još se nije vratio, zato
smo poslali još jednog. Navodno se uz granicu nalaze zasede
Detaljnije ćemo izvestiti drugi put.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant bat.
Pavle Bar

Intendant
Tine Bajtar

Politkomesar bat.
Ljubo

BR. 96

**IZVEŠTAJ ŠTABA TRINAESTE PROLETERSKE BRIGADE
»RADE KONCAR« OD 25 APRILA 1943 GOD. ŠTABU DRUGE
OPERATIVNE ZONE NOV I PO HRVATSKE O SUKOBIMA
SA NEPRIJATELJEM POSLE RUŠENJA PRUGE METLIKA
— NOVO MESTO¹**

**STAB XIII PROL. BRIGADE
»RADE KONCARA«
Op. br. 183
25/IV. 1943**

Operativni izvještaj

ŠTABU II OPERATIVNE ZONE

Kao reakcija na rušenje pruge Metlika — Novo Mesto, koje je izvršila naša Brigada sa I Primorsko-goranskim odredom i U. brigadom »Matija Gubec« na sektoru od Dobravice do Gradca² neprijatelj je 18/IV o. g. poduzeo ofenzivu iz pravca Novog Mesta i Metlike sa ciljem da uništi naše snage koje su se nalazile na sektoru Metlike i Semiča ili da ih protjera sa tog sektora i na taj način osigura prugu Karlovac — Ljubljana, koja je za Talijane od vrlo velikog značaja.³

Da bi neprijateljsku ofenzivu razbili i nanijeli mu osjetljive gubitke, naša je Brigada po naređenju Štaba II Opera-

¹ Original se nalazi u arhivi Vojnoistoriskog instituta (Reg. br. 39/3, k. 721).

² Vidi dok. or. 94

³ Vidi dok. br. 219, 221, 222, 223 i 102

tivne zone rokirala svoje snage u noći 19 na 20/IV, na novi sektor i to: I Prol. bataljon u selo Popoviće, II Prol. bataljon u Sošice, a III Prol. bataljon u Doljane.

Neprijatelj je krenuo iz Novog Mesta sa snagama od oko 2.000 vojnika, naoružan topovima i teškim bacačima i stigao je 20/IV. cestom Novo Mesto — Metlika do sela Podgrad. On je toga dana držao kote 466, 814 i 824. Naša oficirska patrola koja je 20/IV. išla izvidati te položaje ustanovila je da se neprijatelj povlači. Na temelju toga izvještaja oficirske patrole komandant Brigade izdao je naređenje I Prol. bataljonu, da svoje dvije čete poveže iz Popovića u Pilatovce i Dučiće, pošto je bataljonu u popovićima bila nemoguća ishrana. Jedan vod čete I Prol. bataljona koja je ostala u Popovićima bio je stalno na položaju na koti 886, dok je ostatak čete isturivao patrole u pravcu neprijatelja. 21/IV. neprijatelj je krenuo napred i do podne, kada je na položaj stigao III Prol. bataljon, uspio je već zauzeti sve kote i visove ispred kote 908 i 886. III Prol. bataljon je zauzeo položaj od kote 886 prema koti 908. I četa I Prol. bataljona zauzela je položaj lijevo od III Prol. bataljona. Pošto je neprijatelj stalno nadirao i prijetila je opasnost da potisne naše snage sa položaja, te na taj način ugrozi cijelu Brigadu i bolnicu, III Prol. bataljon je po naređenju komandanta bataljona izvršio juriš na neprijateljske položaje, te ga uspio potisnuti sa tadanjih njegovih položaja. U to vrijeme stigle su i ostale dvije čete I Prol. bataljona i zauzele položaj lijevo od III Prol. bataljona. Nastavlja se ogorčena borba sa neprijateljem, koji se uporno branio. Osim mitraljeskom i p. mitraljeskom vatrom neprijatelj je dosta uspješno tukao naše položaje i vrlo jakom vatrom iz teških bacača. Više puta vodili su naši borci borbu prsa u prsa sa drskim neprijateljem. Borba se vodila toga dana do mraka. Naročito teške gubitke imala je I četa III Prol. bataljona, koja se je za neko vrijeme sva povukla iz borbe prilikom izvlačenja ranjenih i mrtvih drugova. Kada je pao mrak, I Prol. bataljon došao je na položaj III Prol. bataljona, te su taj položaj držala oba bataljona do dva sata poslije pola noći, kada su se sa tog položaja povukli u Gaj. Neprijatelja koji je nadirao iz pravca Metlike uspješno ga je u tom nadiranju sprječavao I Primorsko-goranski odred. Premda su se naše snage iz taktičkih razloga povukle te nijesu idućeg dana neprijatelju davale nikakvog otpora, neprijatelj je ipak idućeg dana vrlo sporo napredovao uz pomoć vrlo jake vatre svoje artiljerije. 22/IV. poslije podne oko 5 sati neprijatelj je stigao do sela Grabrovec, Lešće i Brezovice, koja su sela opljačkali i popalili. 22/IV. u 17 sati naša Brigada, I Primorsko-goranski odred i bolnica povukli su se preko Sv. Gere i Krke u Sloveniju u okolinu Skocjana, gdje su stigle 23.IV. 1943 god. u 7 sati.

Neprijatelj je u ovoj borbi imao oko 150 što mrtvih ranjenih vojnika. Sopstveni gubici su i to: I Prol. bataljon imao je 3 mrtva i 9 ranjenih boraca, III Prol. bataljon imao je j mrtvih i 30 ranjenih boraca.

Treba pohvaliti sve borce i rukovodioce I i III Prol. bataljona za hrabrost, požrtvovanost i upornost u ovoj borbi, te za veliku ljubav i požrtvovanost kod izvlačenja mrtvih i ranjenih drugova. Iz Prvog bataljona naročito su se istakli: Bastajić Nikola, vodnik I voda III čete, koji je ispred svoga voda jurišao prema neprijatelju te je tu i poginuo, Orešković Josip, p. mitraljezac, koji je došao prije nekoliko dana i već se pokazao kao p. mitraljezac vrlo hrabar. On je borac III čete. Iz i čete istakao se u borbi Vrban Grga, p. mitraljezac, pošto je prvi jurišao sa p. mitraljezom. Iz III Prol. bataljona su se u ovoj borbi naročito istakli: komandant bataljona drug Bogdan Marnula za hrabrost i upornost u ovoj borbi — dobro je rukovodio sa bataljonom i čvrsto ga je držao u rukama u toku borbe. Korač Milan, p. mitraljezac, koji je pao kao neustrašivi borac, Hinić Darinka, bolničarka, koja je pod najvećom vatrom bacača zajedno sa Pipić Milicom previjala ranjene drugove, te kao takova pokazala veliku ljubav i požrtvovanost prema ranjenim drugovima. To su borci I čete. Iz II čete istakli su se vodnik Badovinac Đuro i Bival Mladen, delegat, te Badovinac Dako, kurir II čete, koji je pokazao primjerom kakav treba biti kurir u borbi. Iz III čete istakao se je Sabadoš Eugen, desetar.

Kritički osvrt na akciju: Nije se smjelo dozvoliti neprijatelju da zaposjedne dominirajuće kote prije same borbe. Da su ove kote bile u našim rukama, spriječili bismo neprijatelja u njegovom nadiranju sa mnogo manjim žrtvama i zadali bismo mu mnogo veće gubitke. Nadalje napad na neprijatelja nije izvršea jednovremeno sa fronta i bokova, pa je radi toga Treći bataljon koji je napadao neprijatelja sa fronta imao velike gubitke pošto je neprijatelj svu svoju vatru koncentrisao na njega. Dva bataljona »Gubčeve« Brigade, koji su se nalazili na desnom krilu III Prol. bataljona, nijesu stigli tamo na vrijeme. Veza je u I Prol. bataljonu u toku borbe slabo funkcionala kako između četa tako između četa i Štaba bataljona. Štabovi bataljona i komande četa posvetili su malo pažnje tome da sačuvaju bore? od jake bacačke vatre. U ovej borbi utrošeno je 3.000 kom. »Mauzer« metaka, 430 kom. metaka za talijanske puške i 3 kom. ofenzivnih bombi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NĀRODU!

Politkomesar
Božo Spaček

V. D. komandanta^
Milan Zeželj

• POVEST TRINAESTE PROLETERSKE BRIGADE »RADE R'ONCAK« OD 27 APRILA 1943 GOD. ZA NAPAD NA BUČKU¹

j " STAB
viri PROLETERSKE BRIGADE
»RADE KONCARA«
' 27 aprila 1943 godine
Br...

Z A P O V I J E S T

k (Sekcija Samobor — Novo Mesto — Celje 1 : 100.000)

Prema dobivenim podatcima neprijateljske posade nalaze se u Mokronogu u neposrednoj okolini istoga u jačini 800 vojnika Talijana i Bijele garde, u Tržišču oko 50 Talijana, u Krmelju oko 80 Talijana, u St. Janžu oko 150 Nemaca, u Lepom Dobu oko 20 Nemaca, u Boštanju i Sevnici oko 200 Nemaca, u Drušču oko 70 Nemaca, u Bučki 75 Nemaca, u Donjim Radovljama oko 20 Nemaca, gdje se u isto vrijeme nalaze i radnici za obradu polja, u Krškom oko 150 Nemaca, u Raki oko 20 Nemaca, u Malom Trnu oko 30 Nemaca, u Zameškom oko 1000 Nemaca i f Talijana, u St. Jerneju i Brezovici oko 300 Talijana i Bijele garde.

II Slovenska udarna brigada »Matije Gubca« u zajednici sa III Slovenskom udarnom brigadom »Ivana Cankara« dobit će zadatak da izvrše napad i unište neprijateljsku posadu u Drušču. Ove brigade postavit će osiguranje od neprijatelja iz pravca Krmelja, Tržišča, Mokronoga, Lepog Doba, Boštanja i L Sevnice.

I Primorsko-goranski odred V Operativne zone dobio je zadatak da napadne i uništi neprijatelja u Donjim Radovljama i da dade osiguranje iz pravca Raka i Krškog kod Zabuče na koti 327. Jedan bataljon Primorsko-goranskog odreda V Operativne zone, biće rezerva kod Štaba Brigade i Odreda na koti 355 i služit će za prihvat jedinicama koje će napadati na Bučki i D.Radovlje prilikom povlačenja. Dio bataljona će služiti za prihvat, zauzeće položaj kod sela Stara Bučka i Rebra.

XIII Proleterska brigada »Rade Končara« dobila je zadatak da uništi neprijateljsku posadu u Bučki i da dade osiguranje iz pravca Zameškog, St. Jernej i Novo Mesto. Za izvršenje ovoga zadatka²

¹ Original se nalazi u arhivi Vojnoistoriskog instituta fR?g. br 1/22. k. 721).

² Vidi dok. br. 100 102 i 103

NAREĐUJEMO:

1. — II Proleterski bataljon izvršit će napad i uništiti neprijatelja u Bučki. Napad na neprijateljsku posadu trebi izvršiti sa sjeverne, istočne i južne strane. Pošto se neprijatelj nalazi u kućama južno od crkve, da bude glavno težište napada sa sjeverne i istočne strane, težeći da se zauzmu kuće sjeverno i istočno od crkve i sama crkva. Između Štaba Bataljona i Štaba Brigade biće uspostavljena telefonska veza. Bataljoni će održavati vezu sa snagama Odreda koji će napadati na Donje Radovlje, patrolama koje će se sastajati na cesti između Bučke i D. Radovlja kod Križanja, gdje se odvaja put za Pleterje. i

2. — III Proleterski bataljon, Četa pratećih oruđa i tri odeljenja Mitraljeske čete zauzeće položaj kod Skocijana. Bataljon će dati jednu četu za osiguranje kod sela Dobrave iz pravca St. Jerneja i Zameškog. Takoder će bataljon poslati jednu desetinu sa p. mitraljezom da se postavi osiguranje kod Kronova iz pravca N. Mesta.

3. — I Proleterski bataljon smestit će se u Skocijanu i služit će kao rezerva.

4. — Mitraljeska četa daće tri odeljenja u sastav Primorsko-gor. odreda, i to dijelovima koji će biti u rezervi kod Štaba Brigade i Odreda, na koti 355, i dijelovima koji će služiti za prihvatanje na položaju kod Stare Bučke. Ostatak Mitraljeske čete biće u sastavu III Prol. bataljona, koji će zauzeti položaj kod Skocijana.

5. — Četa za vezu imade zadatku uspostaviti telefonsku vezu između Operativnog štaba koji će se nalaziti u Gornjem Dolu i Štaba Brigade koji će se nalaziti zapadno od Bučke na koti 355. Osim toga četa će uspostaviti telefonsku vezu između Štaba Brigade i Štaba II Proleterskog bataljona, koji će napadati neprijateljsku posadu u Bučki.

6. — Pionirska četa biće na raspoloženju referentu saniteta Brigade i služit će za prenošenje ranjenih boraca. Brigadno previjalište nalazit će se u Rebru.

7. — Sav plijen i zarobljenike slati do Štaba Brigade.

8. — Pošto je granica prema nemačkoj teritoriji zatvorena žičanom preprekom, pored koje se nalazi minsko polje od nagaznih mina i ručnih bombi, to se prelazi preko iste mogu vršiti jedino na pravcima gdje su minska polja već očišćena. Ta mjesta nalaze se na pravcima Slančji Vrh, Gornje Vodalje, na pravcu Dole — Otresk i na pravcu Hrastulje — Resa — Pleterje. Samo ovim pravcima jedinice se mogu kretati bez opasnosti. Povratak tih jedinica da bude istim pravcem. Pokret pred akciju treba izvršiti prikriveno i voditi računa o tome da

HLmci često patroliraju pred žičanom preprekom. Za potrebne KLjiče koji će jedinice provesti sigurnim prolazima kroz prelazeke obratiti se ovome Štabu.

9. — Voditi računa o što čvršćem održavanju veze između Hnica i Štaba Brigade. Imati u vidu da intervencija Nemaca {nože da bude vrlo brza iz više pravaca, te jedinice određene za iguranje treba da što bolje izvidaju teren. Sve jedinice koje estvaju u akciji treba da počnu sa povlačenjem prije zore, jeći računa da se organizuje dobar prihvat jedinica na graničnoj liniji.

10. — Početak napada biće u noći između 27/28. IV. u 23 sata.

11. — Mjesto koncentracije Brigade biće u Skocijanu danas u 20 časova. —

12. — Znaci raspoznavanja i ugovoreni znaci ostaju od ranije u važnosti.

Danas u 14 časova komandanti i komesari bataljona te operativni oficiri neka budu u Skocijanu, gdje će se održati konferencija u vezi sa izvršenjem ove akcije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

**Politkomesar
Božo Spaček**

**V. D. komandanta
Milan Zeželj**

**Na znanje: Štabu II Operativne zone. —
Operativnom štabu hrvatskih i slovenačkih brigada.**

**Na znanje i postupak: Štabu I, II, III. Proleterskog bataljona,
• Mitraljeskoj četi, Ceti pratećih oruđa, Pionirskoj četi i Četi za (vezu. —**

**IZVEŠTAJ ŠTABA ČETVRTE OPERATIVNE ZONE —
JERSKE OD 29 APRILA 1943 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOV
I PO SLOVENIJE O MOBILIZACIJI NA PODRUCJU KAM
NIKA I AKTIVNOSTI NEPRIJATELJA'**

STAB ŠTAJERSKE OPER. ZONE
SNOV I PO
' Položaj, 29.4.43

RAPORT GLAVNOM ŠTABU SNOV I PO

1. Mobilizacija novih boraca u gorenjskom delu naše zone uspešno se odvija. Prvu grupu od 31 druga već smo uputili u UBIC.² Drugu grupu šaljemo ovom poštom, ukupno 40-50 novih drugova. Na transport čeka još oko 100 novih drugova. Mobilizacija se odvija u punom jeku. Transport postaje sve komplikovaniji. Nemci isto tako mobilišu punom parom. Između nas se vodi oštra utakmica ko će pre doći do regruta. Većina snaga bataljona sada je zauzeta mobilizacijom, zbog čega uneškliko trpe vojne operacije.

2. Naoružani novi borci naše zone u brigadama još se nisu vratili u svoje bataljone.

3. Od 15-19 o. m. izvršena je velika hajka od Domžala io Zciorja, slična a ponegde još intenzivnija od februarske. Bataljoni su se našli u vrlo teškom položaju jer se u njima nalazilo skoro više nenaoružanih nego naoružanih drugova. Uspeh hajke bio je, takoreći, nikakav. U borbi nije poginuo nijedan partizan, nekoliko pojedinaca i kurira bilo je lakše ranjeno. Jedina nesreća desila se Kamniškom bataljonu kojom prilikom je zbog izdaje propala bataljonska bolnica u bunkeru i bilo ubijeno ukupno 8 bolesnika i bolničara.³ Štabovi, partizani i civilno stanovništvo javljaju još o većim znacima sabotaže i demoralizacije nemačke oružane sile nego u vreme prošle velike hajke. Postupajući prema naredbi Štaba zone o protivofanzivnim udarima u slučaju hajki, Zasavski bataljon izvršio je u jeku hajke napad na rudnik Zagorje i bacio u vazduh elektromotore. Šteta milionska. Deo postrojenja ne radi. Kamniški bat

¹ Kopija originala se nalazi u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.

² Udarna brigada »Ivan Cankar«

³ Bolnica je bila kod planine Vrh na Zasavskom sektoru. Nemci su 4 aprila pronašli bunker u kojem su bili ranjenici.

»u toku hajke minirao i bacio u vazduh most na drumu Kam-
IL____Domžale.

podrobniji izveštaj za štampu sledi.

4. Organizacija zonske tehnike je u toku. Kako izgleda, glavnom ćemo rešiti pitanje nabavke materijala jer su se u Eslednje vreme pojavili novi izvori. Ipak, treba nam hitno boja za roto i matrice. Najteže je pitanje kadra kome bismo mogli j Loveriti opštu organizaciju tehnike i redakcije. Pošto bi taj Kig radio pod neposrednom kontrolom štaba zone i PK, mnogo bismo Vas molili da rasmotrite naše sledeće predloge: Zbog •[»manjkanja kadrova mogli bismo upotrebiti i takve sposobne HEjgove koji su ranije nešto pogrešili a sada stoje više-manje po strani: Oni bi mogli ovde, pod našom neposrednom i svakodnevnom kontrolom, da preuzmu taj rad i da se istovremeno rehabilitiraju ... Ako se time ne slažete vratite nam Toneta Egregara.' Nekoga hitno trebamo, ali ne možemo da ga nademo | a ovoj strani.

5. Pitanje radio-otpremnika. Danas imamo mogućnost da anizujemo redovne emisije. Odmah možemo da primimo otpremnik i da emitujemo pomoću struje. Ali posle smrti našeg radiotehničara nemamo nikoga koji bi se za početak barem približno razumeo u otpremnik. Zato je nužno da pošaljete jednog radiotehničara na određeno vreme na našu stranu da izvežba nekog druga radioamatera koji bi verovatno lako naučio da upotrebljava predajnik. Predajnik neka donese sa sobom.

6. Oko 20 marta, 70 belogardista sa četiri puškomitrašje prešlo je granicu kod Sv. Križa i uputilo se u Šmartno pri Litiji, gde ih je prihvatile 20 gestapovaca i policajaca, nahranio ih i uputilo napred u Štajersku. Jedan od njih (Vozel Ivan iz Šmartnog pri Litiji) dobio je posle jednonedeljnih instrukcija u litijskom Gestapou uputstva kako će se uvući u Kamniško-savinjski odred sa zadatkem da ubije pretstavnike štabova. Uuedanput je izdao logor, ubio bombom radiotehničara Petra, a žarim je bio raskrinkan i priznao sve što je navedeno. U svoje vreme dezertirao je iz ZDO,⁵ tamo izdao dva lugara, izdao 4 bolesnika i lekara Miška kod Sv. Križa, bio član belogardističke bande i preko nje uspostavimo kontakt sa litijskim Gestapoom. I Stab Zasavskog bataljona osudio ga je na smrt. i streljao. Podrobniji materijal izdaće VOS u dokumentima o belogardističkoj izdaji na području naše zone.

7. U sastavu Kamniškog bataljona bori se već dva meseca crvenoarmejac koji je pobegao iz zarobljeništva u Celovcu. On

Tone Marinček
Zapadnodolenjski odred

želi da se preko RSJ^C javi u Sovjetski Savez da je živ i da je partizan Kamniško-savinjskog odreda. Njegovo ime: Genadu Aleksandrovič Favorskij, student radiotelevizije, 21 godina^A Crvenoj armiji starši seržant u srednjoj artiljeriji, učestvovao u finskom ratu i na rumunskom i poljskom frontu. Njegova majka: Favorskaja Lidija Petrovna, Gorod Astrahanj, Staljin, gradskaja oblast, ulica Komunističeskaja, Dom br. 11, stan br. 2.

Istovremeno neka se javi da je 19 o. m. poginuo kao žrtva belogardističke izdaje u bolnici njegov ranjeni drug Boris Polunjin iz Moskve, metalac, gefrajter — padobranac, rođen 25.IV.1922, partizan Kamniškog bataljona.

Drug Genadij nalazi se sada u štabu odreda i vrši politički rad u bataljonima. On govori uglavnom o životu u Sovjetskom Savezu i Crvenoj armiji i saraduje u organizaciji ZKM⁷ ^M

8. Gestapo poklanja u poslednje vreme naročitu pažnju uništenju pojedinih pretstavnika naših štabova. Prema sigurnim podacima, poslednja hajka bila je u prvom redu upereni protiv našeg štaba kojeg su naslutili na području gde su izvršili hajku. Mi smo se, razume se, nalazili na sasvim drugom mestu.⁸ Litijski gestapovci su raspisali za glavu druga Skale nagradu u visini od 20.000 RM a za Lojsku¹⁰ Gvozdeni krst. Preobućeni policajci naročito su po Pohorju tražili Staneta¹¹ i kao partizani Pohorskog bataljona tražili kod seljaka vezu sa njim.

9. Drug. Stane i Jug¹² još se nisu javili na zborni mesto Štaba radi konferencije poste povratak druga Tomaža "

10. O drug. Mantomu ili Andreju nemamo još nika vesti

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU!

Zamenik komandanta

Politkom

Radio »Slobodna Jugoslavija«
Zveza komunistične mladine
Na sektoru Moravča SKOJ
Peter Stante
° Vera Slander
¹ Franc Rozman
¹ Dušan Kraigher
¹ Dušan Kveder
¹ Tone Znidaršič i Sergej Kraigher

^{a p 0} VEST OPERATIVNOG ŠTABA SLOVENACKIH I HRVATSKIH BRIGADA OD 29 APRILA 1943 GOD. ZA NAPAD NA MOKRONOG I ŠT. RUPERT¹

OPERATIVNI STAB

pne 29. IV. 1943

Položaj

Z A P O V E S T

(Karta Novo Mesto 1 — 100.000)

' Prema dobivenim podacima neprijateljske posade nalaze se; u Mokronogu, raspoređene u zamku u jačini oko 300 kr, i fašističkih vojnika. Naoružani pored ostalog teškim bacacima i sa tri mala topa. Na Žalostnoj Gori pri Mokronogu nalazi se oko 20 kr. vojnika i 25 fašista. Na Svetom Florijanu pri Mokronogu nalaze se oko 30 fašista. Na žel. stanicu Bistrica oko 40 kr. vojnika. Posada na Žalostnoj Gori i Svetom Florijanu ima i sa sobom i bacace. U Tržišču nalazi se oko 40 vojnika i 20 fiača. U Rakovniku — u dvorcu — oko 200 Talijana i 70 belogardista. U St. Rupertu oko 150 belogardista. U Trebnju oko 600 Italijana i 200 belogardista. U Mirnoj Peči oko 300 Italijana i belogardista. U Novom Mestu za sada stanje je nepromjenjeno, računa se oko 1000 Italijana sa nekoliko topova. U elju oko 100 fašista i karabinjera. Pored ovih posada još se nalaze neprijateljske posade duž glavne žel. pruge i to: u Vel. Loki 200 Italijana, u Krtini 20 Italijana, Sv. Lovrenc 60 Italijana, u Temenici oko 300 Italijana i belih.

XIII Proleterska brigada »Rade Končar«, Primorsko-goranski odred V Oper. zone Hrvatske, II Slovenačka U.B. »Matića Gubec«, III Slovenačka U.B. »Ivana Cankara« i Zapadnodolenjski odred imaju zadatok do noću 1/2 maja t.g. izvrše napad na neprijateljske posade u Mokronogu i St. Rupertu.² Početak napada bit će u 22 časa.

Za izvršenje ovih zadataka,

N A R E Đ U J E M O

1. XIII Proleterska brigada »Rade Končar« jedan svoj bataljon sa topom pridat će i staviti na razpoloženje III Sloven, igadi »Ivan Cankar« za izvršenje svog zadatka. Sa ostatkom

* Vidi dok. br. 102, 103 i 101

snaga svoje brigade označene noći vršit će rušenje žel. pnJH Trebnje — Mokronog na delu iste između Doia — Gomile i Mirne. Po izvršenju rušenja pruge narednoga dana, tj. 2 maj» t. g. postaviti će zasede na položajima oko Gomile i Brezovice, sa osmatranjem pravca prema Račjem Selu. Zasede imaju zvi datak da sprečavaju neprijatelju opravku žel. pruge i nadiranje ovim pravcem ka Mirni i Mokronogu. Na pravcu prema Gradišču i St. Gori održavati što čvršću vezu sa jedinicama-p.; Prim.-gor. odredu koje će se nalaziti na tim položajima.

Za izvršenje ovoga zadatka brigada će se sa dosadašnjih položaja na dan 30 o. m. prebaciti i nastaniti na položajima oko Rihpoveca, Lipnika, Gradišča i Prapretnice, sa osiguranjem prema Trebnjem i dolini reke Mirne.

2. Primorsko-goranski odred V Oper. zone Hrvatske ima zadatak da označene noći u zajednici sa II Slov. U.B. »Matija Gubec« izvrši demonstrativan napad na neprijateljske posade u Mokronogu i neposrednoj blizini istoga, (Sv. Florijan, Žalostna Gora, žel. st. Bistrica). Glavni zadatak pri ovoj akciji je upasti u Mokronog sa potrebnim snagama i izvršiti konfiskaciju svih stvari i materijala u tvornici kože, kao i konfiskaciju sve imovine pojedinih trgovaca koji su neprijateljski raspoloženi prema našoj vojsci. Spisak ovakvih lica kojima treba izvršiti konfiskaciju dostaviti će se posebno. Materijal koji bude tom prilikom zaplenjen predati II Slov. U.B. »Matija Gubec«, koja će dalje vršit evakuaciju do određenog mesta. Taj zadatak mora se izvršiti do kraja te noći. Posle izvršene akcije jedinice odreda treba da se razporede na položajima: s. Gomila — St. Gora, Gradišče — Rihpovec. Razpored jedinica treba da bude u vidu zasede prema pravcu ka Trebnju, sa zadatkom da neprijatelju sprečavaju opravku žel. pruge i nadiranje ovim pravcem ka dolini reke Mirne i Mokronoga. Na pravcu prema Gomili i Brezovici održavati što čvršću vezu sa XIII Prolet, brigadom. Na ovim položajima treba voditi računa i o obezbedenju od neprijateljskih posada u dolini reke Mirne i Mokronoga.

3. II Slov. U.B. »Matija Gubec« u zajednici sa Primorsko-goranskim odredom ima zadatak da označene noći izvrši demonstrativan napad na neprijateljske posade u Mokronogu i posade u neposrednoj blizini istoga (Žalostna Gora, Sv. Florijan, žel. st. Bistrica). Glavni zadatak ove brigade kao i odreda je upad u Mokronog sa potrebnim delom snaga i izvršenje konfiskacije svega materijala u tvornici koža kao i konfiskaciju sve imovine od trgovaca u Mokronogu koji su neprijateljski raspoloženi prema našoj vojsci. Spisak takvih lica kojima će se vršiti konfiskacija dostaviti će se naknadno. Ovaj zadatak mora se izvršiti do kraja označene noći. Materijal koji bude zaplenjen

kao i materijal koji zapleni Odred evakuisati preko Mirne do 1 Tihaboja, gde odrediti najpotrebniji deo snaga za čuvanje K[^]oga a ostatak brigade postaviti će se na položajima oko Mieovca i Sajenice i služiti će kao opšta rezerva na razpoloženju ovome štabu za akcije koje bi se vršile prema neprijatelju na vjerni 2 maja t.g. Po pristizanju brigade na položaje oko Migovca
ah uhvatiti i stalno održavati vezu sa XIII Prolet, brigadom. a na pravcu prema Čatežu uputiti potrebne patrole za osmatranje neprijateljskog kretanja na tome pravcu.

4. III Slov. U.B. »Ivan Cankar«, jedan bataljon sa topom XIII Prolet, brigade i Zapadnodolenjski odred, svi pod neurednom komandom štaba U.B. »Ivan Cankar«, imaju zadatak da označene noći izvrše napad i uništenje neprijateljske posade u St. Rupertu. Za vreme izvršenja ove akcije obezbijediti se potrebnim snagama od neprijatelja iz pravca Rakovnika, Bistrice, Tržiča, Krmelja i nemačke granice. Ukoliko ova akcija ne bude zavišena uspešno do kraja te noći, u toku narednog dana držat će se blokada iste neprijateljske posade i u toku naredne noći izvršiti ponovan napad i uništenje iste. Pri napadu na istu posadu koristiti razpoloživa teška oruđa (top i bačce).

Za izvršenje koncentracije jedinica koje vrše napad na ovu posadu potrebno je da se na dan 30 o. m. i u toku noći 30 i prvič izvrši pokret i prebacivanje pravcem: Trebelno — Zabukovje — Debenc — Zabrdje — Mirna — Kot — Bojanka i rasporediti će se na stanovanju na položajima oko Okroga, Mačeka i Orešja sa obezbeđenjem prema St. Rupertu, Rakovniku, nemačkoj granici i Trebnju.

i 5. Koncentracija jedinica koje vrše akciju u Mokronogu izvršit će se na dan 30 o.m. i to: Primorsko-goranski odred do kraja istoga dana prebaciti će se i nastaniti na položajima oko Sv. Vrha, Sr. i Zg. Laknice sa obezbeđenjem prema Mokronogu. Tržiču i osmatranjem pravca prema Skocijanu i Smarjeti. II Slov. U.B. »Matija Gubec« na dan 30 o.m. do kraja istoga dana izvršiti će prebacivanje svojih jedinica i rasporediti će se na stanovanju na položajima oko Drečnjeg Vrha, Poskočina, Gor. Mokronoga, Trebelna, Gor. Dola, Zabukovja sa obezbeđenjem prema Mokronogu i osmatranjem pravca prema Mirnoj Peći i Novom Mestu.

6. Ukoliko neprijatelj u toku akcije bude intervenisao sa kojeg pravca, onda će sve jedinice koje se budu nalazile prema neprijatelju dati najjači otpor, težeći da pogodnim manevrima neprijatelja opkole i unište. Ukoliko zbog neprijateljskog jačeg i nadmoćnijeg napada jedinice budu prinudene na povlačenje, onda je pravac povlačenja i težiste rada i to: Primorsko-goran-

ski odred sa svojih položaja prebacio bi se preko Mirne oko Trstenika i Migovca, U.B. »Ivana Cankara« na položajima oko Okroga i Veselé Gore, U.B. »Matije Gubca« kao rezerva služit će za manevrovanje i napad neprijatelja prema boku ili sa leđa XIII Prolet, brigada na položajima oko Trebincea — Sevnice Trniča i Cirnika.

7. Previjališta za ranjenike odredit će svaka jedinica za sebe. Dalja evakuacija ranjenika vršit će se u Tihaboju, gde će biti previjalište i privremeni smeštaj ranjenika svih jedinica. Staranje o smeštaju i osiguranje ranjenika u Tihaboju vršit će U.B. »Matije Gubca«.

8. Sve jedinice obratit će što veća pažnju na održavanje veza između sebe i sa Oper. štabom.

9. Znaci razpoznavanja i ugovoreni znaci dostaviti će se posebno.

10. Operativni štab nalazit će se na dan 30 o. m. na Trebelnu. Na dan 1 maja u Gradišću. Noću 1/2 i na dan 2 maja t. g. na položaju Vesela Gora.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Rudi Hrast³

Komandant
Vlado Maletić

P.S. U cilju usmenog dogovora o izvršenju prednje akcije, štab U.B. »Ivana Cankara« doći će na dan 29 o.m. u ovaj štab. Stab U.B. »Matije Gubca« i Primorsko-goranskog odreda doći će 30 o. m. popodne u ovaj štab u Trebelno. Stab XIII Pr. brigade doći će na dan 1 maja t. g. u ovaj štab u selo Gradišće.

**STAJ ŠTABA TRINAESTE PROLETERSKE BRIGADE
„RIDE KONČAR“ OD 29 APRILA 1943 GOD. ŠTABU DRUGE
OPERATIVNE ZONE NOV I PO HRVATSKE I OPERATIV-
NOM ŠTABU HRVATSKIH I SLOVENACKIH BRIGADA O
^ NAPADU NA NEPRIJATELJSKO UPORIŠTE BUCKA¹**

STAB XIII PROL. BRIGADE
»RADE KONCAR«

29 IV. 1943

Op. KBr 184

**ŠTABU II OPERATIVNE ZONE I OPERATIVNOM ŠTABU
HRVATSKIH I SLOVENACKIH BRIGADA**

Operativni izveštaj

Prema Zapovijesti Operativnog štaba Hrvat, i Slov. bri-
Lgud od 26; IV. 1943 god.,² naša brigada u zajednici sa I Prim.-
goranskim odredom dobila je zadatak da likvidira neprijatelj-
sku posadu u Bučki i D. Radovlj. Naša brigada dobila je za-
L datak likvidirati neprijatelja u Bučki. Za izvršenje toga za-
[datka bio je određen II Prol. bataljon.³ Na izvršenje ovog za-
I datka bataljon je krenuo iz Skocijana 27 IV. o.g. u 20 sati, a
f na položaj kod Bučke stigao je u 24 sata. Neprijatelj se nala-
I zio u crkvi, popovom stanu, u bunkeru sjeverno od crkve i u
• jednoj manjoj zgradbi (gostionici) pokraj župnog stana. Svuda
I je bio ograden trorednom žicom, koja se nalazila na brisanom
Kprostoru. Borci II Prol. bataljona privlačili su se neprijatelju
I sa svih strana i to neprimjetno. Kada su počeli borci rezati
I žicu, stražar je opalio dva metka i na taj način alarmirao ne-
I prijatelja, koji je odmah zauzeo položaj. Radi žičane prepreke
bilo je nemoguće iznenaditi neprijatelja. Stab II bataljona te-
[žio je da najprije zauzme crkvu, na čijim su prozorima bile
L žičane rešetke, a vrata crkve bila su masivno građena i dobro
I zatvorena. Crkvu je naročito dobro branio bunker, koji se na-
I lazio sjeverno od crkve. Nakon dulje borbe ručnim bombama
I bio je neprijatelj prisiljen napustiti bunker. Odmah poslije toga
k nekoliko boraca prebacilo se pod prozore crkve, te su odmah
f. pristupili kidanju rešetke na prozoru. Pred samo povlačenje

¹ Original se nalazi u arhivi Vojnoistoriskog instituta (Reg. br. 40/3, k. 721).

² Dokumentat nije sačuvan.

• Virtii rink hr. 97 i 102

neprijatelj je počeo napuštati crkvu i nekoliko naših boraca i* odmah kroz prozor upalo u crkvu. U crkvi nije uopće bilo rati nog materijala ni ostale vojničke spreme. Za vrijeme kidanja žičane rešetke na prozoru crkve neprijatelj je obasipao naše borce bombama iz tornja crkve. U toku cijele borbe neprijatelj je osvetljavao položaj raketlama. Pošto je žičana prepreka bila na brisanom prostoru, dobro branjena neprijateljskom vatrom i stalno osvetljavana raketlama, rad oko kidanja ove pr=j bio je vrlo težak. U zoru bataljon se povukao.

Gubici neprijatelja nepoznati.

Sopstveni gubici bili su 5 lakše ranjenih boraca. Od plijena uhvaćena je jedna pisaća mašina i manja količina ostale spreme.

Zaslužuje pohvalu Tarbuk Dorde, vodnik, za hrabro držanje i dobro rukovođenje svojim vodom u toku borbe na groblju. On je kidao žicu i bombama likvidirao bunker. Bio je ošamućen od bombe, pa su ga drugovi takvog izvukli, i čim je došao k sebi odmah je tražio ponovo bombe i jurnuo prema bunkeru kojeg je i likvidirao. Odmah iza toga nastavio je sa kidanjem rešetke na prozoru i prvi je upao u nju. Isto tako treba pohvaliti i Hlebetinu Paju, desetara, koji je cijelo vrijeme bio sa vodnikom Tarbukom. Držanje ostalih boraca i rukovodilaca II Prol. bataljona u ovoj akciji bilo je dobro.

Kritički osvrt na akciju: bio je veliki nedostatak što nijesmo raspolagali točnim podacima o smještaju i utvrđenju neprijatelja u Bučki, pa je II Prol. bataljon, koji je posadu napadao, bio iznenaden i nedovoljno pripremljen za ovu akciju. Osim toga veliki je nedostatak II Prol. bataljona što u toku ove akcije nije imao skoro nikakve veze sa štabom brigade.

U ovoj akciji utrošeno je 580 kom. »Mauzer« metaka, 130 kom. talijanskih metaka, 7 kom. defanzivnih bombi i 11 kom. ofanzivnih.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Božo Spaček

V. D. komandanta
Milan Zeželj

**ZAPOVEST ŠTABA TRINAESTE PROLETERSKE BRIGADE
R4DE KONCAR« OD 30 APRILA 1943 GOD. ZA NAPAD
*S\NEPRIJATELJSKO UPORIŠTE MOKRONOG IŠT.
RUPERT¹**

STAB

XIII PROLETERSKE BRIGADE

»RADE KONCAR«

30 aprila 1943 godine

Op. broj ...

Z A P O V I J E S T

(Sekcija Novo Mesto 1 : 100.000)

Prema dobivenim podatcima neprijateljske posade nalaze se u Mokronogu raspoređene u Starome Gradu² u jačini oko 300 kr. i fašističkih veznika. Naoružanih pored ostalog sa teškim bacačima i tri mala topa. Na Zalostnoj Gori pri Mokronogu nalazi se oko 20 kr. vojnika i 25 fašista. Na Svetom Florijanu pri Mokronogu nalazi se oko 30 fašista. Na željezničkoj stаници Bi-strica oko 40 kr. vojnika. Posada na Zalostnoj Gori i Svetom Florijanu ima sa sobom i bacače. U Tržišču nalazi se oko 40 vojnika i 20 finanaca. U Rakovniku u Dvorcu* oko 200 Italijana i 70 bjelogardista, u Št. Rupertu oko 150 bjelogardista. U Trebnju oko 600 Italijana i 200 bjelogardista. U Mirnoj Peči oko 300 Italijana i bjelogardista, u Novom Mestu za sada je stanje nepromijenjeno, računa se oko 1.000 Italijana sa nekoliko topova. U Krmelju oko 100 fašista i karabinjera. Pored ovih posada još se nalaze neprijateljske posade duž glavne željezničke pruge i to: U Velikoj Loki 200 Italijana, u Krtini 20 Italijana, Sveti Lovrenc 60 Italijana, u Temenici oko 300 Italijana i bjejelih.

XIII Proleterska brigada »R-dp Kenčar«, Primorsko-goranski odred V Operativne zone, II Slovenska brigada »Matija Gubec«, III Slovenska udarna brigada »Ivana Cankara« i Zapadnodolenjski odred dobili su zadatak da noću 1/2 maja tek. godine izvrše napad na neprijateljsku posadu u Mokronogu i Št. Rupertu. Početak napada biće u 22 časa.

Primorsko-goranski odred V Operativne zone u zajednici sa II Slovenskom udarnom brigadom »Matija Gubec« dobili

¹ Original se nalazi u arhivi Vojnoistoriskog instituta (Reg. br. 2/2, k. 272).

² Zamak

' Isto

su zadatak da izvrše demonstrativan napad na neprijateljske posade u Mokronogu i neposrednoj blizini istoga. 2 maja I pr.; morsko-goranski odred rasporediće se na položajima: Gomi — Stara Gora, Gradišče, Rihpovec. Istoga dana Udarna brigar »Matija Gubec« postaviće se na položajima oko Migovca i Sajenice i služiće kao opšta rezerva Operativnom štabu. —

Udarna brigada »Ivana Cankara«, jedan bataljon sa topoim iz XIII Proleterske brigade »Rade Končar« i Zapadnodolenjski odred dobili su zadatak da označene noći izvrše napad i uništite neprijateljske posade u Sent Rupertu. Ukoliko ova akcija ne bude uspješno završena te noći, u toku narednoga dana držat će se blokada iste neprijateljske posade i u toku naredne noći izvršiti ponovno napad i uništiti iste. —

XIII Proleterska brigada »Rade Končar« dobila je zadatak da jedan svoj bataljon sa topom uputi u sastav III Slovenske brigade »Ivana Cankara«, za izvršenje zadatka koji je dobila ta Brigada. Ostatak snaga naše Brigade ima zadatak označene noći rušiti željezničku prugu na sektoru između Dola, Gomile i Mirne. Po izvršenju ovog zadatka narednog dana, tj. 2 maja tek. godine, postaviće zasjedu na položajima oko Gomile i Brezovice sa osmatranjem pravca prema Račjem Selu. Zasjede imaju zadatak da sprečavaju neprijatelju popravak željezničke pruge i nadiranje ovim pravcem ka Mirni i Mokronogu. Na pravcu prema Gradištu i Staroj Gori održavati što čvršću vezu sa jedinicama Primorsko-goranskog odreda, koje će se nalaziti na tim položajima. Za izvršenje ovoga zadatka

N A R E Đ U J E M O :

1. — I Proleterski bataljon kome se pridodaje top sa odgovarajućom poslugom ući će u sastav Udarne brigade »Ivana Cankara«. Bataljon će biti u toku ove akcije pod komandom Štaba te Brigade. On imade stići u sastav te Brigade u Trebelno danas u 15 sati. Sa bataljom će ići i drug komesar naše Brigade.

2. — II Proleterski bataljon imade zadatak rušiti željezničku prugu na sektoru od Dola prema Brezovici. Bataljon će dati jednu četu za osiguranje iz pravca Trebnje kod Dola desno od ceste i pruge iduć od Trebnja prema Mirni. Jedan vod bataljona će također dati za osiguranje iz pravca Račjeg Sela uz cestu kod sela Hudjenje.

Pred zoru bataljon će zauzeti položaje s desne strane ceste i pruge idući od Trebnja prema Mirni, južno i sjeveroistočno od sela Gomila, oko kote 320, sa zadatkom da spreči neprijatelju popravak pruge koji bi mogao naići iz pravca Trebnja, nastojati ga u zasjedi dočekati i uništiti. Obratiti pažnju i na cestu koja ide od Trebnja preko Rodina za Mirnu, pošto bi neprijatelj mo-

o naći i sa tog pravca. Takoder obratiti pažnju prema dolini Rijeke Mirne. Čvrsto se povezati sa Primorsko-goranskim odredom kôji će zauzeti položaje oko Stare Gore, Gradišća i Rihpov-K. Takoder se povezati sa III Proleterskim bataljonom, koji će [zauzeti položaj uz prugu i cestu sjeverno od Brezovice.

3. — III Proleterski bataljon dobio je zadatak rušiti željezničku prugu od Gomile do Mirne. Isturiti jednu četu za osiguranje iz pravca Rakovnika na položaj sjeverno od Mirne kod kote 304. Pred zoru 2 maja bataljon će zauzeti položaje lijevo uz cestu i prugu idući od Trebnja prema Mirni, sjeverno od Brezovice oko kote 364, sa zadatkom da spreči neprijatelju popravak pruge koji bi naišao iz pravca Rakovnika. Neprijatelja po mogućnosti pustiti na blisko otstojanje, te ga uništiti i plijen pokupiti. Jednu četu isturiti na položaje kod sela Hudejne sa zadatkom da dočeka i uništi neprijatelja koji bi nadirao [cestom iz pravca Račje Selo. Bataljon će održavati vezu sa Brigadom »Matije Gubeca« koja će se nalaziti na položajima oko Migovca i Sajenice. Bataljon neka takoder održava vezu za vreme rušenja pruge i tokom idućeg dana sa II Proleterskim bataljonom.

4. — IV Proleterski bataljon pratećih oruđa: uputiti će topovsko odjeljenje sa odgovarajućom poslugom u sastav I Proleterskog bataljona za vrijeme ove akcije. Takoder poslati bataljonu 10 kgr eksploziva i nekoliko minera. 1 maja poslije podne pred pokret u akciju uputiti po dva teška mitraljeza sa poslugom u.sastav II i III Proleterskom bataljonu. Ostatak Mitraljeske čete biće rezerva uz Stab Brigade. Bataljon će uputiti Pionirsku četu u sastav III Proleterskog bataljona pod čijom komandom će ista biti za vreme rušenja pruge. Ostatak Minerskog voda uputiti II Proleterskom bataljonu, pod čijom komandom će ostati za vrijeme rušenja pruge. Bataljon će takoder uputiti po jedan mali bacac uz svaki sa po 20 mina II i III Proleterskom bataljonu, pod čijom komandom će ostati za vrijeme ove akcije. Ostatak Cete pratećih oruđa ostat će uz Stab Bataljona, koji će se nalaziti u neposrednoj blizini Štaba Brigade.—

5. — Četa za vezu biće uz Stab Brigade, od koje će dobivati konkretna naredenja.

6. — Stab Brigade nalazit će se za vrijeme rušenja pruge u selu Brezovica, a tokom idućeg dana, tj. 2 maja, u selu Trebinceu sjeverno od kote 364. —

II i III Proleterski bataljon imadu prikupiti potreban alat za rušenje pruge i ne dozvoliti da se borci tokom rušenja pruge nepotrebno grupišu. Idućeg dana, tj. 2 maja, štabovi će bataljona posvetiti naročitu pažnju da im borci na položajima ne spavaju. Postaviti na pogodno mjesto osmatrače, kako nas neprijatelj ne bi mogao iznenaditi.

7. — Brigadno previjalište nalazit će se uz Stab Briga
8. — Štabovi bataljona obratit će naročitu pažnju na vezu između četa kao sa Štabom Brigade. —
9. — Znaci raspoznavanja dostaviti će se posebno. —
10. — Mjesto koncentracije jedinica pred polazak u akciju biće Gradišće 1 maja u 20 sati.⁴

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Božo Spaček

V. D. komandanta
Milan Zeželj

Na znanje: Štabu II Operativne zone N.O.V. i P.O. Hrvatske Operativnom štabu hrvatskih i slovenačkih brigada

Na znanje i postupak: Štabu I, II, III, IV Proleterskog bataljona i Ceti za vezu

BR. 102

PREGLED BORBI I AKCIJA SLOVENACKIH UDARNIH BRIGADA U VREMENU OD 12 DECEMBRA 1942 DO 3 MAJA 1943 GODINE'

OPERACIJE U DOLENJSKOJ

AJDovec

Ajdovec nalazi se u istočnom delu Suhe Krajine, na levoj obali reke Krke na vezi između Žužemberka, Mirne Peči i Straže. To selo nalazi se u brdovitom predelu te pokrajine, nad kojom dominira svojom topografskom visinom, i odakle se šire na sve strane pojedine kose i usamljeni brežuljci, koji se vrlo strmo spuštaju ka obali reke Krke. Na severoistočnoj strani prolazi železnička pruga Ljubljana — Novo Mesto u udaljenju oko 7 km i na kojoj su na svim važnijim mestima postavljene

⁴ Vidi dok. br. 102 i 103

' Kopija originala, na srpskohrvatskom jeziku, nalazi se u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani. Original, koji nije sačuvan, napisao je 20 maja 1943 godine načelnik Glavnog štaba NOV i PO Slovenije Milovan Saranović na osnovu izveštaja jedinica, beležaka tadašnjeg političkog komesara Prve operativne zone — Dolenjske i ličnog učešća.

feprijateljske posade u dobro izgrađenim bunkerima. Sa jugo-apadne strane protiče reka Krka, duž koje prolazi dobar kolski > „t U dolini reke Krke nalazi se nekoliko neprijateljskih po-'ada. Istočno od Ajdoveca, u udaljenju oko 10 km nalazi se Novo Mesto sa znatnom neprijateljskom posadom. Kružno oko Ajdoveca raspoređene su veće neprijateljske posade u udaljenu 5 do 10 km, i to: Novo Mesto, Straža, Mirna Peč, Trebnje i Žužemberk.

Bivša posada (belogardistička) u Ajdovecu, u jačini oko 70 vojnika, naoružana lakin oružjem, bila je raspoređena na stanovanje u Prosvetnom domu i školi. Pored toga izvesni osiguravajući delovi nalazili su se u crkvenom tornju i na pogodnim mestima u blizini sela. Posada sa svojim drskim i bezobzirnim ponašanjem bila je strah za svu okolinu.

II Slovenska udarna brigada »Matije Gupca« i izvesni delovi I Slovenske udarne brigade »Toneta Tomšića« dobili su zadatku da napadnu i unište ovu posadu.

II Slovenska U.B. »Matije Gupca« nalazila se, u vreme dobivanja tog zadatka, na položajima oko Trebelnog i Rihpoveca. Po dobivenom zadatku krenula je u noći od 11 na 12 decembar 1942 g. za selo Rdeči Kal. Prelazeći kod Trebnja železničku prugu, istu je temeljito razrušila i tako prekinula za nekoliko dana svaki saobraćaj. Pred kraj noći stigla je brigada u selo Rdeči Kal, gde se rasporedila za odmor narednog dana. Zadatak ove brigade bio je da delom svoje snage izvrši napad na neprijateljsku posadu u Ajdovecu, a drugim delom da vrši osiguranje u pravcu Žužemberka.

I SI. U.B. »Toneta Tomšića«, odnosno njezini delovi koji su se od ranije nalazili u Suhoj Krajini primili su zadatku da vrše zaštitu i osiguravanje u pravcu Novo Mesto, Straža, Soteska i Mirna Peč.

Pokret naših jedinica sa prostorije gde se izvršila njihova koncentracija otpočeo je 12 decembra g. 1942 u prvi mrak. Jedinice su kretale neopaženo i u najvećoj tišini. Delovi određeni za osiguravanje blagovremeno su krenuli na položaje. Jedinice odredene za napad su neopaženo od neprijatelja i u njegovoj neposrednoj blizini izvršile raspored za borbu. U 23 časa naišle su naše patrole na neprijateljske stražarske delove koji su otvorili vatru. Delovi određeni za napad privlačili su se neprijatelju u najvećoj tišini, otvarajući vatru tek tada kad su neprijateljska stražarska deljenja počela da beže u sastav svojih posada.

U isto vreme otvorio [je] i neprijatelj vatru iz svojih posada, i naročito jaku vatru iz crkvenog tornja. Međutim, III bat. II brigade obrazovao je obruč oko neprijatelja. Pozvali smo belogardiste na predaju, garantujući im da se neće ništa rđavo dogo-

diti. Ovo pozivanje smo za sve vreme borbe ponavljali, ali fajl rezultata, jer belogardisti uopšte nisu odgovarali. Sa crkveno? tornja tukao je neprijatelj jakom vatrom i onemogućavao Q*3 šim delovima da nastupe u pravcu Prosvetnog doma. Pošto {9 smo ni na koji način mogli prinuditi ovu neprijateljsku gnjfl na predaju, zapalili smo crkveni toranj, od koga je posle izg.y. rela i čitava crkva. Pri prolazu naših delova pored župništva i škole, neprijatelj je i otuda tukao jakom vatrom, naročito bombardama. Naša odeljenja, koja su dobila zadatak da savladaju ove neprijateljske grupe, nisu mogla uspeti da iste pohvataju, niti da im se približe, zbog jake vatre, od koje je bilo ranjenih nekoliko naših drugova. Iznenada, brzim skokom upali su u ove zgrade i paljenjem uspeli da neprijatelja, koji se do tada ni n.a koji način nije htio predati, likvidiraju. Po likvidaciji ovih manjih neprijateljskih uporišta, težište borbe prenelo se na Prosvetni dom. Naši delovi držali su neprijatelja pod stalnom i jakom vatrom. Za ovo vreme pojedine naše udarne grupe približavale su se do same zgrade i miniranjem te paljenjem iste u nekoliko mahova htele prinuditi neprijatelja na predaju. Neprijatelj je davao žestok i ogorčen otpor. Borba je trajala čitavu noć. Tek u zoru uspelo je jednoj našoj grupi da zapaš Prosvetni dom. Pošto se belogardisti našem pozivu ka predaj nisu odazivali, javili smo im da upućujemo ka njima istoražujužnika iz Štajerske Pavliča, koji će sa njima da razgovara. Iako smo mi za to vreme prestali sa vatrom i tražili od belogardista da ne pucaju na župnika, oni su baš onda otvorili vrlo jaku vatru od koje je župnik bio ranjen. Kada je zgrada već u velikoj meri bila izgorela, počeli su pojedini belogardisti da beže i pucajući da se probiju kroz naše redove, a drugi, da sklanjanjem u podrum produže sa borbom. Bežeći belogardisti bili su dočekani jakom našom vatrom, od koje su mnogi pali. Sa delovima koji su još davali otpor vodila se borba dalje do njihovog potpunog savladavanja i uništenja.

U ovim borbama palo je preko 50 vojnika. Ostale smo zarobili i posle njihovog saslušanja izvesne otpustili njihovim kućama. Tom prilikom zaplenjeno je oko 30 pušaka, znatna kolica municije i ostale vojničke spreme, a veliki deo oružja i spreme izgoreo [je] u samoj zgradbi. Mi smo u toj borbi imali 2 mrtva i nekoliko lakše ranjenih drugova. Naši borci, iako do tada neiskusni, pokazali su veliku hrabrost, požrtvovanje, borbenost i istrajnost, a rukovodioci svoju sposobnost i veštinu u vođenju svojih jedinica.

Borba je bila završena oko 7 časova 13 decembra god. 1942 posle čega su jedinice bile raspoređene na odmor i na položaje po selima oko Ajdoveca. Za vreme ove borbe neprijatelj je pokušao prići u pomoć toj posadi manjim snagama sa pravca

»j Žužemberka, ali su ih naši zaštitni delovi razbili i proterali
u Žužemberk-.

DOBRAVA

Posle uspele akcije na Ajdovecu, jedinice I i II U.B. bile
• u raspoređene po položajima u okolini Ajdovca. Na dan 15
I decembra 1942 god. neprijatelj je krenuo iz Trebnja u pravcu
»Žužemberka u jačini od 500 vojnika. Ovaj njegov pokret imao
I je za cilj da ojača do tada malobrojnu posadu u Žužemberku.
I pravac njegovog kretanja bio je putem preko Dobrniča i Do-
brave. Na položajima nalazio se oko Dobrave 2 bataljon II Slo-
• venačke U.B. »Matije Gubca«, koji je na ovome pravcu bio po-
sevo položaje i štitio naše snage oko Ajdovca. Položaji oko Do-
brave su takvi da se samo mesto nalazi u maloj i uskoj dolini,
E kroz koju prolazi dobar kolski put iz Žužemberka u Trebnje
f i od kojeg se puta odvaja drugi put, koji vodi u Mirnu Peč.
' Okolni položaji nad ovim mestom potpuno dominiraju svojom
• visinom. Od tih položaja najveći značaj imaju Lisec i Ostri Vrh.
pokret neprijatelja bio je blagovremeno uočen od naših de-
lova, koji su bili u zasedama postavljeni oko sela Dobrave i koji
f su iznenadno na isto otvorili vrlo jaku vatru. Neprijatelj, izne-
naden i uzbuden, povratio [se] nazad, počeo hvatati istočne pa-
dine položaja Lisec i otuda [tući] vrlo jakom vatrom svog auto-
matskog i teškog oruđa. Ne mogavši se probiti u ovome pravcu,
»maknuo se više udesno i sa zapadne strane Lisece pod žestoko-
kom borbom jedva uspeo da se pri kraju dana probije ka Žu-
žemberku. U ovim borbama neprijatelj je pretrpeo znatne gu-
bitke. Toga dana neprijatelj je iz pravca Mirne Peči i Straže
preko Brezove Reberi uputio kolonu u jačini oko 30 vojnika sa
namerom da napadne naše jedinice oko Ajdovca, Lipovaca i
Dobrave iza leda. U pravcu od Korita i Vrbovecu izišla je ne-
! prijateljska kolona u jačini oko 200 vojnika, preko Podlipa ka
p Ajdovecu. Neprijateljskim kolonama uspelo je da odbace i po-
• tisnu naše zasede na tim pravcima i da se oko 14 časova sjedine
r i izbiju sa svojim prednjim delovima u selo Ajdovec. Naše je-
• dinice koje su se nalazile oko Malog i Srednjeg Lipovaca, brzim
i pokretom u snažnome naletu udarile su na neprijatelja, koji
I [je] izbjiao u Ajdovec i počeo da hvata i poseda položaje oko
istoga. U jednočasovnoj oštroj borbi neprijatelj je razbijen i
počeo da otstupa ka Brezovoj Reberi i Mirnoj Peči. Naše su ga
jedinice gonile do njegovih posada. Pošto je neprijatelj bio raz-
bijen na svim pravcima, jedinice su se zadržale na dotadašnjim
položajima. U ovim borbama neprijatelju su naneti znatni gu-
bici. Računa se da je neprijatelj imao toga dana preko 30 mrt-

¹ Vidi dok. br. 123 u 4 knjizi VI toma

vih vojnika i znatan broj ranjenika. Mi smo u ovim borbama imali samo manji broj ranjenih drugova.³

ŽUŽEMBERK

Mesto Žužemberk nalazi se uz gornji tok reke Krke i najveće je mesto u Suhoj Krajini. Njegov položaj u odnosu Suhu Krajinu je centralan. Kroz to mesto prolazi glavni kolski put, koji vodi iz Novog Mesta dolinom Krke za Zagradec i za vršava se kod Grosuplja na državnom drumu Ljubljana — Novo Mesto. Pored toga povezano je cestom sa Trebnjem. Selima pri Sumberku, Dvorom i povezuje se cestom za Suhu Krajinu i Kočevje na desnoj obali Krke. Ovo mesto, koje ima veći broj stanovništva, nalazi se u uskoj dolini, skoro u klisuri reke Krke, stešnjeno, i dominira položajima sa obe strane Krke. U vreme naših priprema za akciju na Žužemberk nalazila se u njemu neprijateljska posada u jačini oko 200 Italijana i belogardista. Neprijatelj je bio dobro utvrđen u pojedinim otpornim zgradama i dobro naoružan automatskim i teškim oružjem. Neprijateljske posade u Suhoj Krajini, u okolini Žužemberka, bile su tesno povezane i naslonjene na ovu posadu kao na svoje glavno uporište. Za neprijatelja pretstavljaо je važno vojničko uporište za Suhu Krajinu.

II Slovenska U.B. »Matije Gubca« dobila je zadatak da noću od 21 na 22 decembar 1942 god. napadne i likvidira posadu u Žužemberku. Po izvršenim pripremama i po predviđenom planu napad je otpočeо blagovremeno u istoj noći. Delovi određeni za osiguranje postavili su se na određena mesta i vršili zaštitu iz pravca Novo Mesto, Trebnje i Zagradec. Delovi određeni za udar neopaženo su ušli u samo mesto i neprijatelja potpuno iznenadili. Jedinice određene za napad na belogardističku posadu potpuno su uspele u toj akciji. Neprijatelj je bio iznenaden: jedan deo njegovih vojnika pao je u naše ruke, a drugi panično je pobegao i sklonio se u italijansku posadu. Pri ovome neprijatelj je ostavio znatnu količinu oružja, municije i ostale vojničke spreme. Druge naše jedinice vršile su čišćenja samoga mesta od pojedinih usamljenih stražarskih odeljenja. Po likvidaciji ovih grupa izvršen je glavni napad i opkoljavanje Italijana koji su se nalazili u moćnoj utvrđenoj zgradi, gde se pre nalazio sud. Neprijatelj je davao vrlo jak otpor, ali su naše pojedine udarne grupe uspevale da po nekoliko puta dođu do same zgrade, da je miniraju i zapale. Neprijatelja je obuzela panika i u svome očajnom položaju tražio je spasa na sve moguće načine. Zapaljene delove zgrade gasio je eksplozijama svojih bombi i sa vodom. Neprijateljski vojnici

³ Vidi dok. br. 131' u 4 knjizi VI toma

HLjio [su] se dozivali tražeći pomoć. Vikali su: »Aqua, aqua!« " Neprijatete^{ci}i^u je u s P e v a l^o da na mahove pogasi zapaljene delove m-nde iako su naše udarne grupe stalno nastojale da zgradu Eotpuno zapale i na taj način neprijatelja prinude na predaju I M ga likvidiraju. Pošto je noć bila na izmaku i nije bilo izgleda [da se neprijateljska posada likvidira do kraja noći i nemajući dovoljno snaga koje bi mogle u toku narednog dana voditi dužu borbu sa neprijateljem, koji bi nadirao u Žužemberk u pomoć oposednutim delovima, naše su se jedinice povukle na svoje polazne položaje i tamo se rasporedile na stanovanje. U ovim borbama pretrpeo je neprijatelj više gubitaka. Računa se da je preko 30 neprijateljskih vojnika izbačeno iz borbe. Tom prilikom zaplenjeno je preko 15 pušaka, znatna količina municije i ostale vojničke spreme. Mi smo imali samo 2 lakša ranjenika.

Na dan 24 decembra 1942 god. neprijatelj, dobivši pojačanje u Žužemberku iz Trebnja, Zagradeca i Novog Mesta preduzeo je sa snagama jačine oko 2.000 vojnika, Italijana i belogardista, praćen sa nekoliko teškog oružja, napad na naše snage koje su se nalazile na položajima oko Ajdoveca i Malog, Srednjeg te Velikog Lipovca. Jedinice II Slovenske U. B. »Matije Gubca« dočekale su neprijatelja u zasedama kod Malog i Srednjeg Lipovca, nanoseći mu tom prilikom velike gubitke te sprečivši mu nadiranje u pravcu Ajdoveca. Izvesne manje jedinice ove brigade uspele su tom prilikom da se neprijatelju zabace iza leđa i napadnu bateriju topova i uspevši da jednog momenta oteraju posluži sa oruđa. Nemajući dovoljno snaga ta grupa nije izvršila zadatak do kraja te je tako propustila da neprijatelj opet dobije svoje topove. Ponovni pokušaji neprijatelja da se probije u pravcu Ajdoveca ostali su bez uspeha. Pod pritiskom naših jedinica neprijatelj je krenuo k Velikom Lipovcu, gde su se vodile dalje borbe i odakle je otstupio u pravcu Straže i Novog Mesta gonjen od naših jedinica. Neprijatelj je u ovim borbama imao više poginulih, koje je sa sobom odvlačio na rekviriranim konjima iz obližnjih sela. Računa se da je preko 50 neprijateljskih vojnika toga dana bilo izbačeno iz borbe. Na našoj strani bila su 4 ranjena druga.⁴

DOB

U vremenu od 25 decembra 1942 god. I Slovenska U. B. »Toneta Tomšića« nalazila se na položajima oko sela Mirne i Cirnika, a II Slovenska U.B. »Matije Gubca« izvršila je prebacivanje iz Suhe Krajine i rasporedila se na položajima oko Rihpovca, Stare Gore i Gradišča. III Slovenska U.B. »Ivana Cankara« izvršila je pregaženje preko reke Krke sa Gorjanaca;

⁴ Vidi dok. br. 143 u 4 knjizi VI toma

gde je pre toga učestvovala u zajednici sa hrvatskom brigadom[^] u likvidaciji belogardističke posade u Suhoru" kod Metlike, y kojoj je borbi odnela sjajnu pobedu. Po prelasku reke Krke nastanila se je na položaje oko Nove Gore, Smarjete i Radovske doline.

Po planu za zajedničko dejstvo ovih jedinica trebalo je sa svim snagama vršiti rušenje železničke pruge Trebnje — ;Mokronog — Krmelj izvršiti napad na izvesne neprijateljske posade duž iste železničke pruge i posade koje se nalaze u dolini reke Mirne. Vojnički značaj označene železničke pruge je u tome što ima neposrednu vezu sa rudnikom uglja u Krmelju i što se, prelazeći preko granice, između okupiranog dela koga drže Nemci pod svojom vlašću, ista produžava dalje i spaja kod Sevnice sa glavnom železničkom prugom u dolini reke Save. Železnička pruga prolazi kroz usku dolinu reke Mirne, koja se širi u manju ravnici između sela Mirne i Mokronoga. U sredini te ravnice na levoj obali reke Mirne, na osamljenom brežuljku, nalazi se zamak, svojina italijanskog državljanina grofa Logothethi-a i u čijem se dvorcu nalazila italijanska fašistička posada jačine oko 30 vojnika i gde se pored nje nalazilo sklonjenih još nekoliko narodnih izdajnika. Svima je poznat neprijateljski rad grofa Logothethi-a protiv našeg naroda i naše Narodnooslobodilačke vojske i čiji se ogromni posedi prostiru[^] Mirnskoj dolini.

Noću od 26 na 27 decembra 1942 god. jedinice slovenačkih brigada dobole su sledeće zadatke:

I Slovenska U.B. »Toneta Tomšića« da izvrši rušenje železničke pruge od Trebnja do sela Mirne. II Slovenska udarna brigada »Matije Gubca« da poruši železničku prugu od Mirne do sela Bistrice i da napadne i uništi neprijateljsku posadu u Dobu. III Slovenska U.B. »Ivana Cankara« da ruši železničku prugu od Bistrice do Tržišča i da napadne neprijatelja u Krmelju.

Jedinice III U.B. koje su učestvovale u akciji na rušenju pruge i stvarale zaštitu od Tržišča i nemačke granice, uspele su potpuno u svom zadatku. U napadu na Krmelj učestvovao je 3 bataljon ove brigade koji je uspeo da u napadu dode neopaženo do neprijateljske posade, koja se nalazila u Krmelju u jačini oko 120 fašista, dobro utvrđenih i ogradienih u žičanu prepreku. Neprijateljska posada nalazila se pored same nemačke granice, gde je bilo oko 30 nemačkih graničara. Izvesni delovi ovoga bataljona neopaženo su prodi-li u žičanu ogradu, otvorili breše u istoj i izvršili udar na neprijateljsku stražu u samoj zgradi. Ne iskoriščavajući prvi momenat uspeha, da brzo upadnu sa

[°] Vidi dok. br. 109 u 4 knjizi VI toma

lim snagama, pružili su mogućnost da se neprijatelj pribere -edne položaj za svoju odbranu. Dočekani strahovitom vat-
-eprijatelja bili su prinuđeni na povlačenje. Ostali delovi
Eg bataljona vršili su međutim razvijanje za borbu i napad,
• U otkrivači se nisu uspeli da neprijatelja iznenade i sebi
•togače prolaz kroz prepreku. Nadiranje ovih delova u veli-
Kjj je meri ometalo vatreno dejstvo iz neposredne blizine (oko
'100 m) nemačke granice. Pošto ovim delovima nije uspelo da
r u(ju kroz prepreku, to su se povukli na svoje polazne položaje
f u blizini same neprijateljske posade. Za ovo vreme jedinice
t ovoga bataljona proterale su neprijateljsku posadu od železni-
[stanice i istu zapalili kao i sva postrojenja oko nje. U jed-
I nom momentu naše [jedinice] nisu otvarale vatru za duže vre-
I me te je neprijatelj verovatno računao da smo se povukli i kren-
nuo iz posade u blizini stanice na železničku stanicu u nameri
j da pogasi vatru koja je tamo izbjajala. Naše jedinice dočekale su
t ga iznenadno i snažnom vatrom sa najbližih otstojanja i nanele
- mu vrlo velike gubitke. Ostatak neprijateljskih vojnika se je
(panično povukao u svoju posadu.

II U.B. sa delom svojih jedinica vršila je rušenje železni-
čke pruge. U toj akciji ovi su delovi u potpunosti izvršili svoj
» zadatak. Za napad i uništenje neprijateljske posade u Dobu bio
I je određen 3 bataljon iste brigade. U napadu na Dob uspelo je
I da se postigne potpuno iznenadenje neprijatelja i da se poje-
dine udarne grupe neopaženo ubace u grad. Tek po upadu ne-
I prijatelj je osetio naše prisustvo i otpočeo da vodi borbu. Po
•prebacivanju prvih delova počele su da u zgradu upadaju i
I ostale grupe. Neprijatelj je bio brzo potisnut i zaborakdirao se
1 u jednoj sobi te zgrade, odakle je davao ogorčen otpor. Pošto
I neprijatelj nije htio da se predava i nije se mogao ni na koji
t drugi način prinuditi na predaju, zapaljena je sama zgrada,
f Neprijatelj se sklonio u sobi, koja nije mogla da se zapali.
I Borba je produžena u toku narednog dana, iako je pri tome tu-
[kao vrlo jakom artiljeriskom vatrom iz Trebnja. [Oko] ponoći
I mi smo uspeli da miniranjem zidova iste provalimo i založimo
Kveliku vatru, čiji je plamen probio u sobu gde su bili fašisti.

Fašisti su, nalazeći se u očajnoj situaciji i bez ikakvog izgleda
[na spas, pristali da se predaju. Samo vrlo mali deo njihove po-
t sade dočekao je da se živ predava, jer je najveći deo bio u borbi
•uništen. I ove zlikovce, koji su do kraja borbe ostali živi, stigla
I je zaslužena kazna. U borbi koja je vođena sa ovom fašističkom
I banditskom grupom poginuli su i svi oni koji su tražili zaštitu
• italijanskog oružja kao i čitava porodica grofa Logothethi-a.
i U borbi su pali svi fašisti koji su bili u posadi. Zaplenjeno je
bilo 17 pušaka. 1 teški i 1 laki mitraljez, znatne količine mu-
I ničije, dok je izvesna količina oružja, municije i ostale vojničke

spreme izgorela u samoj zgradbi. U ovoj borbi, koja je trajala puna 23 sata, naši borci pokazali su izvanrednu hrabrost D9 žrtvovanost, istrajnost i snalaženje. U borbi smo imali neznatan* gubitke.

Jedinice I U.B. u akciji te noći uspele su da poruše znatni! dužinu železničke pruge i da zapale železničku stanicu Mirna i Rakovnik. Računa se da je porušeno oko 5 km železničke pruge, zapaljene 4 železničke stanice, prekinute telefonske veze na većoj dužini i uništeno preko 50 neprijateljskih vojnika.⁶ ^B

NAPAD NA VOZ I RUŠENJE ZELEZNICE PRUGE

Noću od 1 na 2 januar g. 1943 I i II U.B. vršile su rušenje železničke pruge između Trebnjega, Mokronoga i Tržišča. U toj akciji uspeli smo da porušimo još nekoliko kilometara železničke pruge, pored one koja je pre bila porušena. Rezultat ovoga rušenja bio je taj da je neprijatelj mogao da koristi prugu tek posle dvadeset sedam dana.

III U.B. vršila je rušenje pruge kod Trebnjega. Tom prilikom, pored rušenja i miniranja, uspela je da prevrne jedju neprijateljski voz, koji je dolazio iz Novog Mesta. Voz je bio sastavljen iz dve lokomotive i 48 vagona između kojih je bilo 30 cisterni sa naftom. U napadu na voz uspelo je našim jedinicama da unište obe lokomotive i vagone iz kojih je istekla velika količina nafte. Saobraćaj na tom mestu bio je prekinut za nekoliko dana. Tom prilikom uništeno je nekoliko italijanskih vojnika, koji su pratili voz. Mi nismo imali nikakvih gubitaka.⁷,

PRIMSKOVO I TEMENICA

Noću od 4 na 5 januar g. 1943 vršile su I, II i III U.B. slovenačke napad na neprijateljske posade u dolini Temenice.

I SI. U.B. »Toneta Tomšiča« imala je zadatak da napadne i uništi posadu u Dolenjoj Vasi. II SI. U.B. »Matije Gupca« imala je zadatak da napadne i uništi neprijateljsku posadu u Temenici, na položaju Mačkovna. III SI. U. B. »Ivana Cankara« imala je zadatak da napadne i uništi posadu u Primskovom. Neprijateljske posade u uskoj dolini Temenice imale su zadatak da se postave u odnosu prema posadama na glavnoj železničkoj pruzi kao pretstražarski delovi i na taj način što više i na širem prostoru stvore zaštitu pruge. Položaj Primskovog je takav da predstavlja usamljenu i visoko dominirajuću tačku nad okolnim terenom. Zadržavanje posade na ovoj tačci imalo bi za cilj da kontroliše čitav teren od glavne železničke pruge do nemačke granice, i da onemogući na ovome inače uskom pasu

* Vidi dok. br. 38

⁷ Vidi dok. br. 106

MLju prolaz naših trupa u pravcu Police. Položaj Primskovoga Efl[^]je jak i to u taktičkom i topografskom pogledu. Ova ot-Ernost još je pojačana velikim zidom, kojim su ograđeni cr-K_a> iupništvo, škola i druge zgrade na najvišoj tačci toga položaja-

I SI. U.B. »Toneta Tomšića« uspela je u napadu na neprijatelja u Dolenjoj Vasi, gde se nalazilo oko 25 belogardista dobro utvrđenih u seoskim kućama, da deo te posade uništi, za- I pienivši nešto oružja i municije, a ostalo da protera. Kod te I gjejcije naše jedinice nisu imale gubitaka. II SI. U.B. »Matije Gupca« uspelo je da u napadu na posadu u Temenici — Mačkovna, gde je bilo oko 60 Italijana i belogardista, u prvom na-letu zauzme zgradu gde su se nalazili belogardisti. Ovom pri-likom palo je deset b.gardista. Posle ove borbe preneo se napad na dobro utvrđenu zgradu, gde su bili Italijani. Ta borba vodila se čitavu noć. Tom prilikom bili su naneti Italijanima veliki gubici. Pri kraju noći Italijani su bili prinuđeni na povlačenje te su pod zaštitom jake vatre svoje posade u Selima pri Sv. Pavlu bili prihvaćeni i uspeli da se izvuku iz opkoljavanja, koje im je bilo pripremljeno od naših jedinica. Zbog blizine brojne posade u Selima pri Sv. Pavlu, koja je bila dobro nao-• ružana teškim oružjem, nije bilo moguće da se vrši po danu gonjenje razbijenog neprijatelja.

FIII SI. U.B. »Ivana Cankara«, koja je vršila napad na Primskovo, gde je bilo oko 80 belogardista koji su na ovoj vrlo otpornoj tačci postavili oko zidova minska polja, nije uspelo da u prvom momentu iznenadi neprijatelja i izvrši upad preko visokog zida i bunkera, već je borba vodena noću bez većih rezultata. Pošto se borba nije mogla završiti sa uspehom do kraja noći, ostavljeni su bili narednog dana delovi koji su vršili blokiranje. Neprijatelj je bio blokiran toga dana, naredne noći i sledećeg dana.

6 januara g. 1943 vršene su ponovne pripreme rasporedivanja za ponovni noćni napad. Oko 15 časova toga dana neprijatelj verovatno da je osetio prisustvo naših jedinica, koje bi trebalo da vrše noćni napad i počeo da se povlači u pravcu Mišji Dol. Naše jedinice, koje su vršile blokadu, odmah su otvorile jaku vatru i počele goniti neprijatelja u pravcu Temenice. Ovom prilikom naneti su bili neprijatelju izvesni gubici i isti, uz put bežeći, bacao [je] raznu vojničku spremu. Pošto je neprijatelj napustio svoje položaje, naše su jedinice ušle u Primskovo. Tom prilikom dobole su izvesnu količinu oružja, municije i mnogo vojničke spreme. Pošto je nastala verovatnoća da bi se neprijatelj po odlasku naših jedinica mogao vratiti u to mesto, to smo pri odlasku popalili sve zgrade osim crkve,

da bi na taj način neprijatelju onemogućili da se ponovno nastani. U ovim borbama uništeno je oko 45 neprijateljskih vojnika.⁸

ST. VID

Selo St. Vid nalazi se između Trebnja i Stične, na strani glavne železničke pruge i u njezinoj neposrednoj bliželjeznička stanica nalazi se pola sata od sela Št. Vid, leži m košama koje se spuštaju od sela Pristave ka Temenici. ^{Ima} veći broj stanovnika i fabriku za kožu. Pored sela prolazi/ južne strane, glavni put Trebnje — Višnja Gora i to skoro ralelno sa željeznicom. Značaj mesta za neprijatelja je svat u tome da držanjem ove tačke stvara zaštitu za svoje glavne komunikacije i veze. Pored toga postoje u mestu dobri uslovi za nastanjivanje vojske i za iskorišćavanje fabričkih proizvoda. Pa i za samu fabriku potrebno je obezbeđenje.

I, II i III SI. U.B. dobole su zadatak da napadnu i unište posadu u St. Vidu.

Neprijateljska posada bila je u jačini 300 Italijana, bro utvrđenih i ograđenih žičanom preprekom. Imali su ve broj automatskog oružja, bacaka i dva protivkolska topa. J Sv. Roka, u udaljenju jedan km od St. Vida, nalazila se neprijateljska posada jačine 100 vojnika. Na železničkoj stanici takođe bili su izvesni delovi neprijatelja, koji su imali u svom sastavu nekoliko teških oruđa.

Napad na tu posadu trebalo je da se izvrši u noći od 13 na 14 januar g. 1943.

Naše jedinice koje su do tada bile na položajima oko Cirnika, Čateža, Primskova izvršile su pripreme i otpočele sa pokretom.

II Slov. U.B. »Matije Gupca« bila je raspoređena na položajima oko Čateža, a njen 2 bataljon južno od Čateža. Ta brigada bila je dana 13 januara g. 1943 popodne napadnuta od neprijateljske kolone, koja se je kretala od Male Loke ka Čatežu. Naše jedinice sačekale su neprijatelja u zasedama te na bliskom otstojanju otvorile snažnu vatru. Neprijatelj je bio natieran u beg u pravcu Male Loke, otvarajući na begu jaku vatru u zaštitu svog povlačenja. Posle toga naše jedinice vratile su se na svoje položaje i otpočele sa pokretom u pravcu St. Vida.

I i II Slov. U.B. imale su zadatak da izvrše napad i uništenje posade u St. Vidu, kao i da daju osiguranja u svim pravcima od kuda bi nas neprijatelj mogao ugroziti.

III Slov. U.B. imala je zadatak da izvrši napad [na] posadu kod Sv. Roka i da izvrši osiguranje naših jedinica u Pravcu prema Stični. Jedinice II Slov. U.B. su blagovremeno i Iznenadno prešle žičanu ogradu i otpočele borbu sa neprijateljem, koji se nalazio u istočnom delu mesta. Borba se naročito vodila oko fabrike kože, pri čemu je ista bila zapaljena. Dalja borba vodila se vrlo uspešno i produžavala se kroz selo sa čišćenjem istoga od pojedinih neprijateljskih grupa, koje su bile raspoređene u dobro izgrađenim bunkerima. Ovom prilikom uništeno je nekoliko neprijateljskih vojnika i izvestan broj je zarobljen. I Slov. U.B. [je] sa zadocnjem stigla do cilja. Ne postigavši kod toga iznenadenje neprijatelja, uspela je samo da delom svojih snaga prede preko žičane prepreke i upadne unutra. Neprijatelj je otvarao vrlo jaku vatru zbog čega je pretila opasnost da pretrpe znatne gubitke. Zbog toga su se prebačeni delovi povukli. Činili su se pokušaji da se prede na kojem drugom mestu, ali je neprijatelj tukao sve prelaze vrlo jakom vatrom te onemogućavao nastupanje naših delova. III Slov. U.B. izvršila je iznenadan i snažan pritisak na neprijatelja i zauzela nekoliko objekata/ Pri tome neprijatelju su naneti znatni gubici. II Slov. U.B. vršila je i dalje pritisak na neprijatelja i prinudila ga na povlačenje iz svih bunkera i dobro utvrđene zgrade oko crkve. Ne dobivši vezu sa jedinicama, I Slov. U.B. nije mogla vršiti dalju uspešnu borbu bez sadejstva i čvrstog povezivanja ovih jedinica, koje je bilo predviđeno po planu za tu akciju. Po tom planu akcija je trebala da se izvrši u ograničeno vreme, to je do kraja te noći. U određeno vreme jedinice su otpočele sa napuštanjem položaja i povukle se na određena mesta.

U ovim borbama naneti su neprijatelju veliki gubici i računa se da je preko 70 neprijatelja izbačeno iz stroja i da su neprijatelju nanete velike materijalne štete, naročito paljenjem fabrike kože, gde se nalazila značna količina materijala kojeg je neprijatelj trebao za svoje potrebe da iskoristi. Zaplenjeno je nešto oružja i municije. Naši su gubici neznatni — nekoliko ranjenika.*

POLICA I BREZOVO

Selo Polica nalazi se severoistočno i u blizini Grosuplja. Sa severne strane nalazi se dobro izrađena žičana prepreka sa minskim poljima, koja ogradije teritoriju koju su okupirali Nemci. To mesto nalazi se na padinama kosa, koje su ispresečane dubokim potocima sa strmim i šumovitim jarugama. Od Grosuplja i Sapa vodi dobar kolski put do ovog mesta, a odatle polaze u više pravaca samo slabiji seoski putevi. Značaj za ne-

* Vidi dok. br. 38

prijatelja ima ovo mesto u tome što se nalazi kao istaknufaJ tačka za neposredno obezbeđenje železničke pruge i samog Grosuplja, koje se nalazi u sredini uskog pojasa između pruge i nemačke granice, te na taj način otežava veze i sve pokrete trupa kroz uski pojaz u pravcu Ljubljane.

I, II i III Slov. U.B. doobile su zadatak da izvrše napad i uništenje ove neprijateljske posade, gde se nalazilo oko 150 belogardista i oko 60 Italijana. Ova posada bila je dobro utvrđena.

Pokret naših jedinica otpočeo je noću od 15 na 16 januar 1943 sa teritorije oko Čateža i Primskovoga i vršen je u toku cele noći pod vrlo teškim uslovima, zbog vrlo ispresecanog i brdovitog terena i velikog snega, koji je bio napadao i stalno? padaо u toku čitave noći. Naše su jedinice stigle na teritoriju oko sela Poljane, Leskovec, Mlaka, Vrh i Brezovo sa i.ves n i « zakašnjenjem.

Na dan 15 januara 1943 pri pristizanju jedinica I Slov. U.B. koje su ranije pošle na marš u selo Brezovo uhvaćeno je nekoliko belogardista, koji su došli na prenoćiste kod svojih kuća. Belogardistička i italijanska posada u Polici bila je rano toga dana obaveštena da je u selo Gornje Brezovo stigla partizanska patrola jačine tri vojnika. Ovu izdaju prema partizani-« ma učinio je neko od meštana koji su od belogardista zavedeni i koji su se do tada potpuno neprijateljski odnosili prema našoj vojsci. Tako čim bi se na tom mestu pojavila koja partizanska patrola, meštani su odmah trčali da to jave belogardistima. Bilo je slučajeva da su meštani, koji su dobili oružje od belogardista i koje su sakrivali kod svojih kuća, vršili napade na pojedine partizane i po koji put uspevali da ubiju kojeg partizana. I u ovoj prilici naše jedinice mogle su da se uvere u rđavo raspoloženje samih meštana prema našoj vojsci. Pri pretresu pojedinih kuća našli smo izvestan broj pušaka i municije, a naročito je nađeno veliki broj ručnih bombi.

Belogardistička posada u Polici, pohlepna da i tom prilikom dobiju kojeg partizana, naročito živog, po naredenju njihovog komandanta odmah je alarmirana i skoro trćećim korakom pošla iz svoje posade preko Blečeg Vrha u pravcu G. Brezova, gde se nalazila »partizanska trojka«, iako su ustvari tu bile tri brigade. Pokret neprijatelja naše su jedinice blagovremeno otkrile i spremile mu zasluženi doček. II bataljon I SI. U.B. postavio je zasedu oko sela G. Brezovo, dok su ostali bataljoni pošli na padine Kucelja, sa zadatkom da se izvrši opkoljavanje i uništenje neprijatelja koji je ka nama nastupao. Neprijatelj je sa jednom svojom kolonom ušao u selo Brezovo, gde su naše jedinice odmah izvršile opkoljavanje i udar na njega i posle jednočasovne borbe neprijatelj je bio savladan. Ne-

rjjatelj je davao ogorčen otpor jer se bio zabarikadira u pojedinim kućama [gde] je savladan i u kojima je jedan deo belogardista izgoreo dok [su] ostali pohvatani, a samo manji broj uspeo je da pobegne kod svoje posade, iskorisćavajući pri tome duboke jaruge i snegovito vreme da neopaženo pored naših zaseda mogu pobeći.

Napad na Policu izvršen je u noći od 16 na 17 januar 1943, sa delom naših jedinica, dok su ostale bile postavljene na iguranje i u rezervu. Napad je bio izvršen zbog nepovoljnih emenskih prilika skoro pri kraju noći. Postojali su svi uslovi da se belogardistička posada uništi, dok su Italijani bili vrlo moćno utvrđeni. Pošto se ovaj zadatak nije mogao izvršiti u kratko vreme i do kraja noći jedinice su se povukle na svoje polazne položaje.

Da bi se imala jasna slika koliko je tamošnje stanovništvo zavedeno i prestrašeno, karakterističan je jedan slučaj partizanske grupe koja je trebalo da izvrši pretres u jednoj kući, gde se govorilo da se nalazi nekoliko belogardista. Kada su partizani došli kod kuće i zamolili porodicu da otvori vrata i obećavali da im se neće ništa rdavo dogoditi, porodica je počela na sav glas da viče: U pomoć, momci!, misleći time [na] belogardiste. Tek nakon dužeg nastojanja uspelo je partizanima da uđu u kuću, gde se nalazio stari domaćin sa ženom i čerkom. Svi su bili prestravljeni i drhtali pred partizanima. U kući nisu nađeni belogardisti te su partizani brzo napustili kuću samu, svakako iznenadujući domaćine svojim uljudnim (ponašanjem).

U ovim borbama neprijatelj je imao više gubitaka u ljudstvu, zaplenjena je izvesna količina oružja i municije, a naši gubici bili [su] minimalni.¹⁰

, MARŠEVANJE PREMA HRVATSKOJ

Zbog najavljene ofanzive okupatora, ustaša i četnika na slobodnu teritoriju Bosne i Hrvatske naše su jedinice primile naređenje da se prebace na teritoriju Hrvatske i da тамо u zajednici sa hrvatskim brigadama vrše svoje operacije. Zbog novonastale situacije i [naj osnovu direktiva koje smo dobili nismo bili u mogućnosti da se zadržimo na položajima na Polici i da razbijemo ovo belogardističko uporište. Posle jednodnevnog odmora naše su jedinice (I, II i III Slov. U.B.) izvršile marševanje na položaje južno od glavne železničke pruge do Sela pri Šumberku. Ovo marševanje vršeno je u noći po vrlo neugodnom i snegom zavejanom terenu, prolazeći u neposrednoj blizini pored neprijateljskih posada u Stični, Št. Vidu i glavne

železničke pruge. Borci su ovo marševanje, koje ih je iznuravalo u najvećoj meri, maršujući čitavu dugu zimsku noć, vrlodobro izdržali.

Slučajno je bilo da su za vreme našeg marševanja i prebacivanja na položaje južno od glavne železničke pruge Italijani i belogardisti vršili pokret a posle i opkoljavanje sela Metnaja. Posle uzaludnog pretraživanja od čitava četiri sata morali su se vratiti bez ikakvog rezultata u svoju posadu u Stični. U to vreme nalazili su se partizani već na drugoj strani a za to je doznao neprijatelj sa velikim zadocnjenjem. Tako je i ovaj neprijateljski »udarac« bio bez uspeha.

BIC — ZAGORICA

Po prebacivanju naših jedinica preko glavne železničke pruge iste su bile raspoređene ovako: I Slov. U.B. u selu Bič, Dobravici i Zagoricu. II Slov. U.B. u selu Rdeči Kal, Sad i Hrastov Dol. III Slov. U.B. sela Dol, Vrh, Gumbišče i Babna Gora. Sela Bič i Zagorica bila su istaknuta i najbliža do glavne železničke pruge i puta koji vodi iz Trebnja za Višnju Goru. Selo se nalazi na potpuno otvorenoj ravnici, koja [je] sa svih strana zatvorena usamljenim brdima, koji su u to vreme bili pokriveni visokim snegom.

Na dan 20 januara 1943 naše su jedinice bile na odmoru u označenom selu. U Selima pri Sumberku nalazila se belogardička i italijanska posada, dobro utvrđena i naoružana, i koja je ovoga dana izvršila ispad i napala 2 bataljon II¹¹ Slov. U.B. u Vel. Dolu. Neprijatelj je bio razbijen i proteran u svoju posadu, odakle je vršio prepucavanje čitavog dana, ne usudujući se da svoj napad više ponovi. Na dan 21 januara 1943 neprijatelj je znatnim snagama krenuo iz St. Vida preko Dola¹² i napao jedinice I Slov. U.B. u selu Biču. I bataljon I Slov. U.B. poveo je sa neprijateljem blisku i oštru borbu sprečavajući mu da ovlada ovim selom. Deo jedinica ovog bataljona zadržao se i opkolio jednu veću grupu Italijana, koja je u prvi momenat prodrla u selo, a ostatak jedinica poseo je okolne položaje. Neprijatelj je činio pritisak uz najveće vatreno dejstvo i dejstvo njegove artiljerije iz Stične i St. Vida, da po svaku cenu zauzmu selo Bič i odbaci naše jedinice sa tih položaja. Najvećim zalaganjem, požrtvovanjem i istrajnošću ostalih bataljona ove brigade neprijatelju nije uspelo da izvrši ovog dana svoj zadatak iako je imao dovoljno snaga na raspoloženju. Izvesni delovi I i III Slov. U.B. zadocnili su u manevru koji je trebalo da se izvrši oko neprijatelja u cilju opkoljavanja svih njegovih snaga. U prvi sumrak jedinice I Slov. U.B. izvršile su udar na

¹¹ Odnosi se na Treću brigadu.

¹² Treba da bude Doba.

• prijatelja, koji je bio na Biču i na položajima oko njega, r opkoljeni Italijani, nalazeći se u bezizlaznoj situaciji, pri poziciji Epartizana da se predaju, pevali su svoje revolucionarne Kvjene — Avanti popolo. Našim jedinicama uspelo je da tom I plikom zarobe nekoliko Italijana a mnogo ih je pao na položajima. Jedinice koje su imale da izvrše opkoljavanje neprijatelja stigle su sa velikim zakašnjenjem te tako nisu bile u Mogućnosti da izvrše svoj zadatak, već se taj morao da ograniči samo na odbacivanje neprijatelja unazad.¹³

U ovim borbama pretrpeo je neprijatelj vrlo velike gubitke; računa se da je oko 100 vojnika izbačeno iz borbe. Zahvaljujući plenjena je bila znatna količina oružja i municije. Naši borci, a osobito I Slov. U.B., pokazali su svoju veliku sposobnost i Korbenost.

Po ranije dobijenoj direktivi naš je osnovni zadatak bio da što pre stignemo u Hrvatsku u cilju vodenja zajedničke borbe sa hrvatskim jedinicama. Za izvršenje ovih zadataka I naše su jedinice još ove noći, to jest od 21 na 22 januar 1943 otpočele sa svojim maršem i iste noći stigle na prostoriju oko Vrbovec, Kala i Ajdoveca, gde su se zadržale na kraćem odmoru.

PRELAZ PREKO KRKE

Posle kraćeg zadržavanja u cilju odmora na položajima > oko Ajdoveca, Vrbovec i Kala naše jedinice produžile su dalji pokret sa ove prostorije i u noći od 24 na 25 januar 1943 prešle reku Krku i nastanile se na položajima oko Toplica, Podturna, Nove Gore, Poljana i Črmošnjica. Na ovom prostoru zadržale su se kratko vreme u cilju odmora i za to vreme izvesni manji delovi vršili su rušenje pruge Semič — Novo Mesto, načeći time znatne štete neprijateljskom saobraćaju.

Posle kraćeg odmora jedinice su se prebacile preko glavne ilezničke pruge, rušeći istu pri svom prelazu, i nastanile su se u Beloj Krajini na položajima oko Jugorja, Suhora, Bušinje, Vasi i Brezovice. Po pristizanju naših jedinica na ovaj sektor stupili smo u neposrednu vezu sa hrvatskim jedinicama i stvorili operativni plan za zajedničko dejstvo naših i hrvatskih jedinica. Iz štaba Dolenjske i II hrvatske operativne zone formiran je zajednički Operativni štab za dejstvo svih jedinica.

OPERACIJE U HRVATSKOJ

GORJANCI — ZUMBERAK

Pri pristizanju naših brigada u Belu Krajinu, na teritoriji Hrvatske na Zumberku, na položajima oko Krašića nalazile su

se IV. U. B. Hrvatske i XIII Proleterska brigada » P J Končara«.

U ovo vreme neprijatelj je već otpočeo svoju ofanzfaB na slobodnu teritoriju, a u Karlovcu nalazilo se preko 15.000 neprijateljskih vojnika. Po našem operativnom planu trebali smo sa jedinicama ugroziti neprijateljske glavne komunikacije saobraćajna sredstva, veze i pojedine garnizone i izvršiti pritisak i napade na neprijatelja iza leda. Pored neprijateljska» garnizona sa većim brojem trupa u Metlici, Ozlju, Karlovcu Jastrebarskom i Samoboru neprijatelj je imao manje ili ve^ posade pored glavne železničke pruge Zagreb — Karlovac — Metlika. Pored ovoga nalazile su se neprijateljske posade u dolini reke Krke: St. Jernej, Brezovica, Pleterje, Kostanjevica i u Zumberačkim Planinama, Stojdraga blizu Samobora.

VIVODINA — KRASIĆ

Dok su se sve naše i hrvatske jedinice nalazile nä označenim položajima, na dan 29 januara 1943 jedna italijanska kolona jačine 1500 vojnika sa teškim oružjem i nekoliko tenkova pošla je iz Karlovcia preko Draganića ka Krašiću sa ciljem da tu napadne IV i XIII hrvatsku brigadu.

Istoga dana pošla je iz Metlike jedna italijanska kolona jačine oko 3000 vojnika, naoružana sa nekoliko topova, i do kraja dana, nailazeći na vrlo mali otpor terenskih jedinica II operativne zone Hrvatske, prodrla do položaja oko Vivodine, gde je i prenoćila.

Selo Vivodina nalazi se na sredini puta koji vodi iz Metlike za Krašić. Odатle vodi dalje kolski put, pored leve obale reke Kupe, za Draganiće prema Karlovcu i za Jastivbarsko prema Zagrebu. Ceo taj kraj nalazi se u brdovitom predelu južnih padina Zumberačkih Planina, koji je dubokim potocima sa strmim stranama ispresecan i obrazuje dugačke, uske i šumovite kose. Na ovoj prostoriji ističe se važan položaj Sv. Križ (k. 476), koji dominira čitavim terenom od reke Kupe i ravnice u dolini reke Kupčine. Sa severne strane označenog puta ističe se usamljena i oštra tačka — položaj Oštре (k. 569). Istočno od sela Vivodine prema Krašiću nalaze se sela: Dvorišće, Lović Prekriški, Radušće, Bukovica, Cerovica, Konjarić Vrh, Prekrižje i Hrženik.

Neprijateljsko nadiranje iz pravca Karlovcia i Metlike imalo je za cilj da razbije ili možda opkoli hrvatske brigade oko Krašića, te da se na taj način najpotpunije obezbedi u svojim garnizonima i posadama na glavnoj železničkoj pruzi.

I. II i III Slov. U.B., koje su se do tada nalazile u selima Suhor, Bušinja Vas i Brezovica primile su zadatak da krenu preko sela Radovica ka neprijatelju i da ga 30 januara 1943

ri njegovom P^okretu iz Vivodine ka Krašiću napadnu sa leđa P^oRokova. Pokret je vršen u toku noći tako da su sutradan naše 'edinice [bile] na položajima oko Vivodine. I Slov. U.B. imala L pri tome zadatku da se postavi na položajima oko sela Draćice i stvara zaštitu ostalih brigada od neprijatelja, koji bi nastupao iz pravca Metlike.

30 januara 1943 neprijatelj [je] otpočeo vrlo rano svoje nastupanje od Vivodine prema Dvorištu, Radušcu i Bukovici Era Krašiću. Oko . . časova izbio je neprijatelj sa svojim prednjim delovima do Kuprebove Gorice i Bukovičkog potoka. Jedinice II Slov. U.B. razvijale su se za borbu pravcem preko Sršića. Brezja ka Oštretu i Galinu, sa severne strane označene ceste, da bi sa toga pravca ugrozile neprijateljski levi bok. Jedinice III Slov. U.B. razvijale su se za borbu preko položaja Lovića u pravcu Sv. Križa i Prekriškog, da bi tim pravcem Izvršile udar u neprijateljski levi bok i leđa.

Obavešteni o pokretu neprijatelja iz Vivodine, odmah su upućeni po jedan bataljon hrvatskih brigada sa zadatkom da što [pre] uhvate dodir sa neprijateljem, da napadnu i spreče njegovo nadiranje ka Krašiću i u zajednici sa slovenačkim brigadama da ga potuku na položajima gde se bude nalazio. Ova dva bataljona, to jest 2 bataljon XIII hrvatske brigade i 3 bataljon IV hrvatske brigade, su oko 12 časova došli u dodir sa prednjim delovima neprijatelja oko sela Radine Gorice. Bataljoni su se razvili za borbu i to: 2 b. XIII B. vršio je frontalno nastupanje i dejstvo na neprijatelja. U produženju desno[^] krila 2 b. na položajima preko Prekrižja dejstvovala je Mitraljeska četa XIII proleterske brigade, tukući neprijatelja pri njegovom kretanju i razvijanju za borbu. 3 bataljon IV brigade izvršio je razvoj za borbu i upravio svoje dejstvo stranama Bukovičkog potoka u neprijateljski desni bok. Neprijatelj je bio iznenaden pojavom ovih jedinica i nastalo je kod njega veliko komešanje. Bataljoni su brzo nadirali i oko 15 časova stupio je u dejstvo i 2 bataljon IV brigade pravcem preko Prekrižja i Konjarić Vrha, hvatajući vezu sa jedinicama 3 bataljona II Slov. U. B. Posle manjeg otpora neprijatelj je počeo da se brzo povlači u pravcu preko Radušća i Dvorišća ka Vivodini. Neprijatelj je bio u tom momentu obasut jakom vatrom naših delova sa skoro svih strana, te je zavladala prava panika kod njega, i nastalo je bežanje na sve strane po položaju, tražeći zaklona od naše jake vatre. Izvesni neprijateljski delovi uspeli su da se probiju i pobegnu u pravcu Kupe, dok se najveći deo, ne mogavši da se probije, povrnuo nazad i već razbijen počeo se sakupljati i organizovati za odbranu na pojedinim usamljenim hribovima kod Radušća. Bukovice i škole kod Radine Gorice. Sa ovih položaja tukao je neprijatelj na sve strane vrlo

jakom vatrom na naše delove koji su se u mraku približavaju i usamljenim grupama u cilju njihove likvidacije. Neprijatelj I sku grupu koja je bila na brdašcu kod sela Radušće u Druvu sumrak napale su jedinice 2 bat. IV U. B. i 3 bat. III SI. u B i posle kratkotrajne a uporne i požrtvovane borbe uspele da i unište i poslednjeg fašista, koji se nalazio na tom prostoru zabarikadiran u kućama. Samo na ovoj tačci palo je oko 60 fašista i zaplenjeno sve njihovo oružje: puške, municija i dva laka bacača. Na neprijateljsku grupu koja je bila najveća i gde se nalazilo oko 400 fašista kod grupe kuća u Bukovici vršio je napad u prvi sumrak II bataljon IV brigade, ali nije uspeo zbog velike i vrlo jake vatre, koju je neprijatelj otvarao iz svih oruđa. Neprijateljsku grupu kod škole u selu Radina Gorica uspeo je II bataljon XIII brigade i delovi III bataljona IV brigade da potpuno uništi. Na tim položajima palo je oko 100 neprijateljskih vojnika te zaplenjena velika količina oružja i municije kao i delovi brdskog topa. U toku ove noći, tj. od 30 na 31 januar 1943, u ponovnom napadu na italijansku grupu kod sela Bukovice učestvovao je III bataljon II slovenačke brigade i II bataljon IV hrvatske brigade, koji su na neprijatelja izvršili dva snažna juriša, ali nisu uspeli da ga likvidiraju iako su mu bili naneti veliki gubici. Naši delovi tom prilikom bili su u jurišu potpomagani dejstvom topova XIII proleterske brigade.

Na dan 31 januara 1943 na položajima oko Bukovice ostao je za držanje blokade I bataljon II slovenačke brigade, dok je III bataljon iste brigade zauzeo položaje oko Cerovice, II bataljon IV brigade sa topom XIII proleterske brigade zauzeo položaje oko Konjarić Vrha, odakle je u toku dana dejstvovao iz automatskog oružja i topa na Italijane, koji su se branili na položajima kod sela Bukovice. Od ove vatre, naročito od topa, neprijatelju su naneti veliki gubici.

III bataljon IV brigade pošao je u sastav svoje brigade na položajima oko Pribića.

Neprijateljska grupa koja je nadirala od Karlovca, preko Draganića ka Krašiću, sukobila se još 30 januara 1943 sa jedinicama XIII brigade oko Brlenića i Bresarića te su toga dana vodene oštре borbe sa neprijateljem, u kojima su mu naneti gubici i tom prilikom uništen je jedan tenk. Ova neprijateljska grupa uspela je da jedinice XIII brigade odbaci na položaje oko Hrženika, gde se neprijatelj zadržao pri kraju toga dana. Drugoga dana, tj. 31 januara 1943, ova neprijateljska grupa, koja je stigla do Hrženika, nadirala je dalje ka Prekrižju, praćena tenkovima, a jedan deo pokušao je da nadire ka Bukovici, ka opsednutim Italijanima kod toga sela, ali nije uspeo da pristigne u pomoć.

[Ovoga dana neprijatelj je sa nekoliko svojih aviona leteo, Klnbardovao i mitraljirao naše položaje, te je uspeo da u ^Kniarić Vrhu. dejstvom svojih bombi, zapali nekoliko kuća, ^ K je ostalim selima pričinio manju štetu.

Ovoga dana neprijatelj je tukao i vrlo jakom artiljerijom vatrom iz Metlike i Ozlja.

f Noću 31 januara 1943 1 i III bataljon II slovenačke brigade i II bataljon IV brigade vršili su ponovno juriš na neprijatelja u selu Bukovici, ali zbog velike vatrene nadmoćnosti K uspeli da neprijatelja unište. Ovom prilikom neprijatelju su naneti veliki gubici.

Na dan 1 februara 1943 neprijatelj je na pravcu od Karlovca dovlačio nova pojačanja i vršio snažno nadiranje od Kraška preko Hrženika i Grandić Brega u cilju da se spoji sa delovima koji se nalaze oko Bukovice. Na pravcu od Krašića prema Jezerini, Strmcu i Prekrižju neprijatelj je takođe vršio snažan pritisak sa ciljem da naše delove odbaci ka Kostanjevcu. Na pravcu Prekrižje njegovo nadiranje uspešno je odbijala XIII proleterska brigada. Na pravcu prema Strmcu i Pribiću bile su jedinice IV hrvatske brigade. Neprijatelj je upotrebio i tenkove. Skoro čitavog dana neprijatelj je bio zadržan i spre-feno mu je bilo da opsednutim delovima priskoči u pomoć. Jednoj jačoj neprijateljskoj koloni uspelo je da sa Grandić Brega, pri kraju dana, razvijajući se više u levo prema Kupi, prede Bukovički potok i da se počne hvatati kosa ispod Lovića i Prekriškog, kojom su prilikom Italijani selo potpuno opljačkali i skoro celo popalili. Isto tako otpočeli su sa paljenjem i drugih sela pored leve obale Kupe. Popalili su isto tako i neke kuće oko sela Strmeča i Pribića. Na pravcu neprijatelja koji je nastupao kroz Lović i Prekriški, na najvišim kotama položaja oko crkve Sv. Križa (k. 476) nalazile su se jedinice III Slov. U. B. Pri kraju dana neprijatelj je sa snagom jačine oko 500 vojnika nadirao i htio ovladati kotama oko Sv. Križa. Ovom prilikom III Slov. U. B. odbila je dva uzastopna neprijateljska juriša. Neprijatelj je neprekidno i stalno zasipao nijihove položaje jakom artiljeriskom vatrom iz Metlike i Ozlja.

U noći od 1 na 2 februara 1943 po ranije dobijenim narednjima sve naše brigade imale su zadatku da izvrše napad svim svojim snagama na neprijatelja. Na osnovu te zapovesti III Slov. U. B. posle odbijenih neprijateljskih juriša izvršila je juriš na neprijatelja na položajima kod Sv. Križa, Lovića i Prekriškog te uspela da ga razbijje i goni u pravcu Grandić Brega i Brlenića odakle su razbijene neprijateljske grupe u pa-ničnom begu prebacile se preko Kupe ka Ozlju. II Slov. U. B. izvršila je udar na neprijatelja kod sela Bukovice, razbila ga i gonila u pravcu Hrženika. Jedinice IV i XIII brigade izvršile

su udar na neprijatelja koji se nalazio na položajima oko Jezera i Strmca i gonile ga prema Krašiću i Bresariću.

Ovim našim udarom neprijatelj [je] bio potučen i razbijen na svim položajima. Neprijatelj na dan 2 februara 1943 na položajima oko Krašića ostavio [je] za kraće vreme manje svoje delove i sa ostalim svojim snagama vršio povlačenje ka Draganićima i Karlovcu. Zbog zamorenosti naših jedinica u borbama koje su trajale neprekidno tri dana i noći, nismo mogli vršiti gonjenje neprijatelja te je tako isti uspeo da izvuče svoje snage i ne doživi pravi poraz. Pošto je neprijatelj napustio svoje položaje, naše jedinice zadržale su se i dalje na položajima. , J

U ovim borbama naneti su neprijatelju teški gubici. Računa se da je bilo oko 600 neprijateljskih vojnika uništenih. Zaplenjena je bila velika količina raznovrsnog oružja, među kojima laki i teški bacač i jedan brdski top, mnogo vojničke spreme i veliki broj mazgi. U tim borbama imali smo i mi izvesne gubitke. Naši borci su pokazali veliku istrajnost i požrtvovanje. Za najveći deo naših jedinica bilo je da prvi put vode ovakve duže borbe sa većim neprijateljskim snagama i sa svim rodovima oružja, te [su] u tim borbama stekli dragoceno iskustvo za dalje borbe.

KLINCA SELO — ZDENČINA

Pošto su u borbama oko Vivodine i Krašića neprijateljske [snage] bile razbijene i proterane, IV hrvatska i II te III Slovenska brigada dobile su zadatak da u noći od 4 na 5 februar 1943 izvrše napad na ustašku i italijansku posadu u Klinča Selu i Zdenčini. Klinča Selo nalazi se sa severne a Zdenčina sa južne strane glavne železničke pruge Karlovac — Zagreb, na udaljenju oko jedan km od iste. Neprijateljska posada iznosila je u Klinča Selu oko 60 ustaša a u Zdenčini oko 80 Italijana. Obe posade bile su dobro naoružane i utvrđene. Sela se nalaze na potpuno ravnom terenu, koji se prema jugu širi u veliku ravnicu prema Kupi. Na severu penju se blage kose, kao ogranci Plešivice, koja se na zapadu povezuje sa Zumberačkim Planinama.

Pred akciju, odredene jedinice bile su raspoređene na prostoriji Sv. Ana — Vranov Dol — Plešivica. Odatle su jedinice pošle na svoj zadatak. Pored prednjega zadatka jedan deo naših jedinica trebalo je da ruši prugu prema Jastrebarskom i Zagrebu. Jedinice odredene za osiguranje blagovremeno su stigle na određeno mesto kao i delovi za rušenje pruge. Jedinice odredene za napad stigle su zbog velike daljine, slabe vidnosti i teške orientacije, osobito kroz šumu i na podvodnom terenu, sa zakašnjenjem od nekoliko časova. Kod napada IV brigade neprijatelj — ustaše — davao je manji otpor i jednog

Uienta pobegao je, zadržavajući se kod italijanske posade u «iničkoj stanici u Zdenčini. Neprijatelj je tom prilikom imao ^{te}ne gubitke i ostavio nešto oružja, municije i veću količinu vojničke spreme. Bila je velika pogreška naših jedinica feonisu prema rasporedu neprijatelja opkolili i sprečili njegovo fetvo. Po napuštanju neprijateljskog položaja naše su jedinice zapalile zgradu u kojoj se nalazio neprijatelj.

Jedinice I i II Slov. U. B. došle su do neprijateljske posade u Zdenčini, opkolile i izvršile napad. Neprijatelj je bio iz nekih zgrada i bunkera proteran, kojom su mu prilikom naneti izvesni gubici. Prema rasporedu i predviđenom planu potekle su se sa napadnih ciljeva i rasporedile se na stare polofe. Jedinice određene za rušenje pruge uspele su da zapale dve železničke stанице, miniraju jedan železnički most i poruše jedan km železničke pruge.

Neprijatelju su naneti izvesni gubici i računa se da je bilo izbačenih iz borbe oko 30 neprijateljskih vojnika. Zaplenjena je bila veća količina vojničke spreme, nešto oružja i municije. U borbama nismo imali gubitaka.

DRAGANICI

Selo Draganići nalazi se između Karlovca i Jastrebarskog na krajnjem zapadnom delu Pokupske ravnice i u neposrednoj blizini železničke pruge Zagreb — Karlovac. Kroz selo prolazi glavni kolski put od Karlovca za Jastrebarsko i Zagreb. Neprijateljske posade u njemu imaju za cilj neposredno obezbeđenje glavnih komunikacija. U Draganićima se nalazila neprijateljska posada jačine oko 150 domobrana i oko 100 Italijana, dobro utvrđenih i naoružanih.

I, II i III Slov. U. B. i IV i XIII Hrvat. U. B. dobole su zadatak da u noći od 9 na 10 februara 1943 izvrše napad i unište neprijateljsku posadu u Draganićima, a delom svojih snaga da ruše železničku prugu i vrše osiguranje prema Zagrebu, Jastrebarskom i Karlovcu. Osiguranje prema Karlovcu i rušenje železničke pruge vršila [je] III SI. U. B. Osiguranje prema Jastrebarskom i rušenje pruge prema Zagrebu vršila je IV H. B. Ostali delovi vršili su napad na posadu u Draganićima. Jedinice određene za napad uspele su da u toku narednog dana zarobe 150 domobrana, sa svom njihovom spremom, oružjem i municijom. Tom prilikom zarobljeno je 15 automatskih oružja, uspeh napada na Italijane je samo delimičan. Uspelo je da ih se protera iz nekih bunkera, a nije uspelo da ih se do kraja uništi. U toku drugoga dana vršena je blokada. Jedinice određene za zaštitu ostale su čitavo vreme na mestu.

Na pravcu iz Karlovca neprijatelj ove noći nije intervensao te su jedinice III S. U. B. uspele da poruše znatan deo

železničke pruge. Isto tako na pravcu prema Jastrebarskom u-toku noći nije bilo nikakvih neprijateljskih intervencija, pa i e i jedinicama IV H. B. uspeло да поруше železničku prugu u znatnoj dužini, da zapale železničku stanicu Lazine i da unište jedan železnički voz koji je išao iz Zagreba za Karlovac. Rano ujutro neprijatelj je uputio dva kamiona sa vojskom ka Draganićima. Jedinice IV H. B. koje su u zasedi kod sela Izimje sačkale neprijatelja zarobile su a delom uništile sve neprijateljske vojнике i zapalile kamione. Oko 10 časova neprijatelj je poslao iz Jastrebarskog svoje jedinice da bi proterao naše snage sa položaja kod Izimja. Medutim dogodilo se obratno. Neprijatelj gonjen našim jedinicama brzo je pobegao u Jastrebarsko i otuda uputio nekoliko tenkova na mesto gde su se nalazili zapaljeni kamioni i posle ih odvukao u Jastrebarsko. Na pravcu prema Karlovcu, gde se nalazila III S. U. B., neprijatelj je toga dana poslao nekoliko svojih oklopnih automobila sa vojskom, koje su naše jedinice razbile i naterale ka Karlovcu. Posle toga upućene su znatne neprijateljske snage iz Karlovca i Mahičnog s namerom da odbace naše jedinice i priteknu u pomoć napadnutoj posadi u Draganićima. Neprijateljske snage nadirale su u širokom frontu, a jedinice III S. U. B. uspevale [su] da ih do kraja dana zadržavaju u nadiranju. Oko 14 časova naišlo je 5 kamiona natovarenih kožama, koji materijal trebalo [je] da se prevuče iz Karlovca ka Zagrebu. Naše jedinice su kožu zaplenile. Drugu noć naše su jedinice trebale da ponove napad na posadu u Draganićima. Ove noći izvršena je priprema sa topom i bacačem za upad u Draganiće ali oko 21 čas iz pravca od Karlovca prodiralo je glavnom cestom nekoliko neprijateljskih tenkova i oklopnih automobila sa vojskom. Po njihovom upadu u Draganiće naše jedinice su se morale povući na svoje polazne položaje.

U ovim borbama neprijatelju su zadati teški gubici. Izbačeno je iz borbe i uništeno oko 40 neprijateljskih vojnika, a 145 domobrana sa jednim oficirom je zarobljeno. Zaplenjeno je preko 150 pušaka, velika količina municije, 15 automatskih oruđa, 5 brzostrelnih pušaka i - druga vojnička spremu. U orim borbama imali smo i mi izvesne gubitke u ranjenima.

RUŠENJE ZELEZNICE PRUGE

Na dan 13 februara 1943 formiran je kombinovan odred iz dva bataljona III S. U. B.. jednog bataljona II S. U. B i jednog bataljona IV H. B.* pod zajedničkim rukovodstvom štaba III S. U. B. Taj odred imao je zadatak da poruši železničku prugu između stanica Domagovići i Lazina na pruzi Zagreb — Karlovac i to u noći od 13 na 14 februara 1943. U isto vreme imao je odred da uništi železnički voz koji bi u to doba pro-

prugom. Po pristizanju odreda na određeno mesto pruga He^{bila} porušena na obe strane, i kad je naišao voz iz Zagreba iskliznuo je i zadržao se na porušenom delu pruge. Odred je svršio udar na voz i povela se kratka borba sa italijanskim vojnicima, koji su bili u vozu. Tom prilikom palo je preko 50 italijanskih vojnika i 3 oficira te dva važna ustaška funkcijera. Zarobljeno je 23 Italijana i 15 domobrana. Italijani zadržani kod naših jedinica a domobrani pušteni svojim kućama. Tom prilikom uništen je čitav voz sa dve lokomotive. Zaplenjena je znatna količina oružja, mnogo municije, razna spremi i namirnice. Mi nismo imali nikakvih gubitaka.

Noću od 17 na 18 februar 1943 jedinice III¹⁴ S. U. B. rušile su železničku prugu između stanica Karlovac i Draganići. Porušeno je više od jednog km pruge i minirani neki mostovi na istoj. Pri akciji nije bilo nikakvih sukoba sa neprijateljem.

Noću od 18 na 19 februar 1943 II S. U. B. rušila je železničku prugu Zagreb — Karlovac, na delu između stanice Domagovići i Lazine. Porušeno je nekoliko stotina metara pruge. Do sukoba sa neprijateljem nije došlo.¹⁵

PLETERJE

P Manastir Pleterje nalazi se na severnim padinama Goranaca, koji se strmo spuštaju u dolinu Krke. Preko St. Jerneja, od koga je udaljen 4 km, povezan [je] sa Kostanjevicom i Novim Mestom. To mesto pored dve crkve ima oko 60 manjih zgrada, međusobno povezanih hodnicima dugačkim po oko 180 [m]. Te sve zgrade obrazuju jedan sklop u vidu pravougaonika u čijem se središtu nalaze mali vrtovi. Taj blok zgrada ograđen je zidom visokim oko 6 m [koji] sve zgrade međusobno povezuje. Sa spoljne strane zida nalazi se slobodan prostor i iza njega nalazi se još jedan spoljni zid visok 4 m. U ovom manastiru nastanjeni su kartuzijanci. Neverovatno čudan život i tisnu ovog manastira narušili su svojim prisustvom belogardisti, koji su se naselili i svojim nemoralnim i razuzdanim životom oskrnavili život u manastiru.

Manastir Pleterje po svojoj izgradnji, sa svim zgradama, po unutrašnjoj izgradnji i po spoljnim zidovima, koji ograđuju to mesto od spoljnog života i sveta, pretstavlja u vojničkom smislu pravu tvrđavu.

U tom mestu nastanili su se belogardisti u jačini oko 200 vojnika sa svojim štabom, gde se je pored njih nalazio i jedan italijanski oficir. Posada je bila dobro naoružana i naročito dobro utvrđena u ovome po svojoj izgradnji pravom utvrđe-

¹⁴ Odnosi se na Drugu brigadu

¹⁵ Vidi dok. br. 86

nju. Na svim zgradama su bile na vratima i prozorima izg(fl)dene puškarnice. U hodnicima na kratkim daljinama izgracii su bili pregradni zidovi sa puškarnicama i žicanim prerek, u vidu ježa.

I i III S. U. B. i XIII H. B. primile su zadatak da noću od 18 na 19 februar 1943 napadnu i razbiju belogardističkej italijanske posade u Pleterju i Brezovici kod Št. uerneja. 1

III S. U. B. imala je zadatak da napadne i uništi posadu Pleterje, XIII H. B. da napadne i uništi posadu Brezovica i da izvrši potrebno osiguranje prema St. Jerneju. I S. U. B. imala je zadatak da se u zasedama postavi prema Novom Mestu i da iz toga pravca sprečava nadiranje neprijatelja ka našim jedinicama. Pre toga i pred sam napad naše jedinice nalazile su se raspoređene na stanovanje na Zumberku oko sela Mrzlopolje, Gornja Vas. Petričko Selo, te su dnevnim marševanjem preko Sopote i Pogane Jame prešle grebene Gorjanaca i pn kraju dana prikriveno kroz gусте šume, spuštale se strmim obroncima Gorjanaca ka Vrhopolu, odakle je izvršeno razvijanje jedinica za pretstajeći zadatok.

U napadu te noći XIII H. B. uspela je da neprijatelja iznenadi i da ga potisne iz jedne dobro utvrđene zgrade i bunkera oko nje. Pri napadu na neku drugu dobro utvrđenu zgradu, ograđenu bodljikavom žicom, nisu uspeli da istu osvoje. Pri ovome napadu jedinice dobro su iskoristile dejstvo svoga topa i bacača, tukući ga sa najbližeg otstojanja te mu time nanele znatne gubitke.-Zbog kratkoće noći i nepovoljnog terena jedinice nisu mogle izvršiti svoj zadatak te su bile u toku noći povučene na svoje prihvratne položaje.

Jedinice III. S. U. B. uspele su da se neopaženo prebace preko visokih zidova oko Pleterja i da upadnu unutra, započinjući oštru borbu sa neprijateljem, koji je brzo zaposeo svoje položaje za odbranu. Pojedina naša odeljenja drsko su se projabila u pojedine objekte gde se neprijatelj nalazio i тамо га тукли vatrom svoga oružja i naročito ručnim bombama. Zbog rastresitosti pojedinih neprijateljskih grupa i njihove otpornosti, jedinice nisu uspele da do kraja оve noći savladaju neprijatelja. Sledećeg dana, tj. 19 februara, produžena je blokada. Na pravcu od Kostanjevice neprijatelj je pokušao da odbaci naše zaštitne jedinice a bio je u tome sprečen i prinuđen da se povuče ka svojoj posadi.

Neprijatelj je ovoga dana vršio veliko bombardovanje sa nekoliko aviona, tukući naše položaje i sela u okolini, kojima je naneo veliku štetu.

Na pravcu od Novog Mesta neprijatelj je poslao svoje znatne snage sa motorizovanim jedinicama u pomoć napadnutim posadama u Pleterju i Brezovici. Jedinice I S. U. B. sače-

Bale su neprijatelja u zasedama na najbližim otstojanjima, te i* na njega iznenada otvorili jaku vatru, koja je neprijatelju ^anelu teške gubitke i prinudila ga da se morao žurno povlačiti ka Novom Mestu.

Naredne noći, tj. od 19 na 20 februar 1943, vršen je ponovan napad na neprijateljsku posadu u Pleterju. Za ovaj zadatak bili su odredeni I i III bataljon III S. U. B. i jedan bataljon XIII H. P. B. Ostale jedinice tih brigada bile su na osiguranju i u rezervi. Jedinice odredene za napad brzo su prodrele u pojedine zgrade i otpočele blisku borbu sa neprijateljem, koji se očajno branio na svakom koraku. Uvidajući da će pod ovakvim uslovima trajanja borbe biti dugo, naš\$ jedinice otpočele su pod kraj noći da paljenjem pojedinih zgrada savladaju neprijatelja, koji je goruće zgrade brzo napuštao. Do kraja noći izgorele su sve zgrade na obe strane ovoga bloka, ali se neprijatelj povukao i davao otpor iz ostalih zgrada. Pošto i ove noći neprijatelj nije savladan, produžena je blokada i sledećeg dana, u namjeri da se naredne noći izvrši ponovan napad i sa time likvidiraju svi neprijateljski položaji i da se potuče i zarobi.

Neprijatelj je ovoga dana vršio vrlo velika bombardovanja naših položaja i okolnih sela te tukao vrlo jakom artiljerijskom vatrom sve naše jedinice. Na pravcu od St. Jerneja, potpomognut snažnim dejstvom svog teškog oruđa, neprijatelj je krenuo u pomoć opsednutim delovima u Pleterju, ali je dočekan jakom vatrom i udarcima naših jedinica odredenih za zaštitu. Morao je da se u najvećem neredu povuče u svoju adu.

Na pravcu iz Novog Mesta prema Mokrom Polju neprijatelj je nadirao ponovo i to mnogo većim snagama i sa nekoliko tenkova i oklopnih automobila. Jedinice I S. U. B. davale su vrlo veliki otpor i tukući ga vrlo jakom vatrom nanele su velike gubitke. Neprijateljska oklopna jedinica, sastavljena od nekoliko tenkova i oklopnih automobila probila se je između glavne ceste i reke Krke i zaobilaznim putevima, oko 15 časova toga dana, stigla u St. Jernej. Posle kraćeg zadržavanja kolona je pošla za Pleterje. Nisu postojali nikakvi uslovi da bi se spremilo njen nadiranje za Pleterje, te su tako tenkovi nesmetano ušli kod svoje posade. Posle kratkog zadržavanja, uz najjače otvaranje vatre na sve strane oko Pleterja, najedanput su tenkovi počeli da se kreću iz Pleterja za St. Jernej. Pored njih i oko njih u malim grupicama bežeći i skrivajući se napuštali su svoju posadu belogardisti. Pri neprijateljskom povlačenju naše jedinice tukle su ih vrlo jakom vatrom iako je neprijatelj u ovo vreme otvarao najjaču artiljerisku i bacačku vatru i tukao vrlo jakom vatrom automatskog oruđa sa položaja oko Brezovice. Moglo se je videti kako su belogardisti pri svom

bekstvu iz Pleterja sa sobom nosili i dosta opljačkanih stvari J Pleterja, i koje su usput morali da bacaju zbog dejstva naš* vatre i da bi što lakše mogli da pobegnu. Jedan deo svojih p3 ginulih vojnika nisu mogli preneti sa sobom, dok su drugi deo natovarili na kola, koja su terali prinudeni i prestravljeni kartuzijanci. Pošto je neprijatelj napustio ovo mesto, naše jedinice ušle su u Pleterje te su tom prilikom zaplenile izvesnu kolичinu oružja, municije i druge vojničke spreme. U svim ovim borbama neprijatelju su naneti vrlo veliki gubici. Računa se da je uništeno preko 180 neprijateljskih vojnika, dok je bio znatan br> i ranjenika. Zaplenjena je znatna količina oružja municije i ostale vojničke spreme. Naši gubici u ovim borbama koje su trajale duže vremena i gde je neprijatelj dejstvovao svim naoružanjem, su bili neznačni, a kod pojedinih brigada nije bilo uopšte gubitaka.^{1"}

STOJDRAGA

Selo Stojdraga nalazi se na istočnim padinama Zumberačkih Planina u blizini Samobora i doline reké Save. Sa Samoborom je povezano dobrim kolskim putem, koji se probija kroz dugačku i usku klisuru dok ne izbije u široku ravnicu oko sela Bregane. Od Stojdrage u jugozapadnom pravcu preko grebena i kosa Zumberačkih Planina prolazi kolski put za Krašić i Draganiće. Ceo ovaj predeo je brdovit i ispresecan dubokim potocima, koji ga dele u pojedine usamljene, uske, vrlo strme i dugačke kose. U severnom pravcu teren na vrlo kratkoj daljini, posle strmog spuštanja, prelazi u ravnicu oko reke Krke , i Save, dokle se u svima pravcima a naročito u zapadnom terenu povezuje preko pojedinih osamljenih brda i prevoja u široku površ, koju obrazuju Zumberačke Planine, koje se dalje nastavljaju na Gorjance. Stojdraga ima vojnički značaj za neprijatelja u tome što je, u odnosu na njegovu posadu u Samoboru i posade u dolini reke Save i Krke, postavljena kao istaknuta pretstražarska tačka i zatvara sve prilaze ka ovim posadama te na taj način štiti njegovo zalede u odnosu na Zagreb i glavne komunikacije u dolini reke Save. U ovom mestu nalazila se je neprijateljska posada u jačini oko 200 ustaša dobro naoružanih i utvrđenih u pojedinim zgradama.

III S. U. B. i XIII H. P. B. dobile su zadatak da u noći od 26 na 27 februara 1943 god. izvrše napad na ovu posadu i unište je. III S. U. B., koja se nalazila na položajima između Kostanjevice i Sv. Križa, i XIII H. P. B., koja se nalazila oko Petričkog Sela i Gornje Vasi, izvršile su pokrete i koncentraciju svojih snaga oko Kerljeva i Pokleka. U napadu su učestvce-

" Vidi dok. br. 57 i 67

vale izvesne jedinice ovih brigada, a ostale vršile su osiguranje
em a Samoboru i nemačkoj okupiranoj teritoriji. Zbog vrlo
velikog zakašnjenja XIII H. P. B. napad je otpočeo vrlo kasno
i neprijatelj nije se mogao razbiti. Sledećeg dana neprijatelj
i znatnim snagama i motoriziranim jedinicama pošao od Sa-
mobora ka Stojdragi te se na položajima oko Cadra, Javorka,
Kostanjevca i Gabrovice vodila čitavoga dana vrlo oštra i bliska
borba sa ustašama, koji su nadirali tim pravcem. Borba se je
produžavala i u toku noći. Pošto je neprijatelj vršio napade
većim snagama i došao u neposrednu blizinu svojih opsednutih
delova, mi smo, nemajući dovoljno snaga za vodenje dalje
borbe, izvršili povlačenje svih naših snaga i jedinica koje su
se zadržale oko Novog Sela, Budinjaka, Mrzlog Polja, Gornje
Vasi i Petričkog Sela, odakle su se naredni dan prebacile na
položaje oko Krašića i Oštrega.

METLIKA

Metlika, koja se nalazi na granici između Slovenije i Hrvatske, leži na levoj obali i u neposrednoj blizini reke Kupe. Kroz grad prolazi glavna železnička pruga i kolski put od Novog Mesta, preko Crnomelja za Karlovac. Ovo mesto, koje ima veći broj stanovništva i u kojem se može smestiti veći broj vojnika, ima sve uslove da se računa kao vrlo pogodan i značajan garnizon za neprijatelja. Metlika se nalazi na valovitom terenu i na najnižim delovima kosa, koje se u severnom i severoistočnom pravcu postepeno a negde vrlo strmo penju, i obrazuju Gorjanačke i Zumberačke Planine sa vrlo velikim relativnim visinama u odnosu na zaravan oko Metlike i terena u Beloj Krajini.

Noću od 28 februara na 1 mart 1943 god. i noću od 2 na 3 mart iste godine I i II S. U. B. vršile su rušenje železničke pruge Novo Mesto — Metlika oko Uršnih Sela i Birčne Vasi, kojom su prilikom prugu oštetile na znatnoj dužini te onemogućile saobraćaj za nekoliko dana. Jedinice su se nalazile na položajima oko sela Podgrada i Vinje Vasi.

Noću od 4 na 5 marta 1943 god. naše jedinice dobole su zadatak da napadnu neprijateljsku posadu u Metlici i istu unište. U Metlici u to vreme nalazio se je oko 600 neprijateljskih vojnika svih vrsta, naoružanih pored ostalog i sa 6 topova manjeg kalibra, te vrlo dobro utvrđenih u bunkerima i žičanom preprekom.

I S. U. B. i XIII H. P. B. imale su zadatak da izvrše ne-
posredan napad na Metliku, dok je III S. U. B. imala zadatak
da vrši osiguranje prema Karlovcu i da napadne neprijateljske
posade na železničkim stanicama Metlika i Rosalnice, kao i ne-
priateljske posade koje se nalaze kao osiguranje na železni-

kom mostu i mostu za kolski saobraćaj preko Kupe, i neprije-
teljske posade u bunkerima pored železničke pruge te i posade
straže kod italijanskih baraka u blizini Metlike. II S. U. B. imao je zadat-
ak da postavi osiguranje iz pravca Črnomelj i Semič' da poruši železničku prugu oko Gradca. Prebacivanje i kon-
centracija tih jedinica izvršena je pred napad na položaje otoci
Jugorja, Suhora, Bušinje Vasi, Brezovice i Radovice. rl

Po predviđenom planu jedinice su stigle na određena mesta i borba je otpočela te noći oko 22 časa. Jedinice I. s. U. B. i XIII H. P. B. sa udarnim grupama neopaženo su se približile i prosekle žičanu ogradi te su posle toga jedinice određene za napad ušle i napale pojedine neprijateljske posade u bunkerima. Neprijatelj je tukao vrlo jakom vatrom, a naročito bombaridama, i otežavao u velikoj meri nastupanje naših snaga. Pored ovoga neprijatelj je imao vrlo otporne i pokrivene bunkere. Na izvesnim delovima naše su jedinice prošle same bunkere i produžile nadiranje u sredinu toga mesta, te pojedine bunkere napale s leda. Pošto se nije uspelo u toku noći ovladati i likvidirati neprijatelja, jedinice su se povukle na svoje polazne položaje. Jedinice III S. U. B. uspele su da unište neprijateljske posade u bunkerima i na železničkoj stanici Metlika i Rosalnici te da miniraju železnički most na Kupi. Jedinice II S. U. B. uspele su da poruše železničku prugu prema Crnomelju te da miniraju i popale mostove na Kupi i narednoga dana uspešnoj su odbijale sve neprijateljske napade od Semiča i Crnomelja, nanoseći mu pri tome znatne gubitke.

Zbog novih direktiva naše su jedinice imale zadatak da se što pre prebace na nove položaje i otpočnu svoje dejstvo u tom pravcu te tako ponovan napad na Metliku nije vršen.¹⁶

Sledećeg dana sve slovenačke brigade izvršile su prebacivanje preko Krke i rasporedile se na položajima oko Šmarjete i Trebelnog. Neprijatelju su pri ovoj akciji zadati teški gubici. Računa se da je preko 100 neprijateljskih vojnika uništeno. Mi smo imali neznatne gubitke.¹⁷

RUŠENJE ŽELEZNIČKE PRUGE

Noću od 10 na 11 marta 1943 god. II S. U. B. izvršila je rušenje železničke pruge Novo Mesto — Trebnje kod Malenske Vasi, kojom je prilikom oštećeno nekoliko stotina metara železničke pruge i uništen jedan teretni voz sa 2 lokomotive. Saobraćaj na ovome mestu bio je prekinut za 4 dana.

Noću od 12 na 13 mart 1943 god. I S. U. B. izvršila je rušenje železničke pruge Trebnje — Mokronog kod sela Mirne.

¹⁶T Vidi dok. br. 78 i 164

H[^] prilikom porušeno je 2 i po km železničke pruge i na toj H[^] i ü prekinute i uništene telefonske veze.

OPERACIJE U SUHOJ KRAJINI

Suha Krajina kao prostrana oblast Dolenjske nalazi se tnedu glavne železničke pruge Grosuplje — Višnja Gora — Trebnje — Novo Mesto i planine Kočevski Rog, Male Gore i železničke pruge Ribnica — Grosuplje. Ova oblast je centralna I odnosu na teritoriju Notranjske i Dolenjske prema reci Savi i kao neki klin sa svojim vrhom uperena je svojim najjužnijim delom ka Ljubljani. Skoro po sredini njene teritorije sa svojim E[^]orištem i gornjim tokom prolazi reka Krka. Kroz nju prolazi paralelno njenim dužim stranama i granicama sa severne strane železnička pruga Ljubljana — Novo Mesto, a sa jugo-zapadne strane železnička pruga Grosuplje — Kočevje. Kroz I sredinu, pored toka reke Krke, prolazi dobar kolski put od I Krške Vasi, preko Žužemberka, ka Novom Mestu, a od ovoga centralnoga puta odvajaju se drugi dobri putevi na sever u pravcu Grosuplja. Stične, Sela pri Sumberku, St. Vida, Trebnja, Mirne Peči i na jugu prema Zdenskoj Vasi, Ambrusu. Kompolju, Hinjama i Starom Logu za Kočevje. Predeo Suhe I Krajine je brdovit, mestimično pokriven šumama, prilično gusto naseljen stanovništвом, koje je dosta siromašno. Vojnički [značaj Suhe Krajine je velik, jer ona kao prilično velika oblast leži između glavnih neprijateljskih komunikacija i garnizona Ljubljana, Novo Mesto i Kočevje. I napuštanjem ove prostorije protivničkoj strani daje se mogućnost da u njoj nade jako vojničko, iako sa nedostatkom da je prehrana vojske u toj oblasti vrlo teška, uporište za aktivna dejstva na njegove garnizone, 1 saobraćaj i veze sa istima.

Ovo je neprijatelj — Italijani i belogardisti — pravilno uočio te je skoro u svim mestima, malo većima i važnjima, postavio svoje posade te iste dobro fortifikacijski ojačao, a najveći deo mesnog stanovništva zaveo i uperio ga da se neprijateljski odnosi prema našoj vojsci. Bilo je slučajeva da u selima gde nije bilo prave posade meštani istupaju vrlo podlo i neprijateljski protiv pojedinih odeljenja ili pojedinaca naše vojske i sa oružjem vrše napade na iste. Neprijatelj je, naročito sa jugozapadne strane reke Krke, bio skoro naoružao sve stanovništvo a partizane mu pretstavljaо kao najveće njegove neprijatelje, od čega je pojedina sela i pojedince hvatao neopisiv strah pred našom vojskom. Činjeni su pokušaji da se narodu pokaže pravi put i da partizani nisu njegovi neprijatelji, već Italijani i izdajnička bela garda. Ali svi ti pokušaji od strane naše vojske ostali su bez uspeha. Nije ništa drugo preostajalo nego da se sa našim snagama udari oštro po neprijatelju i

svima onima koji neprijatelja pomažu u njegovojoj borbi. U cilju naše su jedinice dobile zadatak da izvrše odredene mnu! racije u ovome kraju.¹⁸

^^^^H

Za izvršenje tih zadataka, I, II i III S. U. B., koje su d nalazile oko Trebelnog i Šmarjete, izvršile su u noći od 13 * 14 mart 1943 prelaz preko glavne železničke pruge i rasporedi' se na položajima oko Kala, Vrbovec a Dobrniča, gde se ' tada na položajima oko Dobrave nalazila i IV S. U .B.

Po predviđenom planu za operacije u Suhoj Krajini^H prelasku preko reke Krke, I S. U. B. imala je zadatak da'na padne i uništi neprijateljsku posadu u Ambrusu. IV S. U R imala je zadatak da napadne neprijateljsku posadu na Korinju III S. U. B. imala je zadatak da napadne neprijateljsku posadu u Kočevju.¹⁹ II S. U. B. imala je zadatak da delom svojih sna ga poruši železničku prugu Grosuplje — Kočevje između Zdenske Vasi i Čušperka a sa svojim ostalim snagama da vrši osiguranje prema Žužemberku i Kočevju na položajima oko Smuke i Starog Loga.

Sve jedinice odredene za ove akcije noću od 15 na 16 marta 1943 prešle su reku Krku i pri kraju te noći došle do svojih ciljeva i otpočele sa napadom na iste.

Pri napadu u toku ove noći na posadu u Kočevju,²⁰ gde se nalazilo oko 60 belogardista dobro utvrđenih u pojedinim zgradama i crkvi, jedinicama III S. U. B. uspeo je da neprijatelja iznenade, razbiju ga i proteraju iz nekih utvrđenih zgrada, ali je neprijatelj uspeo da se održi u nekim vrlo otpornim zgradama. Sutradan, tj. 16 marta 1943 neprijatelj je uputio napadnutoj posadi u Kočevju²¹ svoje snage u pomoć iz posada u Krškoj Vasi i Zdenskoj Vasi. Jedinice brigade stupile su u borbu sa ovim neprijateljskim jedinicama i uspele da ih pod borbom zadrže skoro čitavi dan, nanoseći im u toj prilici velike gubitke. Na pravcu od Zdenske Vasi neprijatelj je železničkora prugom upućivao svoje nove snage kao ojačanja od ranije upućenih svojih jedinica. Pod pritiskom nadmoćnijih neprijateljskih snaga, koje su imale obuhvatan raspored, brigada se je delom svojih snaga prebacila naveče toga dana na položaje oko Brezovog Dola i Bakerca.

IV S. U. B. je te noći uspela da neprijatelja iznenadi na Korinju, gde se nalazilo oko 50 belogardista. U napadu su uspeli da neprijatelja proteraju a delom ga potuku, koji se nalazio u školi koju su naše jedinice posle zapalile, a razbijeni neprijateljski delovi povukli su se i zabarikadirali u već dobro

["] Vidi dok. br. 74

TM Treba da bude Hočevje

^{so} Isto

¹¹ Isto

E-fdenu crkvu. U toku dana vršena je blokada oko neprijateljske V^U_a a naveče toga dana izvršene su pripreme i otpočeto je ^fcipadom na ovu posadu koja se je ogorčeno u svome očaj-
53^m položaju branila. Zbog pojave znatnih neprijateljskih
00^{Ba} koje su došle u Kočevje-- i krenule za Korinj i neprijateljskih snaga koje su nadirale od Kompolja ka Tisovecu, jedinice ove brigade ješ su u toku noći povukle se na položaje Ratja i Lopate jer su i na tome pravcu bile zapažene nove neprijateljske snage.

Jedinice I S. U. B. pri kraju ove noći napale su neprijateljsku posadu u Ambrusu. Pošto je neprijatelj bio raspoređen 2a svoju odbranu po čitavom selu, razvila se je bliska, udarna borba kroz to selo u kojoj se uspelo da se do kraja te noći očisti veći deo sela a u toku dana produžena je i manja borba u samom mestu. Ovoga dana iz Zagradeca pošla je jedna neprijateljska kolona prema Ambrusu sa ciljem da svojoj posadi pritekne u pomoć. Na položajima oko Kamnog Vrha i crkve Sv. Peter (k. 500), ova neprijateljska kolona sukobila se je sa našim zaštitnim delovima gde su naše jedinice posle kraće borbe uspele da je opkole i najvećim delom potuku, a preostali razbijeni neprijateljski delovi bežali su u najvećem neredu ka Zagradecu. Ovom prilikom neprijatelj su naneti veliki gubici. Na tom mestu uništeno je oko 50 neprijateljskih vojnika i zaplenjena tri teška mitraljeza, tri puškomitraljeza, preko 30 pušaka, nekoliko hiljada metaka i mnogo druge vojničke spreme. Mi u toj borbi nismo imali nikakvih gubitaka.

Naredne noći, tj. od 16 na 17 mart 1943, produženo je dalje vođenje borbe sa neprijateljem u Ambrusu od strane S jedinica I S. U. B. U ovim borbama neprijatelj je potučen i proteran iz celog sela i skoncentrisao se je za svoju odbranu u dobro utvrđenoj školi, ali do kraja iste noći nije se uspelo da se ova neprijateljska grupa u školi savlada. U tim borbama neprijatelju su naneti vrlo veliki gubici i računa se da je pri borbama u samome mestu palo preko 30 neprijateljskih vojnika. U Ambrusu se je nalazilo preko 100 belogardista i oko 50 Italijana, dobro naoružani i utvrđeni u pojedinim zgradama. Bilo je tako isto znatan broj ranjenika na neprijateljskoj strani. Za vreme vođenja borbe u Ambrusu pričinjene su velike štete pojedinim kućama zbog vođenja međusobne borbe kao i od dejstva neprijateljskih aviona koji su naše položaje i pojedina sela stalno zasipali vatrom.

Na dan 17 marta 1943 neprijatelj je sa znatnim snagama nadirao od Kočevja²³ ka Korinju i oko* 12 časova počeo da se

" Isto

" Isto

spusta stranama oko Ambrusa, te je posle kratke borbe sa^H šim zaštitnim delovima prodro u Ambrus, sjedinjujući se^I svojim snagama u Ambrusu. Jačina ove neprijateljske m^I bila je oko 1000 vojnika naoružanih pored ostalog još sa (fon* brdska topa. Jedinice I S. U. B. nalazile su se na položaj^{W-1} oko Sv. Petra, Kamnog Vrha i na položajima u neposredno» blizini sa istočne strane Ambrusa, te u Primčoj Vasi i na polo, žajima oko Višanskog Hriba sa zatvaranjem pravca koji vodi iz Struge preko Zvirča ka Ambrusu. Posle kraćeg zadržavanja u Ambrusu neprijatelj [je] oko 14 časova krenuo u pravcu Kamnog i Malog Vrha ka Brezovom Dolu. Jedinice I bataljona I S. U. B. koje su bile u zasedama na ovim položajima dočekale su neprijatelja jakom vatrom. Neprijatelj je, nastupajući širokim rasporedom i pod zaštitom jake vatre, potisnuo neke čete ovog bataljona, koje su bile na položajima između Ambrusa i Brezovog Dola. Jedna četa tog bataljona koja se nalazila oko Kamnog Vrha iznenadnim dejstvom na neprijatelja uspela je da ga potpuno razbijie i povrati nazad. U to vreme Drugi bataljon te brigade nastupao je kosama severoistočno od sela Višnje u pravcu položaja gde su se nalazile čete I bataljona koje su se povlačile pred neprijateljem. U brzom priticanju u pomoć četama I bataljona. II bataljon je po razvijanju za borbu brzo nastupao u pravcu neprijatelja te je posle kratke i oštре borbe uspeo da ga zadrži a zatim odbaci u nazad u Ambrus. Razbijen na ovome pravcu, neprijatelj je pokušao jačim snagama da se dohvati visova oko Kamnog Vrha, ali je u tome bio sprečen istrajnom i požrtvovanom borbom nekih delova I bataljona i delova III bataljona te brigade. Ovoga dana neprijatelj je bio sprečen u svome nadiranju ka našim jedinicama i tom prilikom naše jedinice razbijajući ga, u napadu nanele su mu velike gubitke.

Ovoga dana jedna neprijateljska kolona pokušala je od Hinja da preko Ratja nastupa ka Višnjama, ali su je jedinice IV S. U. B. potpuno razbile i neprijatelj je, pretrpevši velike gubitke, morao da se vrati u svoju posadu odakle se više nije kretao ovoga dana.

II S. U. B. prelazeći delom svojih snaga preko reke Krke, sukobila se sa neprijateljskim zasedama kod Dvora pri Žužemberku, koje je posle kratke borbe razbila i proterala ka Žužemberku. III bataljon ove brigade po prelasku reke Krke stigao je na železničku prugu kod Zdenske Vasi. Po izvršenju toga zadatka, miniranja pruge, povukao se položajima oko Illove Gore i Planine. Kada je neprijatelj na dan 16 marta 1943 pošao od Zdenske Vasi ka Kočevju²⁴ u pravcu III S. U. B., ovaj bataljon

" Isto

L» ie napade na neprijatelja, koji je nadirao tim pravcem, vršio co mu znatne gubitke. Pod pritiskom jakih neprijateljskih ¹¹³ta posle povlačenja III S. U. B., po ranije utvrđenom planu ^Enovukao na položaje oko Gradeneca. Cim je na položaje Jqo sukobio se [sa] neprijateljskim snagama, koje su nadili od Žužemberka, te posle neprijateljskog razbijanja ušao sastav svoje brigade, izvršavajući prethodno neke druge zadatke.

Ostale jedinice II S. U. B. po prelasku reke Krke postale su se delom svojih snaga u zasedama oko Starog Loga, Smuke i prema Hinjama. Na dan 16 marta 1943 neprijatelj je plnuo iz pravca od Kočevja preko Starog Loga sa 12 kamiona vojskom j nekoliko tenkova i oklopnih automobila. Zasede ta j bataljona te brigade dočekale su neprijatelja jakom vatrom. nanoseći mu velike gubitke, ali je neprijatelj sa oklopnim jedinicama uspeo da se probije ka Smuki i Hinjama. Jedinice brigade koje su se nalazile na položajima oko Smuke vodile su borbu sa neprijateljem na tim položajima i sprečavale njegovo nadiranje u pravcu naših jedinica preko sela Lopate. Sledeećeg dana, tj. 17 marta 1943, neprijatelj sa znatnim snagama opet [je] nadirao iz Kočevja prema Starom Logu. Posle višečasovne borbe, neprijatelj je uspeo da uđe u Stari Log ali su mu naše jedinice sprečile dalje nadiranje u pravcu Smuke i neprijatelj je bio prinuđen da prenoći na položajima oko Staroga Loga.

NOĆNI PROTIVNAPAD NA AMBRUS I KAL

Razbijeni neprijateljski delovi, na dan 17 marta 1943 god. na položajima oko Ambrusa, povukli su se kod svojih posada u tome mestu, a delom se rasporedili i u selu Kalu. Noću od 17 na 18 mart 1943 god. I S. U. B. dva bataljona III. S. U. B., jedan bataljon IV S. U. B. dobili su zadatak da izvrše na neprijatelja napad i da ga razbiju na njegovim položajima.

Za ovaj zadatak jedinice I S. U. B. napale su neprijateljske položaje sa južne i zapadne strane sela Ambrusa i delom snaga napale su selo Kal. Jedinice III i IV S. U. B. napale su neprijatelja iz pravca Kamnog Vrha i Sv. Petra. Ostale jedinice ove brigade nalazile su se na osiguranju i u rezervi. Napad ovih jedinica na Ambrus i Kal otpočeo je oko 3 sata te noći. Razvila se je oštra i bliska borba sa neprijateljem, koji je bio tučen sa svih strana. Kod neprijatelja je vladala velika zabuna i pod nedovoljnim i snažnim pritiskom naših udarnih grupa počeo je da napušta svoje položaje oko sela i da se povlači u pojedine zgrade. Iako je neprijatelj tukao najjačom vatrom svog oruda, ovo nije moglo da spreči polet naših boraca koji su vrlo smelo i požrtvovano jurišali na neprijatelja. Ova bli-

ska borba otpočeta u toku noći produžila se je i sledećeg dana. Na dan 18 marta t. g. vrlo rano ujutro zapažen je pokretne-neprijateljskih delova iz pravca Struge. Videlo se kako su »žurno spuštali niz kose od Debelog Hriba i Kamnog Vrha prema Ambrusu. Izgleda da se ova neprijateljska grupa još »prošlog dana zadržala negde oko Gozdara na položajima i odatle krenula u pomoć svojim napadnutim delovima u Ambrusu. Jedinice I S. U. B. koje su bile u napadu na Ambrus i knjizi su ove jedinice dolazile iza leda. brzo su se snašle i pogodnim rasporedom zauzele položaje za tučenje neprijatelja koji je nadirao u Ambrusu. Posle dvočasovne borbe, gde je neprijatelj činio sve da se probije do Ambrusa, naše jedinice malobrojnije od neprijatelja, pod pritiskom vatre neprijateljskih delova i vatre teškog oruda iz Ambrusa, morale su se povući sa svojih položaja te je neprijatelj tako prodrio na ovome pravcu i oko 10 časova ušao u Ambrus. Pri neprijateljskom prodoru u Ambrus pao je znatan broj neprijateljskih vojnika, jedan deo je zarobljen, a među poginulima nalazio se i 1 fašistički oficir, f

Zbog pristizanja ovih neprijateljskih pojačanja i zbog pojave nekih neprijateljskih grupa od pravca Zagradeca i Žužemberka naše su se jedinice povukle i posele položaje oko Ambrusa. Neprijatelj ovoga dana nije pokušavao da krene u napad iz Ambrusa.

U ovoj borbi neprijatelju su naneti veliki gubici i računa se da je preko 150 neprijateljskih vojnika izbačeno iz borbe. / Naši gubici bili su neznatni. U ovoj borbi naši su borci poka-Tj zali najveću istrajanost i veliku pozrtyvanost i hrabrost, jurišajući sa velikim poletom na neprijateljske položaje, iako su od dotadanjih borbi od nekoliko dana i noći bili vrlo zamoren. .,

Ovog dana, tj. 18 marta t. g., u pravcu Hinja bili su manji neprijateljski pokreti koje su jedinice IV S. U. B. razbile.

Na pravcu prema II S. U. B. neprijatelj je sa položaja oko Starog Loga krenuo ka Smuki. Na ovome pravcu jedinice II S. U. B. davale su otpor i borba je vođena čitavog dana kada je neprijatelj pri kraju toga dana uspeo da se probije do Smuke, gde je prenočio.

PLES IVICA

Posle borbe oko Ambrusa I S. U. B. zauzela je položaje oko sela Plešivice i Sv. Katarine. III S. U. B. zauzela je položaje Banjkovka (k. 549), položaj oko sela Vrha i Sela. IV S. U. B. nalazila se je na starim položajima oko Ratja i Lopate. Ovaj raspored imale su jedinice na dan 19 marta t. g.

Oko 10 časova ovog dana osmotren je pokret jedne veće neprijateljske kolone koja se kretala iz Ambrusa prema Kam-

t rū'iatelj povlači iz Ambrusa za Zagreb. Malo posle toga zaprvi su njegovi prednji izvidački delovi kako se spuštaju I KLaia od Malog Vrha u pravcu šumovitih kosa ka selu Plešivici i Sv. Katarini. Jedinice I S. U. B. posele su položaje Eanadno od Sv. Katarine — delom snaga u zasedama, a sa ostalim jedinicama obrazovali su udarnu grupu, koja je trebala da izvrši udar u neprijateljski levi bok i da ga sa delom jedinica ju s. U. B. koje su trebale nastupati preko Brezovog Dola, na fno ložajima oko Plešvice potpuno opkoli i uništi. Ali pošto su E| pravcu od Žužemberka, Lašča i Smuke bili zapaženi jači neprijateljski pokreti, jedinice III S. U. B. nisu bile u mogućnosti da izvrše ovaj manevr opkoljavanja prema neprijatelju.

¹ TI bataljon I S. U. B. poseo je određene položaje i sačekao neprijatelja u zasedama, dok su ostali bataljoni vršili pokret u cilju udara u neprijateljski levi bok. Neprijatelj, dočekan snažnom vatrom iz neposredne blizine naših delova u zasedama i pretrpivši velike gubitke, počeo je naglo da beži nazad. Izvršivši ponovne pripreme krenuo je sa znatno jačim snagama te izvršio juriš u dva velika talasa protiv našeg II bataljona. Razvila se je bliska borba sa neprijateljem u kojoj je on pokazivao znatnu brojnu nadmoćnost, te se je II bataljon posle kratke borbe spremno povukao na položaje Sv. Katarine, istočno od sela Plešvice. Posle izvesnog zadržavanja i prepucavanja sa neprijateljem, jedinice ovog bataljona u zajednici sa I bataljonom te brigade izvršile su ponovnu pripremu, podišli neprijateljskom položaju, koji se do tada bio zadržao na strmim položajima zapadno od Plešvice, te u zajednici sa III bataljom i izvršili snažan udar na neprijatelja. Posle kratke borbe neprijatelj, pretrpivši velike gubitke, nije izdržao udar naših jedinica, već se u najvećem neredu povukao i pobegao sa položaja, dok su ga naše jedinice neprekidno gonile i uništavale i dokle nije uspeo da se prebaci preko Krke na mostu pod Zagradecom, kada je već bila nastupila noć.

Ovom prilikom neprijatelj je pretrpeo velike gubitke. Na samome tome položaju palo je preko 70 neprijateljskih vojnika — fašista i nekoliko belogardista, a među njima i 6 italijanskih fašističkih oficira. Zaplenjena je bila velika količina oružja, municije i druge vojničke spreme. Od oružja je zaplenjeno: jedan kompletan i jedan nekompletan teški bacač sa oko 50 mina. Dva teška mitraljeza, oko 50 pušaka, oko 10.000 metaka, nekoliko stotina bombi, italijanska zastava i razna druga spremna.

Neprijatelj je pri kraju toga dana nadirući od Žužemberka u prvi sumrak, već pokušavao da izbije na položaj Sv. Katarine, kada su ga jedinice I. S. U. B. razbile i prinudile na

povlačenje ka Žužemberku. U ovim borbama mi smo imali »A male gubitke.²⁵

POVLAČENJE IZ SUHE KRAJINE

Zbog dolaska novih neprijateljskih snaga, jačine oko "Osnovnjika, iz Novog Mesta u Žužemberk te znatnih neprijateljskih snaga koje su dolazile iz Kompolja ka Strugama i Zvirča³ kao i neprijateljskih snaga koje su dolazile od Kočevja prema Smuki i Hinjama, noću 19 na 20 mart 1943 god. izvršili smo sa našim jedinicama povlačenje iz Suhe Krajine na položaje Novog i Starog Loga, Kleča, Grintoveca, Starog i Novog Brega I i IV S. U. B. prebacile su se u toku noći preko Lopate, pored Hinja, Starog i Novog Loga i rasporedile se: I S. U. B. oko Starog Loga, IV S. U. B. oko Kleča, Grintoveca, Starog i Novog Brega. Pri pokretu ovih jedinica nije bilo sukoba sa neprijateljem.

Pri pokretu te noći je III S. U. B. na položajima kod Smuke naišla na neprijateljske delove. Posle borbe od više časova naše su jedinice neprijatelja odbacile, nanoseći mu vrlo velike gubitke. Tom prilikom smo zaplenili jedan teški mitraljez, nekoliko pušaka i veliku količinu municije. ^ ^ H

STARI LOG

Posle probijanja neprijateljskih položaja kod Smuke III S. U. B. rasporedila se na položajima oko Novog Loga i Šemberka, dok su ostale jedinice bile na ranije označenim položajima. Ovoga dana, tj. 20 marta 1943, sve ostale jedinice ostale su na odmoru na označenim položajima i vršeći potrebna obezbedenja od neprijatelja. Oko 10 časova neprijatelj, koji se nalazio na položajima oko Smuke i Hinja počeo je da nastupa pret sa ciljem da se probije ka Kočevju. Na položajima oko Novog Loga dočekale su ga jedinice II i III bataljona III S. U. B. koje su uspele da ga na tim položajima zadrže i opkole ne dozvoljavajući neprijatelju da se povuče u pravcu Hinja i Smuke. Ove naše jedinice vodile su toga dana višečasovnu borbu sa neprijateljem koji je bio opkoljen i koji je pokušavao na sve moguće načine da se probije iz obruča a to mu nije uspelo.

Oko 14 časova neprijatelj sa nekoliko kamiona i tenkova pošao [je] iz Kočevja preko Male Gore, Kleča za Stari Log. Na položajima oko Male Gore dočekale su ih zasede IV S. U. B. Tom prilikom su neprijatelju naneli izvesne gubitke i uništili jedan kamion. Neprijateljska motorizovana kolona nadirala je dalje i oko 15 časova stigla u Stari Log. Pri Starom Logu kamioni i tenkovi su se zadržali a neprijateljski vojnici počeli su

~~•~~ razvijaju na obe strane ceste za borbu, otvarajući vatru PJ naše osiguravajuće delove oko Starog Loga.

Bf U ovo vreme bio je upućen jedan bataljon I S. U. B. za obi-Sfc-ak sa istočne strane Starog Loga sa zadatkom da se postavi Zasedama oko ceste koja vodi iz Starog Loga za Kleče, pre-IjLgči put i izvrši napad na kamione. I bataljon III S. U. B. koji K^ialazio u Senberku imao je zadatak da se uputi zaobilazno sa Ejpadne strane Starog Loga i da na tome pravcu postavi zasede . ^vrši napad na neprijateljske kamione.

U momentu kada je I bataljon III S. U. B. vršio pokret i izvesni delovi prešli cestu, neprijatelj, koji je bio opkoljen, izvršio je juriš i počeo se probijati. U tom momentu jedinice I bataljona razvile su se za borbu, dočekale neprijatelja i tukle ga najjačom vatrom pri njegovom begu ka Starom Logu. Samo izostankom brzog gonjenja ostalih jedinica III S. U. B. bilo je neprijatelju omogućeno da se probije i pobegne preko Starog Lča u pravcu Kočevja. Tom prilikom naneti su mu bili veliki gubici. Postojali su svi uslovi da se ova neprijateljska grupa potpuno potuče ili zarobi. Pri nadiranju naših jedinica koje su gonile neprijatelja zarobljen je jedan neprijateljski kamion koji je zapaljen i uništen. U ovim borbama neprijatelj je imao oko 30 uništenih vojnika i znatan broj ranjenika. Poznalo se to jer je neprijatelj pri svom bežanju ostavljao za sobom krvav trag. Zaplenjeno je oko 20 pušaka, veća količina municije i delovi od teških bacača.

Pri nailasku neprijatelja koji je bežao dočekale su ga oko Kleča zasede IV S. U. B. koje su mu također nanele izvesne gubitke. Neprijatelju je [u] noći uspelo da se povuče kroz gусте smrekove šume i [da] se nekažnen izvuče.⁶"

RIBNIŠKA DOLINA

Ribniška dolina naziva [se] po mestu Ribnici i reci istog imena. Nalazi se stešnjena između masiva Velike i Male Gore. ~~j~~ Ovom dolinom prolazi važna komunikacija — železnička pruga i kolski put Grosuplje — Kočevje. Ova dolina se prostire sa severozapadnog ka jugoistočnom pravcu. U severozapadnom pravcu pored označenih komunikacija Ribnica se povezuje preko Sodražice sa Slevicom, Blokama i preko Malog Loga, Hriba i Podpreske za dolinu Cabranke i Kupe. U jugoistočnom pravcu vezuje se cestama koje se probijaju brdovitim planinskim terenom za Gotenicu i Kočevsku Reku i u dolinu Kupe i preko Kočevja za Kočevski kraj. Preko dugačkih i visokih, vrlo strmih konfiguracija Velike i Male Gore ne prolaze nikakve komunikacije. Ribniška dolina je prostrana, retko naseljena te

ima velki značaj za neprijatelja. Mesto Ribnica ima veći broj stanovnika i služi kao pogodno mesto za raspored većih delova neprijateljske vojske koja sa ovog mesta osigurava ovu dugušku i vrlo osetljivu komunikaciju i pored toga treba da posluži kao dobra veza sa neprijateljskim garnizonom u Kočevju.

Za izvršenje novih zadataka naše jedinice su se trebale prebaciti sa prostorija oko Starog Loga na sektor oko Ribnice. U ovome cilju noću od 21 na 22 mart 1943 IV S. U. B. izvršila je pokret sa dotadašnjih položaja preko železničke pruge i rasporedila se na položajima oko Nove Stifte i Ravnog Dola. Ostale brigade su ostale na svojim položajima. Po prebacivanju ove brigade na odredene položaje neprijatelj je uputio svoje snage iz Sodražice i Ribnice za napad na ovu brigadu. Pri tome je upotrebio svoje motorizovane jedinice. Neprijatelj je dočekan na ovim položajima vrlo jakom vatrom naših delova te bio u prvom momentu prinudjen na povlačenje. Neprijatelj je uputio nova pojačanja i tako pokušao ugroziti jedinice IV S. U. B. Da bi brigada izbegla mogućnosti neprijateljskog manevrisanja na tim položajima, povukla se krajem toga dana na nove položaje oko Travne Gore. U borbama ovog dana uništeno je oko 30 neprijateljskih vojnika te dobivena izvesna količina oružja i municije.

Noću od 22 na 23 mart 1943 izvršile su prelaz i ostale brigade i rasporedile se: I S. U. B. na položajima oko sela Dane, II S. U. B. na položajima oko Zadolja i Podgore i III S. U. B. na položajima oko Rakitnice.

Položaji svih naših jedinica nalazili su se na severoistočnim padinama Velike Gore.

Neprijateljske posade u Ribniškoj dolini u to vreme nalazile su se: u selu Breže oko 30 belogardista i nekoliko Italijana, u Ribnici oko 1000 Italijana naoružanih pored ostalog i sa 4 topa, u Dolenjoj Vasi oko 80 belogardista i nekoliko Italijana.

Noću od 23 na 24 mart 1943 III S. U. B. izvršila je napad na belogardističku i italijansku posadu u Dolenjoj Vasi. Jedinice su uspele da neprijatelja iznenade i nanesu mu znatne gubitke. Pojedine naše udarne grupe dolazile su do same zgrade, gde se neprijatelj nalazio, i među posadu bacale ručne bombe. Neprijatelj je odmah iz Ribnice uputio jedan tenk sa vojskom u pomoć opsednutim svojim delovima. Naše jedinice uspele su da ove neprijateljske delove razbiju i odbace. Neprijatelj je posle toga poslao svoja pojačanja u jačini nekoliko tenkova, koji su uspeli da se posle kratke borbe probiju i stignu u pomoć svojoj posadi. Posle ovoga, jedinice su se povukle na polazne položaje. Ovom prilikom uništeno je preko 20 nepri-

•^gjjskih vojnika, a bio je i znatan broj njegovih ranjenika,
•j nismo imali gubitaka.

Noću od 24 na 25 mart 1943 jedinice I S. U. B. izvršile I napad delom svojih snaga na neprijateljsku posadu u selu greže- U napadu su uspeli da neprijatelja potpuno iznenade i razbiju, a ostatke njegove posade da proteraju ka Ribnici. Neprijatelj iz Ribnice nije imao vremena da stigne u pomoć, EJ- SU naše jedinice u brzom naletu uspele da neprijatelja s-vladaju. Ovom prilikom uništeno je nekoliko neprijateljskih vojnika. Jedan deo je zarobljen i docnije poslan kući. Zaplenjeno je nekoliko pušaka i izvesna količina municije.

Na dan 25 marta 1943 neprijateljski delovi, koji su još od prošloga dana posle kratkih borbi sa jedinicama I S. U. B. bili poseli položaje oko Nove Stifte i Ravnog Dola, te ojačani sa novim snagama, koje su došle rano od Sodražice i Ribnice otpočeli su sa nastupanjem prema položajima oko sela Dana, gde su se u to vreme nalazile jedinice I S. U. B. Jedan deo neprijateljskih snaga bio je pošao iz pravca sela Sajeveca pored Sv. Frančišeka ka Danama. Naše jedinice otpočele su borbu sa neprijateljem, u kojoj su mu nanele znatne gubitke. Neprijatelj je na pravcu od sela Bukovice nadirao sa izvesnim snagama. a pored toga bio je upotrebio i dva tenka, koji su uspeli da uđu u selo Dane, dok su se naše jedinice nalazile na položajima jugozapadno od sela Dane.

Na pravcu od Dolenje Väsi prema Rakitnici i Kotu, neprijatelj je bio još rano uputio svoje jedinice sa nekoliko oklopnih automobila ka položajima, gde se je u to vreme nalazila II S. U. B. Neprijatelj je u ovome pravcu bio dočekan jakom vatrom, zadržan skoro čitavog dana i naneti su mu bili znatni gubici.

Oko deset časova toga dana neprijatelj je uputio znatne snage iz Ribnice pravcem pored ceste, koja vodi za reku Ribnicu i selo Podgora. Ove neprijateljske jedinice imale su zadatak da ovladaju položajima na desnoj obali reke Ribnice oko Podgore i Zadolja. Na položajima oko Podgore i izvornog dela reke Ribnice nalazile su se jedinice IV S. U. B. Na položajima oko Podgore i Zadolja u zasedama na prelazima Ribnice nala-zio se 3 bataljon, a na položajima oko Zadolja i k. 731 nala-zio se 2 bataljon III S. U. B. U to vreme neprijatelj je izbio na kose na levoj obali reke Ribnice, a jednim delom htio je da se prebaci na samome mostu. Zasede III bat. S. U. B. otvorile su sa bliskog otstojanja vrlo jaku vatru automatskog oružja, tako da je za nekoliko trenutaka na tome mestu uništeno oko 25 neprijateljskih vojnika, dok [su] se ostali naglo povukli nazad.

U to vreme jedirfice IV S. U. B. izvršile su obilazak prijatelja krećući se šumovitim kosama na levoj obali r^H Ribnice u pravcu k. 562 i napale neprijatelja u njegov desni b<^| Jedinice 3 bat. III S. U. B. izvršile su pritisak i udartw^ neprijatelja na levoj obali Ribnice.

Zajedničkim napadom jedinica IV S. U. B. koje su u toi I borbi pokazale veliki elan, udarnost i požrtvovanje, te 3 bat III S. U. B. neprijatelj je bio potisnut jakom vatrom i naneti su mu bili vrlo veliki gubici.

Na pravcu prema jedinicama IV S. U. B. neprijatelj j^I davao ogorčen otpor i hteo je po svaku cenu da se održi položajima oko sela Bukovice i k. 562. Neprijatelj je na tim položajima [držao] znatne snage i za to je iskoristio i snage koje su se od ranije nalazile oko sela Dane. Snažnim i neodoljivim udarom jedinica IV S. U. B. i jedinica III bataljona III S. U. B neprijatelj je posle ogorčene borbe počeo naglo u najvećem neredu da se povlači i beži preko otvorenog polja u pravcu svoje posade u Ribnici, gde su pojedine neprijateljske jedinice mogle da se sakupe i urede. Naše jedinice gonile su ih jakom vatrom od koje je neprijatelj pretrpeo velike gubitke. Zbog ravničarskog terena, koji je bio potpuno otkriven iz blizine neprijateljskih posada u Ribnici, najviše na udaljenju jedan i po km od najistaknutijih jedinica, nije bilo mogućnosti da se neprijatelj goni i dalje pokretom jedinica.

Ove borbe, gde su bile angažovane znatne neprijateljske snage koje su bile potučene i prinudene na povlačenje i koje su se usred dana bekstvom spašavale pred partizanima, i čije [je] bežanje posmatralo stanovništvo Ribniške doline, veliki su materijalni [i] moralni udarac za neprijatelja, koji je pokaza® svoju nesposobnost i nemoć u borbi sa partizanima.

Preplašenog i bežećeg neprijatelja spasavalo je na ovome pravcu nekoliko tenkova, koje je bio uputio iz Ribnice, da zadrže naše jedinice, koje su trebale da gone neprijatelja do same posade.

Računa se da je u borbama toga dana samo na ovome mestu palo preko 60 neprijateljskih vojnika, dok je bio i znatan broj ranjenika.

Na pravcu od Prigorke, preko Grčeka (k. 531) prema položajima oko Zadolja — k. 731 izvesne neprijateljske snage pri kraju ovoga dana uspele su da se privuku neopaženo strmim i šumovitim padinama ovih položaja, izmedu jedinica II S. U. B. i II bataljona III S. U. B. i da jednog momenta izbjiju na najviše kote ovih položaja. Jedinice II bataljona III S. U. B. izvršile su snažan udar na neprijatelja, koji je davao snažan otpor i hteo da se po svaku cenu održi na tim položajima. Neprijatelj je, pretrpevši znatne gubitke, bio razbijen i u neredu vrlo brzo

B*. vajući se kroz guste smrekove šume pobegao ne dajući ni-
• " g otpora u svoju posadu u Dolenjoj Vasi i Ribnici.
^JTnjegovom bežanju izvesne jedinice II S. U. B. tukle su ga
jakom vatrom, naročito automatskog oružja. U ovoj borbi
^Ejrijatelju su naneti veliki gubici, a među piginulim vojni-
Ejna nalazio se i jedan fašistički oficir.

Za sve vreme borbi ovoga dana neprijatelj je tukao naše
Inložaje vrlo jakom artiljerijskom vatrom iz Ribnice. I ovoga
dana kao i prošloga letelo je nekoliko neprijateljskih aviona,
koji su bombardovali položaje naših jedinica i tom prilikom
Knmbardovali i pojedina sela u našoj blizini te tim selima pri-
f- činili znatnu štetu.

U borbama toga dana neprijatelj je pretrpeo vrlo velike
I«ibitke. U borbama je palo najmanje oko 100 neprijateljskih
I vojnika. Naši gubici bili su vrlo mali.

JELENOV ZLEB

Jelenov Zleb — tako se zove mesto na jugozapadnim pa-
Rdinama Velike Gore, gde se sada nalaze popaljeni tragovi pi-
lane, sa nekoliko do temelja porušenih kuća. Do ovoga mesta
[dolazi se iz Ribniške doline kolskim putem, koji vodi preko
Rakitnice i Glažute, zaobilazeći masiv Velike Gore, dok se vrlo
f strmim i vijugavim putem, penjući se skoro na najveće visine
I Velike Gore može doći neposredno sa istočne strane na to me-
sto. Sa svih strana oko toga mesta, koje se nalazi u vrhu jaruge,
koja se preko Glažute postepeno širi u zaravan oko Grčarica i
Gotenice, nalaze se strmi i visoki vrhovi sa gustim šumama te
pojedini visovi sa golim, potpuno uspravnim visokim planin-
skim stenama i pećinama.

JP Po predviđenom planu I i IV S. U. B. noću od 25 na 26
[marta 1943 godine trebale su da se sa položaja oko Podgore i
Dana prebace preko Velike Gore i Jelenovog Žleba na položaje
oko Podpreske. II i III S. U. B. iste noći trebale su sa položaja
oko Zadolja i Rakitnice da se prebace na položaje preko Gla-
žute i oko Draga. Predviđeni marš ovih jedinica otpočeo je u
lizvesno doba noći i nastavio se sledećeg dana. Na pravcu od
f Rakitnice, po vrlo strmom putu, penjući se skoro na najviše
tačke, kroz guste smrekove šume, marševala je zajedno II i III
S. U. B. Oko 9 časova toga dana su prethodnički delovi kolone
II i III S. U. B. na vijugavim delovima puta u neposrednoj
blizini sa istočne strane Jelenovog Žleba. Iz zaklona izrađenog
pored puta, do tada za nas nepoznati neprijatelj otvorio je

Jedan deo jedinica III S. U. B. razvio se za borbu na
[strmoj šumovitoj kosi sa južne i severne strane puta koji vodi
za pilanu kod Jelenovog Žleba. Nastala je bliska oštra borba

sa neprijateljskim jedinicama, koje su nastupale prema nama • koje su se brzo razvijale za borbu, dejstvujući vrlo jakom val trom, naročito automatskog oružja i teškog bacača. 2 bat Q S. U. B. dobio je zadatok da hitno krene kosom sa severne stJjB ne puta za Jelenov Zleb i da sa toga pravca udari neprijatelja sa leda, a delom i u njegov levi bok. Zadatak je izvršen brzo i pravilno i posle kratkog vremena jedinice toga bataljona vrlo brzo su stupile u blisku i krvavu borbu sa neprijateljem. Jedan deo jedinica III S. U. B. angažovao se u borbi sa neprijateljem i to na taj način što je jedan deo istih potpomagao u frontalnom pritisku već dottle angažovane jedinice, a jedan je deo krenuo i razvio se za borbu južno od puta za pilanu, težeći da neprijatelja napadne u njegov desni bok i preseče mu otstupanje ka pilani u Jelenovom Zlebu. Sve naše jedinice su sa najvećim elanom, hrabrošću i požrtvovanjem nastupale neodoljivo ka neprijatelju, vodeći najkrvaviju borbu na najkraćim daljinama od neprijatelja. Polet i udarnost naših boraca nije mogla sprečiti niti zadržati najjača neprijateljska vatra. Naši borci, dejstvujući već samo ručnim bombama, nastupali su stalno i neodoljivo do na sami neprijateljski položaj, kojom su prilikom naši najhrabriji drugovi smelo poslednjim udarom uništavali i poslednjeg neprijateljskog vojnika na položaju i osvajali njegova brojna automatska i teška oruđa.

Ovaj primer hrabrog držanja i poleta te požrtvovanja u toj prilici naših boraca ostaje kao najsvetlij u celokupnom našem ratovanju i dosadanjim borbama.

Pojedini neprijateljski delovi, nalazeći se u očajnom i bezizlaznom položaju, pokušali su da se bekstvom spasu od očigledne smrti, ali su im naši borci to sprečili, tako da nijedan neprijateljski vojnik sa toga položaja nije mogao živ pobeći. Samo nekoliko neprijateljskih vojnika, koji su se predali, ostalo je u životu, dok su svi ostali bili uništeni i sve njihovo oruđe palo je zasluzeno u ruke naših hrabrih boraca. Poslednji neprijateljski radiogram glasio je: »Naša je kolona opkoljena.«

Neke naše jedinice brzo su nadirale posle ove borbe da prestignu one neprijateljske delove koji su žurno otstupali i koji nisu uopšte stupali u borbu. Te delove, koji su bežali, naše su jedinice gonile još daleko svojom vatrom, tukle ih po gustim šumama oko Jelenovog Zleba i prema Glažuti i nanele im još mnogo novih gubitaka, i na tim položajima dobili nove količine oružja i municije.

Jedinice I i IV S. U. B. u maršu preko Travne Gore čule su ovu borbu i žurno su se kretale u pomoć ostalim brigadama, i kada su iste stigle na ovo mesto, dvočasovna borba sa neprijateljem već je bila svršena.

U ovim borbama neprijatelj je pretrpeo ogromne žrtve i liudstvu i materijalu. U borbama palo je i uništeno oko 200 I "eprijateljskih vojnika a bio je i veliki broj ranjenika. Zaplenjeno je: 2 kompletne teške bacača sa minama, 1 nepotpun Bgjti bacač, 8 teških mitraljeza, 10 puškomitraljeza, preko 150 nušaka. oko 30.000 puščanih metaka, mnogo bombi, 2 radio-Egoice i mnogo raznovrsne opreme. Mi smo u ovim borbama EJjii 4 mrtva i nekoliko lakše ranjenih drugova.

Po završetku ove borbe, te prebrojavanja i prikupljanju «lena, sve su naše jedinice krenule preko Jelenovog Zleba, pored **Travnika** i do naveče stigle u Podpresku i Dragu, gde •use rasporedile na odmor od nekoliko dana.²⁷

MARŠEVANJE NA KOČEVSKO

Na osnovu novog plana za dejstvo naših jedinica, I S. U. g »Toneta Tomšića« na dan 30 marta o. g. otputovala je pored **Loga** i Bloka na sektor prema Ljubljani, gde je dalje vršila svoje akcije.

Ostale naše brigade, II S. U. B. »Matija Gubec« i III S. U. B. »Ivan Cankar« su na dan 31 marta o. g. izvršile dnevni marš od Podpreske preko Drage pored Gotenice preko Medvedjaka. Ravne, Boroveca, gde su do naveče toga dana stigle u selo Dolnje i Gornje Brige. Posle kratkog odmora marš je profeni, prelazeći glavnu cestu, jedinice su do izvesno doba u noći stigle u selo Zdihovo, Skrilj, Muha Vas i Turkova Draga.

Dan ranije, to jest 30 marta o. g., istim pravcem bila je pošla IV S. U. B. »Ljubo Sercer« za operacije u Beloj Krajini.

Posle kratkog odmora II i III brigade u označenim selima

Sen je u noći 2 do 3 aprila o. g. noćni marš ovih jedinica, koje su se do kraja noći prebacile na položaje oko Sredgore, Topličice, Lahinje, Konjskog Hriba.

Sa ove prostorije polazeći na dan 4 aprila o. g. u nekoliko marševa II S. U. B. prebacila se na položaje između itlike i Semiča, a III S. U. B. između glavne i mirnske železničke pruge i nemačke granice.

Detalji o operacijama, koje je vršila I i IV S. U. B. nisu nam za sada poznati te ih ovde nećemo ni izlagati, već ćemo se ograničiti na izlaganje operacija, koje je izvršila II i III S. U. B. koje su bile pod rukovodstvom štaba naše zone.

OPERACIJE II I III BRIGADE

Noću 10 na 11 aprila o. g. jedinice II S. U. B. izvršile su enje železničke pruge Novo Mesto — Metlika, na delu iz-aedu Uršnih Sela i Birčne Vasi. Pruga je otsečena na izvesnoj

dužini. Tom prilikom uništen je i jedan neprijateljski voz »"
kome je nađena izvesna količina spreme i namirnica. Svi važni voza kao i lokomotiva su potpuno uništeni.²⁸

CATEZ

Na dan 12 aprila o. g. neprijateljske snage u jačini oko 2000 vojnika krenule su iz pravca Temenice, Velike Loke Trebnja i Mirne u pravcu jedinica III S. U. B. koje su se nalale na položajima oko Čateža. Pokret svojih jedinica neprijatelj je potpomagao vrlo jakom artiljerijskom vatrom iz Trebnja i St. Vida. Naše jedinice na svojim položajima sa delom svojih snaga primile su borbu sa neprijateljem u zasedama, dok su drugi delovi poslati da na diverzantski način napadnu neprijatelja sa leđa u njegovu pozadinu. Akcija delova koji su neprijatelja napali sa leđa imala je najveći značaj, jer je neprijatelj zbumjen pojavom tih naših delova počeo da se **odmah** povlači. Delovi naši, koji su bili u zasedama, tukli su neprijatelja svojom vatrom i vršili njegovo gonjenje u pravcu njegovih posada. Sve neprijateljske snage brzo su se povlačile a pri tome bile štićene vrlo jakom artiljerijskom vatrom. Za ovo vreme neprijatelj je sa nekoliko svojih aviona vršio bombardovanje i mitraljiranje naših položaja. U borbama neprijatelju su naneti veliki gubici i prema obaveštenju palo je u borbi oko 100 vojnika i nekoliko oficira.

Naveče ovoga dana brigada se prebacila na položaje sa istočne strane mirnske pruge.

Na dan 12 aprila o. g. neke jedinice ove brigade izvršili su rušenje i miniranje pruge kod Kamnog Potoka pri Trebnji kojom je prilikom saobraćaj na tom mestu prekinut za dva dana.

U borbama sa neprijateljem oko Čateža učestvovali su i jedinice Zapadno-dolenjskog odreda.

U ovim borbama mi smo imali samo nekoliko ranj drugova.²⁹

RUŠENJE PRUGE PRI METLIKI

Noću 17 na 18 aprila ove godine jedinice II S. U. B., Istočno-dolenjskog odreda, XIII H. P. B. i Primorsko-gorenjskog odreda Hrvatske vršile su rušenje železničke pruge Metlika — Črnomelj, kojom su prilikom napadnute neprijateljske posade u bunkerima pored iste pruge. -U ovoj akciji naše jedinice uspele su da poruše nekoliko km železničke pruge i da unište i razbiju "nekoliko neprijateljskih posada u bunkert" Neprijatelju su tom prilikom naneti znatni gubici a na **našoj** strani nije uopšte bilo gubitaka.

" Vidi dok. br. 211

" Vidi dok. br. 211, 212 i 213

Sutradan jedinice Primorsko-goranskog odreda držale su B[^]ggde protiv Metlike a jedinice II S. U. B. prema Črnomelju I ^Semiču te tako neprijatelju sprečavale popravku železničke ge. Neprijatelj je ovoga dana nadirao iz Metlike i Crno- I raelja u nameri da protera naše delove sa položaja sa pruge kako bi istu mogao popraviti. U borbama koje su vođene čitavog dana neprijatelj nije mogao odbaciti naše jedinice sa polo- I Jaja a u borbama su naneti veliki gubici.

U ovim borbama neprijatelju je uništeno preko 50 voj- jyka i prekinut je saobraćaj za četiri dana. Naše jedinice nisu If I imale nikakvih gubitaka.

20 aprila 1943 jedinice III S. U. B. uspele su da miniraju TLdjezničku prugu kod Hudoga pri Novom Mestu i prekinu saobraćaj na ovom mestu za jedan dan.³⁰

GORJANCI

U vremenu od 15 na 18 aprila 1943 neprijatelj je dovlačio svoja teška oruđa u Novo Mesto, Semič i Metliku, a za ovima [transporte vojske iz pravca Ljubljane. Na dan 19 ovog meseca neprijateljske snage u jačini oko 600 vojnika sa nekoliko tenkova i kamiona nastupale su od Novog Mesta ka Stopiču, gde su se toga dana zadržale. Pri kraju dana stigla su nova pojačanja i neprijatelj je krenuo od Stopiča pored glavnog puta do Podgrada, Vinje Vasi, Zajca i Ceroveca, na kojim se položajima sukobio sa našim delovima i zasedama. Posle kratke borbe naše su jedinice izvršile povlačenje i posele padine Gorjanaca na položajima oko Strmeča i Ugljarice.

Na dan 20 aprila neprijatelj je stalno dovlačio pojačanja iz Novog Mesta do položaja oko Podgrada i Vinje Vasi. Na pravcu od Semiča neprijatelj je krenuo sa jačim snagama preko Pleša i Skerbeca i do kraja dana spustio se do sela Jugorja. Na ovome pravcu nije bilo naših jedinica te [je] neprijatelj nesmetano i nezapaženo prošao šumovitim terenom kosama do iznad Jugorja.

Ovoga dana naše jedinice imale su sledeći raspored: II i III bataljon II S. U. B. nalazio se na položajima severozapadnih padina Mišinog Brda i na padinama severoistočno od Ugljarice, dok se I bataljon koji se pre nalazio oko Crešnjeveca na kraju I dana povukao na položaje jugoistočno od Jugorja oko Dula i Draga. Jedinice Prim.-goran. odreda nalazile su se na položajima sevemo od Metlike oko Lokvice, Bušinje Vasi i Gabro- veća. Jedinice XIII H. P. B. koje su se nalazile na položajima prema Krašiću rokirane su na položaje oko Radatovića i delom oko sela Popovića.

Ovoga dana pred mrak neprijateljske snage koje su prodrele do Jugorja kao i one do Podgrada i Vinje Vasi pošle su cestom do raskrsnice puteva prema Mišinom Brdu, a odatle su počele da nastupaju ka našim položajima. Bataljoni II S. U. B. sačekali su ih na bliskim otstojanjima te na neprijatelja otvorili jaku vatru, posle koje je neprijatelj otstupio na polazne položaje. Posle ovoga neprijatelj je tukao položaje naših jedinica najjačom artiljeriskom i minobacačkom vatrom. Neprijatelj je izvršio ponovnu pripremu i krenuo noću oko 21 časova i uspeo da zauzme Mišino Brdo, položaj koji su do tada držale naše jedinice.

Na dan 21 aprila t. g. neprijatelj je potpomagan jakom artiljerijskom vatrom iz Metlike krenuo znatnim snagama u pravcu Sv. Urbana i Brezovice. Na tim položajima sa neprijateljem je vodio borbe Hrvatsko-primorskogoranski odred koji je u tim borbama neprijatelju naneo vrlo velike gubitke te sprečio njegovo nadiranje ka Brezovici.

Ovoga dana neprijatelj je od pravca Mišinog Brda počeo pokret i nadiranje ka Oklinaku (k. 886) i na pravcu prema Lipovecu (k. 824) ka Gaju. Oko 11 časova prednji neprijateljski delovi već su bili stigli u blizini k. 886. U to vreme I i III bataljon XIII H. P. B. razvili su se za borbu i nastupali u pravcu neprijatelja, tako da izvrše glavni udar u neprijateljski desni bok. Jedinice II S. U. B. imale su zadatak da manjim snagama izvrše frontalni napad preko k. 886 a većim snagama da zahvate neprijatelja i izvrše udar u njegov levi bok, a delom ga napadnu i sa leđa iz pravca Ugljarice. Toga dana bilo je vreme maglovito i otežavalo je pregled bojišta i održavanje veza među jedinicama. U svome nastupanju oko 12 časova naše su se jedinice sukobile sa neprijateljem. U snažnom pritisku i jurišu naših jedinica neprijatelj je odbačen odmah u početku sa prednjih tačaka. Naše jedinice vršile su snažan pritisak i vatreno dejstvo, a neprijatelj se ogorčeno držao oko pojedinih kota i tek posle duže borbe našim borcima je uspelo da ga potiskuju i dalje. Jedinice određene za manevar zbog velike daljine i teškog terena stigle su sa znatnim zakašnjenjem te njihovo dejstvo nije došlo do izražaja u momentu kada su ostale naše snage vršile glavni udar i pritisak na neprijatelja. Te jedinice vezale su za sebe znatan deo neprijateljskih snaga i uspele da ga iznenade i ugroze u njegovoj pozadini te je tako isti bio prinuđen na brzo povlačenje. Borba sa neprijateljem trajala je do kraja tog dana i produžila se je naredne noći do 24 časa, kada su prema neprijatelju postavljeni izvesni zaštitnički delovi, a naše jedinice povukle su se na odmor u obližnja sela na južnim padinama Gorjanaca.

Na pravcu od Draganića i Ozlja ka selu Prekrižju nastupala je neprijateljska kolona sa tenkovima. Prema njoj su se nalazile jedinice Žumberačkog odreda.

Na dan 21 aprila t. g. neprijatelj je na položajima gde se bio zadržavao od prošlog dana vršio samo utvrđivanje položaja i nije vršio nikakve pokrete ni sa jednog pravca.

Ovoga dana smo se odlučili da izvesne naše jedinice prebacimo preko reke Krke za izvođenje novih operacija a izvesni naši delovi da ostanu i dalje na Gorjancima i Žumberku. Ovim smo hteli sprečiti neprijateljski plan da nas vezuje u vođenju frontalnih borbi po nekoliko dana, odbacujući nas od svojih važnih i osetljivih ciljeva.

U ovim borbama zadati su neprijatelju teški gubici na svim prvcima gde je vođena borba sa njime. Prema obaveštenjima neprijatelju je uništeno više od 200 vojnika i bio je vrlo veliki broj ranjenika.

Za celo vreme borbi na Gorjancima neprijatelj je tukao vrlo jakom artiljeriskom vatrom sa više pravaca.³¹

OPERACIJE NA TERITORIJI OKUPIRANOJ OD NEMAČKE

Na dan 22 aprila 1943 god., pošto neprijatelj nije vršio dalja nadiranja ka*našim položajima, izvršili smo istoga dana i sledeće noći prelaz preko reke Krke sa jedinicama II S. U. B., XIII H. P. B. i P. G. O. i nastanili se na položajima oko Škocjana, Zbura i Smarjete. Na Gorjancima su ostali dalje Istočnodolenjski i Žumberačko-pokupski odred.

Po prebacivanju preko Krke uhvaćena je veza sa III S. U. B., koja se nalazila u blizini našeg položaja. Jedinice su ostale na tim položajima neko vreme u cilju odmora i priprema za nove zadatke.

Noću od 27 na 28 aprila t. g. I i II S. U. B. imale su zadatak da sa delom svojih jedinica izvrše prelaz preko granice i da na okupiranom delu, kojeg drže Nemci, izvrše napad na nemačku posadu u selu Drušće. XIII H. P. B. i Primorsko-goranski odred imali su zadatak da izvrše prelaz preko granice i da napadnu neprijateljske posade na okupiranoj teritoriji i to: XIII H. P. B. u Bučki a odred u Velikim Radovljama.

U selu Drušće nalazilo se je oko 100 Nemaca, koji su bili dobro utvrđeni i upleteni u žicu. U Bučkoj nalazilo se je oko 80 Nemaca dobro utvrđenih u zgradama tog sela. U Radovljama nalazilo se je oko 40 Nemaca slabije utvrđenih u zamku toga mesta.

Pošto su izvršene sve pripreme, čišćenje minskih polja i sečenje žice, naše su jedinice oko 22 časa te noći izvršile prelaz granice i pošle u napad na označene neprijateljske posade.

Jedinice II i III S. U. B. po prelasku granice, zbog teško prolaznog terena, po tamnoj noći, vođene sa slabim vodičima, stigle su do svog cilja sa velikim zakašnjenjem i tek oko tri sata te noći. Posle ovoga su izvršili razvoj za borbu. Sa udarnim grupama proseklji su žicu i izvršili napad na neprijateljske utvrđene zgrade. Neprijatelj je davao veliki otpor, a pokret naših jedinica blagovremeno je otkrio preko svojih čuvara — pasa, te tako nije moglo biti iznenadenja od strane naših jedinica. Pošto je ova akcija trebalo da se izvrši samo za jednu noć, to su se jedinice uskoro morale povlačiti, bez vođenja dalje borbe do potpune neprijateljske likvidacije. U ovoj borbi neprijatelju su naneseni veći gubici, a naše jedinice nisu imale uopšte nikakvih gubitaka. Za vreme ove akcije na Drušče nije bilo nikakvih intervencija, te su se naše jedinice potpuno neuznemiravane prebacile na našu stranu.

U napadu XIII H. P. B. na neprijateljsku posadu u Druščama neprijatelj je potučen i razbijen morao napustiti nekoliko zgrada i crkvu u kojoj se bio dobro utvrdio. Zbog kratkoće noći, i do kraja iste, naše jedinice nisu bile u mogućnosti da neprijatelja potpuno unište, te su se pri kraju noći povukle na našu stranu bez ikakvih gubitaka i uznemiravanja od strane neprijatelja.

Jedinice Primorsko-goranskog odreda uspele su da neprijatelja iznenade, da ga razbiju i proteraju iz njegove posade, te da posle toga zapale zgradu u kojoj je stanovao. Neprijatelju su naneti veliki gubici, a na našoj strani bila su dva ranjena druga.

Za vreme ove akcije neprijatelj je intervenisao, prebacujući kamionima svoje jedinice iz Krškog, koje su od naših zaštitnih delova bile odbačene. Posle izvršene akcije, jedinice odreda pri kraju te noći povukle su se bez ikavog uznemiravanja na našu stranu.

Posle ove akcije sve jedinice zadržale su se na starim položajima i pripremale [se] za nove akcije.³²

MOKRONOG — ST. RUPERT

Noću od 1 na 2 maja o. g. naše jedinice imale su zadatak da izvrše akciju na neprijateljske posade u dolini Mirne. Za ovaj zadatak delovi III S. U. B., delovi XIII H. P. B. i Zapadnodolenjskog odreda imali su zadatak da napadnu neprijateljsku posadu u Št. Rupertu, gde se nalazilo oko 80 belogardista, utvrđenih u pojedinim zgradama i crkvi u tome mestu. Ostali delovi tih jedinica imali su zadatak da vrše rušenje železničke pruge Trebnje — Mokronog i da vrše potrebna osiguranja. II.

S. U. B. i Primorsko-goranski odred imali su zadatku da izvrše napad na pojedine usamljene neprijateljske posade u neposrednoj blizini Mokronoga, a delom snaga da izvrše upad u Mokronog i izvrše napad na italijanska skladišta namirnica i kože. U Mokronagu i obližnjim tačkama nalazilo se je oko 400 Italijana, naoružanih pored ostalog sa nekoliko teških bacača i sa dva brdska topa, te dobro utvrđenih na pojedinim mestima, a naročito u zamku. Jedinice II S. U. B. delom snaga napale su neprijateljske posade na Zalostnoj Gori i Sv. Florijanu i neprijateljsku posadu kod železničke stanice Mokronog —, Bistrica. Jedan deo ovih jedinica pored osiguranja imao je zadatku da izvrši napad na italijanske magazine sa hranom i da izvrši hapšenje nekih sumnjivih lica. Primorsko-goranski odred imao je zadatku da izvrši napad na slagalište i fabriku kože.

U izvršenju ovoga zadatka jedinice II S. U. B. uspele su da oteraju neprijateljsku posadu sa železničke stanice Mokronog — Bistrica, da samu stanicu unište i sav saobraćajni materijal i sredstva unište i popale. U napadu na Sv. Florijan da proteraju neprijateljske posade i zauzmu neke istaknute tačke. U napadu na italijanska slagališta hrane uspele su potpuno. I ovom prilikom izvučena je sva količina raznovrsnih namirnica i drugih stvari. Neprijatelju su naneti znatni gubici iako je isti tukao celu noć najjačom vatrom celog svog oruđa.

Primorsko-goranski odred u toj akciji uspeo je da uđe u fabriku kože i da ^zvesnu količinu istih iznese. Neprijatelj je ogorčeno branio nadiranje u fabriku ostalim našim snagama, a prebačene naše delove obasipao je sa svih strana najjačom vatrom te su se ti delovi u jednome momentu povukli i potpomagali jedinice II S. U. B. u izvršenju svog zadatka.

U ovoj akciji na našoj strani bio je neznatan broj gubitaka, dok su neprijatelju naneti znatni gubici, a neke njegove vojnike smo zarobili.

Jedinice XIII H. P. B. i III S. U. B., koje su vršile rušenje pruge, uspele su da istu na znatnoj dužini poruše.

U napadu na neprijateljsku posadu u Št. Rupertu uspele su da unište neke neprijateljske istaknute posade u tome mestu i da delom unište a delom zarobe neprijatelja, koji se nalazio u crkvenom tornju. U napadu na neprijateljsku utvrđenu posadu uspeli su da neprijatelju nanesu teške gubitke, a naročito dejstvom naših teških oruđa, bacača i topa. Do kraja te noći jedinice određene za napad na neprijatelja nisu mogle izvršiti svoj zadatku, te su narednog dana sa delom svojih snaga vršile samo opsadu neprijatelja, a ostale snage povučene su u rezervu.

Toga dana, 2 maja t. g., neprijatelj je znatnim snagama iz Trebnja pokušavao prodreti preko Mirne u pravcu svoje

napadnute posade. Naše jedinice određene za zaštitu dočekale su ga na bliskim otstojanjima i tom prilikom nanele mu vrlo teške gubitke. Neprijatelj je u svom pothvatu bio sprečen i ovoga dana nije uspeo prodreti do svojih posada.

Naredne noći, od 2 na 3 maja o. g., naše jedinice ponovile su napad na St. Rupert, ali zbog velike otpornosti pojedinih objekata, gde se je neprijatelj nalazio, nisu mogli izvršiti svoj zadatak.

Jedinice su se povukle na ranije određene položaje, a prema neprijatelju su ostavljeni manji zaštitni delovi. Neprijatelj nije više nadirao u pravcu naših jedinica, već je samo tukao artiljerijom naše položaje. U ovim borbama, na svim pravcima [gde] je ista vođena, neprijatelj je pretrpio znatne gubitke. Prema obaveštenju u tim borbama uništeno je preko 150 neprijateljskih vojnika, dok je bio znatan broj ranjenika. Mi smo u tim borbama imali gubitke, naročito u ranjenima³³

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

20. V. 1943

Položaj

Stab Dolenjske operativne zone

BR. 103

DNEVNIK JOZE BORŠTNARA, POLITIČKOG KOMESARA UDARNE BRIGADE »IVAN CANKAR«, od 1 JANUARA DO 1 MAJA 1943 GODINE¹

1943 godina

- 1.1. Selidba bataljona: Mi u Cerovec, priprema plana za akciju. Selidba u Sp. Rihpovec. Uveče u akciju na železničku prugu kod Podboršta. 2 lokomotive prevrnute. 4 ranjena. To izvršili II i III bat., I bat. sa Tomšičevom rušio Treb. — Mirna.²
- 2.1. Sastanak sa 2 četom II bat. sa Draganom.³ Sastanak č.⁴

¹ Vidi dok. br. 99

² Original, pisan mastilom, nalazi se u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.

³ Misli se na železničku prugu Trebnje — Mirna.

⁴ Dragan Jeftić

* čelije

- 3.1. Priprema za pokret. Pokret preko Mirne u Sv. Križ. Pisanje zapovesti.
- 4.1. Polit, i voj. priprema za akciju II bat. pre podne, posle podne sa I bat. sa Draganom, Danilo⁵ u III bat. Pokret u akciju u 18. Napad na Primskovo.
- 5.1. Napad se produžio do 5,35. Saslušavanja. Nismo uspeli. 4 mr, 2 r." Poginuo Ašov,⁶ Pezdir Franc. Povratak — spavao. Posle podne plan. U 18 čas. na Čatež u DOZ.⁸ Sastanak svih štabova brig. Povratak u 2,30. Danilo u Čatež, Dragan u ...
- 6.1. Predaja intendant. Sastanak celog I bat. Kritika akcije. Sastanak sa funke. I bat.
7. I. Pokret za Primskovo. Sastanak sa politkom. batalj. Sastanak u zoni na Čatežu. Povratak u 2 časa ujutro.
- 8.1. Sastanak brig, bir., diskusija.
- 9.1. Sastanak sa intendantima.
- 10.1. Posle podne na sastanku ZKM⁰ I bat. Dolazak zone.
- 11.1. Sastanak brig, biroa i sastanak štaba UB u DOZ.
- 12.1.**
- 13.1. Primili zapovest od DOZ. Pisanje zapovesti bat. za akciju. Odlazak u III bat. Polit i voj. priprema. U 18 čas. pokret — akcija Št. Vid — naša brigada zadatak da napadne Sv. Rok. Akcija nije potpuno uspela. 2 mrtva, Stefanič i Franko. U St. Vidu izgorela fabrika kože.
14. I. Odmor. Povratak Danila i 16 novih boraca iz B. K.¹⁰
- 15.1. Pisao izveštaj Gl. štabu. Zapovest. Pokret na Vrh kod Police. Paljenje Primskovog — župnički dom, staja, kuća Lavrih. Danilo u Gubčevu.
- 16.1. Stigli na Vrh kod Višnje Gore. Priprema za akciju. Zapovest: u 17 čas. pokret na Bležji Vrh. Tog dana sukob Tomšić, sa bg.,¹¹ oko 17 mrtvih. Napad odložen do 3 časa.
- 17.1. U 3 časa ujutro napad na Policu. Bio sa Draganom u Bleškoj Vasi i dalje. Neuspeh. Zatim u Leskovec na nemačkoj granici. Odmor. U 19 čas. sastanak štabova brigada u DOZ. Sastanak do 2,30 u noći.

⁵ Danilo Sorović

⁶ 4 mrtva, 22 ranjena

⁷ Franc Ambrož

⁸ Dolenjska operativna zona

⁰ Zveza komunistične mladine — Savez komunističke omladine

¹⁰ Bele Krajine

¹¹ Bela garda

- 18.1. U 9 čas. sastanak štabova bat. U. B. I. C.¹² Kritika akcije u St. Vidu i Polici. Rasformiranje kuhinje. U 12 čas. sastanak bri. bir. u zoni. U 16 čas. sastanak štabova U.B. u zoni do 19 čas.
- 19.1. Pre podne pisanje izveštaja Glav. štabu. Sastanak čel. Pokret u 18 čas.: Leskovec — Sela — Mekinje — Podboršt — Bič — V. Dole — M. Dole. Stab U.B.I.C. u M. Dole.
- 20.1. Dolazak u M. Dole. Oko 12,30 napad bg i It. Mrtav polit. del. Dušan — Viktor Müller, jedan od patrole ranjen. U 16,50 na voj. vežbi I bat. Uveče govorio na mitingu u M. Dole.
- 21.1. Pre podne napad oko 600 Italijana i bg. na Zagoricu. Borba čitavog dana, vodi U.B.T.T.¹³ predveče u pomoć 2 č. II bat. i 1 č. III bat. Uspeh nekoliko pušaka, mun., odela. Ranjeni dvojica drugova i Dragan. Sa Dragonom bio na položaju II bat. i kod Zagorice. U noći pokret: Dobrnič — Srednji Lipovec.
- 22.1. Stigli u Lipovec u 8,30 — odmor. Poginuo Stanko Bađuk iz Drašića.
- 23.1. Pre podne u štabu I bat. Posle podne sastanak politkom. i zamenika u zoni na Ajdovecu.
- 24.1. Pre podne pisao part, autobiograf. Posle podne miting žena.
- 25.1. Pisanje zapovesti. Pokret u 18 čas.: Poljane — Podturn.
- 26.1. Stigli u Crmošnjice u 2 čas. Prosvetno veče u Crmošnjicama.
- 27.1. Sastanak politkom. u III bat.
- 28.1. Pokret iz Crmošnjica u Brezje. III bat. se sukobio kod Sela. 3 ranjenika, u 19,30 pokret.
- 29.1. Dolazak u Drag. Vas¹⁴ — Matija.¹⁵ Sastanak u zoni u Dragama. Sastanak sa politkom. i zamenicima o važnosti akc. sa Hrv. Uveče na miting I bat. kulturno veče¹⁸ u Lokvici. U 22,30 pokret: Bušnja Vas — Radovica — Ostriž — Kašt, zadržali se.
- 30.1. I bat. ostao u Dančulovićima. Ja i Vandek¹⁰ prema Vivodini. Mislili da su u Vivodini It. Dolazak II i III bat. u Dvorišće. 3 č. III bat. odmah u napad. Dobili t.m., 1 l.m., 1 l. bacač, 6 pušaka i 16 fišek. Na položaju čitavu noć. U Dvorišće stigao i I bat.

¹² Udarna brigada »Ivan Cankar«

” Udarna brigada »Tone Tomšič«

¹⁴ Dragomila Vas

¹⁵ Ivan Maček

¹⁸ Alojz Popek

31. L Obišao položaje, delom naše, delom U. B. M. G.¹⁷ sa Draganom i Juretom.¹⁸ Posle podne naše 4 čete sa Vandekom po nalogu Op. š.¹⁹ u Donje Prekrižje, bili u rezervi.

FEBRUAR 1943

1. II. Posle podne prodor Ital. u Sv. Križ. 1 četa III bat. odbranila. Zatim juriš III bat. — Ilija²⁰ i I bat. Dule i Mito²¹ II bat. Poginuo Vandek i još jedan, 7 ranjenika: Marko, Doltar, Drago itd.²² Sa Draganom čitavu noć na položaju do 4 čas.-ujutro. Ital. pobeg, iz Cerovice. Plen: 1 l. bacač, 1 l. pm. Ranjen.
2. II. U 9 čas. otišao s Draganom preko Sv. Križa, Lovića, Grandić Brega na položaje, natrag Jezerine, Bukovica, Prekrižje, stigli u 17 čas.
3. II. Pokret iz Dvorišča — Sv. Jana — Prodin Dol. I bat. Ivančići, II bat. Prodin Dol, III. Uveče akcija.
I. bat.: zadatak (postaviti) zasedu prema Jastrebarskom: zapalili stražarsku baraku — 75 kom. municije.
II. bat.: napad na železničku stanicu Zdenčina: nije uspelo, bio sa njima, mrtav Krašovec iz Buš. Vasi,²³ ranjen Barič.
III. bat. u rezervi u Pribiću.
4. II. Vratili se natrag u 9 čas. Odmor.
5. II. Ništa
6. II. Bio u II bat. Uređenje odnosa. Janez i Mito. Miting u Prodin Dolu.
7. II. Sastanak politkom. i vod. polit. del. III bat.
8. II. Sastanak štabova svih brigada u Sorževu.
9. II. Premeštaj u Dol II bat. i I bat. u Slavetić, III bat. — zapovest za akciju. Pokret u 15,30. Zadatak: I i II bat. rušio 500 m pruge. III držao zasedu kod Benčetića. Napad na Draganiće.
10. II. XIII pr.²⁴ Tokom dana napadi na položaje — odbijeni. III bat. odbio 2 autom, sa Nemcima, odbio auto i oklopna kola. II bat. držao položaje oko Benčetića, jurišao u

¹⁷ Udarna brigada »Matija Gubec«

" Stefan Pavšić

" Operativni štab

^{so} Ilija Badovinac

^{si} Dušan Švara i Svetolik Jovanović

" Marko Badovinac, Lojze Doltar, Drago Jerman

²³ Bušinja Vas

" Proleterska

- selo Vukoder. Konfiskacija kože. Italijani se povukli, zatim napale 2 satnije ustaša. II bat. odbio. U 22 čas. povlačenje.
11. II. Vratili se natrag i premestili se:
 III bat. u selo Hutin
 II " " " Sp. Pribić
 I " " " Zg. Pribić
 Bio u zoni zbog kože. U 17 čas. sastanak štabova bat., kritika akcija, disciplina, pokret itd. Sastanak trajao do 24 časa.
12. II. Bio u zoni. U 19 čas. u Crkv. Pribiću kulturno veče. Prisutni: štab, pretstavnici XIII, IV U.B.⁵ i U.B.M.G. Program dobar. Dobro uspelo. Govorio je i Marko,²⁶ recit., dekla., pevanje. Izveštaj Gl. štabu.
13. II. Pisanje zapovesti za akciju na prugu između Domagovića i Draganića. Naš štab vodio kombin. odred: 2 bat. (I i II) U.B.I.C., 2 bat. M.G. i IV bat. IV U.B. Uspeh: 2 lok. uništene, 42 zarobljenika domobr. i Ital. pretresao civil, putnike: 15 pušaka, revol., 81 bomba. I bat. jedan sanduk bombi, 5 ranjenih — Koko, Nace.²⁷
14. II. Odmor. Stigla literatura.
15. II. ... Raspodela literature.
16. II. Sastanak sa politkom. bat. i četa svih 3 bat.
17. II. U 2,15 čas. pokret: I bat. u selo Petričko Selo — štab U.B.
 II " " " Hartje
 III " " " Križ
 Sastanak sa štabovima bat. za akciju na Pleterje.
18. II. Sastanak u III bat. za akciju. U 12 čas. pokret preko Gorjanaca u Javorovicu. U 22 čas. napad na Pleterje. Napali I i III bat. Napad XIII na Brezovicu nije uspeo. Uspeo prelazak zida i do stare crkve. II bat. na osiguranu Banu.
19. II. Preko dana zaseda
 U noći napad. Napao i I bat. XIII P. br.
20. II. Paljenje: u 2 čas. izgoreo (manastir), preko dana zasede: oko 12 čas stigli Ital. iz St. Jer.²⁸ sa tenkovima i izvukli bg. Bg. pobegli. Stab U.B. pucao. Oko 17 čas. ušli Cank. u Pleterje.

TM Četvrta kordunaška brigada

²⁴ Marko Belinić, politkomesar Operativnog štaba slovenačkih i hrvatskih brigada

" Jože Bregar, Nace Karničnik

" St. Jernej

- Rezultat: 5 mrtvih bg., 14 pušaka, municije, hrane.
II bat. ubio iznad Kostanjevice 4 bg. i 2 Italijana.
Naši ukupno 12 mrtvih i oko 10 ranjenih. Večera u manastiru i pregled utvrđenja. Spavanje u Drči.
- 21.11.** Pregled i transport plena iz manastira,³⁰ pregled utvrđenja: kratak izveštaj DOZ. Bg. pokušali izaći iz St. Jerneja, radi toga bili na položajima. U 18 čas. na Ržišče. Prospavali.
22. II. U 2 čas. pokret: Ban — Vodenice — Cerneča Vas — Brezje — Prušna Vas — Ferluga — Gradinje — Mlađe. Pisanje izveštaja DOZ. Operat. štabu. Poslao izveštaj politkom. od 9 — 16 II. 1943. Spremao raspored spiskova za mobilizaciju. Letak.
23. II. Pre podne čitao »Delo«. Pregledao račune intendanta. U 17 čas. konferencija štabova bataljona do 1,30. Stiglo ukupno 48 novih drugova, 1 pobegao.
24. II. Proslava godišnjice Lenjina i 25 god. Crvene armije. I i III bat. zajedno. Govor: Tine,³⁰ Dragan. Deklamacije, recitacije, pevanje.
25. II. Rad sa novim drugovima. Pisanje izveštaja G. S.
26. II. Odlazak u Budinjak. Sastanak štaba XIII i Oper. štaba za akciju na Sošice. Premeštaj bat. u Poklek. Napad na Stojdragu vršio II bat., nije uspelo. Preko dana blokada, uveče ponovo napad, zbog nenapadanja XIII nije uspelo. Povukli se.
28. II. I bat. Petričko Selo, II Hartje, III Gornja Vas. Odmor.

MART

1. III. Pokret I bat. Kupčina, II bat. Oštare, III bat. Tupčina.
2. III. Bio u II bat. Bat. polit. čas. Govorio o spoljnoj i unutrašnjoj polit. situaciji: Dragan o »vojnoj situaciji«. Uveče sastanak čel.
3. III. Izrada plana za napad na Ml.³¹ Posle podne produžetak sastanka čel. U 19 čas. pokret. Dolazak u Radovicu. I bat.: Brašljevica, II bat. Boldrež, III Radovica.
4. III. Pripreme za napad na Ml. Naša brigada ima zadatok: Rosalnice, stanicu Metlika, Vejer. U 20 čas. napad. Delimično uspeo.
5. III. Ujutro u Drage, Brezovica, ... u 20 čas. dalje.
6. III. Dolazak u Poljane. Prenoćili.
7. III. Odlazak u Lipovec. Posle podne preko pruge.

³⁰ Reč je o belogardističkoj svojini a ne manastirskoj.
Jože Mazovec

³¹ Metlika

8. III. Dolazak u Cirnik — Kompolje. Bio kod kuće u Sv. Križu.
9. III. Ujutro pokret: Nova Gora — Karteljevo. Prenoćili.
10. III. Dalje u brigadu u Smarjetu. Posle podne sastanak štabova bat. i sastanak plenuma II bat.
11. III. Kupanje u Toplicama. Posle podne vojne vežbe brigade. Uveče kulturna priredba u Šmarjeti.
12. III. Poslao nedeljni izveštaj politkom. od 2 — 9. III. Dragan otišao u zonu. U 20 čas. sastanak štabova brigada u Hmelj.³² zidanici.
13. III. Ujutro u 4 časa povratak sa sastanka. Posle podne u 16 čas. pokret: Smarjeta — Zalovče — Karteljevo — Podboršt — Globodol. III bat. i Stab u Rdeči Kal. I bat. Vrh, II bat. Jordan Kal.
14. III. Bolesan 38,9. Dolazak 107 drugova iz Primorske. U Primorsku poslali 4 i 2 za druga Matiju.
15. III. U 16 čas. polazak: Vrbovec — Zagorica — Križ — Gabrovka — Laze.
16. III. Ujutro napad na Kočevje.³³ Oko 60 bg. i Ita. seržente. Napad nije uspeo. Napadao III bat. Prodor Italij., probili zasedu. Ostupili. III bat. sa Dragonom otišao na Korinj u pomoć Serceru.³⁴ — Eksplodirala bomba, 5 ranjeno u akciji mrtvih ranjenih:
17. III. Otišli iznad Laza. Ujutro pokret: Laze — Kal — Kamni Vrh — Brezov Dol. U Brezovom Dolu Stab brig, i I bat.; II i III bat. poslati u Visejec. U podne bombardovanje, selo izgorelo. 5 part, i jedan civil mrtvi. II i III bat. se prenestili u sela Sela — Vrh. Otprema ranjenika. Uveče zapovest od Op. š. za napad na Ambrus.
18. III. U 1 čas pošao I i II bat. i 1 bat. Ljube Sercera na desno krilo Ambrusa. Bio celo vreme na položaju sa Dragonom. Pucali na Italijane, držali ih opkoljene. Uveče ih napali. Napad vršila U.B.T.T. Paljenje — kazna — sela Bakerc.
19. III. Premeštaj u Sela i Vrh. Stab u Vrh. Oko 11,15 sa artilj. zapalili selo Vrh. Prodor Ital. Na položaju do uveče, u 21 čas. pokret. Kolona napadnuta iz zasede.
20. III. Borba sa zasedom. Zaplenili 1 tešku »Bredu«. 1 Ital. mrtav, 1 naš mrtav, 2 ranjena. Ujutro u Stari Log. Oko 15 čas. Italij. iz Kočevja sa 8 kamiona i 1 tanketom

³² **Hmelniškoj**

Treba da bude Hočevje, kod sela Krka.

" Misli se na brigadu »Ljubo Sercer«"

- stigli u Stari Log. Jedna kolona napala iz Hinja. Ital. proterani. Plen: 11 pušaka, 1 pm., 1 glava teške »Breda«. Naš 1 mrtav, 3 ranjena, zapalili jedan teret. auto.
21. III. Avion bombardovao. Pisanje izveštaja. U 19,30 pokret — pokret opozvan.
22. IH- U Stari Log stigli tenkovi. U 15 čas. pokret: Mala Gora — Ložine — Pruga — Rakitnica — Blata — Zadolje. Uveče rekvizicija u Dolenjoj Vasi. I, II i III bat.
23. III. Bombardovali Zadolje. Sastanak politkom. bat. te Rudi i Slavko.³⁵ Uveče ponovo rekvizicija u Dol. Vasi. II i III bat.
24. III. Ništa naročito. Raspodela plena. 93 Gorenjca.
25. III. Hajka Ital. čitav dan na položaju. Ital. odbijeni. II i III bat. Poginuo Rade Vičan.³⁶ Italijani bežali ispred III. bat. oko 30 mrtvih Ital. II bat. ubio 1 sototen., 1 kaplara i 1 voj. i proterao jurišem sa položaja. Naši gubici: 2 mrtva i 4 ranjena.
26. III. U 2 čas. pokret: Blata — Rakitnica — Jelendol. Napadnuti od Ital. Ital. proterali: 93 mrtva, dobili 1 t. bacač, 2 radiostanice, 6 lakih pm., 5 teških »Breda«, 82 puške, opremu i odeću. Naši gubici: 2 mrtva: Obruster³⁷ i Maks, 17 ranjeno. U 17 čas. pokret: Podpreska — Draga.
27. III. Pre podne sastanak štabova bat. Uveče u 19 čas. otisao u rekv. u Retje sa Šercerovom brigadom.
28. III. Povratak u 8 čas. ujutro, u 10 čas. sastanak štabova brigada. Arso.³⁸
29. III. Pre podne sastanak štabova brigada i biroa. U 17 čas. pokret. Kiša, nakon tročasovnog marša vratili se.
30. III. Pre podne sastanak štabova. Posle podne sastanak štabova u DOZ. Plan za pokret.
31. III. Pokret: Draga — Ravne — Muha Vas.

[APRIL]

1. IV. Stigli u Muha Vas u 5 čas. ujutro. Pisanje zapovesti, plan za akciju.
2. IV. Sastanak biroa. Na sastanku biroa III bat. U 17 čas. pošao na rekviziciju sa Križevskim³⁹ (II bat. i I bat. I.C.) preko Laze — Dola u Predgrad. Sa rekvizicije preko Bistrice.

^M Viktor Avbelj i Lojze Vrhovec

³⁰ Rade Pešl

⁵⁷ Johan Oberstar

" Arso Jovanović

" Jože Malnarič

3. IV. Dolazak u Lahinju. U 17 čas. sastanak u zoni.
4. IV. Pokret: Stale. Dali za bolnicu 6 partizana, 1 pm. i 4 pištolja. — G. Sušica.
5. IV. Sastanak štabova bat. pre podne. Posle podne u DOZ u Srobotniku.
6. IV. Pre podne sastanak brig, birqa. Posle podne sastanak sa sekr. SKOJ-a brigade. U 20 čas. pokret, kiša, I bat. u Vel. Lipovec. II bat. Mali Lipovec, III bat. i Stab Ajdovec.
7. IV. Posle podne miting u Ajdovecu. Oko 30 ljudi. Govorio ja, počeo, Metod.⁴⁰ U 18 čas. pokret za Rdeči Kal — Vrbovec. Sp. i Zg. Vrh.
8. IV. Sastanak bir. I bat. Pokret: Kamni Potok — Catež.
9. IV. I bat. i Stab u Čatežu, II bat. Razborje, III bat. Gor. i Spodnja Dolenja Vas. Sastanak bir. III. bat. Razgovor sa župnikom. Uveče sastanak štabova bataljona.
10. IV. Prodor Ital. i bg. iz Trebnja, oko 600—700. Artiljerija, avioni — napad odbijen. 5 mrtvih, 14 ranjenih.
11. IV. Premeštaj Cirnik — Kompolje — Ravne. Iz Trebnja oko 2000 Italijana i bg. Zadržavanje. Bio kod kuće. Uveče pokret, preko pruge.
12. IV. Dolazak III bat. i Stab br. na Trebelno, I bat. Stara Gora, II bat. Rihpovec. Uveče sastanak sa ZDO,⁴¹ posle podne sa terencima.
13. IV. Plan za akciju. Sastanak sa obaveštajcima i dogovor sa terencima. Uveče otišao na akciju: 1 č. I bat, 1 č. III bat. i 1 č. ZDO na prugu Treb. — Mi.⁴² Porušili oko 700 m pruge i posekli telefonske stubove. 2 č. II bat. i 1 č. ZDO na prugu između Tre. i Mp.⁴³
14. IV. Italijani prodirali iz Treb. da poprave prugu. 1 č. I bat. ih proterala. Sa Draganom pregled položaja oko Stare Gore — Rihpovca. Noću II bat. razrušio most kod Ponikava.
15. IV. Pre podne Ital. krenuli u 2 kolone prema Rihpovcu i Staroj Gori. Borba celog dana. Mrtvih oko 30 Ital., naša 3 ranjena, poginuo desetar I bat. Dinko. Bio sa Dragonom na položaju.
16. IV. Pre podne na položaju na Priči. Dolazak 48 novih drugova iz Primorske. Posle podne sahrana druga Dinka, sahranjen crkveno, govorio. Priprema za pokret.

⁴⁰ Dr Metod Mikuž

⁴¹ Zapadnodolenjski odred

⁴² Trebnje — Mirna

["] Trebnje i Mirna Peč

17. IV. U 3 čas. ujutro pokret: I bat. Smarjeta, II bat. Škocjan, III bat. Zbure. Dolazak u 7 čas. ujutro. Posle podne sastanak brigad, biroa.
18. IV. Ujutro misa i pričest za partiz. u Smarjeti. Na pričesti oko 80 partiz., posle mise miting na kome smo govorili ja i Jure. Učešće dobro. Posle podne sastanak biroa odreda u Zalovčama. II bat. miting u Sk.⁴⁴
19. IV. Pregled smeštaja III bat. u Zburama. U 19 čas. sastanak štabova bataljona do 20. IV. u 0,30. Miner i 1 č. I bat. na prugu.
20. IV. Ujutro u 8 čas. izveštaj od Zana⁴⁵ o nekakvoj ofanzivi na Gorjance. Sastanak čelije Štaba.
21. IV. Sahrana u Skocjanu. Umro drug Ivo Zupanič. Pisanje letaka.
22. IV. Sastanak kult. pros, radnika u brigadi.
23. IV.
24. IV. Kulturno veče u Smarjeti.
25. IV. Ujutro na procesiji, straža kod neba, 1 četa pre podne i uveče vežbala pevanje — II bat. Cyril⁴⁶ u bolnicu.
26. IV. Vežbe iz pevanja. U XIII br. u Skocjanu u 22 čas. kulturno-prosvetno veče. Učestvovale i XIII brigada i U.B.M.G. Posle toga sastanak u zoni.
27. IV. Sastanak štab. bat. o akciji. U 16 čas. pokret: Zbure — Slančji Vrh — Drušće.
28. IV. U 3 čas. ujutro napad — nije uspeo. Lev⁴⁷ ubio 2 Nemca. Lev i Ilija do 14 čas. još se nisu vratili. Doveli 14 grla stoke. Odmor u Klenovniku. Pokret za Trebelno.
29. IV. Sastanak štabova bat. u Ćužnjoj Vasi. Primio poštu G.S. Sastanak" u zoni.
30. IV. Dolazak 30 novih drugova iz Gorenjske: 10 u I bat., 20 u II bat. Pisanje dnevne zapovesti. Pokret I bat. u Okrog, II i III bat. oko Veselje Gore.

" Skocjan

" Zan More

" Franc Hočevat, narodni heroj

*^T Andrej Cetinski, narodni heroj

DNEVNIK ANTONA VIDMARA OD 1. JANUARA DO 1. MAJA 1943 GODINE¹

Godina 1943

J a n u a r

- 1.— Prva četa obasipa vatrom zamak Turjak. Italijani gađaju artiljerijom Mokrec iz Roba.
- 2.— 3 četa na položaju u Sekiriščama, a jedan vod 2 čete u Krvavoj Peči. Neprijatelj nije dolazio.
- 3.— U logoru.
- 4.— Rekvizicija u Laporju. 1 četa otišla prema Skocjanu. Uništen vojni telefon Turjak — Velike Lašče u dužini 100 metara.
- 5.— U logoru.
- 6.— U logoru.
- 7.— Uveče pokret, zaustavili smo se u selu Smrjene.
- 8.— U Smrjenama. Neprijatelja nema. Rekvizicija u Gumišču. Dolazak Tomšičevog bataljona.
- 9.— Zasede u Polici i na Selima. Bez uspeha.
- 10.— Rekvizicija u Senturju. Spaljivanje škole i parohije u Senturju.
- 11.— 2 četa uništila vojni telefon Ig — Škofljica — 30 stubova. Uništila most na cesti i prekopala cestu Ig — Zelimlje. 1 četa u zasedi kod Skocjana. Neprijatelj nije dolazio.
- 12.— Bataljon otišao zajedno sa Tomšičevim bataljonom u rekviziciju u Cikavu. U selu Sela pao u zasedu. Povukli se u logor bez posledica.
- 13.— Rekvizicija zajedno sa Tomšičevim bataljonom u Ponovi Vasi.
- 14.— Popodne odlazak u Stab brigade. Bataljon kreće tu noć prema naređenju na Golo.
- 15.— Pre podne dolazak u Dednik, popodne sastanak sa Štabom i b[at] Lj. S. i 2 operativne zone radi predviđene akcije.
- 16.— Bataljon prelazi u Zapotok. Uveče odlazak u zasedu iznad Roba i Velikih Lašča radi akcije na Rob. Situacija promenjena, u 2 sata noću opozvao nas je Stab 2 zone i prelazimo u Osreddek.

¹ Ovaj deo Dnevnika je nastavak objavljenog u prethodnoj knjizi. Original se nalazi kod Antona Vidmara a prepis u arhivi Muzeja narodnog oslobođenja u Ljubljani.

- 17.— Na položajima, neprijatelja nema. Posle podne avioni bombarduju Mokrec. Pokret 1 i 2 čete u Zapotok.
 - 19.— Pokret u Udje, izvidnice na sve strane, ništa novog.
 - 20.— Rekvizicija u Vel. Lipljenju, miting na Udju.
 - 21.— 3 četa poslata na prugu, vratila se, ključevi suviše mali. Miting na Bičju i u Pečama. Patrola od 8 članova otišla na Lipoglav i Pogled.
 - 22.— Prema naređenju Štaba U.B. prelazak u logor na Mokrec.
 - 23.— Na Mokreku.
 - 24.— Pokret za Rute, zaustavljamo se u selu Sela.
 - 25.— Pokret za Zavrh.
 - 26.— Zaseda u Polšečem. Drug Krištof nastradao od italijanske bombe na Sv. Urhu.
 - 27.— Uveče u zasedi između sela Topol i Selček.
 - 28.— U zasedi. Bela garda došla iz Selščeka i Topola. Beli imaju 4 mrtva, više ranjenih. Uveče Italijani i beli napadaju u pravcu Otava. Imali su 4 mrtva. Povlačenje na Koščake. Italijani su se utvrdili u Otavama.²
 - 29.— Zaposeli smo položaj na Zadelama³ i Pikovniku. Italijani pokušavaju da ispadnu iz Otava, naš teški mitraljez poterao ih natrag.
 - 30.— Italijani pokušavaju da iz Otava dođu prema Beču. Teški mitraljez otvorio je vatru i poterao ih natrag. Imali su jednog mrtvog. Uveče pokret prema Polšečem. Desetina je napala Otave.
 - 31.— Na Polšečem. Italijani su krenuli iz Bloka za Sv. Trojicu, bilo ih je oko 250. Zaposeli smo položaje iznad Štrukljeve Vasi, kasnije zaposedamo selo Zales. Italijani dolaze do sela Bočkovo, napadamo ih i poteramo u bekstvo prema Sv. Trojici. Borbe do uveče. Imali su više mrtvih, zaplenili 3 puške i 3 bombe. Italijani se povlače prema Blokama.
- 3 četa drži zasedu u pravcu Sv. Vida, neprijatelja nije bilo ovde.

¹ U biltenu Komande Jedanaestog armiskog korpusa od 29 januara 1943 god. navodi se: »Grupa GAF:

U okolini Topol (TR-CO Cerknica) živahan sukob sa ustaničkim elementima uz efikasnu intervenciju naše artiljerije. Neprijatelj je pobegao ostavivši na terenu nekoliko bombi i razni materijal.

Garnizon Sv. Vid (UH-CQ) napadnut je od ustanika i protivnapadom rasterao napadače.« (Original u arhivi Vojnoistoriskog instituta, 18 A-8).

* Planinski vrh kod Pikovnika — k. 962.

1. — Zaseda kod Sv. Trojice. Neprijatelj gađa artiljerijom Polšeće i Zavrh. Druga četa u zasedi prema Sv. Vidu. Od artiljerijske vatre jedan ranjen. Italijani napadaju bacačima Zavrh iz Ravni i Sv. Trojice. Neprijatelj ukopan iznad Sv. Trojice.⁴
2. — Ujutro oko 4 sata pokret iz Zavrha prema Rutama. 2 četa ostaje u Ravnicama i obasipa vatrom Sv. Trojicu i Sv. Vid. Zapalila vatru ispod Sv. Urha i iznad Štrukljeve Vasi. Neprijatelj gađa artiljerijom naše ranije položaje. Posle podne se 2 četa povukla u bataljon u Rupe.
3. — Napadnut Štab UB LJS u Dedniku. Italijani prodiru iz Lužarja prema našim položajima. Borba do uveče. Otkolili smo selo Dednik. Stigla je pomoć, mi smo se povukli. Neprijatelj, ima oko 25 mrtvih. Naša su 4 mrtva i 6 ranjeno. Poginuo je načelnik Štaba 2 zone drug Zdravko.⁵ Uveče povlačenje na Mokrec.⁶
4. — Na Mokreku. Uveče rekvizicije u Brestu. Neprijatelja nema.
5. — U logoru. Patroliranje na sve strane, neprijatelja nema.
6. — Patroliranje, ništa novog.
7. — Patroliranje, uveče pokret do sela Mramorovo pri Lužarjih.
8. — Pokret do Zigmarica. Posle podne napad neprijatelja iz Sv. Gregora. Zauzeli smo položaje i napadači su pobegli. III bataljon je napadnut u Globeli. Napad odbijen. III bataljon ima 1 mrtvog i 2 ranjena.⁷
9. — Ujutro pokret u Kročale. Italijani i beli su došli u Globel. 2 i 3 četa u zasedi na Petrincima. Nije došlo do sukoba.
10. — U Kročalamama, nema ništa naročita
11. — Ujutro pokret za Mali Log. Sukob sa Belom gardom, zaplenili 2 puške. Mrtvi: 2 bela i 1 Italijan. Uveče rekvizicija u selu Retje.

¹ U biltenu Komande Jedanaestog armiskog korpusa od 1 februara 1943 god. navodi se: »XI GRUPACIJA GAF:

Naše jedinice u akciji protiv ustaničkih formacija u zoni Zadela (TR-CQ Cerknica), Korošce (UH-CQ), Reparje, Slugovo — Sleme (UH-CO) zadale su protivniku utvrđene gubitke od 3 mrtva i velikog broja ranjenih, koje su — kako je video — drugovi exineli sa sobom. S naš⁸, strane jedan mrtav i 3 ranjena.« (Original u arhivi Vojnoistoriskog instituta, 18 B-1).

⁴ Zdravko Jovanović

⁵ Vidi dok. br. 42

⁷ Vidi dok. br. 142

- 12.— Ujutro pokret do Podpreske.
- 13.— Ujutro dolazak 27 novih boraca iz Loškog Potoka. Pre podne u izviđanju prema Travi. Italijani idu prema selu Srednja Vas. Borbu prihvata 2 bataljon a Stab udara sa bokom. Plen: 1 puškomitrailjez, 1 šmajser, 10 pušaka, ogroman broj municije i bombi i mnogo opreme. Italijani su imali 20 mrtvih, među njima 1 marešalo i 1 tenente.
- 14.— Ujutro pokret prema Grčaricama. Noću u ponoć napad na posadu u Grčaricama.⁸
- 15.— Povlačenje iz sela do ivice šume. Italijani vrše ispad, mi ih napadamo; imali su 8 mrtvih, posle čega su se povukli u selo. Iz sela Gotenice stigla je pomoć Italijanima i mi smo se morali brzo povući cestom prema Glažuti. Uveče nastavljamo pokret preko Glažute. Jelenovog Zleba za selo Mali Log.
- 16.— U Malom Logu. Zaseda kod Tabora i patroliranje prema Blokama, Sodažici i Retju.
- 17.— U Malom Logu, patroliranje, odmor.
- 18.— Ujutro pokret na Goru u Petrinče. Uveče mobilizacija u Zigmaricama. Mobilisana su 23 muškarca u Zigmaricama i 14 u Podklanevcu.
- 19.— Mobilizacija u Janežima i Petrincima. Mobilisano 9 ljudi. Uveče pokret za Mali Log.
- 20.— Ujutro u 3 sata u Lošku Dolinu. U selu Knežja Njiva nailazimo na belogardističku patrolu. Trojica su se zabila u kuću, ostali su pobegli u dolinu. Zaplenili 3 francuske puške. 2 puta odbijen napad neprijatelja kada je stigao u pomoć iz Starog Trga. Trojica naših poginula: komandir 1 čete Jernej Vidmar, bataljonski obaveštajac Jovo i drug Marko, obućar iz 1 čete. Italijana i belih poginulo ukupno oko 14.® Položaje smo napustili uveče i povukli se na Knežji Vrh. Uveče u li sati pokret preko Bloške Planote za Zavrh kod Sv. Vida.
- 21.— Na Zavrhu. Italijani gađaju artiljerijom Zavrh i Polšeče. Ubijen jedan štabski konj. Uveče 2 čete u rezervi u Skrabče, Volče i Skufče.

⁸ Vidi dok. br. 63

* U biltenu Komande Jedanaestog armiskog korpusa od 21 februara 1943 god. navodi se: »X/ GRUPACIJA GAF:

... Dana 20 naše jedinice i formacije MVAC sukobile su se u zoni Goli [Vrh] (UK-CF) sa jakom ustaničkom bandom, koja je imala 3 mrtva i mnogobrojne ranjene. Naši gubici: 1 antikomunistički dobrovoljac ranjen a 3 nestala.« (Original u arhivi Vojnoistoriskog instituta. 18 B-1).

- 22.— Ujutro pokret na Mokrec, kuda smo stigli u 13 časova. Italijani došli u Krvavu Peč, utvrdili se u crkvi i zaposeli ivicu Mačkoveca.
- 23.— Italijani vrše pritisak na Mokrec iz Krvave Peči. U zasedi naš teški mitraljez. Drugi bataljon prihvata borbu. 1 bataljon je zaposeo položaje kod kuće i iznad Sekirišča. Druga četa udarila je Italijanima u bok i zajedno sa 2 bataljonom naterala neprijatelja u Krvavu Peč. Poginulo je mnogo Italijana, zaplenjena 2 ranca municije. Italijani su također na Kureščku, na Golom, u Zelimirjama, Zg. Igu i Ustju. Uveče povlačenje sa Mokreca pokraj Roba na Rute i dalje prema Gori.¹⁰
- 24.— Na Goru stižemo u 13 sati. Predveče dolaze beli i Italijani na Petrince. Treći bataljon je prihvatio borbu i izgubio tešku zbrojevku.¹¹ Zaposedamo položaje iznad Kročala. Do borbe nije došlo. Neprijatelj se zabio u crkvu u Petrincima.
- 25.— Ujutro u 3 sata pokret iz Kročala za Travnu Goru. Uveče pokret za Jelenov Zleb. Posle podne avioni bombarduju Jelenov Zleb.
- 26.— 1 bataljon preuzeo drug Langi. Odlazak iz Jelenovog Zleba prema Kočevju, zaustavili se kod Cvarove karaule. Putujemo zajedno sa Joklom¹² na konferenciju.
- 27.— U karauli kod Cvara. Uveče odlazak prema Kupi.
- 28.— Dolazak do Zalaria na Kupi.

M a r t 1943

- 1.— Kod Zalarja.
- 2.— Kod Zalarja, uveče odlazak. Zadržali se u Muha Vasi.
- 3.— U Muha Vasi, uveče odlazak ka Cvaru. Ujutro dolazi 108 regruta iz Primorske u Muha Vas.
- 4.— Uveče odlazak prema Travnoj Gori.
- 5.— Uveče dolazimo na Travnu Goru do karaule gde nalažimo regrute iz Primorske i našu 1 četu.

¹⁰ " Vidi dok. br. 68

¹¹ U biltenu Komande Jedanaestog armiskog korpusa od 25 februara 1943 god. stoji: »GRUPACIJA »XXI APRILE»:

Banda ustanika pobegla iz Mokreca (UM-CS Cerknica), gde je dejstvovala jedna jedinica lovaca, bila je sprečena u noćnoj akciji u blizini kote 917 (UQ-CK). Posle kratke intenzivne borbe formacija ustanika bila je rasturenja ostavivši jedan mitraljez sa municijom. Prilikom gonjenja zarobljen je jedan ustanik sa puškom i municijom. Biće strelljan.« (Original u arhivi Vojnoistoriskog instituta, 18 B—1).

¹² Franc Popit

- 6.— Odlazak iz Travne Gore preko Zigmarica do sela Lepi Vrh. Za nama ide i 1 četa.
- 7.— Na Lepom Vrhu. Uveče pokret prema Padežu.
- 8.— Na Padežu i u karauli br. 3.
- 9.— Na Padežu. Ujutro dolazak 50 regruta iz DLO.¹³
- 10.— Na Padežu.
- 11.— Na Padežu. Uveče odlazak u DLO.
- 12.— Ujutro dolazak na Babnu Goru.
- 13.— Na Babnoj Gori.
- 14.— Do 16 na Babnoj Gori.
- 17.— Napad na DLO.¹⁴ Uveče prelazak na Veliki Vrh.
- 18.— Na Velikom Vrhu.
- 19.— Pokret prema Podlipi.
- 20.— U Rajndolu. Uveče pokret prema Ljubljanskom Vrhu.
- 21.— Do 24. na Kamnom Vrhu.
- 24.— Uveče pokret sa Glavnog štaba prema Travnoj Gori. Zaustavili se u Zavrhu.
- 25.— U Zavrhu. Uveče prelazak na Travnu Goru.
- 26.— Sa Travne Gore na Podpresku.
- 27.— Stigli u brigade. U Podpreski umro drug Langi, koji je bio ranjen u Ribnici. Pre nekoliko dana poginuo je komandir 2 čete drug Lipe.
- 28.— U Podpreski i selu Lazec.
- 29* m » u »
30.— Ujutro pokret cele brigade iz Lazeca preko Medvedjaka do Dragara (Draga), uveče se pokret nastavlja preko Brige.
- 31.— Ujutro dolazimo u Muhu Vas. 2 druga iz 3 čete osudena na smrt zbog krađe.

April 1943

- 1.— Ujutro prelazak u Turkovu Dragu. Uveče Italijani gađaju artiljerijom Turkovu Dragu i Muhu Vas, 1 ranjen.
- 2.— Pokret prema Beloj Krajini.
- 3.— Zaustavljamo se u selu Mavrlen. Uveče rekvizicija u Hrastu kod Črnomelja (pri Vinici).

¹³ Dolomitski odred

¹⁴ Vidi dok. br. 185, 186 i 189

- '4. — Zatekao nas je dan i ne možemo se vratiti u Mavrlen, već ostajemo preko dana u Zapudju, uveče nastavljamo prevoz robe na Mavrlen zajedno sa Belokranjskim odredom.¹⁸
5. — Na Mavrlenu. Uveče pokret za selo Nova Lipa.
6. — U Novoj Lipi.
7. — Zaseda prema Crnomelju. Cestom prema Vinici idu 2 tenka i vraćaju se prema Crnomelju.
8. — Bataljon u zasedi kod Suhorja, neprijatelja nije bilo. 1 četa se vratila i dovela 200 novih boraca.
9. — Ujutro prelazak u Učakovce. Uveče dolazak XIII proleterske brigade, preko Kupe. Pokret za Hrast.
- 10 i 11. — U Hrastu.
12. — U Hrastu. Beli došli u selo Bleč Vrh. 2 čete na položaju. Neprijatelj se povukao bez borbe. Uveče pokret prema Mavrlenu.
- 13 i 14. — Na Mavrlenu.
15. — Borba sa Italijanima i belima kod Tuševog Dola. Pognuto 15 Italijana, zaplenjen 1 puškomitrailjez i 4 ranca municije. Naših gubitaka nema.¹⁶
16. — Zasede iznad Tuševog Dola, nema neprijatelja. Uveče pokret prema Tribučama.
17. — U Tribučama.
18. — Ujutro pokret za Bojance. 2 čete u zasedi prema Crnomelju. Nema neprijatelja.
19. — U Bojancima.
20. — U Bojancima. Uveče prelazak u Novu Lipu. 3 četa odlazi kao pratinja ranjenika i materijala do Mavrelena.
- 21 i 22. — U Novoj Lipi.
23. — Uveče prelazak na Mavrlen.
24. — Na Mavrlenu.
25. — Na Mavrlenu. Uveče pokret prema Semiču.

¹¹ Misli se na Istočnodolenjski odred.

" U biltenu Komande Jedanaestog armiskog korpusa od 16 aprila 1943 god. navodi se: »DIVIZIJA »ISONZO:

U zoni Tribuče (XR-BQ) razjurenata je grupa ustaničkih vojnika, koji su iza sebe ostavili pet mrtvih. Zaplenjena je jedna puška, municija, dokumenti i razni materijal. Dva naša vojnika su lako ranjena.

U zoni Tušev Dol (XL-BS) naše jedinice nanele su jakoj ustaničkoj formaciji teške gubitke. Na terenu je izbrojano 30 ubijenih ustaničkih vojnika; jedan naoružani ustanički vojnik zarobljen je. Naši gubici: 2 vojnika poginula, 4 vojnika i jedan dobrovoljac antikomunista ranjeni.

Tri nenaoružana partizana predali su se.« (Original u arhivu Vojnoistoriskog instituta, 18 D-9).

- 26.— Zaustavljamo se u selu Brezje. Uveče pokret preko pruge do sela Mihovec.
- 27.— Uveče rušenje pruge kod stanice Uršna Sela. Uništili 150 m pruge i telefonske linije.¹⁷
- 28.— Ujutro prelazak u Brezovu Reber. U 10 sati napad Bele garde iz Semiča. Poginulo 16 belih, zaplenjeno 6 pušaka. Naših 1 mrtav, 2 ranjena. Posle podne mrtva 2 druga iz minerskog voda od artiljeriske vatre.¹⁸
- 29.— Ujutro prelazak u selo Skemljevec.
- 30.— U Skemljevcu.

¹⁷ Bilten Komande Jedanaestog armiskog korpusa od 28 aprila 1943 god. navodi: »DIVIZIJA »ISONZO«:

U noći između 27 i 28 ustanici su prekinuli železničku prugu na km 64,820 (XL-CF). Pruga je osposobljena danas 28 u 10 časova.« (Original u arhivi Vojnoistoriskog instituta, 18 D-9).

¹⁸ Bilten Komande Jedanaestog armiskog korpusa od 29 aprila 1943 god. navodi: »DIVIZIJA »ISONZO«

...Jedna formacija AC prilikom izvidanja u zoni Brezova Reber (XP-CD) sukobila se sa jednom jakom ustaničkom formacijom. Posle oštре borbe naša jedinica obzirom na nesrazmernu snagu povukla se i izmakla pretrpevši gubitke od 2 mrtva, 2 nestala i 1 teško ranjenog. Svi dobrovoljci antikomunisti. Nisu utvrđeni protivnički gubici.« (Original u arhivi Vojnoistoriskog instituta, 18 D-9).